

Валентина Стрілько-Штомон

Світло

*Нариси з історії освіти
Бориспільщини*

Том 2

«Правда Прославців»

Учитель Вишнької школи Видиборець Євдоким Потапович із сестрою Галиною. 1939 рік.

Рекомендовано до друку вченою радою
Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету
імені Григорія Сковороди
(Протокол № 1 від 31 серпня 2016 року)

Рекомендовано до друку науково-експертною радою
Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого
(Протокол № 156 від 23 березня 2016 року)

Рекомендовано науково-методичною радою методичного кабінету
відділу освіти Бориспільської райдержадміністрації
(Протокол № 6 від 13 травня 2016 року)

Рецензенти:

- Калашник Н.Г.** — доктор педагогічних наук, професор.
Руденко Ю.Д. — доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та історії педагогіки Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.
Мартиненко С.М. — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін Педагогічного інституту Київського університету імені Б.Грінченка.
Сазоненко Г.С. — кандидат педагогічних наук, директор Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

**Головний інформаційний спонсор —
Державний архів Київської області
(директор — Каменєва Софія Арсеніївна)**

Ця книга є першою спробою системно, на основі архівних та музейних документів, матеріалів шкільних музеїв освіти Бориспільщини, а також інших матеріалів максимально висвітлити сторінки історії освіти Бориспільщини від найдавніших часів до початку ХХІ століття. Щедро проілюстроване документами та світлинами видання буде корисним не тільки для освітян, а й для істориків, громадсько-політичних діячів, державних службовців, викладачів вищих навчальних закладів, учителів, студентів, учнів та батьків, усіх тих, хто цікавиться історією України та рідного краю.

Слово до читачів

Другий том видання «Світло» охоплює період з 1941 по 1991 роки. Це п'ятдесят років радянської тоталітарної доби, за часів якої була уніфікована робота всіх шкіл СРСР.

В навчальних закладах України виховували вірних ленінців, синів і дочок Комуністичної партії Радянського Союзу.

Російська мова посіла панівне місце в навчальному процесі, історія України вивчалась лише півроку в 7 класі, українські традиції, українська культура були витіснені з навчально-виховного процесу. Читач зрозуміє глибину і сутність цих ідеологічних процесів, коли прочитає щорічні «Звіти районного Бориспільського відділу народної освіти» про свою роботу в різні роки мовою оригіналу.

Цікавими будуть читачам і документи діяльності освітніх закладів періоду німецької окупації 1941–1943 років.

В переддень проголошення незалежності України в 1970–1990 роках в школах Бориспільщини відбулись суттєві зміни в навчально-виховному процесі. Бориспільське райвно стало одним з кращих в Україні і навіть в Радянському Союзі. Досвідом роботи педагогів Борисполя та району почали цікавитися школи не тільки Київщини, а й України. Так формувався фундамент незалежності України. Педагогічні колективи Бориспільщини невтомно і творчою працею наближали день її проголошення.

Валентина Стрілько,
кандидат педагогічних наук,
президент Міжнародного
благодійного фонду імені Ярослава Мудрого

Розділ I

Радянська доба

**«Мы говорим Ленин,
подразумеваем —
Партия.
Мы говорим
Партия,
подразумеваем —
Ленин»**

Володимир Маяковський

Освіта часів німецького окупаційного режиму (1941–1943 роки)

В другій половині вересня 1941 року м. Бориспіль та всі села Бориспільського району були окуповані гітлерівськими військами. Довгих два роки тут діяв німецький військовий режим, під який в першу чергу потрапили школи.

В довідці Київського обласного відділу народної освіти, підготовленій після звільнення Київщини в березні 1943 року, радянськими службовцями давалась така оцінка діяльності німецької окупаційної влади:

«1. Окупувавши м. Київ та Київську область, фашисти закрили всі початкові, неповні середні і середні школи. Разом із закриттям шкіл розпочався розгром української інтелігенції, в тому числі й учителів: відправка на каторгу, арешти, розстріли, катування, знущання.

Шкільні підручники спалювалися, знищувалися бібліотеки, кабінети. Фашисти свідомо знищували шкільний інвентар (наприклад, у школах м. Києва до окупації було близько 50 тис. учнівських парт, зараз залишилося не більше 11 тис.).

В області є школи, в яких фашисти пограбували, знищили все, починаючи від цінних приладів і закінчуючи помийним відром.

2. Разом із своєю пекельною політикою розгрому та знищення радянської культури та освіти фашисти почали заgravати з українськими націоналістами. Почали відкриватися класичні гімназії чоловічі, жіночі та змішані. Відкрились така гімназія і в Борисполі, вона почала працювати на базі Бориспільської середньої школи № 1. Але цей маскарад продовжувався не більше 2–3-х місяців. Німецькі колонізатори оголосили, що на окупованій території і так багато людей із середньою та вищою освітою, що застосовувати їхні знання немає де, що всі ці люди зайві і, що таким чином, середні та вищі заклади відкривати нічого, що має існувати лише 4-х річна «народна школа» [178].

Але школи на Бориспільщині в часи німецької окупації все-таки діяли. Був виданий відповідний циркуляр, де детально прописувались правила роботи шкіл. Також були затверджені навчальні плани. Жителі Бориспільщини розуміли, що німецька школа — це фікція. Адже не було програм, підручників, зошитів, наочних посібників, палива. Часто діти німецьку школу бойкотували і не відвідували заняття.

Життя шкіл з кожним місяцем все більше регламентувалось всілякими наказами, які подаємо мовою оригіналу:

«НАКАЗ Ч. 2

по районній управі Бориспільського району 6-го жовтня 1941 року

§ 1

Для допомоги в роботі сільським старостам і поліції організувати по містечку Борисполі і в селах: Любарці, Вороньків, Рогозів, Глибоке, Старе, Іванків, Дударків, Вишеньки і Гнідин — інститут соцьких і досоцьких.

Староста села і начальник Поліції персонально призначають на кожну велику вулицю або на 2–3 маленьких вулиць соцького.

Соцький являється адміністративно-політичним урядовим без відриву від свого основного заняття і несе відповідальність перед старостою і начальником поліції села.

Соцький від свого імені призначає на кожні 10–15 дворів досоцьких, які також без відриву від своїх занять являються адміністративно-політичними урядовими і несуть відповідальність перед соцьким.

Всіх соцьких і досоцьких призначають по указаним пунктам до 9-го жовтня ц. р. і 10-го жовтня представити списки мені на затвердження. Контроль за своєчасним підбором соцького і досоцького покладаю на Начальника Районової Поліції пана ВИСОЧИНА Івана Аврамовича.

§ 2

Старостам, Поліції всіх сіл Бориспільського району, соцьким і досоцьким подбати про доставку в Районову Поліцію і в місцеву Військову Німецьку Комендатуру всіх підозрілих осіб, які оселились на території району після приходу Німецької Армії.

§ 3

Староста, Поліція, соцькі і досоцькі несуть персональну відповідальність за своєчасну доставку всієї зброї із території свого участку до місцевої Німецької Комендатури, а також за переховування більшовицьких діячів, партизанів, комісарів, російських солдат, які перебувають на території Бориспільського району і не являються місцевими жителями.

Голова районної Управи

Бориспільського району (Магировський)

(Печатка) [104].

Багато дітей і підлітків через хвороби, нестачу взуття, одягу, побутові проблеми фізично не могло відвідувати навчальні заняття. Тому проблема залучення учнів до навчання у школі була надзвичайно гострою.

В документах німецьких керівників Борисполя були накази, що це підтверджують (подаються мовою оригіналу):

«НАКАЗ № 16

по Бориспільському РВНО від 18/XI–41 р.

Перевіркою встановлено, що не всі школи району виконали розпорядження РВНО про початок навчання 17 листопада.

Директори Бориспільських народних шкіл не займаються справою відбору класних кімнат в шкільних і нешкільних будинках, внаслідок чого навчання в м. Борисполі не розпочато, крім школи № 4.

Такий стан з початком навчання створився через недбайливе ставлення керівників шкіл до своїх обов'язків, хоч в своєму листі від 20/X–41 р., на нараді директорів, РВНО подав конкретні пропозиції про підготовку навчання в школах.

Наказую:

- 1) Категорично забороняю міняти календар роботи школи без погодження з РВНО.
  - 2) Приступити до навчання з усіма класами.
  - 3) Де не вистачає класних кімнат (в тому числі й м. Бориспіль), підшукати такі в нешкільних приміщеннях і негайно розпочати навчання.
  - 4) Категорично забороняю відлучатися від школи директорам і вчителям без поважних на то причин.
  - 5) Дотримуватись вказівок і розпоряджень РВНО, доводячи до відома РВНО про відхилення, що їх потрібно з тих, чи інших причин припускати.
- Зав. РВНО (Копилко)» [105].

«БОРИСПІЛЬСЬКА РАЙОНОВА УПРАВА

3/II—42 р.

№ 70

Старості села та завідувачеві школи.

По окремих школах району помічається погане відвідування учнями школи, а також з боку старост проявляється абсолютна стурбованість в справі забезпечення шкіл паливом та охоплення дітей школою.

Виходячи з цього, НАКАЗУЮ:

Старостам сіл та директорам шкіл дбати, щоб відвідування учнями школи було нормальне.

Подбати також про те, щоб школи були забезпечені паливом.

Директорам шкіл суворо контролювати роботу вчителів.

Завідувачам шкіл інформувати РВНО про виконання цього розпорядження.

Заступник голови Районної управи (Безбородько)

Зав. РВНО (Копичко)

З оригіналом згідно (Каленська)» [105].

«РОЗПОРЯДЖЕННЯ РВНО

від 21/II—42 р.

Відвідування учнями школи району становить 63 %. А в окремих школах дійшло до того, що в клас ходить 15—20 учнів. Учителі цих неповних класів одержують повну ставку зарплати, а мало дбають про те, щоб своїх дітей охопити школою. Надалі з цим миритися не можна. РВНО зобов'язує всіх завідувачів шкіл і учителів кожної школи мобілізувати всі сили для того, щоб до 1/III—42 р. охопити дітей школою. Про наслідки своєї роботи повідомити РВНО 1/III—42 р.

Відомість подати за такою схемою:

- 1) Скільки учнів у класі за списком.
- 2) Скільки відвідує за станіном на 1/III.
- 3) Причини невідвідування (скільки учнів не відвідує, через те, що хворі, не мають взуття, одягу, батьків тощо).
- 4) Прізвище учителя.

Якщо це розпорядження не буде виконане до 1/III—42 р., то РВНО змушений буде з'єднати класи, де це можливо, а вчителів даних класів звільнити.

Зав. РВНО (Копилко)» [105].

Нова німецька влада вважала за потрібне суттєво змінити в школах навчальні програми та зміст освіти, який наскрізь у радянській школі був комуністичним.

З цією метою, наприклад, був проведений семінар для вчителів географії 5—10 класів. Доповідь вчительки Тиманівської подається дослівно, мовою оригіналу:

«ГЕОГРАФІЯ

Географія — предмет, який в своєму викладанні мусить перетерпіти корінні зміни в порівнянні з тим, що нам доводиться подавати учням.

Це особливо торкається рис господарства і політичного ладу окремих держав, які освітлювались в підручниках спеціально так, щоб занехаяти, принизити все в інших країнах і вихвалитися своїм — радянським.

Цією тенденцією просякнуте дуже багато в підручниках і всю цю більшовицьку агітацію ми мусимо викоринити і дати дітям правдиву картину життя народів за кордоном, їх економіку і разом з тим розвинути національне почуття любові до нашої України, показати всю красу і багатство її природи, всю можливість розвитку цих багатств і дійсно вільного і заможного життя без московського імперіалізму, який, забираючи багатства України, зробив її населення жебраками.

Тому то настанови, що їх подано в пояснювальній записці до програм, потрібно докорінно змінити. Разом з тим змінюється розподіл матеріалу і кількість годин в кожному класі.

Так в **5 класі** матимемо 3 уроки на тиждень протягом усього року — разом 96 годин. Програмовий матеріал залишається в 5 класі той-же, а саме — фізична географія.

В **6 класі** — 2 години на тиждень, разом 64 години — вивчається Європа. Загальний огляд і Європейські держави. (Включаючи Східну Європу без України).

В **7 класі** — 3 години на тиждень, вивчатимуться позаєвропейські країни, і як окремий курс, фізико-географічний огляд України вкінці року, на що відводиться 20 годин.

8 клас — географія України фізична і економічна — 64 години

9 клас — економічна географія найголовніших держав світу — 64 години.

Комісія, якій було доручено розглянути програми і підручники кожного класу, дійшла до такого висновку:

5 клас програмовий матеріал залишається в основному той же, лише в програму треба усунути антирелігійний матеріал (Боротьба релігії проти наукових уявлень про рух землі, «Забобонні уявлення, пов'язанні з природними явищами і т. ін.». Підручник 5 класу фізичної географії може бути цілком використаний при умові внесення в нього правок, що їх знайшла за потрібне зробити комісія. Вони стосуються викреслення і заміни більшовицьких назв і заміна тих виразів, де Україна розглядалася як частина СРСР. Цей термін, ця назва в деяких місцях викреслюється або замінюється поки назвою Східна Європа, Росія. Вчителям потрібно за даним примірником підручника у учнів викреслити все так, щоб учень не прочитав.

В 6 класі, як уже зазначалося, буде викладатися Європейські держави (крім України).

До цього часу в 6 класі вивчали найголовніші країни всіх континентів — матеріалу було дуже багато і доводилось подавати кожен урок нову державу, а внаслідок

док цього учні погано знали матеріал. Тепер матеріал можна подати більш ґрунтовно.

Використовувати можна підручник Іванова, останнє видання, з відповідними виправленнями, а для подачі таких держав, як Бельгія, Нідерланди, Данія і т. ін., чого в попередній програмі не було, гарно використати підручник Іванова старе видання (1926 р.).

В підручнику для 6 класу найбільше виправлень треба внести в розділи по окремих державах «Риси господарства і політичного ладу». Звідси треба вилучити терміни як імперіалістичні світові кризи, економічні кризи і т. ін., ті місця, де підкреслено, малюється важке життя селян і робітників інших держав, де вихваляється досягнення більшовиків та подібне.

7 клас має дати учням знання позаєвропейських найбільших держав. Використовувати теж доведеться підручник Іванова. В цій частині підручника виправлень менше. Для викладання України треба взяти матеріал з поточної преси і учителю використати старі підручники — наприклад Ландо, професора Вобного, Кистяківського та ін. Для учнів підручника поки нема.

8 клас передбачає докладно охопити вивчення України в цілому, так фізико-географічний огляд, як і огляд економічно-географічний по областях — 64 год. Програма намічається такою:

I. ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

1. Географічне положення і кордони. Моря. Рельєф. Корисні копалини. Клімат. Внутрішні води. Ґрунтова — рослинні зони. Населення України.

II. ЕКОНОМІЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

1. Географія промисловості.
2. Географія сільського господарства.
3. Географія транспорту.

III. ПОДІЛ УКРАЇНИ НА ОБЛАСТІ

Районний огляд відповідного підручника теж поки немає.

Підручники, які були в школах, давали про Україну надто мало даних і применшували її багатства.

9 клас — повинен дати учням відомості про економіку найбільших держав світу. Програма до деякої міри відповідає цьому завданню, лише слід переставити порядок вивчення держав, поставивши на перше місце Німеччину і підлеглі їй держави.

Що ж до підручника, то за винятком природних умов, які можуть бути подані учням без істотних змін, економіка країн освітлена надто тенденційно, невірно і учням підручник Вітвора ні в якому разі давати не слід, та й самому вчителю слід глибше продумувати матеріал, використовуючи його.

Щодо карт, то звичайно доведеться до одержання нових користуватись старими, але дітям треба давати назви не більшовицькі, а такі, які вживались раніш» [77].

Докорінно змінилась і навчальна програма вивчення «Історії України», яку починали вивчати з третього класу по три години на тиждень.

Ось лише деякі наскрізно українські теми програми для 3 та 4 класів, які ввела німецька влада за поданням українських вчителів. Подаються мовою оригіналу:

ПРОГРАМА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ДЛЯ 3–4 КЛАСІВ

3-й клас — 3 год.

I: ВСТУП — 1 год.

Наша батьківщина — Україна; Україна — найбагатша країна — багата земля на ліси, вугілля, залізну руду, кам'яне вугілля та нафту.

Про що розповідає історія і життя нашого народу в минулому. Для чого треба знати історію.

II: Як жили люди в далекому минулому — 2 год.

2: Українська держава за княжих часів. Слов'яни — 2 год.

Природа Східної Європи. Населення. Українці в давні часи вважали себе слов'янами. Їх життя, праця, побут, віра.

3: Від роду до держави — 2 год.

IX: Культура України X–XIII ст. — 3 год.

Мистецтво України X–XII ст. досягло високого рівня — Фрески, мозаїки, іконна живопис. Десятинна церква. Софіївський собор. Печерський монастир (головна церква). Культура України мала величезний вплив на розвиток культур народів — білорусів, великорусів.

Випуск учнів Вишнівської школи, 1940 рік.

V: ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ТА ВИНИКНЕННЯ КОЗАЦТВА – 3 ГОД.

Україна у XVII ст. займала одне з перших місць серед культурних слов'янських народів. Культура України була джерелом культурного впливу на Москву.

4: Перша війна з Моквою – 3 год.

Розгром під Конотопом московського війська. Смерть Виговського.

Підпорядкування Київської Митрополії під владу Московського патріарха. Богослужіння та церковні порядки на Московський лад.

Піклування Мазепи про добробут України: будівництво шкіл, приміщень культури. Намагання царя Петра I-го зuboжити Україну. Московські полки на Україні. Знищення українських сіл, вислання українських козаків десятками тисяч на будівництво фортець та Петербургу.

Петро I-й нищить вільність українського народу.

Зруйнування Січі Катериною II. Останній кошовий Калнишевський і його смерть.

VI: УКРАЇНА ПІД РОСІЄЮ ТА АВСТРІЄЮ

1: Посилення колоніального наступу царизму на Україну – 2 год.

5: Світле майбутнє – 4 год.

Національно-визвольний рух: Союз Визволення України, Автокефальна Українська церква. Скрипник. Хвильовий. Організація української національності. Коновалець. Степан Бандера. Визволитель України – Адольф Гітлер.

Повторення – 3 год.

Література:

1. Історія України професора Грушевського

2. Історія України Іван Петренко

3. Історія України доктора Антоновича

4. Історія України Мала Історія України І. Крип'якевича.

5. Історія України видання української Академії 1941 р.» [106].

Німецьке керівництво видавало чіткі інструкції для освітян з тих чи інших питань:

«ІНСТРУКЦІЯ

Про проведення іспитів в 4-х класах у 1941/1942 рр.

1. До іспитів допускаються всі учні 4-х класів, які до останнього часу відвідували школу і засвоїли програму зі всіх предметів не менш на посередньо.

2. Учні, що не відвідували школу до кінця навчального року залишаються на 2 рік, якщо вони не є переростками для 4 класу.

3. Учні, що мають з 1–2 предметів переіспити, до іспитів не допускаються, а іспити для них переносяться на осінь.

4. Іспити переводяться з української мови і арифметики, як письмові так і усні. В 1 день іспит письмовий і усний з української мови, а на 2-й день з арифметики письмовий і усний.

5. Результати іспитів оголошуються на 2-й день, а документи надсилаються інспекторами до відповідних шкіл для вручення учням.

6. Для письмово іспиту з української мови складається чи вибирається комісією диктант розміром на одну сторінку в зошиті, а для письмового іспиту з арифметики береться задача на 4–5 дій із застосуванням всіх 4 арифметичних дій та подає приклади на ділення і множення багатозначних чисел на багатозначне.

7. При усному опитуванні з української мови треба давати для читання й переказу текст з творів українських класиків, питати вірші, що діти вивчали та давати писати на дошці 2–3 речення. В реченнях треба питати пояснити правопис слів та приналежність того чи іншого слова до тої чи іншої частини мови. Поруч з опитуванням з мови треба давати побічні питання з історії України, географії, природознавства.

8. Комісія складається з голови комісії, призначеного районним інспектором шкіл та членів. Членами комісії є учителі, які привели учнів на іспити.

9. Календар іспитів встановлює районний інспектор шкіл. Початок іспитів. Кінець» [106].

«БОРИСПОЛЬСЬКА РАЙОНОВА УПРАВА

Відділ Освіти та

Культури

4 травня 1942 р.

№ 8

Згідно розпорядження Бориспільської районної управи за № 237 навчання у школах району закінчується 15 червня червня 1942 р. (включно).

Учнів 3 та 4 класів на тяжкі роботи (засипання окопів не використовувати).

В зв'язку з цим розпорядженням рішуче вимагаю від усіх завідувачів та вчителів піднесення якості роботи й енергійного виконання обов'язків, які впливають з розпорядження Управи.

На завідувачів шкіл і вчителів в першу чергу покладається таке: притягти всіх учнів, які є за списком, до нормального відвідування. До 15 червня закінчити намічений програмний матеріал, подбати за успішність учнів, щоб можна було зробити перевод до старших класів. Як треба, то організувати додаткове навчання для учнів, що багато пропустили і не встигають обміркувати деякі невідкладні методичні питання, які постали перед школою, і зробити конкретні життєві висновки.

Зав. відділу освіти та культури

(Безбородько)» [105].

Новоявлені німецькі колонізатори відчували, що український народ не здолати, доки він зберігає духовний український потенціал, свою древню культуру. «Не сміємо дати українцям дійти до розуміння, що їхня раса є щось краще, тільки треба переконати їх у чомусь протилежному... немає сенсу говорити їм про прогрес... Якщо цього не зробимо, то допоможемо виховати майбутню опозицію проти нас» [235]. Так говорив Адольф Гітлер. Тому негайно було дано вказівки прибрати українську символіку з вивісок і печаток, на яких був зображений тризуб.

«БОРИСПОЛЬСЬКА
РАЙУПРАВА
22/II—1942 р.

Всім відділам, установам, організаціям
м. Борисполя

Негайно переробити всі вивіски. Вивіски мусять бути зроблені на білому фоні чорними літерами. Зверху надпис німецькою мовою, внизу — українською мовою. Текст вивісок погодити з Гебітекомісаром.

Всі тризуби зняти, а також не носити значків з емблемою тризуба.

Заст. голови райуправи

(Житков)

З оригіналом згідно: керсправи

(Каленська)» [105].

Всі школи на окупованій території діяли згідно з «Тимчасовим положенням про загальну школу», яке подається мовою оригіналу:

«ТИМЧАСОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЗАГАЛЬНУ ШКОЛУ

I. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАГАЛЬНОЇ ШКОЛИ

1. Загальна школа ставить перед собою мету дати учням систематизований курс загальноосвітніх знань, виховати у дітей найкращі громадські й особисті чесноти, любов до українського народу та дружбу до великого німецького народу і його Фюрера.

2. Загальна школа є єдиною для всіх дітей віком від 6—7 до 14 років.

Примітка: У 1941/1942 навчальному році до 1 класу загальної школи приймаються діти 7—8 років.

3. Навчання у загальній школі є обов'язковим і безплатним.

4. Навчання і виховання у всіх загальних школах проводиться українською мовою.

5. В загальних школах навчаються діти чоловічої і жіночої статі спільно.

6. Загальна школа поділяється на початкову (I—IV кл.) і вищу початкову (V—VII класи); учні, що закінчили IV класи і мають не менше років, можуть вступити без іспитів до ремісничих шкіл, а учні, які закінчили VII клас, вступають за іспитами до середніх фахових шкіл.

7. Школа користується підручниками, посібниками і наочним приладдям, які затверджені Відділом Культури й Освіти.

8. Норма навантаження на клас — 40 учнів; в окремих випадках з дозволу Відділу Культури і Освіти допускається знижувати до 30—35 учнів, а при відсутності контингенту учнів створити дво- і трьох комплектовані школи з кількістю не більше 20 учнів на одного вчителя.

9. Відкрити або закрити школи дозволяється тільки з санкції Відділу Культури та Освіти. Відділ Культури та Освіти складає і затверджує мережу загальних шкіл.

10. Кошторис на утримання школи складає директор, коректує інспектор шкіл при Районній Управі і затверджує Районова Управа відповідно до норм та асигнувань, визначених Відділом Культури та Освіти Міської Управи.

Випуск учнів Дударківської школи, 1941 рік.

11. Все майно та інвентар школи вважається власністю держави. Відповідальність за стан і охорону майна покладається персонально на директора школи.

12. Учителів загальної школи добирає інспектор шкіл і затверджує Завідувач Відділу Культури та Освіти. Директор має право рекомендувати кандидатів на учителів.

13. Навантаження роботи вчителя встановлюється 20 годин (1-ші класи) і 15 годин на тиждень (IV—VII класи).

14. Норма навчальних годин встановлюється навчальним планом, затвердженим Міським Відділом Культури та Освіти.

Примітка: Навчальний план загальної школи до цього додається.

II. КЕРІВНИЦТВО ШКОЛАМИ

1. Загальна школа підлягає керівництву державних органів: Міському Відділу Культури та Освіти, Районній інспектурі і безпосередньо директорові школи.

2. Директор школи, призначений Міським Відділом Культури та Освіти, керує всіма справами школи і несе повну відповідальність за всі галузі роботи і життя школи.

3. Безпосереднім помічником і заступником директора являється інспектор школи, призначений Міським Відділом Культури та Освіти. Інспектор школи, як заступник директора, за його вказівками безпосередньо керує організаційно-навчальною поточною роботою школи і відповідає за точне виконання учнями правил внутрішнього розпорядку як у школі, так і поза школою.

4. Директор школи виділяє з кращих учителів вихователів класів. Вихователь, за вказівками директора або інспектора школи, проводить виховну роботу серед учнів і батьків свого класу.

III. ШТАТ ЗАГАЛЬНОЇ ШКОЛИ

Штат основної школи складається з таких осіб:

1. Директор школи.
2. Інспектор.
3. Учителі-класоводи I—III класів.
4. Викладачі окремих предметів IV—VII класів.
5. Учитель з основ релігії.
6. Лікар.
7. Секретар-рахівник.
8. Бібліотекар.
9. Зав. Господарством.
10. Технічні робітники (двірник, кочегар, швейцар, прибиральниці).

Обов'язки кожного з штатних робітників школи визначаються окремим положенням.

IV. ОРГАНІЗАЦІЙНІ СПРАВИ ЗАГАЛЬНОЇ ШКОЛИ

1. Як дорадчий орган при директорові школи організується Педагогічна Рада у складі: Голови Ради — директора школи, інспекторів, всіх учителів і викладачів школи, законовчителя

Педагогічна Рада, працюючи за встановленим планом, розробляє й обговорює питання виховання, навчання, стан виконання навчальних планів і програм, підсумовує роботу школи за кожну чверть навчального року і результати роботи за рік, вирішує питання перевodu учнів, звільнення учнів тощо.

2. Поточна робота школи на всіх ділянках регламентується правилами внутрішнього ладу та інструкціями, встановленими Міським Відділом Культури та Освіти.

3. За організацію навчального процесу (урока) відповідає учитель, який використовує доволно різні методи викладання на основі рекомендованих державними органами педагогічних та дидактичних настанов.

4. Учитель оцінює знання учнів, виходячи з програмових вимог. Програма є офіційний, обов'язковий до виконання документ школи.

5. Всі учні загальної школи зобов'язані чітко виконувати правила поведінки у школі і поза школою, розпорядження директора, інспектора та учителів школи.

6. Учень може навчатися в школі не більше двох років. Коли ж учень залишається на другий рік у тому ж класі через неуспішність, то оплачує право навчання другого року.

Атестат про закінчення Вишнівської школи на ім'я Кияшко Марії Федорівни. 1941 рік.

7. Перевод учнів з класу до старшого класу проводиться на основі оцінок знань, виставлених учителем за рік та іспитових оцінок. Переводяться до старшого класу учні, які засвоїли програмний матеріал з оцінками не нижче 3 (достатньо).

8. Іспити в загальних школах проводяться наприкінці навчального року (15–30 червня).

9. Оцінка успішності і поведінки учня позначається так:

5 (відмінно)

4 (добре)

3 (достатньо)

2 (недостатньо)

1 (погано)

10. Учень, який одержав дві-три оцінки знанні нижче, ніж на «3» (достатньо), повинен скласти повторні іспити з цих дисциплін перед початком наступного учебного року (20–30 серпня).

11. Учні загальної школи (V–VII класи) можуть з дозволу директора школи, під керівництвом учителів, організувати культурно-освітні, спортивні, кооперативні та інші об'єднання, метою яких повинно стати піднесення виховної роботи школи.

12. На випадок порушення учнями правил поведінки у школі і поза школою встановлюються карні заходи, як наприклад, зауваження, догана, попередження учня, попередження батьків, а за тяжкі порушення правил поведінки назавжди звільнення із школи.

13. При прийомі учнів від батьків вимагаються такі відомості та документи:

а) національність,

б) рік народження (метрика),

в) віросповідання,

г) стан здоров'я.

14. Загальна школа має штамп і печатку.

15. Учні загальної школи, які закінчили IV клас і вступають до ремісничої школи, одержують довідку за встановленою формою, а учні, які закінчили VII клас, основної школи, одержують встановлене Міським Відділом Освіти «Свідоцтво».

Учні, які закінчили навчання в загальній школі на «відмінно», одержують «похвального листа» Міського Відділу Культури та Освіти.

Керівник Відділу Культури та Освіти» [107].

Враховуючи расову теорію націонал-соціалізму, шкільна політика гітлерівців на тимчасово окупованій території України мала на меті фашизацію, онімечення і духовне зuboжіння дітей. Німці зовсім не збирались всерйоз перейматися інтелектуальними запитами населення. Щодо морального стану населення, то тут нацистські окупаційні органи керувалися людиноненавистницькими вимірами [172, с. 231].

На нараді, що відбулася 16 липня 1941 р., Гітлер визначив основні принципи окупаційної політики: «Тепер перед нами стоїть завдання розчленити територію так, як це нам потрібно, з тим, щоб зуміти: по-перше, панувати над нею, по-друге, управляти нею, по-третє, експлуатувати її» [194, с. 20].

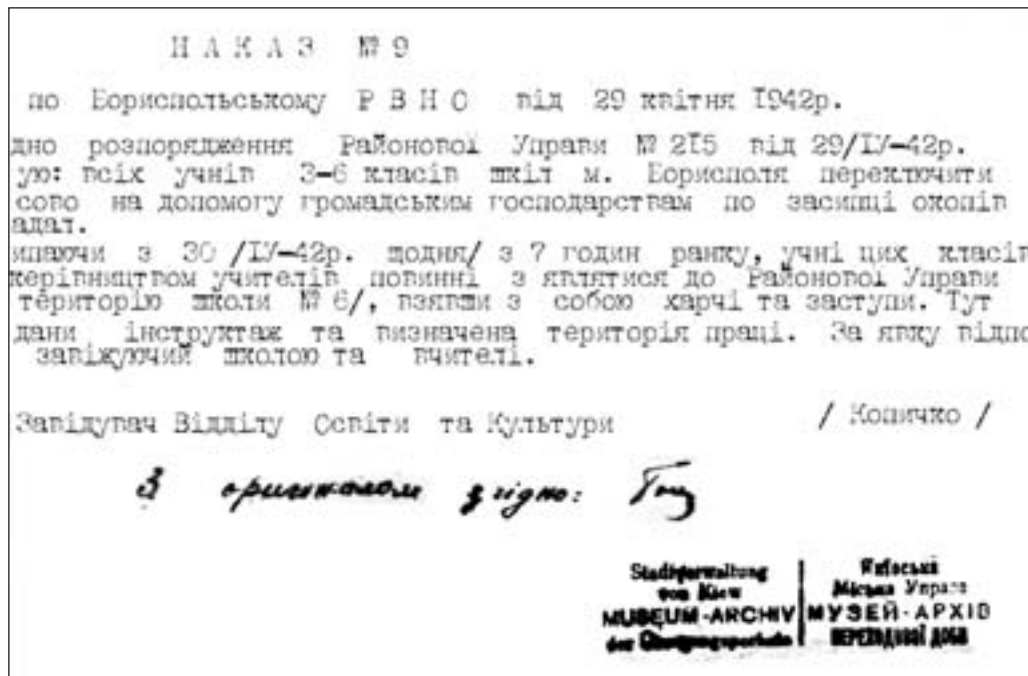
Про пріоритети шкільної політики окупаційної влади, свідчить стенограма виступу Гітлера у Вольфшанце (Східна Пруссія): «Якщо ми будемо навчати росіян, українців і киргизів читати і писати, то згодом це обернеться проти нас. Не можна, щоб вони знали більше, ніж значення дорожніх знаків. Навчання географії може бути обмежене однією фразою: «Столиця Рейху — Берлін». Математика і подібні дисципліни взагалі не потрібні» [183, с. 14]. Гітлер вважав, що «загальна освіта є розкладаючою отрутою. Тому кожен стан матиме свій рівень освіти. Широкомасштабним рабів буде надане благодіяння бути неписьменними» [196, с. 13].

У звіті офіцерів таємної спецслужби про ситуацію в Україні чітко вказано, що головна небезпека для німецької влади полягає не у відновленні комуністичної ідеології серед населення, а у зростанні національної свідомості, яка безпосередньо пов'язана з рівнем освіти: «Масова освіта — це ризик для тоталітарних систем, бо в загальному вона готує людину до критичного думання, до реальної оцінки власного становища і характеру влади. Іншими словами вільна та необмежена освіта представляє реальну політичну небезпеку для тоталітарного режиму. Не будемо під нашим доглядом сприяти шкільному вихованню. Ми мусимо місцеве населення тримати в темноті» [170, с. 117].

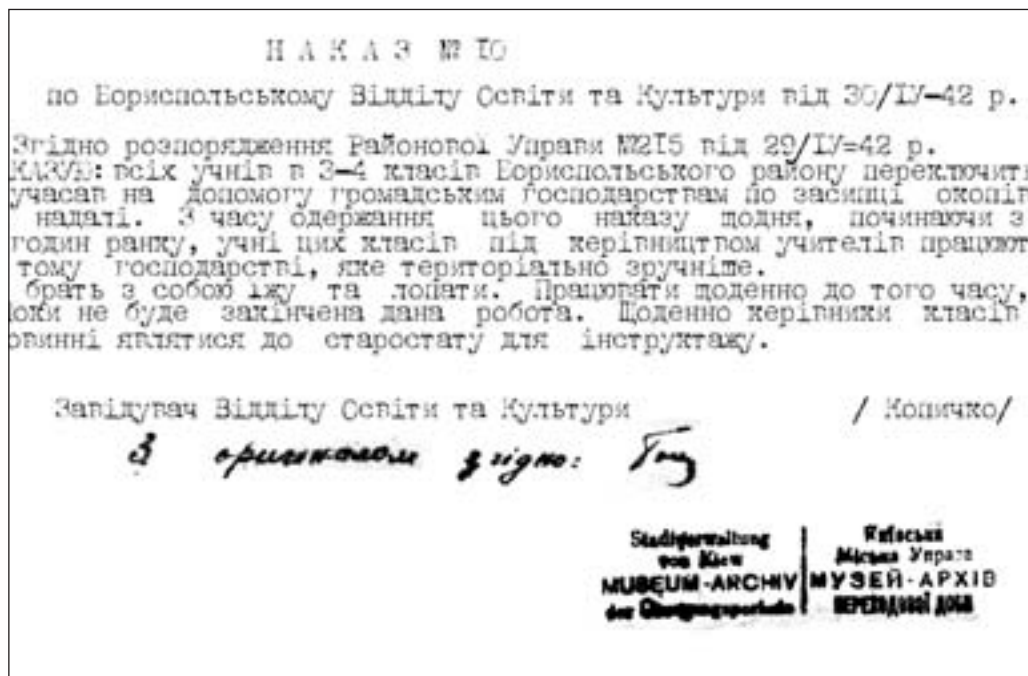
Всі середні, неповні середні і початкові школи перетворювались у «народні». У розпорядженні Е. Коха від 24 жовтня 1942 р. зазначалось «у такий час, абсолютно не має значення, буде чи не буде на Україні підвищуватися освіта, яку німецька влада може планувати тільки через 10 років. А тому я вимагаю... закрити всі школи, інститути, в яких навчаються учні старше 15 років, а всіх учнів і викладачів цих закладів... закритим способом відправити на роботи до Німеччини. Я вимагаю також одночасно подбати про те, щоб окрім 4-х класних шкіл не було жодної, не дозволеної мною» [150, с. 145–146]. У другому пункті таємної німецької інструкції щодо України (листопад 1942 р.) також йдеться лише про чотирикласові школи, які 1943 р. потрібно закрити [175, с. 585]. Стосовно навчальних закладів спеціальної середньої і вищої школи, то своїм розпорядженням від 21 січня 1942 року Кох заборонив їх існування. Замість них і на їх базі, як виняток, дозволялось відкрити подекуди так звані фахові курси і професійні школи з обмеженими завданнями [200, с. 47].

Для гарантування здійснення «нового ладу» на захоплених територіях нацисти наголошували, що українська школа зобов'язувалась визнавати і поважати німецьку культуру. Через збільшену і цілеспрямовану працю українське населення мало «внести свій значний вклад в остаточне знищення російського більшовизму і, відповідно до цього погляду, треба буде зорганізувати шкільництво для української молоді» [143, с. 1374]. Перед вчителями українських шкіл ставили такі завдання: «Виховати в учнів працелюбність, доброзичливість, акуратність, чистоту, любов до батьків, повагу до визволителів України від більшовицького іга: А. Гітлера і німецького народу з його великою культурою» [248, с. 71].

Як виховували німці працелюбність свідчать документи 1942 року.

Наказ № 9 від 29.04.1942 року щодо направлення учнів на допомогу господарствам по засипці окопів.

Наказ № 10 від 30.04.1942 року щодо направлення учнів на допомогу господарствам по засипці окопів.

«НАКАЗ № 9

по Бориспільському РВНО
від 29 квітня 1942 р.

Згідно розпорядження Районової Управи № 215 від 29/IV—42 р. наказую: всіх учнів 3—4 класів шкіл м. Борисполя переключити тимчасово на допомогу громадським господарствам по засипці окопів.

Починаючи з 30/IV—42 р. щодня (з 7 години ранку, учні цих класів під керівництвом повинні з'являтися до Районової Управи на територію школи № 6), взявши з собою харчі та заступу. Тут буде даний інструктаж та визначена територія праці. За явку відповідає завідувачі школою та вчителі.

Завідувач Відділу Освіти та Культури

(Копичко)» [105].

«НАКАЗ № 10

по Бориспільському Відділу Освіти та Культури
від 30/IV—42 р.

Згідно розпорядження Районової Управи № 215 від 29/IV—42 р. наказую: всіх учнів 3—4 класів шкіл Бориспільського району переключити тимчасово на допомогу громадським господарствам по засипці окопів. З часу одержання цього наказу щодня, починаючи з 7 годин ранку, учні цих класів під керівництвом учителів працюють в тому господарстві, яке територіально зручніше.

Брати з собою їжу та лопати. Працювати щоденно до того часу, поки не буде закінчена дана робота. Щоденно керівники класів повинні являтися до старостату для інструктажу.

Завідувач Відділу Освіти та Культури

(Копичко)» [105].

«РОЗПОРЯДЖЕННЯ РВНО № 5

від 22/IV—42 р.

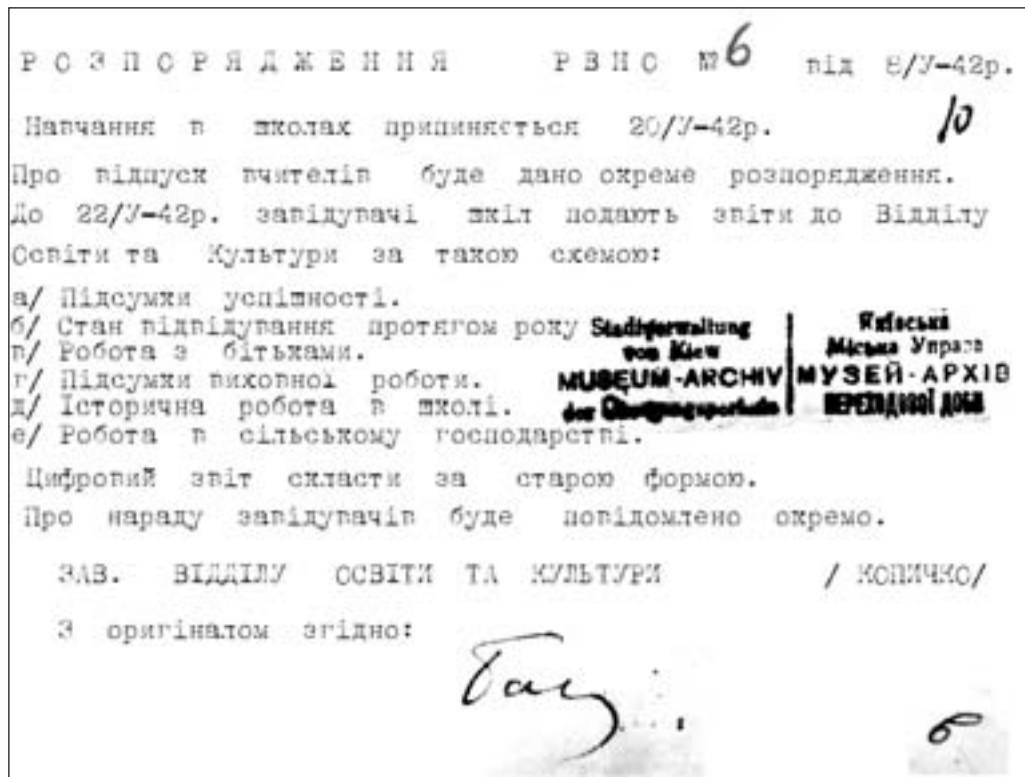
Згідно вказівок Районової Управи і с.-г. коменданта Раволле школи мусять включитись в сільськогосподарчі роботи: Невключення мусить полягати в наступному:

а) Школи не припиняють навчання до 20/V—42 р.

б) Не обов'язково щоденно сидіти в класах і навчатися. Можуть бути такі дні, коли учні разом з учителями йдуть на с.-г. роботи. Під свій догляд школи можуть взяти садки (збір і знищення гусениці, очистка, обмазка), городи (очищення, засипка ям). Посадка картоплі.

в) Допускається, коли це потрібно, 2 години занять в класі, а 2—3 в с.-господарстві (організовано).

г) Все буде залежати від доброї організації навчання і виробництва з боку завідуючого школи. Непогано було б, якби були розписи уроків спеціально пристосовані.

Розпорядження РВНО №6 від 08.05.1942 року щодо звітності.

д) Ні в якому разі не слід допускати анархії в школах. Учні мусять відвідувати школу. Як старости, так і завідуючі відповідають за відвідування.

е) Не дивлячись на допомогу в с-господарстві, школи мусять закінчити навчальний рік більш-менш нормально.

Зав. РВНО (Копичко)» [105].

Велику увагу фашисти приділяли кадровій роботі. Під час відбору педагогічних кадрів перевагу надавали особам, відомим своїми антирадянськими поглядами, а до радянських вчителів влада ставилась з недовір'ям. Ось яку давали характеристику радянським вчителям в огляді поліції безпеки і СД Києва: «Радянські педагоги були у переважній більшості найзаповзятливіші передавачі загальної радянської політики. Особливо небезпечними визнавалися сільські вчителі як «відповідальні агенти радянської політики» [240].

Німецьке керівництво вважало, що виховувати українських дітей у потрібному «новому» дусі може тільки український вчитель, тому що учні в українських школах «мусять забути все те, що в чужій школі вложив у голови комуністичний вчитель» [215].

Навчання в початкових народних школах, згідно з німецькою освітньою політикою, мало тривати сім років і було обов'язковим для всіх дітей шкільного

віку. Зобов'язаними навчатися в народних школах вважалися діти, які народилися в період від 1 січня 1928 р. до 31 грудня 1933 р. включно. Старших дітей дозволялося приймати на навчання тільки за умови, якщо вони вже навчалися, але ще не закінчили школу, а також за наявності для них місця в навчальному закладі [59, арк. 16].

Нацисти у своїх постановах вказували, що «основним завданням української школи є виховання розумного, врівноваженого, національно свідомого і, в найкращому розумінні слова, жертвовного українського покоління» [191]. Але згідно з спеціальною директивою рейхкомісара України Е. Коха навчання у школах обмежувалось читанням, письмом, рахуванням, фізкультурою, різними іграми та ручною працею, але без використання навчальних посібників. Мова навчання — українська. Російську мову викладати більше не слід [195, с. 71]. Заборона використання радянських підручників окупанти аргументували тим, що нові підручники ще не були видані, а старі «просякнуті більшовицькою пропагандою» [143, с. 1490].

Варто зазначити, що в усіх українських народних школах як обов'язкову навчальну дисципліну запроваджували німецьку мову. Нацисти наголошували, що «німецькій мові, як мові давно вже світового значення і як мові народу, приятного українському народові, відводити в школах належне місце» [231]. Кожна дитина, яка досягла 12 років, обов'язково мусила вивчати німецьку мову — мову нової влади [80]. Були підготовлені спеціальні навчальні плани з цього предмета.

«НІМЕЦЬКА МОВА Пояснювальна записка

(пані Лукашевич)

В 3-му та 4-му класах навчання повинно проводитися переважно усно.

Треба, щоб головним фактором вивчення німецької мови в 3—4 кл. була пам'ять дітей. Учні повинні відповідати на запитання учителя, в класі разом з ним учити слова. Вірші також вивчаються в класі разом та повторюються індивідуально. Для письма виділяються деякі речення і, таким чином, вивчаються всі літери, які повторюються в 20-му урочі за допомогою пісні.

Учитель повинен на початку уроку продивитися письмо всіх учнів як з боку каліграфії, так і орфографії.

Треба всі уроки унаочнювати за допомогою предметів, що оточують учнів — малюнків, рухів, але треба вживати і переклад на рідну мову. Слова бажано повторювати за допомогою ігор, деякі з таких тут даються.

В цих 23-х уроках береться за тему: клас, класні предмети, будинок, приміщення, родина, ім'я учня, родини та товаришів, обід, посуд, овоч та садовина, рахунок до 23-х, вправа в складанні чисел до 18, вік учня, урок читання, писання, рахування, малювання, 4 вірша і, як додаток, 2 оповідання, в які входять майже всі вивчені слова. Треба зробити з учнями спробу переказати оповідання спочатку за допомогою запитань, а потім самостійно.

(Програму і цикл уроків складено теж)» [107].

Належне місце німецька окупаційна влада приділяла релігійному вихованню шкільної молоді. З її боку не було жодних заперечень відносно прагнення українського населення проводити навчання у релігійному дусі. Тому шкільна влада постановила, що «обов'язком українських народних шкіл є вивчення Закону Божого по дві години (в деяких випадках по одній годині) на тиждень в класі (або в з'єднаних класах)» [235, арк. 16]. Водночас вона наказувала церковнослужителям забезпечити викладання релігії в школах, бо релігія є фундаментом державного ладу. «Лише релігія привчає людей бути дисциплінованими, працьовитими, чесними, скромними та організованими на покращення життя людського. Релігія — це основа нашої моралі. Релігія привчить людей шанувати приватну власність, яка тепер і в майбутньому матиме велике значення у стосунках між людьми» [81]. Щоб ефективно вести релігійну пропаганду, німецька влада детально вивчила стан релігії Бориспільського району в радянські часи радянські часи та був складений звіт про це.

Українські народні школи не мали в 1941—1942 навчальному році затверджених німецькою владою навчальних програм. Їх мали виготовити німецькі фахівці впродовж шкільних канікул. Це давало змогу педагогам додавати до навчального процесу елементи національного змісту, що сприяло утвердженню національної свідомості дітей. Творчі педагоги намагалися розробити власні варіанти навчальних програм, використовуючи кращі надбання української світової науки, здобутки народної педагогіки. Поширеним явищем стало поглиблене вивчення історії України, краєзнавства на уроках української мови. В Борисполі почала виходити газета українською мовою «Українське життя».

Одну з публікацій в цій газеті до річниці окупації України в 1942 році зобов'язували детально опрацювати в школах Бориспільщини:

«Один рік війни з більшовиками

Від 22 червня 1941 року Великонімеччина, а з нею ціла Європа провадить боротьбу проти більшовизму. Цей день має для українців дуже велике значення. Протягом цього року здійснилися рішення, які ввійдуть в історію.

Успіхи лежать на боці німецьких збройних сил

Від початку війни більшовики зазнали на всіх фронтах нищівних поразок. Жиди — кореспонденти в Москві можуть собі брехати, як хочуть, та одного вони не можуть заперечити, що найзначніша європейська частина колишнього Советського Союзу сьогодні в сильних німецьких руках.

Вояки Адольфа Гітлера визволили від більшовицького рабства простір з 70-мільйонним населенням

Українці! Ось Вам правда!

Сталін втратив на сьогоднішній день:

4,5 мільйонів полонених, незліченну кількість вбитих і ранених, 25 629 танків, 88 483 гармати, 22 915 літаків.

Надії Сталіна на жорстоку зиму розвіялися.

Коли німецькі вояки зайняли зимові позиції, бо фюрер Адольф Гітлер вважав нерозумним продовжувати наступ у несприятливу пору року, жиди — журналісти в Москві галасували, що Німеччина стратила вже всі свої сили, що німецькі вояки

не перенесуть такої зими. Сотні тисяч своїх вояків гнав Сталін проти німецьких позицій, та все ж таки йому не вдалося досягнути бажаного наслідку. **Де стала нога німецького вояка, звідти ніяка в світі сила його не прожене.**

Тимошенко хвастливо закликав до наступу за «визволення Советського Союзу». А який був результат?

На півострові Керчі та біля Харкова більшовиків розбито на голову. 6 армій та незліченна кількість воєнного матеріалу стала здобиччю німецьких збройних сил та їхніх союзників. Взято в полон 400 000 більшовиків.

Сталін, якого величали «великим соціалістом», є приятелем та союзником капіталістів і плутократів Англії й Америки. В цьому немає нічого дивного, бо більшовизм і капіталісти мають тих самих підбурювачів і прибічників жидів. В Англії жиди є магнатами збройної промисловості, в Америці вони — фінансові капіталісти, а в Советському Союзі — високі партійні та державні урядовці.

Допомога англійців і американців, на яку більшовики так багато сподівалися, зовсім не з'явилася. Як можуть ті дві держави помагати, коли вони самі мусять пережити одну поразку за другою? Шляхи постачання до Советського Союзу сьогодні підпорядковані німецькій воєнно-морській флотії та німецькій повітряній зброї, а блискучі перемоги Японії в східно-азіатському просторі відібрали у Сталіна всяку надію на справжню допомогу з боку союзників» [102].

Окупаційна влада значну увагу приділяла учнівській дисципліні. Працюючи над підвищенням успішності в учнів, вчителі вимагали суворої дисципліни. Учень мав твердо пам'ятати, що за порушення поведінки в школі він мусить бути покараний. У системі виховання учнівської молоді в період німецької окупації поряд з методами переконання вживались також методи примусу. Нацисти наполягали, що особливо після того, як «українська школа попрабувала більшовицького, розхлябаного, повного анархії життя, обговорення вчинку порушника перед класом або перед учнями цілої школи повинно бути застосоване в школі, але це не виключає, а навпаки — підкреслює необхідність покарати тих, хто на це заслужив» [160]. З метою виховання нового німецького покоління значна увага приділялась не тільки школам, а й роботі дитячих садків. Документи про це подаються мовою оригіналу.

«ДО ВСІХ СТАРОСТ І ГОЛІВ ГРОМАДСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

ІНСТРУКТИВНІ ВКАЗІВКИ

Районової Управи про організацію дитячих ясел в селах Бориспільського району

Для того, щоб збільшити кількість робочих рук під час весняних та літніх польових робіт, згідно розпорядження міжрайонової автономії, по всіх громадських господарствах Бориспільського району організувати дитячі ясла до 28/IV—42 р.

За організацію ясел відповідають особисто старости сіл та голови громадських господарств.

Конкретно треба зробити таку роботу:

Облікувати дітей віком до 8 років в тих батьків, жінки яких будуть працювати в громадському господарстві.

с. Вишеньки. Восьмикласниці Видиборець Галина Потапівна (сидить),
праворуч — Гойко Галина Панасівна. 1941 рік.

Під час обліку дітей треба підрахувати окремо кількість грудних та старших.
Підібрати та відремонтувати приміщення, в якому була б кухня, їдальня, кімната для відпочинку і окремо для грудних дітей.

Приміщення мусить відповідати санітарно-гігієнічним вимогам.

Заготовити відповідну кількість палива для опалення дитячих ясел.

Зібрати все устаткування, яке зберігалось, та виготовити, якщо це потрібно, відповідну кількість столиків, розкладушок, стільців. Забезпечити ясла також посудом, постілью та іншим устаткуванням.

Біля приміщення ясел очистити подвір'я, зробити площадки, посипати їх піском та прибрати навколо всі залишки від війни, щоб не покалічилися діти. Всіх дітей, які будуть прийняті в ясла, мусить оглянути лікар.

Завідуючими яслами, вихователями в першу чергу повинні бути використані вчителі, які на сьогодні не мають роботи. Крім того, треба підібрати і технічний персонал (прибиральниці, поварі).

Оплата обслуговуючого персоналу ясел провадиться на загальних підставах, існуючих в громадському господарстві, за рахунок громадських господарств.

Продукти харчування мусять поступити від батьків, діти яких охоплені яслами, та з громадських господарств. Для цього під час перепису дітей треба облікувати ту кількість продуктів, яку мають внести батьки, та які саме продукти.

Скласти продуктовий баланс для харчування дітей.

Для кращої організації ясел утворити комісії з старости, голів громадських господарств, завідувачів шкіл та лікаря. По закінченню всієї підготовчої роботи ця комісія подає повний звіт до Районової Управи. Звіт мусить бути поданий до 25/IV—42 р.

Члени Районової Комісії по

Організації дитячих ясел

Заступник голови Районової Управи

(Дудін, Копичко, Деркач)

(Безбородько)» [103].

Вже з раннього шкільного віку учні «нової» німецької школи мали набувати певних вмінь і навичок вести громадську роботу. Окупаційна влада відзначала, що головним недоліком радянської школи було якраз те, що творча робота та ініціатива активних учнів не об'єднувались, не спрямовувались на загальні завдання школи. Адже вміло організувати дитячу творчість — значить виховувати відповідальність за доручену справу, вміння самостійно виконувати ті чи інші завдання, поглиблювати свої знання, виробляти навички організованості, вміння контролювати себе та виховувати свідому дисципліну в інших. Кожен вчитель під час німецької окупації мав пам'ятати, що «на оновлених українських землях він повинен виховувати нове покоління, дисципліноване, здібне до громадського життя та сильне духом» [160].

Німецька окупаційна влада вважала школи засобом денаціоналізації населення, утвердження своєї імперської політики на окупованих територіях. Зміст освіти і виховання в них відповідали політиці поневолення українського народу, позбавлення його історичної пам'яті, національної свідомості. Українське населення намагалося тримати у темноті і культурному занепаді [225, с. 183].

Зі школи вилучали все, що нагадувало б про «більшовицький режим». Спочатку в навчальні плани ввели окремий курс «Історії України», але зовсім швидко вони

замінили цей курс «Всесвітньою історією», оскільки вважали «Історію України» предметом національно-пропагандистського спрямування. На окупованій території прагнули виховати новітнього німецького раба. Для цього створювалась ціла система керівників.

«НАКАЗ

Містечко Борисполь

2-го жовтня 1941 року

§ 1

З доручення Німецького Військового Командування на території Бориспольського району формування нових органів влади покладено на мене.

§ 2

З 2-го жовтня ц. р. єдиним органом влади призначаю Районову Управу Бориспольського району.

§ 3

Всі як уже сформовані Старостати (сільські управи) так і ті, які будуть призначені, безперечно підлягають Районній Управі і працюють за її вказівками.

§ 4

Своїм заступником призначаю ЛОГВИНА ІВАНА СЕРГІЙОВИЧА.

§ 5

Начальником Районної Управи Поліції призначаю пана ВИСОЧИНА ІВАНА АВРАМОВИЧА. Всі сільські Поліції підпорядковую Районній Поліції. На пана ВИСОЧИНА покладаю організацію і оформлення поліції по всіх селах Бориспільського району не пізніше 8-го жовтня ц. р.

§ 6

Завідувачем Земельного відділу Районної Управи призначаю пана ЧЕПІЛКО МИКОЛУ ІВАНОВИЧА.

Помічником завідувачого Земельного відділу призначаю пана ДЯЧЕНКО ІЛЬКА ЄВДОКИМОВИЧА.

Ст. агрономом призначаю пана ЗАБАВУ ПАНТАЛИМОНА ІВАНОВИЧА.

Ст. ветлікарем призначаю пана ШЕВЧЕНКА.

Ст. зоотехніком призначаю пана ВОЛОХОНСЬКОГО КОНСТЯНТИНА ІВАНОВИЧА.

На Земельний відділ покладаю повне керівництво всім сільським господарством району. Всю роботу земельного відділу проводить безпосередньо через сільських старост, а по великих селах району виділить при сільському старості спеціальних працівників, завідувачів земельних секцій. На пана ЧЕПІЛКО М.І. покладаю завдання передивитись до 8-го жовтня по всім селам району.

Весь особовий склад голів Громадських Господарств, бригадирів, фахівців, зав. земельних секцій та інших працівників сільського господарства.

Всіх нездібних, безініціативних і ворожих замінити на працьовитих, здібних, поважаних народом і прихильників до нової влади людей.

§ 7

Завідувачем відділу постачання і торгівлі призначаю пана КУДРЮ МИКОЛУ ЛОГВИНОВИЧА.

Пом. завідувачого призначаю пана ЛУЦЕНКО ОЛЕКСАНДРА БОРИСОВИЧА.

Все безгосподарче майно, продовольчі і промтоварні запаси, цукровий завод в с. Старому, паровий млин в м. Борисполі, всі склади, бойні, магазини, столови, молочарні, ларьки, кравецькі майстерні і інші підприємства зв'язані з постачанням і торгівлею передаються в розпорядження відділу Постачання та Торгівлі.

Колгоспні підприємства: млин, олійниці, просорушки і інші підприємства залишаються власністю громадських господарств також керуються і контролюються відділом Постачання та Торгівлі.

На пана КУДРЮ і пана ЛУЦЕНКА покладаю також організацію базарів, Української кооперації та розвитку приватної торгівлі.

§ 8

Завідувачем відділу охорони здоров'я призначаю пана ДЕРКАЧА ОЛЕКСАНДРА.

Завідувачем Поліклініки в м. Борисполі призначаю пані ЛИТВИН ОЛЕНУ ФЕДОТІВНУ.

Завідувачем лікарні м. Борисполя призначаю пані КОЗУБ ВІРУ ГНАТІВНУ. Інструктором призначаю пана ЗАБАВУ ПАНТАЛЕЙМОНА ІВАНОВИЧА.

§ 9

Завідувачем відділу Народної Освіти, Культури і пропаганди призначаю пана КОЖИЧКО

Директором Української Гімназії в м. Борисполі призначаю пана БІЛИКА

Директором будинку безпритульних дітей в с. Олександрівці призначаю пана БІЛЕЯ.

§ 10

Головою комітету по організації Української Православної церкви призначаю пана НОРЕЦЬ ПАНТАЛЕЙМОНА ПОРФИРОВИЧА. На пана Норця покладаю організацію широкої діяльності релігійних громадян по всіх селах Бориспольського району. Треба забезпечити збереження та відбудову храмів Божіх, які не були зруйновані жидо-більшовиками з тим, щоб ближчим часом забезпечити відправлення служби Божої.

§ 11

Формування і організацію всіх остальних відділів Районної Управи покладаю на мого заступника пана ЛОГВИНА.

§ 12

Наказую всьому населенню Бориспольського району мирно працювати, припинити всілякі грабунки та самочинні дії. Бо і розпорядження Районної Управи, її

відділів, розпорядження сільських старост, поліції, голів Громадських Господарств та інших осіб, призначених для керування від Нової Влади являються обов'язковими для людності.

Всілякі спроби злочинів, анархії, хуліганства, невиконання розпоряджень Нової Влади у всіх її ланках, невиконання розпоряджень Німецького командування, переховування та сприяння ворожим елементам (більшовицьким діячам, партизанам, комуністам, комісарам та іншій більшовицькій наволочі) — будуть розглядатись як злочин проти Нової Влади і українського народу, і злочинці підлягатимуть карній відповідальності за законом Воєнного часу.

Закликаю всіх чесних, свідомих українців наполегливо братись до відбудови Нового життя господарчого і культурного.

Німецький Нарід і Німецька Армія, керовані геніальним вождем народів всього світу АДОЛЬФОМ ГІТЛЕРОМ, зробили для нас головну справу — повалення і знищення Советського режиму, жидо-більшовицького ярма, що страшним кошмаром тяжило над нашим народом більше 20 років.

Тепер справи всього нашого життя, нашого добробуту, залежить від нас самих як ми зуміємо організуватись. Отже, за чесну наполегливу працю на щастя й добробут Українського Народу.

ГОЛОВА РАЙОНОВОЇ УПРАВИ
БОРИСПОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ

(МАГЕРОВСЬКИЙ)
(Печать)» [104].

«БОРИСПІЛЬСЬКИЙ РАЙОНОВИЙ РЕЛІГІЙНИЙ КОМІТЕТ

14 травня 1942 року м. Борисполь

Церковно-релігійне життя

Бориспольського району, склад району

По стану на 1 січня 1942 року до складу Бориспольського району входили такі села:

1.	Борисполь	15.	Любарці
2.	Вороньків	16.	Лебедин
3.	Вишеньки	17.	Мартусівка
4.	В. Стариця	18.	М. Олександрівка
5.	В. Олександрівка	19.	Нестерівка
6.	Гора	20.	Перегида
7.	Горобіївка	21.	Проців
8.	Глибоке	22.	Ревне
9.	Гнідин	23.	Рогозів
10.	Дударків	24.	Старе
11.	Жереб'ятин	25.	Сошників
12.	Іваньків	26.	Сеньківка
13.	Кучаків	27.	Сальків
14.	Кілов	28.	Софіївка

СВ. ЦЕРКВИ БОРИСПОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ДО 1917 РОКУ

До 1917 року Св. Православні церкви були в селі Борисполі: Свято-Миколаївська, яка мала приход з частини населення самого Борисполя і обслуговувала с. Гору; Свято-Борисо-Глібська, яка мала приход з частини населення самого Борисполя; Свято-Михайлівська, яка мала приход з частини населення Борисполя і обслуговувала село Ревне, Мартусівку; Святого Різдва Богородиці, яка мала приход з частини Бориспольського населення і обслуговувала село Нестерівку і х. Лозівку. Дві церкви в селі Воронькові, одна в с. Вишеньках, в с. В. Стариця, в с. Глибоке, в с. Гнідин, в с. Дударків, в с. Любарці, в с. Проців, яка обслуговувала і село Сальків і Софіївку; в с. Рогозів, Старе, в с. Сошникові, дві церкви в с. Іванькові; в с. Сеньківці, яка обслуговувала і селян с. Перегида.

Разом в районі було церков з парафіями 20. Крім цих церков в с. Борисполі була ще одна церква, яка парафії не мала.

Найдавнішою історичною церквою була церква в ім'я Св. князя Бориса і Гліба. Ця церква була збудована ще з незапам'ятних часів. Вона зразу була малого розміру кільцеподібної форми. Біля неї була, як видно одноразово збудована церквою дзвіниця, зроблена з дубового дерева. Років п'ятдесят тому назад до цієї церкви було прибудовано селянином Шкіль та Дудник два приділи і церква набула хрестоподібної форми.

З 1913—1915 р. прихожани цієї церкви на власні кошти збудували велику цегляну дзвіницю, що і зрівняло розмір цієї церкви з розміром середніх церков району.

ПОБУДОВА НОВИХ СВ. ЦЕРКОВ

Починаючи з 1917 р. до 1920 р. включно в районі було побудовано ще 6 нових церков в селах: Кучаків, Лебедин, М. Олександрівка, Мартусівка, Ревне і Кілов.

Отже, на кінець 1920 р. було в районі 26 Св. Церков.

Крім того була в с. Борисполі одна жидівська синагога і було об'єднання Євангельських християн в с. Борисполі, в с. Процеві, в с. Кілові і в с. Гнідині.

ЗАНЕПАД РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ

З дня приходу до влади советів, тобто з 1920 р. почало занепадати церковне життя.

Комсомол під проводом комуністів почав проводити серед населення масову антирелігійну пропаганду.

Серед дорослого населення цю агітацію проводити приходилось трудно тому, що доросле населення не звертало на це ніякої уваги; на антирелігійні доповіді не ходило, на кіно антирелігійного характеру теж трудно було заманити. Комсомол свою роботу мусів розпочати насамперед серед молоді, особливо серед учнів шкіл.

Перетягнувши на свій бік більшість учнів, антирелігійна робота поширилась і на профспілкові організації, далі на актив колгоспу і в останнє серед широких мас колгоспників, які мимо своєї волі мусіли слухати нудні для них доповіді.

Так розгорнувши свою антирелігійну роботу, комсомол почав збирати підписи серед населення для закриття церков.

Перший післявоєнний випуск 7-го класу Рогозівської школи.

Для прикладу наведемо один факт про закриття Св. Церков в м. Борисполі.

Як наперед було згадано, в м. Борисполі було 4 діючих церкви. Найбільшого розміру і з найбільшою парафією була Михайлівська церква. Її і намічено було закрити першою. Для цього було проведено бесіди серед учнів шкіл, які винесли свої ухвали про закриття церкви, передачі її для школи, крім цього було зібрано незначну частину підписів і серед дорослого населення, особливо серед комуністів та комсомольців. На базі цих підписів було закрито Св. Михайлівську церкву. В 1936 році її було розкидано і дерево розтягнуто на власні потреби бориспільських керівників. Про будівництво ж школи, як це було поставлено як причина для закриття церкви, ніхто і не думав. Лише в останні роки панування більшовиків було збудовано на тому місці, де стояла церква, школу.

Другу церкву в ім'я Св. Різдва Богородиці таким же чином було закрито трохи пізніше під вимогою збудувати з неї електростанцію.

Церкву Св. Бориса і Гліба закрили без всяких вимог.

Останні дві церкви і п'яту церкву в Борисполі розкидали невідомо для яких потреб.

Так руйнувались і закривались Св. Церкви по всьому району. Церковна утвар знищувалась, внутрі майже і в уцілілих церквах не залишилось ні жодного цілого іконописця і Св. Престола. В церкві села Дударкова було встановлено тир, де за мишені служили Св. ікони (майже всі ікони прострелені).

Крім таких ухвал про закриття церков, які виносились комсомолом було вжито заходів до того, щоб населення мимо своєї волі відмовлялось від церкви. Це непо-

сильні податки на церкву і церковнослужителів та тероризація останніх. Синагога теж була закрита, а общини євангельських християн розпались самі.

До 1941 року, тобто до дня приходу Німецької Армії залишились і то зруйновані церкви в таких селах: Борисполь (одна), Вороньків (одна), Глибоке, Гнідин, Дударків, Кучаків, Кілов, Лебедин, Мартусівка, М. Олександрівка, Рогозів, Ревне, Іванків (дві).

Дзвони і всі цінності були забрані ще з перших років виникнення советів.

При заснуванні на Україні Автокефальної церкви в Бориспільському районі половина церков визнала Автокефальну церкву, а половина залишилась слав'янськими.

ВІДРОДЖЕННЯ РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ

З перших днів приходу в Бориспільський район Німецької Армії населення Бориспільського району енергійно взялося за відбудову Св. церков. Для посилення цієї роботи в районі було ще організований Районовий Релігійний Комітет, головою якого був панотець Пантелеймон Норець.

За його проводом в більшості сіл району були організовані церковні комітети, а в деяких селах віруючі не чекаючи вказівок з району самі приступили до ремонту церковних приміщень.

Активність населення до Божої справи можна бачити з того, що на протязі першого місяця по приходу німецького війська було відремонтовано здорово пошкоджені церкви в с. Борисполі і в с. Вишеньках.

Сільська молитва, початок ХХ століття.

До першого січня 1942 року, тобто за три місяці було відремонтовано і почали відправляти службу Богу в церквах с. Борисполя, Воронькова, Гнідина, Іванкова (дві церкви), Любарця, Кучаків, Мартусівка, В. Олександрівка, Рогозів, В. Стариця. В тих селах, що тільки що зазначено, де церква була зовсім знищена, то службу Богу відправляли у вільних приміщеннях особливо в школах та клубах.

Вже на 1 травня 1942 року відкрито 18 церков, а саме:

	Назва села	В ім'я якого святого	Автокеф. чи слав'янська
1.	Борисполь	Св. Миколаївська	Автокефальна
2.	Борисполь	Св. Михайлівська	Слав'янська
3.	Вороньков	Св. Різдва Богородиці	Слав'янська
4.	Вишеньки	Св. Юр'євська	Автокефальна
5.	В. Стариця	Св. Михайлівська	Автокефальна
6.	Глибоке	Св. Покрівська	Автокефальна
7.	Гнідин	Св. Миколаївська	Слав'янська
8.	Дударків	Св. Вознесіння Господня	Слав'янська
9.	Іваньків	Св. Преображенська	Слав'янська
10.	Іваньків	Св. Онуфрієвська	Автокефальна
11.	Кучаків	Св. Різдва Христово	Автокефальна
12.	Любарці	Св. Михайлівська	Автокефальна
13.	Мартусівка	Св. Миколаївська	Слав'янська
14.	М. Олександрівка	Св. Троїцька	Слав'янська
15.	Проців	Св. Михайлівська	Автокефальна
16.	Рогозів	Св. Миколаївська	Автокефальна
17.	Сошників	Св. Михайлівська	Слав'янська
18.	Сеньківка		Слав'янська
19.	Кілов	Община Євангельських християн	

Деякі церкви, як от в селі Ревне та Лебедин, ще не рахуються відкритими, але в них можна уже проводити службу Богу. Вони не працюють за браком панотців, яких в районі на всі 20 церков є лише 14. За освітою всі панотці поділяються так: мають вищу освіту 2, середню 7, нижчу 5. Дяків у районі 12. З них мають нижчу освіту всі 12.

Серед населення помітно, що всі їх потреби як от вінчання, охрещення дітей, похорони тощо супроводжуються з виконанням релігійних обрядів.

В тих селах, де нема ще панотця, то селяни звертаються в інше село, де є панотець, а в крайньому випадку, виконують це самі.

Помічено, що під час же великого посту говіло населення 50–60%. Паску святити всі.

Також помітно, що молодь малорелігійна. Це можна пояснити тим, що вона 20 років була відірвана від церковного життя і виховувалась в антирелігійному дусі.

Прихильниками слав'янських церков є більшістю старі люди, а молодші є прихильниками Автокефальної церкви [108].

Рогозівська Свято-Миколаївська церква.

Освіта 40–50 років ХХ століття

Бориспіль та села Бориспільщини звільнили від німецько-фашистських окупантів у вересні 1943 року. Приміщення більшості шкіл були повністю зруйновані або дуже пошкоджені. Згідно зі звітом Бориспільського райвню за 1945/46 р. в Бориспільському районі було зруйновано 27 шкіл. Німці повністю спалили Бориспільську школу № 3, Дударківську, Іванківську, Процівську, Глибоцьку та інші школи району [30].

Перш ніж розпочати 1943 навчальний рік, потрібно було відновити шкільні приміщення, учнів забезпечити хоч би елементарним навчальним приладдям. Бориспільщина з великими труднощами відновила роботу шкіл. Але труднощі довелося долати ще багато років, про що красномовно говорять документи.

«11 вересня 1946 р.

ДО ПРОКУРОРА КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Школи Бориспольського р-на вступили в 4 навчальний рік після звільнення території від німецько-фашистських загарбників. Із 36 шкіл німецько-фашистські загарбники спалили 27 шкіл. В м. Борисполі знищено 7 шкіл. Зараз в Борисполі учні молодшого віку примушені працювати в 3-ю зміну і закінчувати навчання о 8.30 вечора. Такий стан у школах Борисполя № 2, № 3, № 4, а також у Вороньківській школі № 1. У Борисполі учителів не забезпечено квартирами, внаслідок чого не викладається математика в середній школі. Про такий стан мною доведено до відома райпрокуратуру і виконком Райради депутатів трудящих. До цього часу ні по Воронькову, ні по Борисполю справа з покращенням умов для роботи шкіл і вчителів не розв'язана. У школі № 2 є своє приміщення, яке вже 4-й рік занято під квартиру другого секретаря РК КП(б)У. Занята квартира на 4 кімнати, з якої можна зробити 2 класні кімнати, розмістити на 2 зміни 4 класи. До цього часу шкільне приміщення школі не повернуто. Інші школи своїх приміщень не мають, а тому мусить бути санкція на виселення РВНО просить втручання обласної прокуратури, щоб прискорити справу з ліквідацією 3-ї зміни навчання малих дітей.

Зав. РВНО Загородня» [19, с. 163].

В сорокових роках катастрофічно не вистачало вчителів, адже значна частина їх в роки окупації евакуювалась. Багатьох учнів VIII–X класів вивезли до Німеччини на примусові роботи. В таких складних повоєнних умовах доводилось відновлювати роботу шкіл. І вона розпочалась досить активно. Вже восени 1943 року навчання відновилось майже у всіх школах Бориспільщини.

Жителі сіл, як могли, допомагали школам. Наприклад, на загальних зборах двох вишеньківських колгоспів дирекція Вишеньської школи поставила питання про ремонт і утеплення приміщення. Керівництво колгоспу відгукнулось на прохання школи і виділило 12 тис. крб. та людей на ремонтні роботи. Вишеньківська промартіль пошила 150 пар чобіт для дітей-сиріт і дітей фронтовиків, зробила дрібний ремонт взуття, а також пошила чимало верхнього теплого одягу.

Учні цієї школи допомагали сім'ям фронтовиків, обробляли городи вдовам. Вони взяли шефство над одним із госпіталів м. Київ, куди їздили з подарунками, концертами, писали листи. Подібну роботу проводили майже всі школи району.

Через катастрофічну нестачу педагогів, до роботи в школах залучали людей без педагогічної освіти. Дехто з них не мав навіть загальної середньої освіти. Всіх їх зобов'язували здобувати професію вчителя заочно, навчаючись в інститутах. Це були важкі часи і для дітей, і для вчителів, і для батьків. Педагогам не завжди виплачували заробітну плату, інколи колгоспи компенсували роботу в школі натуральними продуктами.

В 1946 році в УРСР розпочався голод, і становище вчителя, зокрема, в сільській місцевості, значно ускладнилося. На жаль, статистики про кількість таких смертей за професійною ознакою в ті роки не велось. Та вчителі помирали з голоду, як їх вихованці. Це не були масштаби голодомору 1932–1933 років, але це був дуже складний і важкий рік, як і наступний 1947. Свідченням цього є архівні документи.

«ЛИСТ

Бориспільського РВНО до Київського облторгвідділу від 16 травня 1946 р.

На підставі наказу НКТ і НКО УРСР про організацію харчування учнів та вчителів в містах райцентрах РВНО дозволив директору Бориспільської середньої школи № 1 т. ГРУХАЖ організувати чай для вчителів середньої школи (школа працює на 2 зміни). На організацію чаю було витрачено на протязі одного місяця 5 кг сахару і другого місяця також 5 кг сахару. ЗавРТВ т. Мартинов, приймаючи акта про витрачання сахару через буфети шкіл для учнів, прийняв перший акт, не зробивши зауважень о неправильності витрачання сахару на організацію чаю, чому і в другому місяці теж був організований для вчителів чай. Зав РТВ т. Мартинов замість того, щоб при середній школі організувати їдальню і буфет, забезпечити харчуванням учнів і учителів, оскаржив перед ОблТВ, щоб учителі заплатили в п'ятикратному розмірі по риночним цінам за витрачений сахар — сума 1880 крб. Я сама особисто зверталася до ОблТВ і говорила про організацію чаю для вчителів середньої школи і одержала усне підтвердження, що зроблю правильно.

РВНО просить відмінити своє рішення і дозволити РТВ видати витрачену кількість сахару на організацію чаю з інших позалімітних фондів. Додаю, що вчителі м. Борисполя одержують лише квартально цукор, інших продуктів харчування не одержують

ЗавРВНО

Підпис» [19, с. 25–26].

«ЛИСТ

від 19 квітня 1946 р. до директора Київської школи № 6

Школи Бориспільського району дуже потерпали під час тимчасової німецької окупації. Майже всі школи знищені з їх обладнанням, лабораторіями, кабінетами.

«ВІДОМОСТІ

про школи Бориспільського району станом на 1943 рік» [88]

Зовсім не працювало	Ск.вчителів не зареєстровано	Ск. учителям відмовлено в роботі	Ск. було шкіл до окупації	Скільки приміщень			Спалено приміщень і зруйновано			Зруйновано приміщень, яких можна відремонтувати			Якого потребують ремонту			Ск. уціліло приміщень			Виділено замість зруйнованих приміщень	В них класних кімнат	Буде в 1943–44 н./р.	
				Основних двоповерхових	Основних одноповерхових	Другорядних	Основних двоповерхових	Основних одноповерхових	Другорядних	Двоповерхових	Одноповерхових	Другорядних	Капітального ск.приміщень	Середнього ск.приміщень	Дрібного ск.приміщень	Двоповерхові ск.кл.кімнат	Одноповерхові ск.кл.кімнат	Другорядні ск.кл.кімнат			К-ть приміщень	Класних кімнат
10		24	36	2	48	24	2	25	23	12	9	15	9	8	8	-	20	14	35	60	78	158

Вчителі — учасники Другої світової війни, 1984 р.

РВНО просить визначити три-чотири дні (між 6–12 травня) для учнів 10-тих класів, які змогли б у лабораторіях, кабінетах дорученої Вам школи проробити ряд лабораторних робіт з фізики й хімії.

Зав. РВНО

Загородня» [19, с. 44].

«ЛИСТ

від 12 грудня 1946 р. Голові Виконкому Бориспільської районної ради депутатів трудящих тов. Онищенко.

До виконкому обласної Ради депутатів трудящих звернувся член МК Спілки при Сошниківській школі зі скаргою про те, що вчителі цієї школи т.т. Малежик М.П., Малежик І.Г., Лазоренко І.В, Штефан Т.І. та Лисенко Т.Я. не одержують хлібних пайків.

Виконком обласної Ради депутатів трудящих зобов'язує Вас перевірити наведене та забезпечити вчителів хлібом, як гаранований контингент. Про вжиті заходи повідомити виконком обласної Ради депутатів трудящих до 17 грудня ц. р.

Заст. Голови виконкому Київської облради депутатів трудящих (Бондаренко).

На цьому документі така резолюція: «Перевірено. Пайки всі одержують» [19, с. 90].

«Матеріальне забезпечення сиріт Бориспільського району в 1946 році

I кв. 1946 р. ніяких промтоварів не поступало

II кв. 1946 р. 20 чулок на суму 108 крб

III кв. Мануфактури 440 м. на суму 6497 – 40 крб

Кальсони	20 пар	на суму 806 крб.
Рубахи	20 шт.	на суму 832 крб
Рубахи дит.	22 шт	на суму 414 -60 крб
Плаття	22 шт.	на суму 2059 – 20 крб
Туфлі резин.	10 пар	на суму 324 крб
Ботинки недом.	8 пар	на суму 403 – 20 крб
Полувери	200 штук	на суму 13675 (один полувер 70 крб)
Шарфи	20 штук	на суму 1250 крб
Майки	20 шт.	на суму 480 крб
Шапочки	10 шт.	на суму 175 крб

Всього на суму 26916 крб. 40 коп

IV кв.

Ботинки	62 пари	на суму 3861 – 60 коп
Валянки	10 пар	1800 крб
Чулки	92 пари	496 крб 80 коп
Ботинки	9 пар	453 крб 60 коп
Галоші дит.	6 пар	182 крб 40 коп

Всього на суму 6794 крб. 40 коп

Всього видано взуття і промтоварів в 1946 р. на суму 33 818 крб. 80 коп. Всього сиріт у районі 243. На одну дитину припадає 147 крб. 36 коп.

Зав. РВНО

Литвин» [19, с. 93].

«21 ГРУДНЯ ДО ОБЛАСНОГО КОЖСОЮЗА

По Бориспольском районе за последнее время понизилось посещение учениками школ, особенно патронированных и полусирот из-за отсутствия обуви. Бориспольский РОНО просит занарядить Бориспольской артели «Чоботар» починочного и пошивочного кожматериалу с указанием целевого назначения – для детей учеников – сирот и патронированных, всех детей, что крайне нуждаются в этом 211.

Зав. РОНО

Литвин» [19, с. 99].

За три роки після визволення Бориспільщини від німецьких загарбників в системі освіти було зроблено немало.

«ІНФОРМАЦІЯ

Про стан підготовки шкіл Бориспільського району на 1946–47 навчальний рік станом на 15 липня 1946 р.

Працювало людей на ремонті шкіл – 2177, працювало підвід – 677, автомашин – 52, відремонтовано всього шкіл – 34 (19 повністю, 15 в основному), в

Випускний вечір у Воронківській школі, 1952 рік.

тому числі капітальний і середній ремонт — 10, поточний — 24, збудовано і пристосовано — 8 пристосованих класних кімнат, збудовано допоміжних господарських приміщень — 6, відремонтовано квартир — 15, встановлено огорожі 310 м., заготовлено дров 1370 ск. м., заготовлено торфу — 452 т, завезено школам дров 370 ск. м., завезено торфу — 161 т, завезено вчителям торфу — 0, завезено вчителям дров 96 ск. м, зроблено нових парт — 40, столів — 40, класних дощок — 11, стільців — 15, ослонів — 40. Відремонтовано парт — 267, столів — 41, класних дощок — 12, стільців — 12, ослонів — 0.

Вартість усіх робіт 64 323 крб., в тому числі з бюджетних асигнувань 57000 крб.

Створення бази для харчування учнів. При 19 школах району організовані пришкольні господарства від 0,5 га до 5 га.

Закуплено живих підручників — 10 873. Виготовлено учнями таблиць 352, схем — 115, колекцій — 13, приладів з арифметики, фізики, хімії — 165, макетів — 71.

При колгоспах організовані майстерні по ремонту взуття та одягу для учнів позачергово і по пониженим цінам, а при школах таких майстерень нема.

В основному школи району учителями укомплектовані. Потрібно: зав. шкіл — 6, директорів семирічних шкіл — 1, замінити — 3.

15 липня 1946 р. Зав. РВНО

Загородня» [19, с. 145].

Випуск 10-го класу Дударківської середньої школи, 1961 рік.

Випуск 10-го класу Дударківської середньої школи, 1957 рік.

Але ж вчителів продовжувало своєрідно закріпачували. Якщо педагогічний працівник чи його керівник звільнявся з роботи за власним бажанням і переїжджав до іншої області, він був зобов'язаний одержати на це дозвіл обласного відділу освіти. Керівникам відділів освіти інших областей категорично заборонялося приймати на роботу керівних та педагогічних працівників, які прибули з іншої області, без наказу чи довідки про дозвіл на виїзд того обласного відділу народної освіти, де вони працювали. Інструкція передбачала, що за неправильне звільнення з роботи педагогічних працівників керівники, винні в цьому, відповідатимуть в дисциплінарному порядку, а в окремих випадках притягатимуться до кримінальної відповідальності, згідно зі ст. 121 Кримінального Кодексу УРСР [145].

Таким чином, вчителів міцно прикріплювали до конкретних закладів освіти.

Одночасно Міністерство освіти посилено працювало над «підвищенням ідейно-політичного рівня» вчительства, щоб сформувати із учителів слухняну армію партійних агітаторів і пропагандистів. Міністр освіти Павло Тичина мету цієї роботи озвучував так: «Перед нами стоїть завдання не тільки відновити те, що було у нас перед нападом німецьких загарбників, а й піднести нашу школу на вищий рівень відповідно до нових вимог нашого життя і нових постанов партії та уряду [145].

Павло Тичина як очільник освітньої галузі робив все для того, щоб марксистсько-ленінська теорія запанувала в головах учителів та учнів. Він говорив «ґрунтовно

Випуск 10-го класу Дударківської середньої школи, 1958 рік.

опанувати марксистсько-ленінську теорію, глибока правдивість і велика сила якої ще раз доведена її перемогою над людиноненависницькою ідеологією ворога, — такий почесний обов'язок учителя» [145, с. 33].

Школи Бориспільщини, як і всієї України, почали працювати за новими навчальним планом, що був затверджений 24 квітня 1943 року рішенням Політбюро ЦК КП(б)У. До навчального плану було включено українську мову, українську літературу, російську мову, російську літературу, каліграфію, арифметику, алгебру, геометрію, тригонометрію, природознавство, історію, конституцію СРСР і УРСР, географію, фізику, астрономію, хімію, іноземну мову, співи, малювання, креслення, військово-фізичну підготовку. Загальне тижневе навантаження в 1-х класах становило — 24, у 10-х — 33 години на тиждень. Найбільшу кількість годин було відведено на вивчення української мови та літератури — 49,5 годин. Російську мову розпочинали вивчати з 3-го класу. Загальна кількість часу на вивчення цього предмета в загальноосвітній школі становила 27,5 годин. Російську літературу починали вивчати з 5-го класу. 28 годин для всіх класів відводили на військово-фізичну підготовку. Викладанню цього предмета надавали особливої уваги. Рішення про його запровадження ухвалювало Політбюро ЦК КП(б)У. У ньому, зокрема, зазначалося: «Запровадити з 1943/44 навчального року в усіх початкових і 1—4 класах неповних середніх і середніх шкіл Української РСР військово-фізичну, а 5—10 класах непо-

вних середніх і середніх шкіл і технікумів початкову і допризовну військову підготовку [145, с. 39].

Цією постановою в НКО УРСР було передбачено посаду заступника Наркома Освіти, а в областях — посаду заступника завідуючого обласним відділом освіти з військового навчання. У НКО було організовано окремий відділ військово-фізкультурної підготовки. У закладах освіти вводили посади військових керівників. Цей предмет запровадили навіть у 1-х класах.

Особливі зміни у змісті шкільної освіти відбулися в 1946 р., що зумовлено новим наступом на українську національну культуру, посиленням русифікації. Ці процеси, на думку багатьох сучасних істориків, пояснювалися тим, що в Україні «погіршувалася соціально-економічна ситуація, і Й. Сталін та його оточення вбачали одним із найефективніших засобів виходу з неї в посиленні політико-ідеологічного тиску, пошуках «ворожої руки» і «шкідників». Цим активно займався Л. Каганович, якого Й. Сталін послав керувати українським ЦК партії замість М. Хрущова, що залишився на посаді голови уряду. Л. Каганович з будь-якої господарської проблеми блискуче вмів робити політичну, вмів максимально використовувати таку ситуацію на власну користь. «Він почав створювати враження, що причини всіх проблем в Україні — український буржуазний націоналізм. Тобто у тому, що створив режим на Україні, винні самі українці. На одній із нарад з першими секретарями обкомів він прямо так заявив, що кожен випадок невиконання планових завдань у промисловості й сільському господарстві буде розглядатися як прояв українського буржуазного націоналізму [145, с. 40].

Почався тотальний наступ на все українське, що тепер називалось «буржуазним націоналізмом». І першими в цьому наступі були школи, з яких почав вилучатись український зміст, в тому числі й твори українських письменників.

Партійне керівництво вважало, що у своїх творах українські письменники та митці незадовільно показували позитивний вплив Росії, російської культури на українську, а тому вони є носіями буржуазно-націоналістичної ідеології. Фактично це був сигнал до перегляду змісту навчання в школі, його максимального наближення до російського. Реакція Наркомату освіти була негайною. У 1946 році Міністр освіти вніс деякі зміни до навчальних планів та програм початкової школи. Було визначено, що основними предметами в початкових класах є російська мова та арифметика, здійснювалась уніфікація навчальних планів і програм шкіл України і РРФСР.

Уніфікація означала насамперед, що навчальні програми з усіх дисциплін орієнтували на показ вдаваної першості росіян у всіх галузях науки і культури. У процесі вивчення того чи іншого предмета в учнів мало бути сформовано переконання в тому, що всі відкриття зроблені російськими вченими, кращі літератори, митці, полководці тільки росіяни.

Для того, щоб ця робота була ефективнішою, в УРСР практично відмовилися від розробки власних навчальних програм з усіх предметів навчального плану, за винятком української мови та літератури [145, ст. 41].

Особливо великих змін, починаючи з 1946 р., зазнали шкільні курси історії та української літератури. Рішенням Політбюро від 9 серпня 1947 р. були затверджені директиви ЦК КП(б)У щодо складання «Короткого курсу історії України» та «Короткого курсу української літератури».

Випуск Дударківської середньої школи, 1957 рік.

Реагуючи на цей документ, Міністр освіти УРСР Павло Тичина 20 вересня 1947 р. своїм наказом затвердив заходи «до поліпшення викладання історії СРСР та історії України в середніх школах УРСР» та методичні вказівки з даного питання. У цих вказівках, серед іншого, зазначалося: «Аналіз викладання історії показує, що

частина вчителів ще слабо володіє марксизмом-ленінізмом і припускає грубі помилки при висвітленні ряду питань історії України, а саме:

а) замість того, щоб розглядати історію України в курсі історії СРСР в тісному зв'язку з історією російського, білоруського та інших народів Радянського Союзу, окремі вчителі розглядають історію України ізольовано від історії інших народів, ігноруючи вплив найважливіших революційних центрів — Москви, Ленінграда, Баку, Тбілісі тощо на революційну боротьбу українського народу за соціальне й національне визволення;

б) матеріал про Київську державу подають у дусі антинаукової, антимарксистської «теорії» буржуазних істориків про начебто «нормандське» походження Київської Русі...

г) до кінця не викривають антинауковості і реакційності «теорії» українських націоналістів про безкласовість і безбуржуазність українського народу в минулому і недостатньо висвітлюють процес виникнення та розвитку робітничого класу на Україні, виникнення і розвитку більшовицької організації на Україні та її ролі в соціальному й національному визволенні українського народу;

д) не досить глибоко розкривають роль та всесвітньо-історичне значення Великої Жовтневої соціалістичної революції, не досить підкреслюють перевагу радянського суспільного і державного ладу над всяким буржуазним ладом.

У ряді шкіл республіки історія викладається на низькому науковому та ідейно-політичному рівні, недостатня увага приділяється вихованню радянського патрі-

Вчителі та учні Дударківської середньої школи, 60-ті роки ХХ ст.

Вчителі Воронківської семирічної школи, 1954 рік.

отизму та національної гордості за наш радянський народ і не ведеться боротьба проти буржуазного пережитку — низькопоклонства перед Заходом, Америкою, перед західноєвропейською буржуазною культурою та наукою» [145]. Для ліквідації цих недоліків Міністерство освіти давало доручення:

«— Всім викладачам історії у своїй навчально-виховній роботі з учнями керуватися працями класиків марксизму-ленінізму, зокрема статтями В.І. Леніна і Й.В. Сталіна про Україну, Коротким курсом історії ВКП(б), зауваженнями товаришів Сталіна, Жданова і Кірова з приводу конспекту підручника з історії СРСР, постановою РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 16/V—1934 р. про викладання громадянської історії в школах СРСР, останніми рішеннями ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У про ідеологічну роботу, а також керівними матеріалами в питанні викладання історії України, надрукованими в республіканській пресі...

— Завдання викладача історії — виробити в учнів марксистсько-ленінський світогляд, виховати у своїх учнів усі найкращі якості радянського громадянина, виховати полум'яних патріотів нашої Батьківщини...» [145].

Таким чином саме за часів Павла Тичини Міністерство освіти УРСР сформулювало антиукраїнську концепцію викладання історії в повоєнній українській школі [145, с. 42—43].

Аналогічну роботу було проведено з питань викладання української літератури. Партійні вказівки щодо цього викладені в постанові ЦК КП(б)У від 9 серпня 1947 р. «Про створення курсу «Історії української літератури».

Почався наступ на українську мову, все більше «модним» було відкриття російських шкіл та переведення українських шкіл на російську мову викладання.

Про життя шкіл Бориспільщини в 1946 році дізнаємося з документів Бориспільського архіву.

Узагальнюючи наведене вище, можна стверджувати, що саме в середині 40-х років ХХ ст. процес пристосування змісту освіти до ленінського гасла про те, що культура має бути національною за формою і соціалістичною за змістом, набув свого розквіту. Шкільні підручники прославляли Леніна, Сталіна, їхніх соратників, більшовицьку партію, індустріалізацію, колективізацію, щасливе радянське дитинство. Навчально-виховний процес набув одіозних форм не лише у школі, а й у дитячих дошкільних закладах [145, ст. 45].

В 1949 році в Україні було запроваджено обов'язкову семирічну освіту. В Борисполі та селах Бориспільського району масово відкривались семирічні школи [1].

Проте рішення про обов'язкове семирічне навчання тотально не виконувалось. Багато дітей не закінчували сім класів. Тому в 1945—1947 році Рада Міністрів УРСР і ЦК КП(б)У тричі ухвалювали постанови про роботу вечірніх шкіл робітничих і сільської молоді УРСР. Такі школи працювали на Борисполі та селах Бориспільського району не одне десятиліття аж до часів незалежності України і припинили свою діяльність в 1999 році. Але вечірні класи, підпорядковані школам, діють до сьогодні.

Дисципліна в школах була далека від ідеальної. Тому влада ще в 1941 році затвердила «Правила для учнів», які діяли в другій половині ХХ ст.

Учні та вчителі Воронківської середньої школи, 1940 рік.

Наведемо деякі положення цього документа, за якими працювали школи Бориспільщини:

«Кожен учень повинен цілком дотримуватись правил для учнів, дорожачи честю своєї школи і свого класу, як своєю власною».

Учень, що запізнився на урок, може бути допущений до занять у I–IV класах тільки з дозволу вчителя, який веде урок, а в V–X класах — за окремим дозволом директора, завідувача навчальною частиною або відповідального чергового по школі.

У випадку, коли учень пропустив заняття, слід вимагати від його батьків (або осіб, що їх замінюють) подання довідки про причини пропуску.

Коли учень пояснює невиконання домашнього завдання тим, що він не був на тому уроці, на якому це завдання давалося, — такого пояснення від учня приймати не слід.

За порушення правил поведінки до учнів застосовуються різні покарання.

Покарання у радянській школі є засобом виховання, вони мають вести до виправлення учня, до поліпшення його поведінки» [145, ст. 58–59].

В кінці сорокових років в школах почали створювати навчальні кабінети з фізики, хімії, географії, природознавства.

На початку п'ятдесятих років такі кабінети були в усіх школах Борисполя та Бориспільського району. Велика увага в цей час приділялась створенню позашкільної освіти, яку вважали вагомим чинником комуністичного виховання школярів, їхньої зайнятості у вільний час від уроків.

Не зважаючи на складні соціально-економічні умови кожна школа Бориспільщини мала велику кількість гуртків. Особливою популярністю були хоріві, театральні,

Учні та вчителі Вороньківської середньої школи, 1940 рік.

Учні та вчителі Вороньківської середньої школи, 1940 рік.

спортивні гуртки. Багато дітей відвідували гуртки юних техніків, юних натуралістів.

Впродовж 1946–1949 років при багатьох школах Бориспільщини були посажені сади, зокрема, в Гнідинській, Вишеньківській, Рогозівській, Сошниківській та інших школах. Юні натуралісти брали активну участь у збиранні насіння лісових, декоративних і плодкових дерев. На полезахисних лісових смугах, на вулицях та понад шляхами саджали дерева і кущі.

На початку п'ятдесятих років стало актуальним питання загальної середньої освіти. Особливого значення воно набуло після XIX з'їзду КПРС, директиви якого передбачали упродовж п'ятої п'ятирічки закінчити перехід від семирічної до загальної середньої освіти. Цими ж директивами було передбачено запровадження в середній школі політехнічного навчання.

На виконання рішення з'їзду в Бориспільському районі почали масово відкривати середні школи, які вже в деяких школах діяли перед війною.

В Бориспільській районній газеті «Коллективіст» за 7 листопада 1950 року повідомлялось, що станом на 7 листопада 1950 року в районі працювало 6 середніх, 10 семирічних та 11 початкових шкіл, охоплено навчанням 12764 учні, число вчителів виросло до 523 з 430 в 1940 році. При школах працювали 9 класів сільської молоді, в яких навчалось 114 чоловік. При кожній школі була бібліотека. В них нараховувалось 16340 книг, якими користувалися 8072 учні» [44].

В 1945 році на Бориспільщині було лише три середні школи (Бориспільська середня школа №1, Вишеньська середня школа та Старинська середня школа), 14 семирічних шкіл та 18 початкових:

Середні

Бориспільська середня школа №1   Вишенська середня школа
Старинська середня школа

Семирічні

Бориспільська семирічна школа №2   В. Олександрівська семирічна школа
Вороньківська семирічна школа   Процівська семирічна школа
Глибоцька семирічна школа   Гнідинська семирічна школа
Дударківська семирічна школа   Іванківська семирічна школа
Кіловська семирічна школа   Кіровська семирічна школа
Любарецька семирічна школа   Рогозівська семирічна школа
Сеньківська семирічна школа   Сошниківська семирічна школа

Початкові

Бориспільська початкова школа №3   Бориспільська початкова школа №4
Бориспільська початкова школа №5   Бортницька №1
Бортницька №2   Великостарицька
Головківська   Горобіївська
Жовтнева   Лебединська
Мартусівська   М.Олександрівська
Нестерівська   Перегудівська
Головурівська   Ревнівська
Рудяківська   Хутір-Горова початкова школа [166].

Статистичні звіти за 1944–45 н. р. були такими:

Вчителька Дударківської середньої школи Денисенко Леніна Семенівна з учнями, 1959 рік.

«ЗВІТ

**Бориспільського району за початкові, семирічні та середні школи
Наркомосвіти УРСР за 1944/45 навчальний рік**

Зведення по всіх школах

Шкіл загального типу (початкових, семирічних і середніх):
Місто – 3, Села – 29, Разом – 33
Кількість учнів
У класах шкіл загального типу
Місто – 1102, Села – 5466, Разом – 6568» [92].

«ЗВІТ

**Бориспільського району за початкові, семирічні та середні школи
Наркомосвіти УРСР за 1944/45 навчальний рік**

Початкові школи

Шкіл загального типу (початкових, семирічних і середніх):
Місто – 2, Села – 13, Разом – 15
Кількість учнів
У класах шкіл загального типу (початкових)
Місто – 401, Села – 1125, Разом – 1526» [92].

«ЗВІТ

**Бориспільського району за початкові, семирічні та середні школи
Наркомосвіти УРСР за 1944/45 навчальний рік**

Семирічні школи

Шкіл загального типу (початкових, семирічних і середніх):
Місто – 1, Села – 13, Разом – 14
Кількість учнів
У класах шкіл загального типу (семирічних)
Місто – 279, Села – 3250, Разом – 3529» [92].

«ЗВІТ

**Бориспільського району за початкові, семирічні та середні школи
Наркомосвіти УРСР за 1944/45 навчальний рік**

Середні школи

Шкіл загального типу (початкових, семирічних і середніх):
Місто – 1, Села – 3, Разом – 4
Кількість учнів
У класах шкіл загального типу (середні)
Місто – 422, Села – 1091, Разом – 1513» [92].

Статистичні звіти Бориспільського району за 1945–1946 н. р. були такими:

«ЗВІТ

за початкові, семирічні та середні на початок 1945/46 навч. року

всі школи

Школи загального типу (початкові, семирічні, середні):

Місто – 5, Села – 30, Разом – 35

Кількість учнів

В школах загального типу (початкових, семирічних, середніх)

Місто – 1431, Села – 6960, Разом – 8391» [93].

«ЗВІТ

за початкові, семирічні та середні на початок 1945/46 навч. року

Початкові школи

Школи загального типу (**початкові**, семирічні, середні):

Місто – 3, Села – 15, Разом – 18

Кількість учнів.

В школах загального типу (**початкових**, семирічних, середніх).

Місто – 443, Села – 1643, Разом – 2086» [93].

Учні з учителем Любарецької середньої школи, 1956 рік. День птахів.

Учні та вчителі Любарецької середньої школи, 1958 рік.

«ЗВІТ

за початкові, семирічні та середні на початок 1945/46 навч. року

Семирічні школи

Школи загального типу (початкові, **семирічні**, середні):

Місто – 1, Села – 13, Разом – 14

Кількість учнів

В школах загального типу (початкових, **семирічних**, середніх).

Місто – 468, Села – 4441, Разом – 4909» [93].

«ЗВІТ

за початкові, семирічні та середні на початок 1945/46 навч. року

Середні школи

Школи загального типу (початкові, семирічні, **середні**):

Місто – 1, Села – 2, Разом – 3

Кількість учнів

В школах загального типу (початкових, семирічних, середніх)

Місто — 520, Села — 876, Разом — 1396» [93].

В 1948—1949 роках на Бориспільщині діяли при школах інтернати.

«СПИСОК

інтернатів при школах на 1948/1949 рік» [15]

№ п/п	Назва районів	Назва школи	Кількість місць
1	Бориспільський	Бориспільська СШ	20
2	Бориспільський	Вишенська СШ	20
3	Бориспільський	Рогозівська 7 річна	20
4	Бориспільський	Любарецька СШ	20

В сорокових роках розпочалася боротьба за якісний навчально-виховний процес в загальноосвітніх школах, адже було дуже багато другорічників, учнів, які по декілька років ходили в один клас, їх не переводили до наступного класу через погану успішність.

Слід відзначити, що така робота досить швидко дала свої позитивні наслідки.

Учні та вчителі Любарецької середньої школи, 1956 рік.

Випуск 7-го класу Дударківської середньої школи, 1946 рік.

Але повністю викоринити другорічництво в школах Бориспільщини змогли лише в кінці шестидесятих років.

У березні 1951 р. перед керівниками семирічних і середніх шкіл було поставлено завдання обладнати при кожній середній школі три, а при семирічній — два навчальні кабінети, а також «організувати масове виготовлення школами саморобних навчальних приладів та посібників, зокрема, гербаріїв, колекцій, препаратів та інше!» [145, ст. 116].

Учні та вчителі Борисполя та сіл Бориспільщини залюбки виконували цю роботу. В деяких школах гербарії збереглися до наших днів.

Школи Бориспільщини жили своїм життям, яке часто висвітлювала районна газета «Коллективіст».

«Напередодні випускних екзаменів

Згідно постанови Раднаркому від 21 червня 1944 р. «Про заходи до поліпшення навчання в школі» для учнів, які закінчували 7 класів, запроваджуються випускні екзамени. На районній нараді вчителів 5—10 класів відзначалося, що особливо старанно підготувалися до екзаменів колективи вчителів Бориспільської семирічної школи № 2 директор Мазур С.В., Бориспільської середньої школи № 1, директор Лукашенко І.Ф. та Дударківської семирічки. Тут повністю закінчили програму по матеріалу, повторили основні розділи з курсу попередніх класів. Підготували відповідні речення для граматичного розбору та задачі, оформили екзаменаційні білети, склали розклади для екзаменів та інше.

І.І.Ленський, зав. райметод кабинетом» [39].

«Відбулася районна спартакиада школярів, в якій взяли участь 4 середні і 3 семирічні школи. (Учасників 150 чоловік). Перше місце серед середніх шкіл з усіх видів спорту зайняла БСШ, 3-є місце Старинська СШ, серед 7-річних – Бориспільська семирічна №2. Чемпіонами району серед школярів у змаганнях стрибунів у довжину, висоту, забігу на 100 м учні Кіндратенко І.Я., Шубін В., Колос Н. (Бориспільська середня школа)» [40].

«У м. Біла Церква відбулася обласна спартакиада школярів. Команда Бориспільського р-ну зайняла 3 місце з легкої атлетики. Учень Іван Кіндратенко зайняв друге місце у стрибках з результатом 3 м 93 см» [41].

«Ще у вересні до шкіл району завезено 18 889 підручників, 760 000 зошитів та багато інших приладь» [42].

«Затягують відбудовчі роботи

Бориспільську середню школу №1 почали відбудовувати ще 1946 р. Не дивлячись на те, що 1 вересня почнеться новий навч. рік, відбудова школи далеко не закінчена. Виконроб буд. дільниці тов. Петренко пояснює такий стан відсутністю необхідних матеріалів, а керівник дільниці т. Журавський не поспішає з доставкою їх.

Наочне приладдя та підручники теж відсутні. Шкільне подвір'я не впорядковане.

Рейдова бригада: П. Олефіров, В. Тихомирів» [43].

На початку п'ятдесятих років в школах почала приділятися велика увага технічним засобам навчання. Окрім навчальних приладів, які виготовляли учні з учителями, школи закупували діафільми для навчання за різними програмами. Використовувалось в школі кіно, діапозитиви на склі, створювалися районні і шкільні фільмотеки. В цей час збільшилась кількість книжок в шкільних бібліотеках. Це були твори класиків марксизму-ленінізму, праці партійних вождів, радянська енциклопедична та художня література, що оспівувала щасливе життя радянських людей, будівництво соціалізму, трудові і бойові подвиги співвітчизників тощо. Бібліотеки перетворювалися на центри ідейно-політичного виховання учнівської молоді, а їх відвідування школярами суворо контролювали класні керівники.

У серпні 1951 р. було ухвалено постанову Політбюро ЦК КП(б)У «Про книги для читання з української мови, хрестоматії та підручники з української літератури для шкіл УРСР». У цьому документі, серед іншого, зазначалося: «В окремих підручниках з української літератури має місце довільне і неправильне висвітлення важливіших питань історії української літератури, вміщено ряд застарілих політично та ідейно порочних творів.

У ряді підручників поверхово і неправильно висвітлюються питання дружби народів СРСР, історичної дружби українського та великого російського народів, животворного радянського патріотизму, пролетарського інтернаціоналізму, слабо показана Радянська Україна як складова і невід'ємна частина великого Радянського Союзу та її досягнення в господарському і культурному будівництві, що мають важливе значення в ідеологічному вихованні учнів.

Колегія Міністерства освіти та Міністр освіти погано займались ідейним змістом підручників, по-справжньому не контролювали роботу видавництва «Радянська школа...» [145].

Учні та вчителі Любарецької середньої школи, 1959 рік.

Після такої оцінки міністр освіти України Г.П. Пінчук негайно підписав наказ «Про заходи до поліпшення якості читанок, хрестоматій і підручників з української мови і літератури для шкіл УРСР», в якому було передбачено низку заходів, спрямованих на підвищення передусім ідейно-політичного рівня навчальних книжок. Це була своєрідна концепція підручникотворення в системі радянської освіти. Наводимо витяг з цього документа: «Забезпечити підготовку і видання високоякісних, ідейно витриманих, доступних для розуміння учнів відповідного віку підручників з української літератури, які давали б учням глибоке знання літературних творів, розуміння закономірностей історико-літературного процесу, благодійного впливу російської літератури на розвиток української літератури, забезпечували б глибоке засвоєння учнями ленінсько-сталінського вчення про партійність в літературі, сталінського положення про розвиток радянської культури, національної за формою і соціалістичної за змістом, розуміння того, що українська радянська література є складовою великої радянської літератури, найреволюційнішої, найбільш ідейної і передової літератури в світі.

Аналіз мови художніх творів у підручниках повинен спиратися на праці Й.В. Сталіна з питань мовознавства, які відкривають широкі перспективи справді наукового пізнання законів розвитку мови, історії літературної мови, словникового фонду і граматичної будови.

У підручниках повинні бути показані всесвітньо-історичні досягнення соціалістичного будівництва, радянської науки і культури, непорушна ленінсько-сталінська

дружба народів СРСР, животворний радянський патріотизм і пролетарський інтернаціоналізм, творча праця радянських людей, що будують комунізм у нашій країні, організаторська, керівна і спрямовуюча роль великої партії Леніна—Сталіна» [145].

Вчителів почали переслідувати і звільняти з роботи за політичними мотивами.

В цей час починається впровадження в практику роботи шкіл передового педагогічного досвіду, в першу чергу в плані комуністичного виховання учнівської молоді.

У липні 1954 р. Міністр освіти УРСР затвердив нові навчальні плани загальноосвітніх шкіл. Влучну характеристику їм дав відомий зарубіжний дослідник української освітньої історії Б. Семчишин. Він писав «Візитною карткою советської школи в СРСР, в тім числі і в Україні, є шкільні програми. Вони віддзеркалюють зміст і напрям советського комуністичного навчання і виховання. В них відображений весь характер советської школи...

Насамперед кілька слів про програми:

Советські програми для всіх типів шкіл, а передовсім для загальноосвітніх, передбачають, що у викладанні кожної дисципліни мусять бути вбудовані елементи комуністичного світогляду, а в парі з ним мусить існувати культ советської «родини», поруч з плеканням недовір'я — непряні і навіть ненависті до всього що є некомуністичне.

Вся програма опирається на Ленінській тезі — «немає непартійної науки», а отже, не може бути непартійної школи і все навчання всіх дисциплін мусить мати партійну, себто комуністичну закраску і відбивати елементи матеріалістичного світогляду.

Колектив Любарецької середньої школи, 1947 рік.

Похвальна грамота учениці 4-го класу Любарецької середньої школи Цвикор Галини Макарівни, 1954 рік.

Крім загально-ідеологічних і партійно-політичних завдань, советські шкільні програми мають інколи завдання — згідно напрямних формульованих на початку кожного нового шкільного року за вказівками Міністерства освіти, і вони подаються вчителю на педагогічних обласних, районних чи міських локальних конференціях [145, ст. 128].

Приниження української школи в середині 50-х рр. виявлялася навіть у кількості випускних і перевідних екзаменів, що їх складала школярі. В українських школах таких екзаменів було 58, у російських — 44.

Безплатним навчанням в школах було для учнів лише 1—7 класів, за учнів 8, 9, 10 класів батьки вносили плату.

В середині п'ятдесятих років в школах Бориспільщини почали запроваджувати професійне навчання. Здебільшого діти оволодівали професією водіння машини і трактора. Разом з атестатом вони отримували права водія.

Поряд із професійним навчанням із 1956 р. у загальноосвітніх школах почали популяризувати ще одну новацію комуністичної системи виховання — суспільно-корисну працю учнів.

З метою виконання поставлених партією перед школою завдань Міністерство освіти УРСР зобов'язало відділи народної освіти і керівників шкіл розробити для кожної міської і сільської школи на весняно-літній період 1956 року план організації і проведення суспільно-корисної праці учнів на підприємствах, у колгоспах і радгоспах, на дослідних ділянках і в шкільних майстернях.

Вчителі української мови та літератури Дударківської середньої школи Горбаченко Марія Яківна та Коломієць Олена Омелянівна, 50-ті роки ХХ ст.

Види суспільно-корисної праці визначали окремо для учнів сільських і міських шкіл.

Так учнів сільських шкіл мали залучати до практичної праці в сільськогосподарському виробництві за місцем проживання, а міських шкіл — у колгоспах і радгоспах, територіально близько і зручно розташованих від школи, а також на місцевих промислових підприємствах.

Тривалість суспільно-корисної праці в сільськогосподарському або промисловому виробництві упродовж літніх канікул повинна була становити для учнів V—VII класів не менше 15, VIII—IX класів — не менше 20 робочих днів тривалістю 4 год. кожний.

Так, фактично створювалася система залучення учнів загальноосвітніх шкіл до продуктивної праці, що поступово переросла в

безоплатну експлуатацію дитячої праці [145, ст. 136].

Ця експлуатація учнів на сільськогосподарських роботах згодом набула небачених масштабів і тривала ледь не півстоліття.

2 липня 1951 р., невдовзі після другої декади української літератури і мистецтва в Москві, у газеті «Правда» з'явилася редакційна стаття «Проти ідеологічних перекирвань у літературі». У статті було піддано необгрунтованій, жорсткій критиці вірш В. Сосюри «Любіть Україну». У статті, зокрема, зазначалося: «Постає питання: про яку Україну йде мова, яку Україну оспівує В. Сосюра? Чи ту Україну оспівує він, яка віками стогнала під експлуаторським ярмом, сум і гіркота якої вилились у гнівних рядках Тараса Шевченка? Чи у вірші В. Сосюри йдеться про нову, квітучу Радянську Україну, створену волею нашого народу, керованого партією більшовиків?». І на підставі цього зроблено висновок: «Досить ознайомитись із віршем В. Сосюри, щоб не залишилося сумнівів, що всупереч життєвій правді, він оспівує якусь одвічну Україну, Україну «взагалі...». Також зазначалося, що «під такою творчістю підпишеться будь-який недруг українського народу з націоналістичного табору, скажімо, Петлюра, Бандера та ін.».

Врешті-решт у статті констатовалося, що «ідейно-виховна робота з інтелігенцією на Україні поставлена слабо. Природно, що в такій обстановці вірш В. Сосюри не тільки не знайшов критичної оцінки, але беззастережно захвалювався. Серед інших вірш В. Сосюри «Любіть Україну» особливо захвалював поет Максим Рильський...».

Цим було дано сигнал до чергової політико-ідеологічної кампанії в Україні.

20—24 листопада 1951 р. відбувся пленум ЦК КП(б)У, який прийняв постанову «Про етап і заходи поліпшення ідеологічної роботи партійної організації України».

У заключній частині його постанови зазначено: «Пленум ЦК КП(б)У запевняє Центральний Комітет ВКП(б) і особисто товариша Сталіна у тому, що більшовики України вживуть всіх заходів до якнайшвидшого усунення серйозних недоліків і помилок в ідеологічній роботі». Це «усунення» тривало в Україні упродовж 1951—1952 років. Щоправда, воно не відзначалося кривавими акціями, як у 30-х, але його наслідки для багатьох були серйозними.

Реакція Міністерства освіти УРСР на статтю у «Правді» була миттєвою. Через 10 днів після появи статті, за три місяці до пленуму ЦК, колегія Міністерства освіти УРСР ухвалює рішення «Про ідеологічні перекирвання в літературі», надруковані в газеті «Правда». У ньому члени колегії «самокритично» визнали, що: «Більшовицька критика в газеті «Правда» хиб у керівництві ідеологічною роботою на Україні має пряме відношення і до Міністерства освіти УРСР та його органів і установ».

Самокатування було багатослівним «Міністерство освіти, його органи на місцях, учбові і виховні заклади та науково-дослідні інститути, — вважали члени колегії, — не все ще зробили на виконання історичних рішень партії з ідеологічних питань, зокрема, в справі забезпечення учбових закладів високоідейними навчальними програмами, підручниками, методичною літературою і посібниками».

Органи Міністерства освіти ще не добились забезпечення всіма учителями шкіл і викладачами педвузів та педучилищ глибокої партійності викладання, проведення всієї навчально-виховної роботи на високому ідейно-науковому рівні.

Міністерство та відділи народної освіти, керівники навчальних закладів не приділяли достатньої уваги правильному, більшовицькому вихованню педагогічних кадрів.

У колективах установ народної освіти та навчальних закладів не досить широко розгорнута критика й самокритика наявних недоліків, що заважає своєчасно викривати і усувати ці недоліки в роботі.

Творчі дискусії з найактуальніших питань теорії і практики навчання і комуністичного виховання молоді відбуваються в колективах рідко, мало узагальнюється і популяризується передовий педагогічний досвід.

У шкільних програмах з української літератури, виданих Міністерством освіти УРСР, не забезпечено потрібної ідейності, зокрема не відображено впливу великої російської літератури на розвиток української літератури, особливо впливу російської радянської літератури, її основоположника О.М. Горького на творчість українських радянських письменників. Програми не орієнтували викладачів на критичний аналіз творчості письменника В. Сосюри.

До списків рекомендованої літератури для позакласного читання у програмах включено націоналістичний вірш В. Сосюри «Любіть Україну».

Значні недоліки є і в програмах з української літератури для педагогічних та учительських інститутів. У цих програмах не розкрито зв'язків між російською та українською літературами (наприклад, в розділі про творчість М. Коцюбинського нічого не сказано про формування світогляду письменника під впливом О.М. Горького; у відриві від передової російської літератури подається і творчість В. Стефани-

Яременко Антоніна Назарівна, вчителька Гнідинської школи, 1950 рік.

ка). Надмірно захвалюється творчість В.Сосюри, не вказується на його ідейні зриви...» [145].

Міністерство освіти в оцінках творчості В.Сосюри перевершило навіть «Правду», тому що «ідейно-шкідливими» були визнані не лише вірш «Любіть Україну», а й інші твори поета.

В рішенні колегії Міністерства освіти, зокрема, зазначалося:

— Всім управлінням і відділам Міністерства освіти, його установам та органам на місцях вжити всіх заходів до того, щоб найближчим часом усунути наявні серйозні хиби і помилки в ідейно-виховній роботі, забезпечивши виховання дітей і молоді в дусі ленінсько-сталінської дружби народів, радянського патріотизму і пролетар-

ського інтернаціоналізму, в дусі більшовицької непримиренності до рецидивів українського буржуазного націоналізму, безрідного космополітизму та будь-яких проявів ворожої ідеології.

— Директорам шкіл, педагогічних вузів і педагогічних училищ вилучити з ужитку в учбових закладах ідейно-порочний, націоналістичний вірш В.Сосюри «Любіть Україну».

— Шкільній інспектурі Міністерства освіти та відділів народної освіти, перевіряючи роботу навчальних і виховних закладів, приділяти особливу увагу питанням ідейно-виховної роботи з керівними і педагогічними кадрами, забезпечення більшовицької партійності у викладанні основ наук та навчання і комуністичного виховання учнівської молоді в дусі безмежної любові і відданості радянській Батьківщині, справі Леніна—Сталіна» [145, ст. 138].

У грудні 1958 року було прийнято Закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток народної освіти в СРСР», одним із головних завдань якого постала підготовка всебічно освічених людей і разом з тим підготовлених до фізичної праці. Верховна Рада Української РСР відповідно до Закону СРСР

у квітні 1959 року ухвалила Закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в УРСР», який окреслив основні напрями проведення освітньої реформи в Україні. У першу чергу Закон вимагав уживати усіх заходів задля політехнізації навчання. Також планувалося в короткий термін перетворити середню десятирічну школу в одинадцятирічну і забезпечити оволодіння учнями шкіл однієї із робітничих професій.

26 травня 1959 року у м.Борисполі відбулася сесія районної ради депутатів трудящих. У її роботі взяли участь директори шкіл та голови сільських рад. З доповіддю «Про зміцнення зв'язку школи з життям та дальший розвиток системи народної освіти в районі» виступив завідувач районним відділом народної освіти В.М.Крекотень. Він зазначив, що школами району зроблено перші кроки для виконання поставлених Законом завдань. Наголошено на тому, що школи мали навчальні кабінети та шкільні майстерні, обладнані необхідними станками та інструментами для забезпечення необхідних видів робіт. Зазначено, що у школах поєднані уроки з практикою, більш цілеспрямовано вчителі почали проводити екскурсії, практичні та лабораторні роботи» [47, с. 2].

Функціонування освітньої системи УРСР за сценарієм сталінських часів було перерване ХХ з'їздом КПРС, що відбувся 24—25 лютого 1956 р. Розпочинався період радянського життя, який пізніше був названий «відлигою» [47, ст. 137—139].

Випускниця Любарецької школи Олена Гопкало на колгоспному полі, 1946 р.

Освіта Бориспільщини 1945–1946 років

В Бориспільському районному архіві зберігається унікальний документ про один рік життя Бориспільських шкіл. Його подаємо повністю мовою оригіналу.

«ЗВІТ БОРИСПІЛЬСЬКОГО РВНО ПРО РОБОТУ ШКІЛ БОРИСПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ЗА 1-ШЕ ПІВРІЧЧЯ 1945/1946 НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

За обліком дітей 7–15 років 7740. З них вчаться в школах (1–4 класи – 6865 учнів, 5 класи – 360, у вечірніх класах – 105 учнів). Всього 7330 учнів. Закінчили 4 і більше класів і не вчаться в школах 358 дітей, не вчаться в школі переростків 52.

За обліком цього року в районі нараховується: 11 глухонімих, 2 сліпих і 2 розумово відсталих віком 7–15 років. З них 1 сліпий влаштований в Київській спеціальній школі сліпих. Всі інші і глухонімі, і сліпі, і розумово відсталі не охоплені спеціальними школами, живуть дома.

Для забезпечення охоплення школою всіх дітей шкільного віку вживаються такі заходи:

а) всі діти – сироти взяті на облік, всі вони на патронаті або опікунстві, таким дітям видається грошова допомога по 150 крб. (щоквартально) та дається допомога, по можливості, одягом та взуттям;

б) в 11 колгоспах району організовані майстерні, де ремонтується одяг та взуття для дітей, які дуже потребують в цьому допомоги. Для таких дітей за 1-ше півріччя дана допомога через РВНО: грошова допомога 127 449 крб., мануфактури 409 метрів, ботинок 51 пара, американських подарків: пальто 42, плаття 40, кофт 18, юпки 10, штани 42, рубахи 74, носки 11 пар, головні убори 21 штук, туфлі 12 пар, чобітки 30 пар, мило 18 кусків.

в) інтернатів для дітей при школах нема.

г) гарячі сніданки організовані у двох школах: в Гнідинській на 40 учнів і в Головчанській на 68 учнів.

Підвіз дітей до школи організовано в одній Головчанській початковій школі».

ШКІЛЬНА МЕРЕЖА

За шкільною мережею на 1945–1946 навчальний рік передбачалось: початкових шкіл по місту 3, по селах 15. Разом 18. Вечірніх шкіл по місту 1, по селу 13. Середніх шкіл по місту 1, по селу 2. По району початкових 18, семирічних 14, 3, разом 35 шкіл.

Класів 1–4 по місту 32, по селу 197. Класів 5 – 7 по місту 8, по селу 45. Разом 53. Класів 8–10 по місту 3, по селу 6. Разом 9. Класів по району 291, комплектів

262, учнів 8426. На кінець 1-го півріччя 1945–46 навчального року класів 292, комплектів 265, учнів 8461.

Порівнюючи з минулим роком, зараз середніх шкіл є на одну менше, це пояснюється відсутністю контингентів учнів для 8–10 класів, а тому Рогозівську школу довелося реалізувати семирічною, а учні 8–10 класів передані до Старинської середньої школи. В тих школах району, де по класах мало учнів (10–15–20) класи зведені в один клас. Таких комплектів по району 28, де учителі працюють з двома класами.

МАТЕРІАЛЬНА БАЗА ШКІЛ

Школи по району розташовані в 78 будинках, з яких 20 будинків спеціальні і 58 пристосовані. В цих будинках 153 класні кімнати. Навчання проводиться у дві зміни. У другу зміну працюють 118 класів.

Шкільна мебля частково збереглась лише в селах району (Старе, Вишеньки, Сеньківка, Кірове, Жовтневе, Кілов, Сошників, Нестерівка, Лебедин). В решті шкіл шкільна мебля або зовсім знищена або залишилось її дуже мало. Для забезпечення шкіл меблями силами учнів та колгоспами району зроблено примітивні столи і ослони. Шкільні будинки по району, які в минулому році були зайняті різними установами та організаціями, в цьому році всі повернуті школам, за винятком однієї квартири (Бориспільська семирічна школа № 2, де живе секретар РК КП(б)У).

Паливом школи району були забезпечені на перше півріччя нормально, опалювалось 27 шкіл району, 8 шкіл району опалювались недостатньо. Для опалення 8 шкіл використовується торф, решти шкіл – дрова (хмиз). Частина шкіл своїми силами заготовляли дрова в лісі. Часто заготовлені дрова не вивозяться за браком транспорту (Рогозів і інші).

РВНО, а також директори на містах часто ставили питання про вивозку палива для шкіл перед різними організаціями району, колгоспами тощо. Вчителі району паливом забезпечені на 50%. Є багато випадків, що і зовсім не забезпечені (35–50 осіб). Запас палива по школах району надалі виражається 10–20 днів.

Гас одержують усі школи району по 2 літра на кімнату (на місяць). Учителі теж одержують щоквартально по 3 літра гасу. При 14 школах було невелике підсобне господарство (від 0,50 до 3 га). Урожай з підсобних господарств зберігається при школах і має бути використаний для гарячих сніданків (в двох школах гарячі сніданки організовані), частину урожаю видано учителям, які гостро потребують допомоги (в більшості картопля). Райспоживспілка харчовими продуктами школам не допомагає.

НАВЧАЛЬНА БАЗА

Підручниками школи забезпечені недостатньо. Особливо 2–3 класи. Перші класи одержали по 1 буквару на 2-х учнів. Це у великій мірі полегшило роботу 1-х класів, порівнюючи з минулим роком, коли вчителі самі виготовляли примітивні букварі. В 5–10 класах учні забезпечені підручниками приблизно на 60–70%. Зовсім нема підручників еволюційного вчення для класів із астрономії для 10 кла-

сів та читанок для перших класів. За 1945–1946 навчальний рік, перше півріччя одержали 7664 підручників різних назв для 1–10 класів.

Перами, ручками, олівцями учні забезпечені на 80%, зошитів одержано 63000 штук.

Наочне приладдя частково збереглося в Старинській середній школі. В решті шкіл наочного приладдя нема. В окремих школах є лише остатки наочного приладдя (Бориспіль, Вишеньки). Директором і заводом шкіл РВНО дано завдання виготовляти наочне приладдя силами учнів та вчителів. В більшості шкіл наочне приладдя виготовляється, але дуже примітивне. Майстерень для виготовлення наочного приладдя в школах району нема.

ПЕДКАДРИ

Всього вчителів, військкерівників та піонервожатих у школах району 322 з них: воєнруків 16, 2 фізруки, старших піонервожатих 12, вчителів 1–10 класів 292, з 17 директорів семирічних і середніх шкіл 12 мають відповідну освіту, 5 не мають. Керівний склад шкіл переважно молодий. Зараз підвищують свою кваліфікацію і вчаться заочно: в педінститутах 30 учителів, в учительських інститутах 35 учителів, в педучилищах 16 учителів. Разом 81 учитель.

З 292 учителів є зі стажем 20 і більше років 34. Учителів-пенсіонерів 13.

Не вистачає кадрів:

Замінити завідувачів початкових шкіл 2. Піонервожатих 5. Військкерівників: воєнруків 1.

Учителів 1–4 класів фізики (8–10 кл.) – 1, математиків (5–7 кл.) – 2 (для Вишенської середньої школи), іноземної мови – 3 (8–10 класів).

Для піднесення ідейно-політичного рівня та фахового рівня в школах району організовано гурток по вивченню книги Сталіна про Велику Вітчизняну війну Радянського Союзу. Ці гуртки працювали по 2 рази на місяць.

Організовано 6 кущових методоб'єднань (Бориспіль, Рогозів, Вишеньки, М. Олександрівка, Сеньківка, Вороньків).

Працюють за планом і календарем, збираються по 1 разу на місяць.

На засіданнях методоб'єднань розглядаються питання фахового змісту.

Конструктивних нарад директорів було 5. Нарад завпедів було 4. Військкерівників скликав райвоєнкомат 3 рази, де розглядалися питання про поліпшення військово-фізичного навчання, виховання в школах району. По штату апарату РВНО входять: зав. РВНО – освіта ІСВ. Шкільних інспекторів – 2. Освіта педінститут. Бухгалтер – 1. Статистик – 1.

РАЙПЕДКАБІНЕТ

Зав. райпедкабінету – освіта педінститут. Секретар – 1.

На кінець 1-го півріччя 8276 учнів, з них 8073 атестовані, 203 не атестовані, які за різними причинами пропустили багато днів. З 8073 атестованих учнів устигає 6694 і не устигає 1379. З них не устигають з одного предмета – 404, з двох – 373, з трьох і більше – 226. Переважна більшість не устигаючих учнів 5–10 кла-

сів. Причини неустигання: не всі досить ретельно готуються до уроків, відсутність наочного приладдя, фізхем кабінетів.

У Вороньківській семирічній школі добрі результати показали вчителі Григоренко, Борисполець. Добре знають мову учні Гнідинської школи (учителька Степанова).

Кращі директори Галатенко Ф.М. (Гнідин. семирічна школа), Петровський К.В. (Старинська СШ), Ярмак С.О. (М.Олександрівська початкова школа), які забезпечують керівництво і викладання своїх предметів. Левицька Л. – (Горобіївська початкова школа), Мазур С.В. (Бориспільська семирічна школа №2).

В переважній більшості шкіл гурткова робота спланована. Заняття гуртків відбуваються за планами-розкладами. У школах району організовані такі гуртки:

Літературні (для 5–7, для 8–10 класів) – 11, математичні – 2, юннатів – 7, історичних – 2, співочих – 13, драматичних – 35, балетних – 3, музичних – 3, технічних – 1. Разом по школах району організовано 77 різних гуртків, в яких працює 1227 учнів.

У школах району є 4200 книжок з російської та української літератури. Школи району передплачують газети і журнали: «Правда», «Комсомольська правда», «Київська правда», «Правда України», «Учительська газета», «Радянська освіта», «Піонерська правда», «Зірка», «Радянська Україна», «Юний лєнінець», «Молодь України», «Сталинское плємя».

У школах району організовані такі організації: Мопр, Осоавіахім, УЧХ.

ГРОМАДСЬКО-КОРИСНА, КУЛЬТМАСОВА, КЛАСНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА РОБОТА

Школи району брали активну участь в громадсько-корисній і культурно-масовій роботі. В літній період вчителі та учні працювали на колгоспних ланах і підсобних військових господарствах. Учнями та вчителями вироблено багато трудоднів. Кращі школи Рогозівська, Вишенська, Горобіївська, Бориспільські школи №1 й №2.

На позику підписалися вчителі району на 163322, учні шкіл району на 6806 крб. за неповними даними.

Наприклад, Кіловська школа посадила 7 га сосни, виполола 14 га сосни, збрала 300 кг жолудів, 1000 кг шишок, заскиртували 210 кіп хліба, викопали 4 га буряків.

Кіровська школа заскиртувала 30 кіп ячменю, 8 га гороху, викопали 2 га картоплі і 10 га буряків.

Гнідинська школа прополола 18 га гречки, 5 га проса, збрали 1 га картоплі.

Сошниківська школа збрала 900 кг шишок, 2 га лісу, прополола 3,5 га лісу.

Учні і вчителі району проводять велику роботу у підготовці до виборів у Верховну Раду СРСР. Силами учнів виготовлено 620 передвиборних гасел. Силами учнів художньо оформлено на полотнах і папері статті з Сталінської Конституції – 25. Написано художніх оголошень про день виборів до Верховної Ради СРСР – 62.

Силами учнів дано 17 вечорів художньої самодіяльності для виборців. Учні старших класів у 11-х працюють з виборцями в кутках, проробляють передвиборну літературу. З учнями старших класів, які будуть голосувати в цих виборах, пророблюється положення про вибори та інша передвиборна література.

Учителі району проробляють агітаційну роботу на кутках у виборчих дільницях, на агітпунктах. Учителів-агітаторів 211. Учителі, які входять до складу виборчих дільничних комісій — 52. Пророблено заняття на кутках учителями-агітаторами. Силами учителів художньо оздоблюються виборчі дільниці портретами, гаслами, плакатами і т. д.

Учителі писали списки виборців.

Кращі педколективи по передвиборній роботі: Вишенський (директор Орда), Горобіївський (директор Левицька), Бориспільський (директор Мазур С.В.), Кіловський (директор Рожденський І.І.), Гнідинський (директор Галатенко), Рогозівський (директор Ільченко).

Під час революційних свят та знаменних дат школи району зробили 127 художніх виступів для учнів та населення.

МЕТОДРОБОТА В РАЙОНІ

На початку навчального року райметодкабінет опрацював проект положення про методичну роботу куцшових методичних об'єднань та положення про педагогічну раду. Згідно положення в районі утворено 6 куцшових методоб'єднань: Бориспільське, М.Олександрівське, Рогозівське, Сеньківське, Вороньківське, Вишенське.

Краще працювали методоб'єднання в 1-му півріччі М.Олександрівське (керівник Ярмак С.О), Вишенське (Коломієць) і Рогозівське (Ладан).

Усі методоб'єднання працюють за планом і проробляють зарані намічені теми. Збираються методоб'єднання один раз на місяць, за півріччя відбулось по 3 засідання районних фахових семінарів вчителів історії, географії, конституції, російської і української мов, математики і фізики, природознавства і хімії. Опрацьовано 29 тем.

Для підвищення ідейно-політичного рівня організовано 19 політгуртків. У цих гуртках опрацьовано: а) Конституцію, положення про вибори до Верховної Ради СРСР, доповідь т. Молотова та дві глави з історії ВКП(б). За 1-ше півріччя відбулося фахових семінарів директорів — 2, завпедів — 2.

Опрацьовані питання: 1. Спостереження і аналіз уроку. 2. Планування і облік роботи в школі. 3. Організація і зміст роботи директора (завідувача школи). 4. Здійснення в школі «Правил для учнів» 5. Організація методичної роботи в школі. 6. Керівництво роботою учителів — заочників.

Для обслуговування вчителів в межах району укомплектовано 5 пересувних бібліотечок.

САНІТАРНИЙ СТАН ШКІЛ

З 35 шкіл району 20 шкіл в незадовільному санітарному стані. Решта шкіл має незадовільний санітарний стан. Це пояснюється тим, що асигновані суми на господарчі потреби школи с/радами не виплачувалися почасти і тим, що керівники шкіл не уважно поставились до цієї справи. На санітарному стані шкіл відбивається ще й те, що більшість шкільних приміщень пристосованих, а велика частина шкіл просто в селянських хатах і через перевантаженість примітивних класних кімнат важко підтримувати відповідний санітарний стан. Але в порівнянні з минулим роком

масових пошесних хвороб в школах було значно менше, лише в одній школі було припинено навчання в першому класі на два тижні у зв'язку з хлоруванням дітей на дифтерит (Дударків). В більшості шкіл зроблено медичний огляд дітям, але в частині шкіл медичного огляду не зроблено.

В піонерському таборі оздоровлено 80 дітей. Регулярного і постійного нагляду лікарями за школою завздраввідділом не організовано.

РОБОТА З БАТЬКАМИ

Батьківські комітети організовані в 26 школах. Вони займаються справою ремонту шкіл, заготівлі палива, допомоги біднішим учням одягом та взуттям, організації подарунків для дітей. Не всі школи зуміли використати допомогу батьківських комітетів.

Найкраще працюють батьківські комітети в Бориспільській семирічній школі №2 (директор Мазур С.В.), Гнідинській семирічній школі (директор Галатенко), Кіловській семирічній школі (Рожденський І.І.), Вишенській середній школі (Орда). Всі вчителі 1—4 класів та класні вихователі 5, 10 класів підтримують тісний зв'язок з батьками через відвідування батьків дома, відвідування батьками школи, класні батьківські збори, загальношкільні батьківські збори.

На класних та загальних батьківських зборах обговорювали питання про загальне обов'язкове навчання, «Правила для учнів», режим учнівського дня дома, успішність і поведінка учнів тощо.

Окремі вчителі ведуть щоденну переписку, особливо з тими батьками, діти яких або мають погану поведінку, або погано навчаються в школі.

Внаслідок такого тісного зв'язку з батьками учительці Бориспільської семирічної школи Білих О.Ю. удалось виправити погану поведінку 3-х учнів і покращити навчання декількох учнів. Всього за 1-ше півріччя відбулось 405 класних зборів та 61 загальних шкільних батьківських зборів.

Прочитано доповідей, лекцій та проведено бесід на класних і шкільних батьківських зборах 530.

КОНТРОЛЬ І КЕРІВНИЦТВО РОБОТОЮ ШКОЛИ І ВЧИТЕЛІВ

Жодний директор і завуч не дотримується кількості відвідування уроків за нормою, встановленою НКО (2 уроки щоденно). Найбільше відвідав уроків директор Гнідинської семирічної школи (60) та завучі Бориспільської середньої школи (98), Гнідинської семирічної школи (93), Іванківської семирічної школи (94). Після відвідування уроків директорами школи, завучами, завідуючими школами уроки обговорюються окремо з учителями і на педрадах. Але як видно із записів уроків та протоколів педнарад глибокого аналізу уроків, узагальнення фактів та відповідних висновків відвідувачами уроків не проводиться. Відвідувачі уроків обмежуються записами ходу уроків та окремих зауважень щодо окремих станів уроків.

Контроль над підготовкою учителів до уроків здійснюється лише в спосіб перевірки поурочних планів. Частина директорів заслуховують за планом індивідуальні звіти вчителів про стан викладання і засвоєння учнями окремих предметів та

про виховну роботу з учнями. Але ця робота не обліковується. Перевірку стану засвоєння учнями програмового матеріалу частина директорів і завучів здійснюють в спосіб усного опитування учнів, опитування учнів через учителя, контрольних робіт. Але більша частина директорів обмежуються лише контрольними роботами в кінці чверті.

Директори шкіл систематично слідкують за відвідуванням учителями кущових та районних методоб'єднань та семінарів, а також за виїздом на сесії.

Контроль і керівництво з боку РВНО здійснюється в спосіб нарад-семінарів директорів і окремих завучів, директивних розпоряджень та інспектування шкіл зав. РВНО шкільними інспекторами та заврайпедкабінетом. Нарад семінарів директорів було — 8, завучів — 4. Протягом півріччя з 35 шкіл було відвідано 32, з них 11 шкіл було відвідано 2—3 рази. Ґрунтовно обстежено було лише 15 шкіл по тій причині, що в першому півріччі в різний час були у відпустці зав. РВНО, шкільні інспектори і зав. райпедкабінетом. Під час відвідування шкіл робітниками РВНО пишуться висновки обстеження. Копія висновків залишається в школі, а оригінал зберігається в РВНО.

Примітка: На початку року було учнів — 8461, вибуло учнів з початку року — 185, за переїздом батьків та переведення до іншої школи 1050. За хворістю або померлих — 31, за іншими причинами — 104. На кінець першого півріччя — 8276 учнів.

ПІДГОТОВКА ШКІЛ ДО 1945—1946 НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

У квітні і травні 1945 року РВНО дав відповідні настанови і вказівки всім директорам і зав. школами про облік дітей 7—15 років, які підлягають загальному обов'язковому навчанню. Цей облік всі школи і провели по району. Обліковано дітей цих років 7740. На підставі даних обліку і списків учнів 1—10 класів за минулий навчальний рік школи склали мережу шкіл, а РВНО з свого боку склав мережу по району на 1945—1946 навчальний рік, з кількістю 289 класів, 260 комплектів, 8400 учнів по району. Ця мережа була затверджена зав. ОблВНО.

Протягом літа в усіх 35 школах району був зроблений ремонт, в 12 школах середніх, в 14 середній. В 14 школах дрібний, а в решті шкіл тільки побілка. Це в тих школах, де класні кімнати належать господарям-колгоспникам: м. Бориспіль, Бортничі, Перегуди і інші.

Зроблено нових парт 12, відремонтовано 345. Зроблено нових столів 220, відремонтовано 189. Зроблено нових лав 220, відремонтовано 145. Відремонтовано шаф 12. Зроблено нових класних дошок 27, відремонтовано 43.

В 19 школах району були організовані підсобні пришкільні господарства, зібраний урожай, який використовувався для гарячих сніданків по школах протягом навчального року.

Учні майже всіх шкіл літом ходили на роботу в колгоспи, за що колгоспи виділили для учнів для гарячих сніданків продукти харчування.

Більшість шкіл району літом заготовляли 815 складометрів палива. Це паливо було завезено до шкіл у червні, липні, серпні.

При закінченні 1944—1945 навч. року школами було зібрано 7850 підручників, які на початку 1945—1946 навч. року були продані учням.

В кінці серпня була скликана районна учительська конференція, на якій були обговорені питання підсумків за минулий навчальний рік і настанови на новий навч. рік.

Перед початком нового навч. року Вишенська школа не була укомплектована педкадрами (відсутність учителів 1—4 класів і учителів 5—10 класів).

ЗДІЙСНЕННЯ ЗАКОНУ ПРО ЗАГАЛЬНЕ ОБОВ'ЯЗКОВЕ НАВЧАННЯ

Обліковано дітей 7—15 років 7740. Навчалось у 1—4 класах 6865 учнів, у 5-х класах 360, у вечірніх класах підлітків 192 учні. Разом 7417 учнів. Решта 333 учні мають освіту за 4 і 5 класи і ніде не вчать. В районі нараховується 11 глухонімих, 2 сліпих, 2 розумово відсталих віком 7—15 років. З них 1 сліпий влаштований в Київській спеціальній школі сліпих. Всі інші глухонімі, сліпі і розумово відсталі не охоплені спеціальними школами, а живуть дома.

Для забезпечення охоплення школою всіх дітей шкільного віку вживались такі заходи: всі діти-сироти обліковані, всі вони на патронаті або опікунстві. Таким дітям видається грошова допомога по 50 крб. на місяць, а також дається допомога одягом та взуттям по можливості.

В деяких колгоспах району організовані майстерні, де ремонтується одяг та взуття для дітей позачергово по понижених розцінках.

Для дітей, які гостро потребували допомоги, на протязі року дано допомогу через РВНО і місцеві сільські ради грошми 217 550 крб., мануфактурою 468 метрів, одягом 363 шт., взуттям 124 шт.

Інтернатів для дітей при школах нема. Всі діти-сироти, діти інвалідів Вітчизняної війни і діти, які гостро потребували харчування, в цих школах охоплені гарячими сніданками.

Дітей підвозили до школи в Головчинській початковій школі та Дударківській семирічній школі.

ШКІЛЬНА МЕРЕЖА

За шкільною мережею на 1945—1946 навч. рік передбачалось: початкових шкіл по місту 3, по селу 15. Разом 18.

Семирічних шкіл по місту 1, по селу 13, разом 14.

Середніх шкіл по місту 1, по селу 2, разом 3.

По району початкових 18, семирічних 14, середніх 3, разом 35.

Класів 1—4 класів по місту 32, по селу 197, разом 229.

Класів 5—7 по місту 8, по селу 45, разом 53.

Класів 8—10 класів по місту 3, по селу 6, разом 9.

Класів по району 291, комплектів 262. Учні 8400.

Було на кінець 1945—1946 навч. року класів 292, комплектів 265, учнів 7950.

Один клас, 3 комплекти довелось відкрити додатково тому, що при повторному обліку дітей 7–15 років виявлено більше по м. Бориспіль (це приїжджі службовці і робітники). В цьому навчальному році середніх шкіл було 3. Порівнюючи з попереднім навчальним роком на одну менше. Це пояснюється тим, що Рогозівську середню школу довелось реорганізувати в семирічну тому, що не було достатньої кількості учнів для 8–10 класів. Учні цієї школи (8–10 кл) приєднали до Старинської середньої школи, а також учителів 8–10 класів. В тих школах району, де по класах мало учнів (9–12–15–20) класи зведені в комплекти. Таких комплектів по району 28, в яких учителі працюють з двома і трьома класами.

АНАЛІЗ ШКІЛЬНОЇ МЕРЕЖІ

Було учнів на початку року в 1–4 кл. — 6932. В 5–7 класах — 1303, в 8–10 кл. — 130. Разом — 8365.

Було учнів на кінець року в 1–4 кл. — 6633, 5–7 кл. — 1204, в 8–10 кл. — 113. Разом — 7950.

Фактично відсіву учнів по району без поважних причин нема тому, що всі учні, які вибули протягом навчального року вибули з тих чи інших поважних причин.

З Сеньківської семирічної школи вибуло протягом року з 1–4 класів 19 учнів. Майже всі вони вибули за переїздом батьків.

З В.Старицької початкової школи вибули 24 учні. З Любарецької семирічної школи 37. По Бориспільській семирічній школі (де загальнообов'язкове навчання сім років у школі міського типу) вибуло 32 учні. З них за виїздом батьків 14 учнів, по хворості 13 учнів, за браком взуття та одягу 2 учні, 3 учні як переростки.

По Бориспільській середній школі №1 вибуло учнів — за виїздом батьків 23, по хворості 14 учнів, за браком взуття та одягу 5 учнів, як переростки 2.

Школи району були розміщені так: в 20 спеціальних будинках, в 58 будинках пристосованих. В усіх цих будинках 168 класних кімнат. Шкіл, що працювали в одну зміну — 2. Шкіл, що працювали у дві зміни — 33. В першу зміну працювали 174 класи, в другу зміну — 118 класів.

МАТЕРІАЛЬНА БАЗА ШКІЛ

Школи Бориспільського району розташовані в 78 будинках. З цих будинків 20 спеціально побудовані для шкіл, решта 58 будинків пристосовані з різних будинків для іншого призначення — колбудів, комор, бібліотек, квартир селянських хат. В усіх цих будинках розташовано 168 класних кімнат. В пристосованих будинках майже всі класні кімнати не відповідають своєму призначенню — тісні, мало світла, холодні і взагалі незадовільні в санітарному відношенні. Всі будинки використовуються для двохзмінного навчання, а в 13 школах було трьохзмінне навчання. В яких працюють школи колгоспної молоді. У першу зміну працюють 174 класи, а в другу 118.

Шкільними меблями в основному школи не забезпечені. В деяких школах частково мебля збереглась (Кіровська семирічна школа, Старинська середня школа, Сеньківська семирічна школа, Лебединська початкова школа, Нестерівська по-

чаткова школа). Інші школи меблів не мають, а коли і є дещо, то зовсім мало. В більшості школи мають примітивні столи та лави, зроблені колгоспами, батьками та самими учнями, на яких і проводиться навчання.

В школах є (по району) парт 1336, столів 310, шаф 63, стільців 227.

Ще потрібно додатково парт 637, столів 146, шаф 30, стільців 169.

При 18 школах є сараї, які використовуються для охорони палива і продуктів — збіжжя від пришкільних підсобних господарств. В 9 школах є власні коні. Шкільні будинки по району, які в минулому році були зайняті іншими різними установами і організаціями. В цьому році всі повернуті школам, за винятком Бориспільської семирічної школи №2, де шкільний будинок зайнятий під квартиру секретаря РККП(б)У Любарецької семирічної школи, будинок якої займає амбулаторія і Рогозівської семирічної школи, будинок якої займає колгосп під зерносховище.

Паливом школи району були забезпечені. Нормально опалювалось 25 шкіл, 10 шкіл — недостатньо. Для опалення 8 шкіл використовували торф, а решта шкіл опалювалось дровами (хмизом). Частина шкіл своїми силами заготовляла дрова в лісі.

РВНО, а також директори і завідувачі шкіл на місцях часто ставили питання про вивіз палива для шкіл перед різними організаціями району, колгоспами тощо.

Учителі паливом забезпечені були на 60%, але були випадки, що і зовсім не одержували палива. По району було завезено школами 2800 складометрів палива (гілля, хмиз).

Гас одержували всі школи по 2 літри на кімнату на місяць з другого півріччя. Учителі теж одержували щоквартально по 3 літра гасу.

При 19 школах були організовані невеличкі підсобні пришкільні господарства від 0,50 га до 3 га. Урожай з підсобних господарств був використаний для гарячих сніданків. Найкраще були організовані гарячі сніданки в Гнідинській семирічній школі, Перегудівській початковій школі, Кіровській семирічній школі, Бориспільській семирічній школі №2, Вишенській середній школі, Бориспільській середній школі, Лебединській початковій школі. В більшості з цих шкіл на кінець навчального року і на екзаменах всі учні одержували гарячі сніданки.

Частину урожаю, особливо картоплю, деякі школи з своїх пришкільних господарств використали для допомоги новоприїжджим учителям, які не мали власних городів (Кіровська семирічна, Вишенська середня школи).

Бориспільська райспоживспілка харчовими продуктами школам не допомагала, за винятком Бориспільських шкіл, яким Райспоживспілка відпускала тільки цукор. З другого півріччя в кінці травня виданий був хліб по 50 гр. на учня за квітень і травень. Для того, щоб мати уявлення про матеріальну базу шкіл по Бориспільському району, слід навести на двох школах приклад, використавши деякі цифрові дані:

По Вишенській середній школі класних кімнат 11. Парт 186, класних дощок 12, 4 класні столи, в учительській 4 столи, 6 шаф. В школі є 16 географічних карт різних назв, 18 таблиць з природознавства, учбове приладдя для фізичних і хімічних кабінетів, в бібліотеці є 422 примірники підручників 58 назв для різних класів. У 1945–1946 навч. році придбано 350 книжок для шкільної бібліотеки. Школа мала 1 га картоплі, 2 га рижію, 2 га проса, 1 га гречки.

Зібрано врожаю картоплі 500 пудів, проса 235 кг, рижію 200 кг, гречки 245 кг. Урожай реалізовано: повернуто колгоспам насіння картоплі 120 пудів, дано допо-

моги вчителям 120 пудів, посаджено 100 пудів. На гарячі сніданки пішло 160 пудів картоплі. На гарячі сніданки проса пішло 185 кг, 150 рижію, 80 кг гречки.

Посіяно: 50 кг проса, 50 кг рижію, 165 кг гречки. В 1946 р. засіяно: 2 га проса, 2 га гречки, 1 га картоплі, 0,5 га інших культур.

По Мартусівській початковій школі.

Школа дерев'яна під залізною кришею, сарай дерев'яний. Столів учнівських 12 штук (потребують ремонту), класних дошок 3, шафи 2, відро 1, бачок для води 1.

Потрібно зробити такий ремонт: зробити 9 віконних рам, посклити 16 вікон, відремонтувати двері, покрасити кришу, зробити побілку, відремонтувати фундамент школи, 3 груби, обгородити школу, укрити сарай соломною, зробити 10 учнівських столів і 10 ослонів, 5 табуреток, 2 дверей до уборної. При школі посіяно: 1 га ячменю, 0,60 га картоплі.

НАВЧАЛЬНА БАЗА ШКІЛ

Школи підручниками були забезпечені в недостатній мірі (на 40–60%). Особливо погано були забезпечені 2 і 3 класи, були окремі класи, де підручників було по 3 на клас (30 учнів).

Перші класи в цьому навчальному році мали по 1 букварю на 2-х учнів, що в великій мірі полегшило роботу учителів цих класів, порівнюючи з минулим роком, коли вчителям доводилось самим виготовляти букварі. В 5-х класах учні забезпечені були підручниками приблизно на 65%. Зовсім нема підручників еволюційного вчення для 9-х класів, астрономії для 10-х класів та читанок для 1-го класу, яких дуже обмежену кількість одержали в кінці навчального року.

За 1945–1946 навч. рік школи одержали 10 873 підручники різних назв для 1–10 класів.

Письмовим приладдям — перами, ручками, олівцями учні забезпечені значно краще, ніж за минулий рік.

Зошитів одержали протягом року 100 000. Забезпечення ними учнів становить приблизно 12 зошитів на учня на рік.

Наочне приладдя частково збереглося в Старинській середній школі. В решті шкіл наочного приладдя нема. Всі школи своїми силами виготовляли його (Гнідинська семирічна школа, Бориспільські школи №1 і №2, Старинська середня, Вороньківська, Кіровська семирічні школи), але в недостатній кількості.

Фізичний і хімічний кабінети є тільки при Старинській середній школі, а в інших дещо з приладдя є, але зберігається в шафах.

В школах виготовлені учителями і учнями є таблиць з мови, математики, природознавства та інші — 352, схем (рисунок) — 115, колекції — 13. Прилади з хімії, фізики і математики — 165, макети — 71.

ПЕДАГОГІЧНІ КАДРИ

Протягом 1945–1946 навч. року в школах району працювало 317 учителів. З них у 1–4 класах 206 учителів, в 5–7 класах — 93, та в 8–10 класах 18 учителів. За освітою учителі розподіляються так:

Учителі 1–4 класів мають вищу освіту 5, закінчили педучилище та дорівняні до них школи — 160 учителів. Мають загальну середню освіту та закінчили коротко-термінові курси 32 учителі. Не мають середньої освіти 9 учителів.

Учителі 5–7 класів:

Закінчили: університет — 1, педінститути — 8, учительські інститути — 24, курси учителів — 5, мають незакінчену вищу освіту — 40, середню педагогічну освіту — 15.

Учителі 8–10 класів:

Закінчили університети — 5, педінститути — 9, учительський інститут — 2, мають незакінчену вищу освіту — 2.

Стаж педагогічної роботи учителів:

1–5 років — 139, 5–10 років — 61, 10–25 років — 93, більше 25 років — 24.

З 3 директорів середніх шкіл закінчили університет — 1, та педагогічний інститут — 2.

Стаж педагогічної роботи їх: 5–10 років — 2 та 10–25 років — 1.

Стаж керівної роботи: працюють директорами шкіл 1 рік — 1, 2 роки — 2.

Директори семирічних шкіл за освітою розподіляються так:

Закінчили педінститути — 3, учительські інститути — 5, мають незакінчену вищу освіту — 4, середню педагогічну освіту — 2.

Стаж педагогічної та керівної роботи директорів семирічних шкіл.

Педагогічної роботи

1–5 років — 2

5–10 років — 2

10–25 років — 9

Більше 25 років — 1

Керівної роботи

1 рік — 3

2 роки — 6

3 роки — 2

5–10 роки — 1

10–25 роки — 2

Завідувачів початкових шкіл у районі — 18.

Закінчили педучилища або дорівнені до них — 15.

Не мають належної освіти — 3.

За стажем педагогічної роботи:

1–5 років — 1, 5–10 років — 3, 10–25 років — 12, більше 25 років — 2.

Працюють завідувачами 1 рік — 6, 2 роки — 3, 3 роки — 5, 4 роки — 2, більше 10 роки — 2.

На 1946–1947 навч. рік додатково потрібно учителів таких спеціальностей:

Директорів семирічних шкіл — 2.

Завпедів середніх шкіл (замість тих, що не мають належної освіти) — 3.

Завпедів семирічних шкіл — 4.

Учителів історії, Конституції та географії для 5–7 класів — 1.

Учителів математики для 5–7 класів — 2, фізики — 1.

Учителів німецької мови для 8–10 класів — 3.

Завідувачів початкових шкіл — 4, класоводів — 38.

Учителів, які не мають належної педагогічної освіти, навчаються в заочних відділах педагогічних закладів. Заочників педінститутів нараховується — 31, учительських інститутів — 36, педагогічних училищ — 21.

РВНО на нарадах директорів та завідувачів шкіл роз'яснював учителям, які не мають належної освіти, накази МО та ОблВНО про потребу оформляти свою освіту. Зобов'язало директорів та завідувачів шкіл контролювати роботу учителів-заочників та створити їм належні умови: забезпечити 4 вільних вечори, допомогти зошитами, літературою та ін.

Найкраще працювали учителі-заочники Бориспільської семирічної школи № 2, Старинської та Вороньківської шкіл. Учительки Бондар М.І. (Бориспільська семирічна школа № 2) та Братусь (Старинська СШ) під час січневої сесії склали державні екзамени за педагогічний інститут. Учитель Григоренко І.М. (Вороньківська семирічна школа) склав найбільше заліків під час січневої сесії 3 учителями-заочниками педагогічного училища. Райконсультпункт проводив навчання по 22 години кожного місяця. Всі заочники використовували підручники та літературу райпедкабінету. Але не зважаючи на велику проведену роботу з боку РВНО, до цього часу не оформились заочниками учителі, які не мають освіти за педагогічне училище Борисенко Г.О. (Гнідинська семирічка), Анісімова О.В. (Сошниківська семирічка), Бутенко М.Г. (Глибоцька семирічка), Коваль Н.А. (Бортницька початкова школа), Верна Ю.П. (Сеньківська семирічка).

Всім цим учителям надісланий наказ зав. ОблВНО № 202 та попереджено їх, що коли не вступлять на заочний відділ педучилища, з роботи будуть звільнені. Майже всі учителі 5–10 класів, які не мають належної освіти, оформились або подали заяви до заочних відділів педагогічного та учительського інститутів. Виконуючи наказ зав. ОблВНО № 292, при укомплектуванні шкіл педагогічними кадрами на новий навчальний рік РВНО перемістив з 5–7 класів на 1–4 класи учителів, які не мають належної освіти та не навчаються заочно Вербицьку Г.І., Журавель М.М. та Пасько М.Ф.

Для постійного підвищення фахової кваліфікації вчителі були об'єднані в куцкові методичні об'єднання та районні фахові предметні комісії. Військові керівники підвищували свій фаховий рівень і вивчали педагогіку та психологію, відвідуючи заняття семінарів, які РВНО та Райвійськкомат проводили кожного місяця. Свій ідейно-політичний рівень учителі, військові керівники та старші піонервожаті підвищували самостійно. Вивчаючи «Короткий курс історії ВКП(б)» та рішення партії та уряду, для допомоги вивчаючим «Короткий курс історії ВКП(б)» їх було об'єднано в 19 гуртках-семінарах. На заняттях семінару керівники проводили бесіди по вивчених розділах, роз'яснювали незрозумілі питання та давали поради щодо вивчення наступних розділів. Найкраще проводилась ця робота в Гнідинській семирічній школі (керівник Галатенко Ф.М.), Кіловській семирічній школі (керівник Шевченко М.В.), М.Олександрівській початковій школі (керівник Ярмак С.О.). Учителі шкіл систематично вивчали постанови уряду та партії. Протягом навчального року учителі цих шкіл вивчали 6–7 розділів «Короткого курсу історії ВКП(б)». Велику допомогу давав відділ пропаганди й агітації РККП(б)У. Лектори обкому КП(б)У та РККП(б)У прочитали для вчителів лекції на такі теми: «Про міжнародний стан», «Економіка Німеччини», «Судовий процес в Нюрбергу».

РВНО та РК РПСШ провів «День учителя». На цих зборах учителі вивчали промову т. Сталіна Й.В. від 9 лютого 1946 р. та продивились художню частину, яку дали артисти Київського театру ім. Шевченка.

До цього часу не повернуто на педагогічну роботу учителів, які працюють не за фахом.

	Освіта	Стаж педроботи
Божко Марія Андріївна	Київ. педшкола	6
Бондар Іван Іванович	3 к. педінституту	24
Сизько Григорій Петрович	2 к. педінституту	12
Коростинська Софія Н.	педінститут	6
Ляльчицький Борис Г.	кор. терм. педкурс.	10
Овсієнко Ольга Микитівна	Переяс. педшкола	1
Гамза Дмитро Дмитрович	Учит. інститут	4
Кудря Галина Захарівна	Переяс. педшкола	10
Кардаш Галина Петрівна	Київська педшкола	5
Ручко Ольга Трохим.	Серед. педагог.	2
Петлицька П.Р.	середня	-
Козько Ольга Григорівна	середня	1
Руденко Панас Вячес.	Серед. педагогіч.	10
Руденко Філімон Вячес.	Серед. педаг.	10
Антипенко Ф.С.	середня	5
Антоненко О.М.	педтехнікум	16
Заболотна К.Г.	педшкола	5
Засенко А.П.	2 к. інст.	8
Коваленко Іван Свирид.	Уч. Інститут	18
Ніцкевич Петро Тар.	Переяс. педшк.	11
Безсмертний Іван Мик.	2 к. інституту	7
Герман Віра Олексіївна	10 к. 3 кур. педшколи	2
Мисак Ганна Іванівна	10 к. педкурси	2
Штефан Марія Іванівна	10 к. педшкола	2
Братусь Одарка Петр.	10 к. педшкола	3
Козлова Докія Іванівна	Переяс. гім. уч. ін.-т	36
Списовська Марія Ф.	Єпархіальна шк.	10
Швед Павло Микитович	Ржищ. педшк.	3 м-ці
Мелешко Марко Петр.	Ржищ. педшк.	5
Олишевець Андрій Ільков	Ржищів. педшк.	5
Макаренко Петро Іванович	10 м. педкурси	3 м-ці
Тригуб Федора Іванівна	Ржищ. педшк.	1
Герасимовський Юхим Ов.	Педшкола	15

ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ

1–4 класи початкових, семирічних та середніх шкіл розпочали навчання 1 вересня. Своєчасний початок навчання дав можливість повністю виконати програму з усіх дисциплін в усіх школах. Більшість учителів 1–4 класів закінчили вивчення програм в третій чверті або на початку четвертої чверті (крім історії в 4-х класах). За час, що залишився до кінця навчального року, вчителі 1–4 класів проводили систематичне повторення основних розділів програми з усіх дисциплін. На січневій нараді вчителів та кущових методичних об'єднаннях учителів детально опрацювали матеріали МО про організацію повторення навчального матеріалу в кінці навчального року в усіх школах проводили відкриті уроки на повторення. Все це дало можливість ґрунтовно закріпити вивчений матеріал протягом 1, 2, 3-ї чвертей через перевантаженість програми з історії в 4 класі мало припало часу на повторення основних розділів в кінці навчального року. В більшості шкіл при повторенні матеріалу попередніх років в 4-х класах для повторення вчителі запланували такий матеріал:

Арифметика: нумерація багатоцифрових чисел, чотири арифметичні дії, міри довжини, ваги та часу. Залежність між даними компонентами і результатом при додавання, відніманні, множенні та діленні. Заплановано багато часу на розв'язання арифметичних задач.

Українська мова: розповідальні, окличні і запитальні речення та знаки при них; сумнівні приголосні, іменник. Прикметник та велика буква.

Учні Вишенської середньої школи із вчителем.
Праворуч стоїть відмінниця навчання Чечуга Марія Іванівна.

Російська мова: правописання *и* – *ы*, сочетание *жи, чи, ки, хи*, употребление *у – в*.

Географія: велика увага приділена на знання учнями географічної карти.

Історія: закріплення історичних фактів, подій в їх хронологічній послідовності. Засвоєння хронологічних дат, імена і характеристика історичних діячів та ін.

5–9 класи розпочали навчання з 15 вересня та, крім цього, мали перерву протягом десяти днів для допомоги колгоспам у збиральній кампанії. Але, не зважаючи на скорочення навчального року, програми виконано з усіх дисциплін. На повторення в кінці навчального року в цих класах залишилось мало часу. Особливо мало уроків виділено було на повторення історії та географії в 7-х класах. З інших предметів всі школи виконали вказівки МО про повторення в кінці навчального року, хоч і на деякі теми вдалося виділити недостатню кількість годин. Не вдалося ґрунтовно повторити програму з російського літературного читання в 5–7 класах. Для складання учбових планів школи використовували вказівки обласного інституту удосконалення кваліфікації учителів. За 5–2 – днів до початку екзаменів РВНО одержав програму з цього предмету і повідомив всі школи. Між вказівками, які одержували школи, і новою програмою виявилась певна розбіжність (потрібно було вивчити інші вірші, твори тощо). Отже, час що залишився на річне повторення, довелося використати на вивчення тих віршів і творів, які були в новій програмі. Їх не вивчали протягом року. Довелося також програму з рос. мови в другому класі семирічних і середніх шкіл (протягом 3 і 4 чвертей учні ґрунтовно опанували техніку читання рос. мовою, а також навчилися писати). Вчителі достатньо попрацювали з другими класами, щоб виконати програму з рос. мови і підготувати їх до навчання в 3-х класах.

Аналіз успішності з окремих предметів та класів.

У школах району навчається в 1–4 класах 6633 учнів, в 5–7 класах – 1204 та в 8–10 класах – 113 учнів.

З 6633 учнів 1–4 класів встигають з усіх дисциплін – 5639, залишено на другий рік 570, мають «2» з одного предмету – 219, мають «2» з двох предметів 205.

З 1204 учнів 5–7 класів встигають з усіх дисциплін 101, залишено на другий рік 89, мають «2» з одного предмету 52, мають «2» з двох предметів 47.

Із 113 учнів 8–10 класів встигають з усіх дисциплін – 98, залишено на другий рік – 2, мають «2» з одного предмету – 6, мають «2» з двох предметів 7.

Як видно з таблиці, найбільше не встигають учні 5–7 класів. З них особливо учні 5-х класів. Найкращу успішність виявили учні 8–10 класів. Причини низької успішності учнів 5–7 класів: перевантаження програм в цих класах, скорочення навчального року, що ще більше перевантажило робочий час; брак достатньої кількості підручників; відсутність наочних посібників; відсутність методичної літератури та інших посібників для вчителів.

Учні 7-х класів відірвані від навчання під час окупації. Найкраще успівають учні 10-х класів. В цьому сприяло те, що готуючись до складання екзаменів на атестат зрілості, учні дуже багато працюють над засвоєнням програми: уважно слухають уроки, сумлінно виконують домашні завдання та звертаються за допомогою до своїх учителів. З свого боку вчителі звертали найбільшу увагу цим класам. Навчання розпочали 1 вересня і проводили безперебійно. На районних нарадах учителів звернуто

було увагу учителів на боротьбу з формалізмом у навчальній роботі. Протягом навчального року учителі провели велику роботу в цьому напрямку. Виготовляючи наочні посібники, домагались кращого розуміння програмового матеріалу. Під час пояснення наводили приклади використання набутих знань в житті. Закріплюючи пояснений матеріал, давали учням практичні завдання, вправи, задачі та ін. Кращими школами, які багато працювали над виготовленням саморобних наочних посібників та домоглися ґрунтового засвоєння програмового матеріалу слід відзначити Гнідинську семирічну школу (директор Галатенко Ф.М.). У цій школі протягом навчального року виготовлено 75 наочних посібників (таблиць, діаграм, малюнки та ін.), Старинська середня школа (директор Петровський К.В.). Учитель фізики цієї школи Мисник М.М. багато працює над виготовленням наочних посібників з фізики, завжди проводить практичні роботи, розв'язує багато задач. Гурток юних фізиків виготовив своїми силами парову машину, динамомашину та планує дати електричне освітлення школі. Кіровська семирічка школа (директор Білик Л.Г.) учителька природознавства Білик Н.Ю. виготовила багато посібників з ботаніки, зоології. Викладання природознавства поєднує з практичними роботами, показує, як застосовують знання біології в сільському господарстві, медицині та ін.

М. Олександрівська початкова школа (завідувач Ярмак С.О.). На уроках природознавства в 3-му класі (учителька Гопкало М.А.) завжди унаочнює пояснення саморобними приладами. На уроках мов домагається того, щоб набуті теоретичні знання, учні уміли застосовувати на практиці. Багато розв'язує задач з арифметики. Добре налагоджена робота з цього відношення також в школах Бориспільській семирічній (директор Мазур С.В.), Бориспільській середній (директор Грухаж Е.С.), Вишенській середній школі (директор Орда О.Я.).

З окремих предметів учні виявили таку успішність:

Укр. мова:	1—10 класи.	Встигає 7050	не встигає 66
Рос. мова:	2—10 класи	Встигає 4530	не встигає 440
Укр. літ.	5—10 класи	Встигає 1045	не встигає 31
Рос. літ.	5—10 класи	встигає 1073	Не встигає 33
Математика:	5—10 класи	Встигає 347	Не встигає 34
		1069	59
		864	56
		74	5
Фізика	6—10 класи	Встигає 921	не встигає 30
Хімія	7—10 класи	511	3
Природознавство	3—10 класи	3043	109
Ін. мова	5—10 класи	1263	37
Вій.-фіз. під-ка	1—10 класи	7815	8
Географія		2982	170

Історія, конституція	3—10 класи	2958	194
Співи, малюв.		402	7
Креслення	1—10 класи	1969	3
		1967	5

Перевірка роботи шкіл та наслідки екзаменів і іспитів свідчать про те, що в цьому навчальному році учні краще засвоїли програмовий матеріал, ніж в минулому році. З укр. та рос. мов в письмових роботах роблять значно менше помилок, ніж в минулих роках. Учні 5—7 класів Вороньківської семирічки за екзаменаційні та іспитові роботи з укр. мови не мають жодної оцінки «2» (учитель Стрільник). Добре написали письмові контрольні роботи з рос. мови в 5—7 класах Кіловської семирічної школи (учитель Малаханровська Н.А.). Грамотно і змістовно написали перекази учні Іванківської семирічної школи, Бориспільської середньої школи №1 та Бориспільської семирічної школи №2. Учителі 1—4 класів та укр. і рос. мов велику роботу провели з учнями по розвитку мови. Протягом року виконували багато вправ з розвитку мови та писали багато переказів. Але розвиток усної мови стоїть не на належній височині. Відповідаючи на усні запитання, часто бракує їм слів, власних думок, логічності та ін. Учні часто відповідають мовою підручника, не художньо та обмежуються трафаретними відповідями. Особливо це помічається на роках географії, історії, біології та літератури. З математики учні навчилися розв'язувати задачі. Застосовувати набуті знання на практиці. Але відсутність в багатьох школах наочних посібників приводить до формалізму і недостатнього розуміння програмового матеріалу. Слід також відзначити, що учителі 1—4 класів дуже мало використовують наочності, навчаючи дітей розв'язувати задачі. Добрих наслідків домоглася учителька Вороньківської семирічної школи Семенюк Н.Д. Майже всі учні 4-го класу, яких вона навчає, розв'язали задачу на екзаменах та досить вірно ставили запитання до кожної дії. Учні цього класу протягом року багато розв'язували задач і вміють записувати всі арифметичні дії. Добре уміють розв'язувати задачі, ставити запитання, виконувати дії та давати пояснення учні 4-го класу таких шкіл: Кіловської (учителька Пасько Б.К.), Вишенської (учитель Вікторський О.М.), Любарецької (учителька Наумовська). Домоглися добрих наслідків у вивченні математики учні 5—7 класів Бориспільської семирічної школи (учителі Загородня С.І. і Нагорна Г.П.), учні 8—10 класів Бориспільської середньої школи (учителька Грухаж Е.С.), учні Старинської середньої школи (учитель Ліпшиць С.І.), учні 7 класу Сеньківської семирічної школи (учитель Придатко М.В.). Відсутність наочних посібників з фізики, хімії та природознавства негативно відбилася на ґрунтовному засвоєнні програми з цих предметів. Вчителі обмежуються найбільше малюнками, схемами та кресленням на класній дошці. Користуватися приладами, виконувати спроби, зробити дослід учні не вміють. Отже, хоч і учні формально встигають з цих предметів, але їм багато бракує практичних навиків та умінь застосовувати набуті знання на практиці. Недостатньо розгорнута робота юних фізиків, хіміків, натуралістів та ін.

З історії, географії та Конституції учні виявляють значно кращі знання, ніж в минулому році. З історії учні уміють пояснити історичні факти і події. Знають імена і характеристики історичних діячів. З географії краще знають карту, виявляють

глибше розуміння статей Конституції. Але брак додаткової літератури не дає можливості учителям цих предметів наводити більше прикладів, і деякі обмежуються лише цим матеріалом, що є в підручниках. Не можуть також поповнювати своїх знань учні самостійною працею тому, що в більшості шкіл в бібліотеках нема потрібної літератури. З іноземної мови кращих знань домоглися в Бориспільській середній школі, в Бориспільській та Рогозівській семирічних школах. Учителі іноземної мови інших середніх та семирічних шкіл працюють за сполученням і самі недостатньо знають мову та методику її викладання. У своїй роботі вони найбільше звертають увагу на навчання читання та граматику. Внаслідок цього учні не вміють відповісти на запитання, розповісти та ін. Низьку успішність на екзаменах виявили учні 4-го класу Мартусівської початкової школи (учителька Чередничок), з математики учні 5-го і 6-го класів Вороньківської семирічної школи (учителька Кваша К.Ю.), учні 4-го класу Глибочкої семирічної школи (учителька Бутенко М.Г.), учні 4-го класу В.Олександрівської семирічної школи (учителька Собачко М.І.). Причина низької успішності учнів цих шкіл можна вважати: недостатнє знання методик викладання, недостатній контроль за роботою цих учителів з боку директорів та завідувачів шкіл. Виявляючи недоліки в роботі учителів, директор, завідувачі та завпеди не подавали своєчасної допомоги цим учителям. Учителі недостатньо готувалися до уроків. З арифметики мало розв'язували задач. Особливо з письмовим поясненням. Не аналізували учнівських робіт та не вивчали їх і своєчасно не допомагали учням вивчити потрібні розділи програми.

ВІЙСЬКОВО-ФІЗИЧНА ТА ВІЙСЬКОВО-ДОПРИЗИВНА ПІДГОТОВКА УЧНІВ

Військово-фізичною та військово допризивною підготовкою було охоплено 7950 учнів. Всього 1—4 класів 6633, 5—7 класів 1204, 8—10 класів 113 учнів.

Військові кабінети організовані при 9 школах (Старинській, Вишенській, Бориспільській середніх школах, Сошниківській, Сеньківській, Любарецькій, Іванківській, Дударківській, Кіловській семирічних школах). При решті 26 школах було організовано кутки. Це пояснюється тим, що більшість (27 шкіл) знаходяться в пристосованих тісних колгоспних будинках і нема кімнат для устаткування кабінетів. В районі 35 шкіл зруйновано фашистськими варварами 27. Обладнання військових кабінетів примітивне. При школах організовано фізкультурних майданчиків 17, спортивних площадок 12, штурмових полос 2 (Старинській, Вишенській школах).

Протягом року було проведено змагання з масово військової та фізкультурної роботи. Всього брали участь 17 шкіл. З них 3 середніх і 14 семирічних. Взяли участь у змаганні: учні середніх шкіл 373, здали норми на значок БГТО — 250, ГТО — 123. Учні семирічних шкіл 927, здали норми на значок БГТО — 927. Всього брали участь у змаганні 1300 учнів. З 13 по 23 травня 1946 р. було проведено спартакіаду. Всього брали участь в ній 7767 учнів. Учні 1—4 класів — 6260, 5—10 класів — 1527. З легкої атлетики 7009 учнів. Волейболу 156 учнів, гімнастики 535 учнів. Взяли участь у спартакіаді 5—10 класів хлопців 776, дівчат 751. Учні 1—4 класів хлопців 3106, дівчат 3154.

Протягом року при школах працювали гуртки: фізкультурні, стрілецькі, фізкультурні секції (волейбольні, футбольні, легкоатлетичні).

СПЕЦПІДГОТОВКА У 8—10 КЛАСАХ

Підготовлено дівчат-радистів — 28, підготовку дівчат-радистів проводила тільки Бориспільська середня школа. Якість навчання хороша. Місцева контора зв'язку допомогла школі в обладнанні радіо класу телеграфними ключами, а військомат польовою радіостанцією з повним комплектом та кваліфікованим викладачем.

З наявних 99 дівчат 8—10 класів вивчали військову санітарну справу 71, радіо 29. Заняття проводили лікарі, виділені райздраввідділом, викладачі біології. Забезпеченість матеріальною базою з санпідготовки учнів була недостатньою.

Стан виховної роботи. На серпневій нараді вчителів звернута особлива увага на виховання учнів під час навчання та заходи до запровадження «правил для учнів». Учителі та класні керівники ділилися досвідом своєї роботи Райпедкабінет забрав кращі плани класних керівників і їх використовували вчителі при плануванні роботи. Райпедкабінет давав учителям усні і письмові консультації.

На уроках учителі вимагали від учнів бути дисциплінованими, виконувати акуратно завдання, прищеплювали любов до Батьківщини та тов. Сталіна. Починаючи роботу в школі, класні керівники роз'яснювали учням кожне правило, як його потрібно виконувати, показували, як потрібно привітатись, спокійно зайти, уступити місце, вибачитись та ін. Для кращого розуміння, наприклад, учителька 4 класу Бориспільської середньої школи Тютюн В.Т., щоб виховати в дітей повагу до старших прочитала і пояснила оповідання «Кімната на горищі», вірш «В трамваї». Щоб виховати в дітей старанність і наполегливість в роботі і навчанні, було прочитано оповідання «Як учився В.І. Ленін», «Роки навчання Сталіна в семінарії», наводила приклади з життя героїв громадянської та вітчизняної воєн Чапаєва, Щорса, Космодем'янської, Матросова, Шевцової, Земнухіна та ін. Щоб виховати в учнів любов до Батьківщини і ненависть до ворогів, були прочитані оповідання «Мати», «У визволеному селі», «Оксана», «Слава України» та «Гітлерівська тюрма народів».

Вчителька Бориспільської семирічної школи Кацович Г.В. (2 клас) та Білик О.Ю. (3 клас) наводили приклади з життя знатних людей району — Бідненко Г.Ф. та Гопкало О.А. Пояснювали, як училися і поводитися герої Вітчизняної війни, колишні учні Бориспільських шкіл Шкіль В.Ф., Головатий Юрій та Давидовський.

Кращих наслідків у виховній роботі домоглися школи:

Бориспільська семирічна школа (директор Мазур С.В.),

Гнідинська семирічна (Галатенко Ф.М.),

М.Олександрівська початкова школа (завідувач Ярмач С.О.),

Кіровська семирічна (Білик Л.Г.),

Учителі Білик О.Ю. (Бориспільська семирічна школа),

Кацович Г.В. (Бориспільська семирічна школа),

Гопкало М.А. (М.Олександрівська початкова школа),

Семенюк Н.Д. (Вороньківська семирічна школа),

Пасько В.К. (Кіловська семирічна),

Вікторський О.М. (Вишенська середня),

Нагорна Г.П. (Бориспільська семирічна),

Коваленко П.Г. (Любарецька семирічна),

Пісенник для шкіл, 1946 рік.

Сторінки із шкільного пісенника, 1946 рік.

Левицькак Л.В. (Горобіївська початкова),
Фесенко М.П. (Гнідинська семирічна).

Учні цих вчителів виконують «Правила для учнів», виконують класні та домашні завдання, ввічливі, поважають старших, беруть участь у громадському житті школи, добре навчаються.

ПОЗАКЛАСНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА РОБОТА

При всіх школах району працювали такі гуртки:

Голосного читання — 34 учні (2 гуртки).

Юннатів — 13, в них 135 учнів.

Драматичні — 35, в них 452 учні.

Літературні — 17, в них 371.

Музичні — 9, в них 97.

Військові — 17, в них 412.

Математичні — 6, в них 72.

Технічні — 1, в ньому 12 учнів.

Учні під керівництвом учителів виготовляли наочне приладдя, робили різні досліди, працювали на дослідних ділянках. В гуртках голосного читання та літературних читали твори класиків укр. та рос. літератур. За допомогою драматичних і музичних гуртків влаштовували художні вечори, святкували революційні свята та відзначали знаменні історичні дати. В більшості гуртків працювали за планами і календарем. Деякі гуртки самодіяльності виступали на районній олімпіаді (Бориспільська середня школа, Бориспільська семирічна школа, Вишенська середня школа, Іванківська, Кіровська, Любарецька семирічні школи) і одержали високу оцінку.

Літературними гуртками були організовані такі літературні вечори: присвячені творчості П.Г.Тичини, Л.М.Толстого, Л.Українки, Т.Г.Шевченка.

Фізичні гуртки розробляли питання, як побудувати плаваючу рибку, життя Галілея, задачі для любителів фізики та ін. Вся гурткова робота була підпорядкована задачам та інтересам поглиблення основ науки і розширенню загального кругозору учнів. Майстерень при школах для виготовлення наочного приладдя не було.

Бібліотеки при школах є, але з дуже обмеженим фондом книжок. Тому всі бібліотеки працювали в недостатній мірі за браком літератури в справі розгортання позакласного читання. Третина шкіл має бібліотеки з кількістю 200—500 книжок, решта шкіл з кількістю 10—120 книжок.

Школи передплачують журнали і газети: «Радянська Україна», «Учительська газета», «Радянська освіта», «Піонерська правда», «Юний лєнінець», «Зірка», «Літературна газета», «Радянська школа» та ін. Газети читають учителі, учні. В багатьох школах влаштовані вітрини для газет, проводиться читання газет організованим способом на великих перервах.

При школах існують добровільні товариства Червоного хреста та місяця, Освіахіма та ін. з 475 членами, але робота добровільних товариств і організацій в недостатній мірі розгорнута.

ГРОМАДСЬКО-КОРИСНА ТА КУЛЬТМАСОВА РОБОТА

Багато шкіл району допомагали колгоспам в збиральній кампанії. Наприклад, Гнідинська школа силами учнів збрала 18 га гречки, 5 га проса, викопали 1 га картоплі, перебрали та очистили 5 центнерів квасолі, посадили для Дарницького лісництва 2 га лісу. Бориспільська семирічна школа силами учнів вибрала 10 га картоплі, збрала 5 га зернових.

Учні Сеньківської семирічної школи протягом осені виробили 5000 трудоднів у колгоспі свого села. Учні та вчителі більшості шкіл виконували різні роботи в школах: заготовляли паливо, вивозили паливо, робили. Робили побілку класних кімнат, біля школи проводили деревонасадження, робили дрібний ремонт у приміщеннях шкіл, упорядковували шкільні садиби. Кіловська школа посадила 7 га сосни, виполола 14 га сосни, збрала 300 кг жолудів, 1000 кг шишок, заскиртувала 210 кіп хліба, викопала 4 га буряків.

Кіровська школа заскиртувала 30 кіп ячменю 8 га гороху, викопала 2 га картоплі і 10 га буряків.

Силами учнів та вчителів було випущено колгоспних газет та полівок 835 та 42 монтажі. В усіх школах району регулярно працювали гуртки по вивченню «Короткого курсу історії ВКП(б)». Протягом року в кожній школі відбулось 10—15 занять цього гуртка. Майже всі вчителі району є агітаторами (211). За їх допомогою були добре проведені вибори до Верховної Ради СРСР. Багато учителів та учнів

Учні Сошниківської школи ідуть садити дерева, 1947 рік.

працювали над оздобленням агітпунктів, виготовили 620 гасел, улаштували 17 вечорів самодіяльності для виборців.

Добре поставлена громадсько-корисна і культмасова робота в Гороб'ївській початковій школі (зав. Левицька Л.В.), Гнідинській семирічній (Галатенко Ф.М.), Бориспільській семирічній школі (Мазур С.В.), Любарецькій семирічній школі (Пономарьов В.М.) Вишенській середній школі (Орда О.Я.), Старинській середній школі (Петровський К.В.) та Вороньківській семирічній школі (Набок Г.П.).

На позику підписали учителі району на 167 000 крб., учні шкіл на 93 000 крб. (За неповними даними). Учні Бориспільської семирічної школи підписались на 4945 крб.

Гуртки драматичні поставили для колгоспників декілька спектаклів «Наталка Полтавка», «Гвардієць», «Чобіт лиха наробив» та ін. Деякі школи організували ланки з учнів для збору шкідника цукрових буряків – довгоносика (Глибодька, Любарецька, Рогозівська семирічні школи, Галавурівська початкова школа). Школи району брали активну участь у допомозі госпіталям. Бориспільська семирічна школа збрала для Київського госпіталю: картоплі 275 кг, квасолі 30 кг, цибулі 16 кг, яєць 316 штук, сала 3,5 кг.

Всі школи району добре відзначили Жовтневі свята, Новий рік, 1 травня, День Перемоги. Також проводили відповідну роботу в день Сталінської Конституції, в день народження т. Сталіна, день смерті В.І. Леніна, день жінки-робітниці Паризької комуни. В школах проводились траурні мітинги в день смерті М.І. Калініна.

САНІТАРНИЙ СТАН ШКІЛ ТА ОЗДОРОВЧА РОБОТА

Бориспільський Райздравідділ не зумів організувати постійного нагляду за школами. В окремих школах району лікарі іноді відвідували школи, але систематичної роботи не проводили. З 35 шкіл району 27 знаходяться в задовільному санітарному стані. Решта шкіл має незадовільний стан. Це пояснюється тим, що не всі асигновані суми на цю справу використовувались, сільради неохоче видавали ці суми директорам і завідувачам шкіл і почасти деякі керівники шкіл байдуже поставились до цієї справи. В шкільних будинках, не спеціальних, а пристосованих, важко було дотримуватись санітарного стану.

Чимало класних кімнат було розташовано в хатах колгоспників (Бориспільська № 3, Бориспільська № 4, Бориспільська № 5, Перегудівська, Ревнівської, Бортницька № 1, Бортницька № 2, Галавурівська початкові школи та ін.), де через перевантаженість, тісноту, примітивність цих класних кімнат теж неможливо було дотримувати належний санітарно-гігієнічний стан. Масових пошесних хвороб по школах району в цьому році не було. В більшості шкіл лікарі робили медичний огляд учнів по 2–4 рази на рік (Сошниківська, Іванківська, Кіровська, Любарецька, Гнідинська семирічні школи, Лебединська початкова школа та ін.) іноді медичний огляд учнів і санітарно-гігієнічний огляд класних приміщень лікарі оформляли відповідними актами.

В цих школах підлога миється по 1–2 рази на тиждень, вікна теж миються. Вода для учнів виставляється в бачках з кранами та у відрах, де бачків нема. Уборні в

більшості шкіл примітивні. Садиби в 14 школах обгороджені, а в 21 школі ні, але сім шкіл з цих, почали обгороджувати. По всіх школах району чистились димарі, пожежні команди перевіряли по школах протипожежні заходи. В школах району пожеж не було.

В більшості шкіл весною зроблено деревонасадження. Кращі школи району в санітарно-гігієнічному відношенні: Сошниківська семирічна школа (директор Гатенюк П.Д.), Сеньківська (Чайка П.М.), Старинська середня школа (Петровський К.В.), Кіровська семирічна (Рожденський І.І.). В піонерському таборі оздоровлено 82 дітей. В інших оздоровчих організаціях оздоровлено 2 дітей.

МЕТОДИЧНА РОБОТА

Для постійного підвищення методичного рівня учителів 1–4 класів в районі організовано 8 кущових методичних об'єднань.

Бориспільське (керівник Білик О.Ю),
Вороньківське (Севрук О.Ф.),
Вишенське (Чередниченко І.Г.),
Старинське (Пилипенко І.П.),
Рогозівське (Ладан М.М.),
Сеньківське (Верна О.Л.),
Дударківське (Чуйко С.П.),
М.Олександрівське (Ярмак С.О.).

Кожне методичне об'єднання організоване при кращій середній, семирічній або початковій школі. Керівниками призначено найбільш досвідчених вчителів. Свої засідання кущові методичні об'єднання проводили один раз на місяць (у вихідний день). Райпедкабінет на нарадах керівників кущових методоб'єднань подавав примірні плани роботи на півріччя, давав настанови щодо роботи секцій, заслуховував звіти про роботу та ін. Доповідники, готуючись до доповідей, використовували літературу райпедкабінету, одержували усну і письмову консультацію та поради з боку райпедкабінету. Досвід роботи кращих методичних об'єднань та секцій передавався іншим методоб'єднанням через наради керівників, при відвідуванні методоб'єднань заврайпедкабінету та інспекторів шкіл. Внаслідок проведеної роботи всі методичні об'єднання систематично проводили свою роботу протягом навчального року. Найкраще працювали Дударківське, М.Олександрівське та Вороньківське методичні об'єднання.

До кожного засідання учителі цих методоб'єднань добре готували доручені їм доповіді, узагальнювали свій та вчителів своєї школи досвід і на засіданнях секцій ділилися досвідом своєї роботи, та давали поради вчителям щодо кращої організації навчально-виховної роботи. На своїх засіданнях секцій розглядали найактуальніші питання шкільної роботи.

Зав. РВНО

Загородня Софія Іванівна» [17].

«Звіт про роботу РВНО і шкіл Бориспільського району за 1951/1952 навчальний рік

ВСТУП

Будівництво комунізму в нашій країні вимагає високоідейних, культурних і освічених кадрів.

«Перед нами стоїть фортеця, вчить товариш Сталін — називається вона, ця фортеця, наукою з її численними галузями знань.

Цю фортецю ми повинні взяти щоб то не стало. Цю фортецю повинна взяти молодь, якщо вона хоче стати справжньою зміною старої гвардії»

Радянська школа покликана навчати й виховувати молодь, давати їй знання з основних наук, прищеплювати комуністичні погляди та навички, вчитися наполегливо і терпеливо, застосовувати в практику набуті знання. Під керівництвом більшовицької партії, Радянського уряду, геніального і мудрого вождя і вчителя товариша Сталіна Радянська школа домоглася успіхів, незаниханих для буржуазної школи.

Молоде покоління виховується в нас освіченим, культурним, високоідейним, відданим великій справі Леніна-Сталіна.

Рішення листопадового пленуму ЦК КП(б)У по ідеологічній роботі подало серйозну допомогу органам народної освіти, директорам шкіл, шкільним партійним організаціям і вчителям у підвищенні якості викладання суспільних дисциплін і мов, найшвидшому усуненню хиб у навчально-виховній роботі, в досягненні високої успішності учнів і подоланні другорічництва.

У навчанні і комуністичному вихованні підрастаючого покоління в нашій радянській Соціалістичній країні, як і на всіх ділянках комуністичного будівництва, панує велике піднесення.

Радянські вчителі, озброєні історичними постановами більшовицької партії з ідеологічних питань, геніальними працями Й.В.Сталіна з мовознавства, матеріалами наукових дискусій в галузі філософії, біології і фізіології, творче працюють в школі, невпинно вдосконалюють метод навчально-виховної роботи, забезпечуючи міцні і глибокі знання своїх вихованців.

Радянська школа — насамперед школа справжніх наукових знань, вона вводить молоде покоління у володіння всіма багатствами людської культури. Висока більшовицька ідейність — найважливіша риса Радянської школи.

Учительський колектив більшості шкіл нашого району добився значних успіхів у підвищенні якості навчання та виховання дітей. Навчання стало ідейноспрямоване, що невпинно збуджує ініціативу і прагнення учнівської молоді до опанування основних наук, активізує роботу комсомольських організацій по вихованню в них комуністичної моралі, усвідомлення ними свого громадського обов'язку, який виявляється в активній діловій роботі на користь колективу і в ім'я колективу.

Проте наші школи при всіх своїх досягненнях не зуміли ще домогтися високої успішності всіх учнів, не охопили всіх дітей 7—15 років навчанням.

У постанові листопадового пленуму ЦК КП(б)У «Про стан і заходи поліпшення ідеологічної роботи партійних організацій на Україні» відмічено цілий ряд істотних недоліків в роботі шкіл і в органах народної освіти, що безперечно стосується до шкіл і відділу нашого району.

У виконання постанов партії та уряду про школу, в наступному 1952/53 навчальному році, ураховуючи всі недоліки, що мали місце в 1951/52 навчальному році, викоринити й охопити всіх дітей 7—15 років навчанням в школі, дати дітям ґрунтовні і сталі знання, виховати з них дійових будівників комуністичного суспільства, безмежно відданих своїй соціалістичній Батьківщині, комуністичній партії, Великому Вождеві і учителю товаришу Сталіну.

І. ПІДСУМКИ І АНАЛІЗ ВИКОНАННЯ НАРОДНО-ГОСПОДАРЬСЬКОГО ПЛАНУ НА 1951—1952 Н.Р.

Всього шкіл в районі — 35.

— Початкових — 11, в т. ч. в місті — 2.

— Семирічних — 16, в т. ч. в місті — 2.

— Середніх — 8, в т. ч. в місті — 2.

Бориспільська семирічна школа №5 у відчитному навчальному році реорганізована в середню школу. Крім того реорганізовано з семирічних у середні школи Рогозівську та Сеньківську школи.

В районі працювало 175 комплектів I—IV класів в них учнів 5360, 180 класів V—VII в них учнів 5849, в VIII—X класах 28 класів в них учнів 889. На кінець навчального року в 283 комплектах було 12098 учнів.

В перші класи прийнято 947 учень, на кінець навчального року залишилось 905 учнів.

В п'яті класи прийнято 581 учень, на кінець навчального року залишилось — 522 учні.

Реорганізація трьох семирічних шкіл в середні дала можливість прийняти 60 % випускників сьомих класів для навчання у VIII-х класах. Указана кількість класів — комплектів дала можливість цілком охопити навчанням всіх дітей 7—15 років і на багато розширити мережу VIII-х класів.

З метою закінчення виконання закону про запровадження загального семирічного навчання в районі в 1952/53 навчальному році Бориспільськими середніми школами на 100 % будуть охоплені навчанням випускники IV-х класів Бориспільських шкіл, а також семирічними і середніми школами сіл — випускники сільських відповідних початкових шкіл.

Для розширення навчання на базі десятирічної школи на наступний навчальний рік потрібно реорганізувати Бориспільську семирічну школу №2, Дударківську, Іванківську семирічні школи в середні. Після реорганізації на наступний навчальний рік було охоплено навчанням у VIII-х класах 65 % випускників семирічних шкіл.

На початок навчального року в школах району обліковано і навчалось 12588 учнів, з них:

— по I—IV класах — 5508 учнів,

— по V—VII класах — 6120 учнів,

— по VIII—X класах — 960 учнів.

На кінець навчального року в школах району навчалось 12098 учнів, з них:

- по I–IV класах — 5360 учнів,
- по V–VII класах — 5849 учнів,
- по VIII–X класах — 889 учнів.

Протягом навчального року в район прибуло 219 дітей, з них:

- по I–IV класах — 115 учнів,
- по V–VII класах — 89 учнів,
- по VIII–X класах — 15 учнів.

Вибуло всього з району 709 учнів, з них:

- по I–IV класах — 264 учнів,
- по V–VII класах — 359 учнів,
- по VIII–X класах — 86 учнів.

Вибуло по причинах: вибули на навчання в Ремісничі училища — 58 учнів з I по VII класи, вибули на навчання в інші навчальні заклади — 56 учнів, з них:

- по I–IV класах — 17,
- по V–VII класах — 36 учнів,
- по VIII–X класах — 3 учнів.

Вибули по причині тривалої хворості — 142 учні, з них:

- по I–IV класах — 138 учнів.

Вибули в Радянську Армію — 3 чоловіки, померло 6 дітей.

В першому півріччі цього навчального року не відвідувало без поважних причин школу — 455 дітей шкільного віку. З метою виконання закону про загальне обов'язкове навчання РВНО, школами району, сільвиконкомом протягом року було проведено двохрановий облік дітей шкільного віку. Відповідно наказу по РВНО керівники шкіл за кожним учителем закріпили мікрорайон дітей шкільного віку.

Протягом року питання про виконання закону про всеобуч 10 разів ставилось на засіданні виконкому Райради депутатів трудящих, 3 рази на комісії сприяння виконання закону при Райвиконкомі.

Всі виконкоми сільських Рад депутатів трудящих розглянули на своїх засіданнях питання про виконання закону школами району для надання матеріальної допомоги дітям-сиротам, напівсиротам, був створений фонд всеобучу в сумі 68000 крб. при допомозі якого надана допомога 711 дітям.

В результаті проведеної роботи, велика частина дітей шкільного віку була охоплена навчанням. Але на кінець цього навчального року все ж без поважних причин не відвідує школу 102 учні, з них 12 учнів з I–IV класів, з V–VII класів — 28 учнів і VIII–X класів — 62 учні.

Основною причиною невідвідування учнями школи по I–IV класах і по V–VII являлась матеріальна незабезпеченість учнів, погана організація підвозу дітей до школи і відсутня майже всяка робота сільвиконкомів деяких сіл в цьому відношенні, учительські колективи частини шкіл не проводили відповідної роботи з батьками учнів по залученню дітей до школи.

По VIII–X класах основною причиною відсіву учнів з школи являлось перехід дітей на виробництво, а також виключення з VIII-х класів за неуспішність. РВНО не домогся виконання керівниками шкіл закону про загальне обов'язкове навчання, а також виключення з школи проходило поза його увагою.

Повністю виконали закон про загальне обов'язкове навчання:

- Бориспільська середня школа № 5,
- Кіловська семирічна школа,
- Горобіївська початкова школа,
- Перебудівська початкова школа,
- Нестерівська початкова школа, та ряд інших.

Найбільший відсів учнів по таких школах:

- Іванківська семирічна школа,
- Бориспільська середня школа № 1,
- Вороньківська середня школа № 1,
- Бортницька семирічна школа,
- Рогозівська середня школа та інші.

В період підготовки до наступного навчального року в районі проведено облік дітей 6–15 років, проводиться робота по створенню фонду всеобуча.

Як причина невиконання закону про всеобуч в минулому навчальному році являлось те, що шкільні буфети працювали лише при 16 школах, а столові не працювали зовсім.

Відповідно народногосподарського плану за відчитний період працював в районі один інтернат на 12 учнів. Це зовсім недостатньо. На наступний навчальний рік приготовлено приміщення для інтернатів при 3 школах на 40 учнів.

Шкільні буфети і в наступному навчальному році можливо лише організувати при 16 школах. При 19 школах не має відповідних приміщень для організації їх. За відчитний період шкільні буфети працювали з великими перебоями через недостатнє постачання їх продуктивними товарами.

По району проведено облік і взято на патронат 200 дітей сиріт, які одержують державну допомогу через районний відділ народної освіти. Більшості цим дітям видано безкоштовно підручники та зошити. В літній час 10 дітей-сиріт оздоровлюється в піонерських лагерьх за рахунок держави.

Для забезпечення навчання дітей і підлітків по району було організовано 22 класи сільської молоді та одну середню школу робітничої молоді. Цією школою і класами для навчання було охоплено 274 учні.

З метою підвищення грамотності серед допризовного складу при 6 селах було організовано навчання з допризовниками та по всіх селах району організовано навчання з неписьменним та малописьменним дорослим населенням.

В районі протягом року повністю закінчилась ліквідація неписьменності. В наступному році буде повністю ліквідовано малописьменність серед дорослого населення.

II. МАТЕРІАЛЬНА І НАВЧАЛЬНА БАЗА ШКІЛ

Шкільних приміщень в районі 95.

Стандартних приміщень для шкіл — 17.

Пристосованих — 68.

В хатах колгоспників навчається учнів — 8 класів.

Протягом літа 1951 року пристосовано під школи 4 будинки на 8 класних кімнат та відокремлених 18 класів.

Всі приміщення шкіл вчасно були відремонтовані, але в Іванківській семирічній школі в одному приміщенні не послані підлоги. Також неякісно відремонтовано приміщення Бориспільської початкової школи № 4, Бортницької семирічної школи, Глибоцької семирічної школи, Ревнівської початкової школи (не послані поли). За літо 1951/52 навчального року нічого не зроблено по відбудові Іванківської семирічної школи. Причиною є відсутність відповідних будівельних матеріалів, яких район майже зовсім не одержував централізованим порядком через ОблВНО та через нефінансування райфінвідділом шкіл.

Для повного забезпечення шкіл партами необхідно виділити для району — 300 парт.

В районі відбудовується приміщення Вороньківської середньої школи № 1 методом народної будови. Затримка в будівництві за відсутністю відповідного будівельного матеріалу та фінансування.

Потрібно приміщення для Дударківської семирічної школи, в якій в наступному 1952/53 навчальному році відкривається VIII-й клас.

Для обладнання спортмайданчиків при школах в першому півріччі цього навчального року район не одержував інвентаря. Просити ОблВНО забезпечити школи району спортінвентарем.

До навчального року школи району одержали повністю навчальні плани, програми та класні журнали. Підручники для шкіл району завезено вчасно, але до цього часу не завезено в школи російської літератури для VIII—X класів, української літератури для VIII—X класів, географії для V—IX класів, фізики для VIII—X класів.

Перебої в забезпеченні учнів зошитами були лише в кінці першого півріччя цього навчального року.

Навчальне приладдя для шкіл району виділено, звичайно, недостатньо. Навчальні кабінети шкіл значно поповнились лише за рахунок виготовлення наочних посібників учителями та учнями шкіл району. Особливо недостатньо в школах району мікроскопів, моделей сучасних машин, вузькоплівочних кіноапаратів для середніх шкіл, електромашин, хімічних реактивів та історико-географічних карт особливо фізичних.

Протягом року бібліотеки шкіл району значно поповнились. Але потрібно відмітити, що недостатньо комплектовані бібліотеки початкових шкіл та прогресивних середніх шкіл.

З періодичної літератури всі школи передплачують «Учительську газету», «Радянську освіту», «Піонерську правду», «Зірку», «Комсомольську правду», «Молодь України» та інше.

Відмічаємо, що ще недостатньо школи району одержують такі журнали:

- «Русский язык в школе»,
- «Русская литература в школе»,
- «Математика в школе»,
- «Історія в школі»,
- «Естествознание в школе» та інші.

Цих журналів район одержує по 2—3 примірники, що являється великим недоліком в проведенні навчально-виховної роботи і поширення кращого педагогічного досвіду та піднесення теоретичного рівня вчителів шкіл.

ПЕДАГОГІЧНІ І КЕРІВНІ КАДРИ ШКІЛ І РВНО

1. РВНО повністю укомплектований відповідними кадрами. Інспектори шкіл мають вищу педагогічну освіту та стаж педагогічної роботи більше 10 років. Зав. Райпедкабінетом закінчила учительський інститут. Роботу забезпечують, посади відповідають.

2. Директорів середніх шкіл — 8, з них мають вищу педагогічну освіту — 4, навчаються в педінституті — 2, в учительському інституті — 1, не навчається — 1.

3. Директорів семирічних шкіл — 16, з них мають вищу педагогічну освіту — 5, за учительський інститут — 6, 5 директорів мають освіту за медшколу, з них навчається заочно в інституті — 3.

До керівників середніх та семирічних шкіл, які забезпечують керівництво учительськими колективами, направляють їх на виконання основного завдання-навчання та виховання Радянських дітей, потрібно віднести всіх директорів крім директора Гнідинської семирічної школи Галатенко, Іванківської семирічної школи Петровський К.В., Кіловської семирічної школи Кравченко М.Н., Сошниківської семирічної школи Дзюба П.Х. Ці школи дали низьку успішність на кінець навчального року, нижчу середньої районної.

4. Завідувачів початкових шкіл — 11, всі мають середню педагогічну освіту.

Всього вчителів в районі 515:

- з вищою освітою — 94,
- за учительський інститут — 148,
- за медшколу — 265,
- не мають відповідної педагогічної освіти — 8.

З загального числа вчителів навчаються в педінститутах — 28, в учительських інститутах — 34, в педучилищах — 17.

З загальної кількості учителів — 515, що є в школах району, над підвищенням ідейно-політичного рівня працюють:

- а) самостійно — 497,
- б) в гуртках по вивченню короткого курсу історії ВКП(б) — 18,
- в) в університетах марксизму-ленінізму — —

З загальної кількості учителів, що працюють в школах району є:

- а) членами общества по розповсюдженню політичних і наукових знань — 50,
- б) лекторів лекторських груп — 193.

З загальної кількості вчителів, що є в школах району працюють:

- а) консультантами — 27,
- б) керівниками політшкіл — 31,
- в) керівниками гуртків — 17,
- г) приймають участь в читанні лекцій — 245.

До кращих педколективів шкіл, що планово і систематично підвищують свій ідейно-політичний рівень, відноситься колектив учителів Вишенської середньої шко-

ли, Вороньківської семирічної школи, Старинської середньої школи, Любарецької середньої школи, В.Олександрівської семирічної школи, Бориспільської середньої школи № 1, Бориспільської семирічної школи № 6.

МЕТОДИЧНА РОБОТА В РАЙОНІ

Методична робота в районі була скерована на підвищення фахового і методичного рівня вчителів та поширенню кращого досвіду. Цією роботою були охоплені всі вчителі району. Протягом навчального року в районі працювали такі семінари та методичні об'єднання:

1. Семінар директорів та завідувачів шкіл.
2. Семінар завпедів шкіл.
3. Семінар старших піонервожатих.
4. Семінар керівників фізичної підготовки.
5. Районні предметні комісії: викладачів української мови та літератури, російської мови та літератури, викладачів іноземних мов, викладачів біології та хімії, викладачів математики та фізики, викладачів історії, конституції та географії.
6. Куцзові методичні об'єднання вчителів I–IV класів.

Крім цього провадилися епізодичні наради по актуальних питаннях навчально-виховної роботи, консультації та інше. РВНО проводячи методичну роботу, намагався найтісніше поєднувати її з практичною роботою шкіл. На семінарах предметних комісій та методоб'єднаннях опрацьовано такі питання:

Семінар директорів і завідувачів шкіл

1. Роль директора у перевірці і оцінці знань учнів. (Директор Сеньківської школи Слончак А.П.).
2. Організація позакласної роботи в школі. (З досвіду роботи Вишенської середньої школи).
3. Як я перебудувала викладання мови в світлі праць Й.В.Сталіна з питань мовознавства. (Вчителька російської мови Бориспільської середньої школи Півньова В.М.).
4. Допомога КСМ і ЮП в організацій боротьбі за поліпшення якості навчально-виховної роботи. (З досвіду роботи Бориспільської середньої школи № 1).
5. Як зробити аналіз навчально-виховної роботи в школі за перше півріччя та виходячи з цього визначити завдання на друге півріччя.
6. Як вчителі нашої школи забезпечують ідейно-політичне виховання учнів на уроках і в позакласній роботі. (З досвіду роботи Кіловської семирічної школи).
7. Організація і планування роботи директора школи. (Директор Любарецької середньої школи Калита П.Г.).
8. Робота директора з батьками. (З досвіду роботи Бориспільської семирічної школи № 2).
9. Методика проведення писемних та усних екзаменів у школі. (Інспектор шкіл Бориспільського РВНО Біденко В.Й.).

Після того, як було заслухано доповідь, директори і завідувачі шкіл в своїх виступах обмінювалися досвідом своєї роботи.

В такий спосіб директори і завідувачі шкіл підвищували свій методичний рі-

вень, та запозичивши кращий досвід роботи, запроваджували його в своїх школах. Особливо велику користь принесло обговорення таких питань, як про перебудову викладання мови, керівництво і контроль над роботою вчителів, робота комсомольської та піонерської організацій. Велику допомогу від семінарів одержували молоді директори та завідувачі шкіл. В листопаді місяці 1951 року був проведений практикум для директорів та завідувачів шкіл. Вони відвідали в Бориспільській середній школі № 1 по два уроки, а після кожного з них робив аналіз з відвіданих уроків.

Семінар завпедів шкіл

На цьому семінарі опрацьовано такі питання:

1. Планування і облік навчально-виховної та методичної роботи в школі. (Зав. райпедкабінету Ленський І.І.).
  2. Як в нашій школі провадиться методична робота. (З досвіду роботи Старинської середньої школи).
  3. Завпед школи — організатор вчителів в боротьбі за високу якість навчально-виховної роботи в школі. (Зав. райпедкабінету Ленський І.І.).
  4. Як я вивчаю стан викладання окремих предметів та організовую учителів на боротьбу за кращу успішність. (З досвіду роботи завпеда Любарецької середньої школи Засенко А.П.).
  5. Як я ознайомлюю вчителів з педагогічними новинами та запроваджую їх у практику роботи школи. (З досвіду роботи Вороньківської середньої школи).
  6. Організація районної пересувної педагогічної виставки. (Зав. райпедкабінету Ленський І.І.).
  7. Планування методичної роботи на друге півріччя. (З досвіду роботи Рогозівської середньої школи).
  8. Методи вивчення, узагальнення, розповсюдження і втілення в практику передового педагогічного досвіду.
  9. Перебудова викладання української та російської мов на основі вчення Й.В.Сталіна про мову. (Інспектор шкіл РВНО Біденко В.Й.).
  10. Система тренувальних робіт по фонетиці, орфографії та пунктуації. (Вчителька Бориспільської середньої школи Півньова В.М.).
- В листопаді місяці був проведений практикум завпедів шкіл. В цій школі вони ознайомилися з роботою батьківського комітету, плануванням, обліком роботи та відвідали по два уроки кращих вчителів.

Семінар старших піонервожатих

Цей семінар РВНО проводив разом з РК ЛКСМ, протягом навчального року опрацьовано такі питання:

1. ВКП(б) — організатор і керівник піонерського руху в СРСР. (Зав. відділом піонерів РК ЛКСМ Мацнева Н.Г.).
2. Як я керую позакласним читанням піонерів. (З досвіду роботи Вишенської середньої школи).
3. Політико-виховна робота в піонерській організації.
4. Як наша піонерська дружина готується до екзаменів. (З досвіду роботи Бориспільської середньої школи № 1).

5. Організація екскурсії і походів піонерів по рідному краю. (Вчителька біології Бориспільської школи №1 Деркач В.Л.).

6. Ленін і Сталін про комуністичне виховання молоді як основне завдання комсомолу. (Зав. відділом піонерів РК ЛКСМ Мацнева Н.Г.).

7. Робота піонерської дружини в літній період. (Секретар РК ЛКСМ тов. Ужакіна Л.Д.).

Семинар керівників фізичної підготовки

Семинар проводився з участю комітету фізкультури і спорту при Райраді депутатів трудящих, опрацьовано питання:

1. Фізичне виховання учнів. (Керівник фізкультури Старинської школи Фокін В.В.).

2. Біологічні і психологічні особливості хлопчиків і дівчаток від 11 до 15 років. (Шкільний лікар Ковтун А.Ф.).

3. Особливості методики проведення уроків з дівчатами. (Голова комітету РК ФК і спорту Корзун Г.О.).

4. Організація спортивно-масової роботи в літній період. (Голова комітету РК ФК і спорту Корзун Г.О.).

Крім цього керівники фізичної підготовки відвідали 9 відкритих уроків, які провадилися під час проведення семінару в Бориспільських школах.

Районні предметні комісії працювали один раз у місяць в місті Борисполі. Керівниками їх призначені РВНО кращі вчителі району:

1. Викладачів української мови і літератури — Чуйко А.Ю.

2. Викладачів російської мови і літератури — Півньова В.М.

3. Викладачів іноземної мови — Коваленко А.П.

4. Викладачів історії, конституції і географії — Глушко І.Д.

5. Викладачів біології і хімії — Деркач В.Л.

6. Викладачів математики і фізики — Ліпшиць С.Й.

Безпосередньо організував і керував роботою районних предметних комісій райпедкабінет.

Плануючи роботу РВНО урахував, які питання найбільш потрібні для обговорення на районних предметних комісіях, а також завжди ставив ті питання, які вносили самі вчителі. Великого значення додавав РВНО поширенню кращого педагогічного досвіду через районні предметні комісії. Досвідчені вчителі завчасно одержували від РВНО завдання висвітлити і поділитися досвідом своєї роботи на засіданні районної предметної комісії. В 1951/52 навчальному році предметні комісії опрацьовали такі основні питання:

Предметна комісія викладачів української мови і літератури

1. Викладання мови в школі в світлі вчення Й.В. Сталіна. (Директор Кіровської семирічної школи Чуйко А.Ю.).

2. Погодженість у викладанні української і російської мов. (Вчителька української мови Бориспільської семирічної школи №6 Гриценко М.О.).

3. Піднесення ідейно-теоретичного рівня у викладанні літератури. (Вчителька української мови Вишенської школи Орда О.Я.).

4. Мовний режим у школі. (Завпед Любарецької школи Засенко А.П.).

5. Граматичний розбір і його види. (Вчитель української мови Бориспільської школи №6 Ленська К.Д.).

6. Елементи історизму у викладанні української мови. (Вчителька Бориспільської школи №1 Хрущ П.Г.).

7. Висвітлення російсько-українських зв'язків у школі. Як я навчаю учнів писати твори. (Вчитель української мови Вороньківської школи №1 Набок Г.П.).

Викладачі російської мови

1. Основные задачи преподавания русского языка в школе в свете учения Й.В. Сталина о языке. (Преподаватель русского языка Бориспольской школы №1 Пивнева В.М.).

2. Грамматический разбор, как средство прочного и сознательного условия знаний и навыков. (Директор Бориспольской школы №5 Бабушкина Н.Г.).

3. Воспитание советского патриотизма на уроках литературы. (Преподаватель русского языка Бориспольской средней школы №1 Драник Н.А.).

4. Пути достижения прочных и осознанных знаний по грамматике. (Завуч Бориспольской семилетней школы №1 Очеретько М.И.).

5. Из опыта работы учителя — языковеда по воспитанию устойчивой грамоте учащихся. (Завуч Бориспольской семилетней школы №6 Чопивская Г.Н.).

6. Из опыта преподавания русского языка в украинской школе. (Учительница Вишенской школы Корсакова О.Ю.).

7. Единство преподавания русского и украинского языка в школе. (Из опыта работы учительницы Бориспольской школы №1 т. Альберкант Р.Д.).

8. Разоблачения буржуазной культуры на уроках русской литературы. (Преподаватель русского языка и литературы Григоренко).

Викладачі іноземної мови

1. Викладання іноземної мови в світлі праць Й.В. Сталіна

2. Виховання в учнів Радянського патріотизму та Радянської національної гордості на уроках іноземної мови. (Вчитель іноземної мови Любарецької школи Коваленко А.П.).

3. Види писемних робіт та їх значення для закріплення граматичного і лексичного матеріалів та для розвитку грамотності учнів. (Вчителька німецької мови В.Олександрівської школи Тимченко М.І.).

4. Переклад, як засіб навчання іноземної мови учнів. (Вчителька іноземної мови Бориспільської школи №1 Дубінська Л.Л.).

Викладачі історії, Конституції і географії

1. Використання творів класиків марксизму-ленінізму при викладанні історії і Конституції. (Директор і викладач історії Прядко О.Є.).

2. Ідейно-політичне виховання на уроках історії і Конституції. (Вчитель історії та Конституції Бориспільської школи №1 Нітецька М.В.).

3. Великі будови комунізму і відображення матеріалу цієї теми при викладанні географії. (Викладач географії Бориспільської школи №6 Міхальцева Т.Г.).

4. Використання місцевого матеріалу на уроках історії і Конституції. (Викладач історії та Конституції Іванківської школи Петровський К.В.).

5. Домашні завдання з історії. (Викладач історії Любарецької школи Цива М.К.).

6. Організація і проведення оглядових уроків з історії. (З досвіду роботи Старинської школи Мелешко Й.П.).

7. Зв'язок шкільного курсу історії з сучасністю. (Вчителька історії Бориспільської школи №1 Векслер Ф.А.).

8. Організація історичних та географічних екскурсій з дітьми влітку. (Вчителька історії та географії Бориспільської школи №1 Логвин В.М.).

Викладачі математики та фізики

1. Виховання Радянського патріотизму на уроках математики. (Викладач математики Бориспільської школи №1 Ліпшиць С.Й.).

2. Наші Вітчизняні математики. Радянські математики лауреати Сталінських премій. (Викладач математики Бориспільської школи №2 Пищюра К.М.).

3. Виготовлення саморобних наочних приладів з фізики. (Викладач фізики Бориспільської школи №2 Кулінський Д.О.).

4. Розвиток ідей функціональної залежності на всіх ступенях викладання математики в середніх школах. (Викладач математики Бориспільської школи №1 Свириденко В.М.).

5. Математичні екскурсії, їх організація і проведення. (Викладач математики Бориспільської школи №1 Сизько Г.П.).

6. Зв'язок викладання фізики з сільським господарством. (Викладач фізики Бориспільської школи №1 Прядко Г.Є.).

Викладачі природознавства і хімії

1. Організація і методика проведення учнями шефства над молодняком. (Викладач природознавства та хімії мартусівської школи Петрусь Ф.М.).

2. Методика викладання в 5 класі теми «Робота академіка Т.Д. Лисенка». (Викладач природознавства Бориспільської школи №2 Пилипенко О.Д.).

3. Зв'язок викладання хімії з сільським господарством. (Викладач хімії Вишенської школи Смірнов О.С.).

4. Зміст і метод роботи в кутку живої природи в школі. (Викладач природознавства Вороньківської школи №1 Рожденський І.І.).

5. Краєзнавча робота з біології. (Викладач біології Дударківської семирічної школи Осьмак Н.І.).

6. Виготовлення саморобного навчальнонаочного приладдя з біології. (Викладач біології Бориспільської школи №1 Деркач В.Л.).

7. Про підготовку шкіл до ВСГВ. (Викладач біології Бориспільської середньої школи Деркач В.Л.).

8. Досліди по гібридизації рослин. (Викладач біології Дударківської семирічної школи Осьмак Н.І.).

9. Спостереження над місцевими тваринами. (Викладач природознавства Мартусівської школи Петрусь Ф.М.).

Після кожного заняття районної предметної комісії керівники цих комісій проводили усні консультації по питаннях, які ставили їм вчителі. Крім цього вони залишали молодих вчителів, цікавилися їх роботою та давали їм необхідні поради. Особливо велику користь дали вчителям предметна комісія викладачів російської мови та літератури. Керівник цієї комісії — досвідчений педагог Півньова В.М. досконало вивчила праці товариша Сталіна з питань мовознавства, уміло перебудувала викладання російської мови і досвідом своєї роботи ділилася з вчителями району. Приклад роботи тов. Півньової В.М. по викладанню мови запозичили інші вчителі.

Керівник предметної комісії викладач хімії і біології Деркач В.Л., перебудувавши сама викладання біології в світлі вчення Павлова дала багато цінних порад біологам району. Зразково провадив консультації для вчителів математики Ліпшиць С.Й. Вчителі, які недавно викладають математику завжди мали можливість одержати в нього відповідь на будь яке питання.

Багато допомогла викладачам історії, географії і Конституції предметна комісія, заняття цієї комісії проходили завжди жваво, учителі часто обмінювалися досвідом своєї роботи.

Як недолік в роботі районних предметних комісій слід відзначити те, що вони проводили свою роботу у вихідні дні і не всі вчителі відвідували їх. Крім цього райпедкабінет не завжди мав змогу забезпечити доповідників необхідною методичною літературою тому, що її в районі немає.

Протягом навчального року РВНО провів дві наради класних керівників, на яких обговорювали такі питання:

Робота класного керівника з піонерською та комсомольською організаціями класу. (З досвіду роботи Бориспільської школи №5).

Формування громадської думки класу в боротьбі проти негативних звичок та вчинків окремих учнів. (З досвіду роботи класних керівників Гарбуз Т.І. і Панченко М.Ю.)

На цих нарадах були розглянуті також кращі плани класних керівників та зав. райпедкабінету, інспектори шкіл відповідали на поставлені їм питання класними керівниками.

Учителі I—IV класів

Підвищували свій методичний рівень через куцкові методоб'єднання, яких в районі було 7. Вони були організовані при середніх та кращих семирічних школах. Керівниками методоб'єднань РВНО затвердив досвідчених вчителів. Кожне куцове методоб'єднання працювало один раз у місяць. Перед початком роботи на секціях учителі заслуховували лекції на політичні та педагогічні теми, а потім обговорювали питання з окремих методик. Лекції та доповіді були прочитані на такі теми.

1. Вирішальна роль народних мас в захисті миру.

2. Комуністичні і робітничі партії країн народної демократії в боротьбі за соціалізм.

3. Роль великих будов комунізму в підйомі виробничих сил СРСР.

4. Про міжнародне положення.

5. Про перебудову викладання української та російської мов в I—IV класах.

6. Як ознайомити учнів з сталінським планом перетворення природи.

7. Досвід спільної роботи класного керівника з вожатим загону.
8. Трудове виховання дітей в школі та сім'ї.

На секціях кущових методоб'єднань більшість їх опрацювали такі питання:

1. Як навчити учнів 1-го класу швидко та виразно читати.
2. Як я вивчаю індивідуальні особливості учнів свого класу.
3. Як навчити учнів 1-го класу розв'язувати задачі.
4. Як я виховую в дітей свідоме відношення до навчальної роботи.
5. Елементи природознавства в 2-му класі.
6. Типові помилки в роботах учнів з російської мови, засоби їх попередження та боротьба з ними.
7. Виховання волі в учнів в процесі навчання.
8. Як я навчаю дітей розуміти та переказувати прочитане.
9. Як я навчаю учнів виконанню арифметичних дій в певному порядку.
10. Виховне і освітнє значення самостійних робіт учнів у класі.
11. Як я розвиваю усну та писемну мову учнів.
12. Підготовка учнів до засвоєння навчального матеріалу на уроці.
13. Зв'язок учителя IV-го класу з викладачами 5-х класів.
14. Як я готую учнів свого класу до екзаменів.

Крім обговорення питань з окремих методик вчителі широко обмінювались досвідом своєї роботи та одержували поради від керівників. Постійне підвищення кваліфікації вчителів сприяло поліпшенню якості навчально-виховної роботи в школах.

Вчителі району підвищували свій ідейно-політичний рівень самостійної праці над собою. Але щоб надати їм допомогу, РВНО разом з відділом агітації і пропаганди РК КП(б)У організував районний лекторій для вчителів. Працював раз у місяць на кожному занятті для вчителів були прочитані дві лекції. Читали їх лектори обласної та районної лекторської групи. Протягом навчального року для вчителів були прочитані лекції на такі теми:

1. Праці товариша Сталіна Й.В. «Марксизм і питання мовознавства» — зразок творчого марксизму.
2. Ліквідація протилежності між містом і селом в СРСР і шляхи подолання різниці між ними.
3. Громадська власність — основа виробничих відносин соціалізму.
4. Права соціалісти — смертельні вороги пролетаріату.
5. Соціалістична культура і культурна революція в СРСР
6. Велика сила Сталінських ідей.
7. Движучі сили розвитку соціалістичного суспільства.
8. Буржуазна демократія — рай для багатих і обман для народу.
9. Марксизм-ленінізм про релігію.
10. Радянська соціалістична держава — держава робітників і селян.
11. Велика співдружність російського і українського народів.
12. Про великі будови комунізму.
13. Американський імперіалізм — найлютіший ворог Радянського народу.

РВНО через райпедкабінет та інспекторів шкіл подавав велику допомогу школам в організації методичної роботи в школах. Директори, завідувачі та завпеди

шкіл на семінарах завжди одержували необхідні настанови щодо організації методичної роботи в школі. Райпедкабінет ілюстрував кращі плани методичної роботи. Виїжджаючи до шкіл, робітники РВНО детально вивчали стан методичної роботи, та давали необхідні поради до її поліпшення.

Найкраще методична робота проводилась в таких школах:

1. Вишенська середня школа, директор Куц О.Т., завпед Смірнов.
2. Любарецька середня школа, директор Калита П.Г., завпед Засенко А.П.
3. Бориспільська семирічна школа № 6, директор школи Прядко О.Є., завпед Чопівська Г.Н.
4. Бориспільська семирічна школа № 2, директор школи Мазур С.В., завпед Очередько М.І.
5. Бориспільська середня школа № 1, директор Глушко І.Д. (завпед Ленський І.І.).
6. Кіровська семирічна школа, директор Чуйко А.Ю.
7. Старинська середня школа, директор Мелешко Й.П., завпед Донець Є.Є.
8. Процевська семирічна школа, директор Тимченко Г.Ф., завпед Свириденко Г.В.

В цих школах систематично працювали педагогічна рада, проводились наради класних керівників, вчителі V—X класів були об'єднані в предметні комісії, а вчителі молодших класів в методоб'єднання.

Питання, які обговорювались на засіданнях цікаві та потрібні вчителям для практичної роботи. В цих школах добре був налагоджений обмін досвідом роботи. В часності проведення відкритих уроків, виступи досвідчених вчителів на нарадах та оформлення матеріалів в шкільних методичних кабінетах та куточках.

Вчителі цих шкіл мають хороші бібліотеки методичної літератури та самостійно працюють над підвищенням свого фахового та методичного рівня. Внаслідок добре налагодженої методичної роботи, вчителі цих шкіл домоглися ґрунтовного засвоєння учнями навчального матеріалу. Багато вчителів нашого району мають тісний зв'язок з райпедкабінетом та інститутом удосконалення вчителів (Півньова В.М., Деркач В.Л., Ліпшиць С.Й.)

Для прикладу можемо навести питання, які були опрацьовані протягом 1951/52 навчального року в Старинській середній школі.

На метооб'єднаннях I—IV класів

Прослухано доповіді на такі теми:

1. Вивчення географічного і природничого матеріалу на уроках читання.
2. Вивчення нумерації чисел третьому класі.
3. Як навчити дітей каліграфічно писати.
4. Види робіт з розвитку мови в I—IV класі.
5. Культура арифметичних записів і ведення зошитів.
6. Граматичний розбір в других і четвертих класах.
7. Ідейно-політичне виховання на уроках позакласного читання.

На шкільних предметних комісіях

Опрацьовано доповіді на такі теми:

1. Праці Й.В. Сталіна з питань мовознавства.
2. Редакційна стаття «Правди» — про ідеологічні перекручення в літературі.
3. Використання додаткового матеріалу на уроках літератури.
4. Як я учу писати перекази і твори в V–VII класах.
5. Викладання мов у школі в світлі праць Й.В.Сталіна з питань мовознавства.
6. Повторення програмового матеріалу з мови і літератури.

Предметна методкомісія фізики, математики

Опрацьовала доповіді на такі теми:

1. Розв'язування задач з геометрії на побудову.
2. Проведення лабораторних робіт з фізики
3. Методика розв'язування рівнянь у VI–VII класах.
4. Подача учням матеріалу про відносні числа в VI класі.
5. Про бесіди з історії науки на уроках математики.
6. Розв'язування рівнянь першого степеня.
7. Повторення програмового матеріалу з математики.

Предметна комісія історії та географії

Опрацьовано такі доповіді:

1. Вивчення історії класів і класової боротьби в V–VII кл.
2. Використання класної дошки, парт і картин на уроках історії та географії.
3. Виховання Радянського патріотизму в процесі позакласної роботи з історії.
4. Система повторення на уроках історії.

Крім цього опрацьовано окремі доповіді з німецької мови. Робота над збагаченням словарного запасу учнів з німецької мови. Основні правила німецької літературної мови.

В районі була проведена районна методична конференція на тему «Вчителі і піонерська організація», на якій було заслухано такі доповіді:

1. Піонерська організація — помічник директора і учительського колективу в справі поліпшення навчально-виховної роботи школи. (Зав. РВНО Бойко І.А.)
2. Значення піонерського загону в організації дитячого колективу в класі. (Вчитель Бориспільської школи №1 Киричок М.З.)
3. Місцева робота класного керівника і загонного піонервожатого. (Вчитель Бориспільської школи №5 Нікітіна)
4. Значення вчителя в підготовці і проведенні предметних зборів. (Вчитель Бориспільської школи №1 Шмельова В.Г.)
5. Значення учительського колективу, предметних комісій шкіл, методичних об'єднань району в поліпшенні роботи піонерської дружини. (Завпед Бориспільської школи №6 Чопівська Г.Н.)
6. Виховання піонерів на прикладах життя і діяльності вождів більшовицької партії і Радянського народу В.І.Леніна і Й.В.Сталіна. (Ст. піонервожата Бориспільської школи №5 Острожинська).

6. Робота піонерської організації в період підготовки до екзаменів. (Ст. піонервожата Любарецької школи Гопкало О.К. і директор Кіловської школи Кравченко М.Н).

Навчально-виховна робота

Головним напрямком в роботі шкіл району і РВНО в 1951/52 навчальному році була боротьба всього учительського колективу за поліпшення якості навчально-виховної роботи.

Керуючись постановами партії та уряду про школу, історичними рішеннями ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У з ідеологічних питань, а також геніальними працями товарища Сталіна з питань мовознавства, РВНО неухильно скеровував роботу всіх вчителів і керівників шкіл на підвищення якості знань та успішності учнів, на подолання другорічництва, на виховання всієї учнівської молоді свідомого відношення до навчання та відповідальності за свою поведінку, на виховання учнів у дусі полум'яного Радянського патріотизму, безмежної відданості своїй соціалістичній Батьківщині, нашій більшовицькій партії та любимому вождю і учителю Й.В.Сталіну.

В усіх школах встановлено твердий режим та розпорядок роботи з 1 вересня 1951 року.

Вся навчально-виховна робота своєчасно і доброякісно в школах була спланована. Урок, як основна форма педагогічного процесу, в школі зайняв центральне місце в усій навчально-виховній роботі. Кожен учитель підвищує вимогливість до підготовки та проведення своїх уроків, збагачуючи їх необхідним наочним матеріалом та приладами.

Програма теоретичного курсу виконана з усіх дисциплін повністю. РВНО в першому і в другому півріччі особливо звертав увагу на поєднання викладання предметів з проведенням практичних робіт в школі, з роботою учнів на пришкільних дослідних ділянках. Особливо добрих наслідків добилися такі школи:

1. Вишенська середня школа, директор т. Куц О.Т.
2. В.Олександрівська семирічна школа, директор т. Калініченко І.Л.
3. Вороньківська середня школа №1, директор Шевченко Й.В.
4. Кіровська семирічна школа, директор Чуйко А.Ю.
5. Бориспільська семирічна школа №2, директор Мазур С.В.
6. Перегудівська початкова школа, завідувач Карпенко М.П.

Потрібно відмітити, що дослідні ділянки при більшості початкових школах ще не набрали того важливого значення, яке повинно було мати в справі практичного навчання дітей, виховання в них любові до сільського господарства. РВНО в другому півріччі цього навчального року звертав особливу увагу на проведення всіх необхідних практичних робіт в школах.

Більшість шкіл району перебудували викладання мов відповідно праць Й.В. Сталіна з питань мовознавства, що дало певні наслідки у підвищенні знань учнів. Учителі протягом року приділили велику увагу свідомому і міцному засвоєнню учнями граматичних правил та знань, умілому використанню їх у практиці усної та писемної мови. На уроках з мов широко застосовується орфографічні та пунктуаційні вправи, граматичний розбір речення; при вивченні фонетики підкреслюється взаємозв'язок її з орфографією, звертається увага на звуковий склад слів та його правопис.

Більша частина учителів викладачів мов добились тісного зв'язку граматичної теорії з активною мовною практикою. Учні, застосовуючи правила при розв'язуванні конкретних мовних завдань, глибше усвідомлюють будову мови і мовні закони. За 1951/52 навчальний рік добились особливо добрих наслідків в своїй роботі такі викладачі мови, я: Орда О.Я Вишенська середня школа, Півньова В.М. Бориспільська середня школа №1, Шмельова В.Г. викладач російської мови Бориспільської середньої школи №1, Шмельова В.Г. — викладач російської мови Бориспільської середньої школи №1; Чайка П.М., Чайка В.Л. — учителі Сеньківської середньої школи і другі.

Поруч з цим, ряд шкіл Іванківська семирічна школа, Бортницька семирічна школа (директор Ващенко М.В.), Вороньківська середня школа (директор Кривенко М.В.), Кіловська семирічна школа (директор Кравченко М.Н.) та ряд початкових шкіл ще не добились корінного покращення у викладанні мов. Проведені РВНО писемні роботи виконані неграмотно, на недостатньому науковому рівні (Старинська середня школа, Бортницька семирічна школа).

Хороша успішність учнів з історичних дисциплін, на викладання яких РВНО на протязі року було звернуто особливу увагу. З цих дисциплін учні мають найвищу успішність — викладач історії та Конституції т. Куц О.Т. (Вишенська середня школа), Мелешко Й.П., Циба М.К. (Любарецька середня школа), Прядко О.Є. (Бориспільська семирічна школа №6) і другі.

Навчання та виховання проводилось в його нерозривному зв'язку та поєднанні теорії з практикою, приділяючи максимум уваги підготовці учнів до практичної діяльності.

Значно підвищена вимогливість до якості та ґрунтовності знань учнів, правильних логічно наукових формулювань, навчальних правил, висновків, формул та інше.

Застосовуючи творчо згадані настанови, РВНО ставив своїм завданням домогтися ґрунтового поліпшення всієї навчально-виховної роботи.

Запровадження і дотримання твердого розпорядку в школах і режиму для школярів, забезпечення провідної ролі вчителя в усій навчально-виховній роботі, добір ідеологічно витриманого навчального матеріалу, виховання учнів на героїчних прикладах з життя наших великих вождів Леніна, Сталіна, постійне ознайомлення учнів з успіхами побудови комунізму, який здійснюється радянським народом під проводом комуністичної партії, РВНО спрямував учительський колектив району на зміцнення дисципліни учнів, прищеплення інтересу до навчання, на основі цього підвищення успішності учнів.

З метою забезпечення чіткості в усій роботі шкіл, створення умов, які завжди повинні сприяти вихованню дітей в школі, РВНО вимагав від директорів та завідувачів шкіл бездоганного виконання вчителями та учнями внутрішнього розпорядку школи.

Для постійного нагляду за учнями протягом дня визначались чергові вчителі, які несли повну відповідальність перед дирекцією школи за поведінку учнів протягом їх чергування, на допомогу їм призначались чергові учні.

Класні керівники роз'яснювали учням вимоги, які ставили перед учнями школи в щоденній їх поведінці. Класні керівники повсякденно слідували за дотриманням цих вимог учнями.

РВНО добився того, що вся робота в школах була спланована в повній відповідності з постановами Ради Міністрів УРСР і ЦККП(б)У від 17 серпня 1950 року.

Значних перешкод в роботі шкіл, які б заважали нормальному навчанню, не було. Лише багато учнів першого класу хворіли на кір. Перепланувавши роботу цих класів, вдалося школам повністю виконати програму та домогтися ґрунтового засвоєння. В засвоєнні програми по виконанню навчального плану на кінець навчального року по школах району маємо такий стан:

1 клас:

Програмний матеріал виконаний повністю і в кінці року добре повторений. Учні одержали відповідний запас знань і навичок з орфографії, арифметики, набули задовільну техніку читання та каліграфії.

Учителі в більшості старанно готувались до уроків, унаочнювали і намагались подати матеріал в найбільш доступній формі. Особливу увагу звертали вчителі на розв'язування задач, що спочатку дітям було важко, тому використовувались різні засоби, унаочнення. Учителі складали з дітьми умови задач, використовували малюнки, і інсценували задачі. Борючись за міцні орфографічні навички письма, (проти пропусків і заміни букв та інше), вчителі застосовували аналіз речень і окремих слів, протягом року писали багато вправ і різні види диктантів, списування, попереджувальний диктант, слуховий, самодиктант і інше.

Наслідки успішності такі:

- навчалось учнів перших класів: — 905,
- встигає — 863,
- залишилось на другий рік — 38,
- робота на літо — 4.

2 клас:

Матеріал згідно програми пройдений і повторений повністю. Вчителі зуміли прищепити любов до праці фізичної і розумової, а також запровадити міцну свідому дисципліну. Уроки проводили з унаочненням. Багато наочних посібників вчителі вготували самі з учнями. Учні пишуть досить грамотно і оволоділи каліграфією, вразно читають. Набули також потрібну техніку розв'язування задач. Підвищився загальний розвиток дітей. Учні орієнтуються в питаннях суспільних, природничих, історичних.

Наслідки успішності такі:

- навчалось учнів в других класах — 933,
- встигає — 872,
- залишилось на другий рік — 45,
- робота на літо — 16.

3 клас:

Програмний матеріал вивчений учнями повністю за винятком нотної грамоти (в програмі по співах). Вчителі намагались спрямовувати роботу так, щоб учні ґрунтовно засвоїли граматичні правила і основи арифметики та уміли вільно користуватися ними практично. Для цього вони широко використовували наочність, а також

працювали з невстигаючими учнями. Загальний розвиток учнів задовільний, але потрібно звертати увагу на покращення каліграфії учнів і розвиток усної мови.

Наслідки успішності такі:

- навчалось учнів в третьому класі — 1531,
- встигає — 1411,
- залишилось на другий рік — 94,
- робота на літо — 26.

4 клас:

Навчальна програма виконана повністю. Всього учнів 1991. Траплялися класи різного вікового складу і розвитку. Тому учителям за такими класами приходилось багато працювати над підвищенням учнівських знань і загального розвитку. Учителі старано готувались до уроків, використовували наочність, яку в більшості виготовляли самі учителі разом з учнями. Наприклад, до уроків з природознавства учнями виготовлено колекції металів, а також колекції ґрунтів. Учні досягли задовільного загального розвитку. Потрібно звернути серйозну увагу директорам, завідувачам шкіл та учителям на набуття учнями міцних навиків орфографії, покращення каліграфії та техніки виразного читання і техніки розв'язування задач. Внаслідок значної роботи, яку провели вчителі з учнями, успішність учнів в класах на кінець навчального року покращилась.

Наслідки успішності такі:

- навчалось учнів в четвертому класі — 1991,
- встигає — 1808,
- залишилось на другий рік — 99,
- робота на літо — 84.

МОВА І ЛІТЕРАТУРА

Протягом звітнього 1951/52 навчального року вчителі-викладачі мови і літератури працювали керуючись геніальними працями товариша СТАЛІНА з питань мовознавства, завдяки чому мали можливість працювати плідно і виконати завдання, поставлені перед школою ЦК ВКП(б): «Забезпечити засвоєння систематичного і точного накресленого кола знань, а також міцних навичок правильного письма і усної мови».

Учителі мови і літератури, позбувшись формальних установок, які заважали успішному виконанню поставлених завдань, озброєні мудрими вказівками великого вчителя товариша Сталіна, протягом навчального року багато працювали над покращенням в справі підвищення грамотності учнів. Протягом навчального року вчителі продовжували вивчення праць товариша Сталіна. Це вивчення проводилось як самостійно, так і на педагогічних радах і на засіданнях предметних комісій, де обговорювались окремі питання теорії і практики, викладання мови в світлі сталінського вчення про мову. Важливу роль в справі перебудови викладання мови в світлі вчення товариша Сталіна відіграли предметні комісії, семінари директорів, завідувачів та завучів шкіл, було організовано систематичне проведення відкритих уроків з детальним обговоренням їх.

З перших же днів 1951/52 навчального року учителі мови і літератури продовжували рішуче викоринювати помилки, допущені в попередні роки і сумлінно працювати над перебудовою викладання мови на основі праць товариша Сталіна з метою добитись глибоких і міцних знань.

Першим своїм завданням вчителі поставили боротьбу за цілковите відновлення права в граматиці, посилення уваги до морфології, як до рівноправної з синтаксисом, посилення вправ по виробленню в учнів міцних орфографічних навичок, а також навичок правильної усної і писемної мови.

Грамматика зайняла належне місце в системі роботи вчителів-мовників тому, що «Благодаря грамматике язык получает возможность облечь человеческие мысли в материальную языковую оболочку». Серйозну увагу вчителі приділяли на вивчення і повторення фонетики, звертали основну увагу на вивчення програмового матеріалу: алфавіт, голосні та приголосні звуки та букви, вимова і написання ненаголошених голосних, глухих та дзвінких приголосних і інше.

Внаслідок серйозної роботи над фонетикою і фонетичним розбором покращала усна мова учнів і правопис, різко скоротилась кількість помилок на змішування букв *ы* — *и* — *і*, розділові тверді *ѣ* і *ь* знаки і інше. Велика увага приділялась учителями аналізу складу слова. Ця робота була безпосередньо пов'язана розширенням і збагаченням словникового запасу слів в учнів.

Вивчаючи склад слова і значення частини слова, учні збагачували свою лексику і підвищували свою грамотність. Таким чином, наприклад, вчитель Півнюва В.М. (Бориспільська середня школа), учитель української мови Засенко А.П. (Любарецька середня школа), Чайка П.М. викладач української мови (Сеньківська середня школа), Чайка В.Л. викладач російської мови (Сеньківської середньої школи) і багато других вчителів добилися ліквідації помилок в написанні окремих слів, які учні писали раніше невірно. (Раздражение, отсутствие, ответственность).

Працюючи над розширенням словникового запасу учнів, учителі, як правило, не залишали жодного слова незрозумілим, вели роботу по складанню словників (тлумачних, орфографічних та інших), а також вели роботу з синонімами, антонімами, давали різноманітні творчі роботи, перекази, підбір речень на згадане правило, заміни слова в реченні різними синонімами, а в старших класах твір з послідовним аналізом орфографічних і стилістичних помилок. При вивченні частин мови вчителі давали чіткі формулювання частин мови. Виходячи з вчення товариша Сталіна, що грамматика являється основою основ при вивченні мови, РВНО через семінари директорів та завідувачів шкіл, семінарів завпедів, предметні районні комісії та методичні об'єднання поставив перед учителями вимогу — поставити вивчення граматики на належну височінь. Для цього сумлінно готувались до уроків, уроки унаочнювати та урізноманітнювати форми проведення їх, щоб учні змогли свідомо його сприйняти, осмислити і засвоїти.

У виконання вищезгаданого, щоб дати учням міцні знання, учителі велику увагу приділяли закріпленню і повторенню вивченого матеріалу, наприклад, в 6 в 7-му класах вчителька російської мови т. Шмельова В.Г. (Бориспільська середня школа), опитуючи заданий урок «Типы сложно-подчиненных предложений» ставила учням питання з раніше вивченого матеріалу (різні типи складнопідрядних речень з приведенням учнями власних прикладів), а також питання з матеріалу попередніх класів

(розбір дієслова). Велику увагу звертали вчителі на проведення на уроках різних видів тренувальних вправ, проводили різні види розбору (фонетичні, морфологічні, синтаксичний, орфографічний, пунктуаційний, різні види пояснювальних диктантів).

Належну увагу приділяли вчителі аналізу помилок і індивідуальній роботі з учнями по ліквідації виявлених помилок в писемних роботах, як правило, кожна писемна робота (диктант, твір) завершувалась аналізом помилок.

Аналіз і облік помилок ведеться в окремому «Зошиті обліку учнівських помилок», де на кожного учня відведена сторінка з обліком помилок учня і з нотатками вчителя про помічені слабкі місця в знаннях учня. Організувавши таку роботу над помилками, вчителі шкіл: Півньова В.М., Шмельова В.Г., Альберкант Р.Д., (Бориспільська середня школа №1), учитель Засенко А.П. (Любарецька середня школа), Чайка П.М., Чайка В.Л. (Сеньківська середня школа), та інші мали змогу добре налагодити індивідуальну роботу з учнями по роботі над помилками тощо.

На уроках української та російської літератури вчителі систематично показували огидне обличчя американсько-англійського імперіалізму і виховували в учнів ненависть до паліїв війни та гордість з того, що передові люди нашої країни завжди виступали на боротьбу проти капіталізму, починаючи ще з ранніх років його розвитку. Поруч з цим викривали українських та російських космополітів, які переймали з буржуазних країн заходу, чужі для нашого народу ідеї та звичаї.

На уроках літератури в VIII-му класі вчителі підкреслювали, що ще Ломоносов розпочав жорстоку боротьбу з засиллям іноземних, зокрема німецьких, та званих «вчених», в нашій країні і відстоював пріоритет російської науки і культури. При вивченні творів Фонвізіна вчителі з'ясували, що цей письменник, якого назвав О.С. Пушкін «Другом свободи», ще в 1766 році висміював рабство, переймання чужих звичаїв і мод, плазування перед Західною культурою.

При вивченні творів Грібєєдова «Горе от ума» вчителі російської мови показували боротьбу цього письменника проти російських поміщиків-англоманів, кожен з яких був... «англійського клубу старанний верный член до гроба»... Письменник мріяв про той час, коли буде знищено «Нечистый этот дух» і прагнув до зближення з російським народом.

Вивчаючи твори Радіщева, вчителі з'ясовували учням, що цей письменник в своєму творі «Путешествие из Петербурга в Москву» обурюється не лише гнобителями народу, російськими поміщиками, чиновниками і царським урядом, але й новонародженими гнобителями-капіталістами, які наводнили й «спустошили Америку, упоївши її ниви кров'ю споконвічних її жителів». Вчителі підкреслювали учням, що ще у 1790 році Радіщев розпізнав обличчя загарбників, які в цей час заливають кров'ю Корею і інші країни та вихваляють свої порядки. Вчителі використали висловлення Радіщева про Америку — «Де сто пихатих громадян потопають у розкошах, а тисячі (а тепер мільйони) не мають ні надійного прожитку, ні власного захисту від морозу і спеки».

Подібно до цього вчителі російської літератури використали на уроках літератури обурення передових людей нашої країни капіталізмом та його порядками.

На уроках російської літератури використали вчителі висловлення про величчя перспективи в розвитку нашої країни, країни Белінського, Гоголя та інших, і підкреслили, що російська література завжди була передовою літературою в світі, бо

передові письменники нашої країни завжди були на боці трудового народу і високо тримали прапор боротьби проти гнобителів.

Особливу увагу приділяли вчителі розкриттю величчя образів художньої літератури наших вождів В.І. Леніна і Й.В. Сталіна, їх роль в історії розвитку революційної боротьби в створенні Радянської держави, в побудові соціалізму і комунізму в нашій країні та боротьбі за мир в усьому світі.

Все це гарно сприяло піднесенню в учнів Радянського патріотизму, любові до комуністичної партії і вождів В.І. Леніна та Й.В. Сталіна та викликало зненависть до капіталізму, зокрема, Американсько-англійських паліїв війни.

Учителі уважно опрацьовували праці товариша Сталіна «Марксизм і питання мовознавства» і творчо їх приміняли в своїй навчальній роботі. Так, при проходженні теми «Відокремлені члени речення» в 7-му класі Сеньківської середньої школи учитель Чайка П.М., хороше провів ряд практичних писемних вправ на виділення в тексті зазначених відокремлень та перебудови поширених речень з відокремленням на речення без відокремлень (на відокремлене положення прикметника і дієприкметника) перед узгоджуваним іменником і навпаки — після нього, відокремлення їх при особових займенниках. Це забезпечило можливість учням добре засвоїти даний курс. При проведенні контрольної писемної роботи всі учні мали задовільні оцінки, на даний матеріал зовсім не виявилось помилок. Для пояснення нового матеріалу учитель уважно і продумано підбирає речення не лише з повноцінним насиченням програмно-науковими елементами, а пильно дбає про їх ідейну спрямованість.

Подаючи урок літературного читання в V—VII класах і літератури в VIII—X класах, вчителі глибоко усвідомили всю важливість ідеологічної роботи і з виключною повнотою висвітлювали питання братньої історичної єдності народів СРСР і благотворний вплив російської літератури і культури на українську літературу, що саме письменники української дореволюційної класичної спадщини Т.Г. Шевченко, Франко, Леся Українка, Коцюбинський виховались під безпосереднім впливом передової російської революційної демократії. Так, молода вчителька Карпенко Любарецької середньої школи при вивченні творчості Т.Г. Шевченка вдало висвітлила велику роботу російських друзів по визволенню Т.Г. Шевченка з кріпацької неволі. Вчителька зі всією яскравістю підкреслила, що саме ніхто інший, як лише російські друзі зібрали кошти і викупили поета-кріпака, що вони (поет Жуковський, художник Брюллов та ін.) по батьківськи подбали про долю поета-кріпака-українця і що в дальнішому йому революційними братами стали російські революціонери демократи Чернишевський, Добролюбов та інші.

При вивченні драматичної спадщини Карпенка-Карого в IX-му класі глибоко висвітлювався вплив російської передової драматургії на драматурга, зокрема підкреслювалось захоплення письменника драматичними творами Островського та Гоголя (учитель Засенко А.П.).

Вивчаючи курс радянської літератури в I-му класі основна увага спрямовувалась на висвітлення ролі партії Леніна-Сталіна в справі розвитку художньої радянської літератури та висвітлення боротьби за її ідейну чистоту.

На уроках по вивченню творчості М. Рильського, Сосюри та Корнійчука глибоко проаналізовано редакційну статтю «Правди» «Проти ідеологічних перекохань в

літературі» та «Про оперу «Богдан Хмельницький» і в світлі їх поданого матеріалу творчості згаданих письменників.

При вивченні російської літературної спадщини та російської літератури в VIII–X класах учителі ґрунтовно вияснили велике світове значення шедеврів її (Пушкіна, Толстого, Гоголя, Лермонтова, Некрасова, Горького та інших), що саме стала вона класичним взірцем для всіх дальших літературно-художніх поколінь, які на них вчилися вдосконалювати свою художню майстерність, черпали собі ідейну силу. На уроках по вивченню творчості Гоголя у VIII класі (учитель Піскун Х.І.) яскраво відображено ідею могутності російської держави, яка мчить (за твором) «Мертвые души» і перед якою все поступається, поступаються всі іноземні держави. Цю глибоку далекозорість письменника в майбутнє своєї батьківщини, відображено в творі «Мертвые души», учитель яскраво зумів передати це учням. Учні не лише добре зрозуміли даний матеріал, а й добре читали напам'ять уривки художньої прози, виявляючи своє захоплення високою художньою майстерністю. Жодної поганої оцінки по цьому матеріалу не було.

При викладанні української і російської мов основна увага спрямовувалась на глибоке осмислення учнями мовних граматичних правил та вміле практичне застосування їх. Виховуючи в учнів високу мовну культуру на уроках учителі старанно підкреслювали спорідненість цих двох рідних мов, як при вивченні морфології, так і синтаксису. Краще порівняно перебудували викладання української та російської мови в світлі вчення товариша Сталіна такі школи:

Бориспільська середня школа № 1 – викладачі російської мови Півнюва В.М., Шмельова В.Г., Альберкант Р.Д.; Сеньківської середньої школи викладачі української та російської мов Чайка П.М., Чайка В.Л.; Вороньківської середньої школи № 1 викладач російської мови Григоренко І.М.; Любарецької середньої школи викладачі української та російської мов Засенко А.П., Піскун Х.І.; Вишеньківської середньої школи викладачі української та російської мов Орда О.Я., Корсаков В.Ю.

Але незважаючи на помітне покращення у викладанні мови і зміцненні знань учнів, треба відмітити ряд істотних недоліків в знаннях учнів, що виявилось як на протязі року, так і на екзаменах:

1. Неправильна мова і недостатній словниковий запас у багатьох учнів особливо з російської мови.
2. Недостатньо виразне читання в значній частини учнів.
3. Граматичні знання і орфографічні навички ще не відповідають поставленим вимогам, тому слід ще більше поглиблювати і зміцнювати їх.
4. Ряд учнів ще не вміє робити узагальнювання і висновки з питань літератури в поєднанні з суспільно-політичним життям та інше.
5. Слід відмітити, як серйозний недолік в роботі, недостатність підручників, особливо з російської літератури для VIII класів в біжучому навчальному році, що негативно вплинуло на знання учнів.

Треба завчасно подбати про повне забезпечення учнів шкіл підручниками, а також подбати про поповнення бібліотеки в першу чергу творами, що підлягають вивченню згідно програми.

Керуючись сталінськими настановами в мовознавстві безперервно підвищувати свій ідейно-політичний рівень і методичну майстерність вчителі-мовники повинні ліквідувати недоліки і в наступному навчальному році забезпечити засвоєння знань з граматики, а також міцних навичок правильного письма і усної мови.

Наслідки екзаменів з української та російської мов такі:

(українська мова)				
Класи	Кількість учнів	Переведено	Залишено:	Робота на літо
5	2148	1918/2001		
6	2061	1944/2006		
7	1640	1603/1628		
8	522	511/513		
9	279	274/275		
10	88	88/88		
(російська мова та література)				
5	2148	1869/2009		
6	2061	1937/2010		
7	1640	1591/1618		
8	522	506/512		
9	279	274/273		
10	88	88/88		

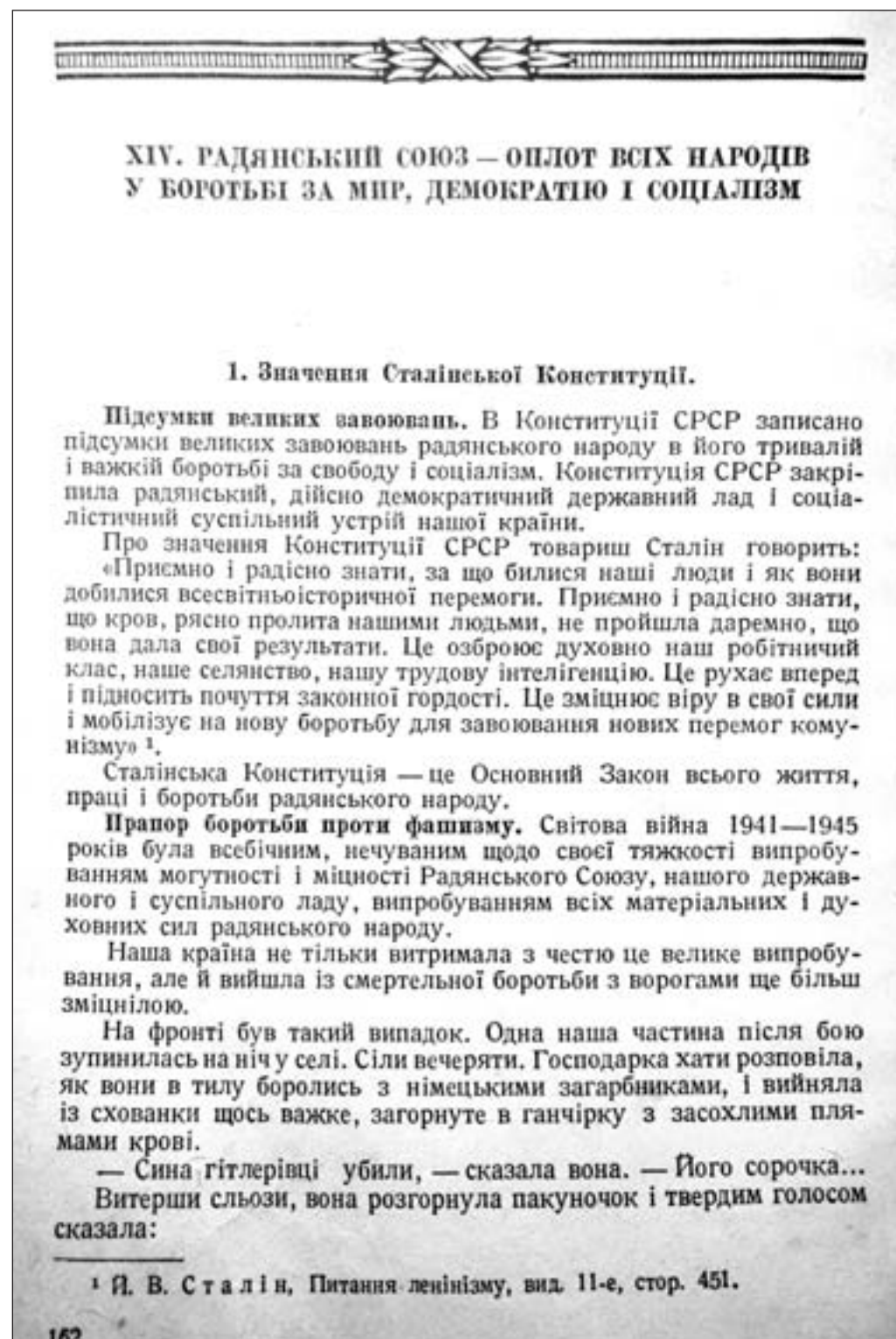
Примітка: чисельником показано кількість учнів з мови, знаменником кількість учнів з літератури.

ІСТОРІЯ ТА КОНСТИТУЦІЯ

Навчальна програма з історії та Конституції виконана повністю. В боротьбі за краще проведення уроків і міцніше засвоєння його учнями вчителі вживали різні методи і форми. Так, наприклад, вчителька Нітецька М.В. (Бориспільська середня школа) вдало поєднувала з цією метою позакласну гурткову роботу. З цією метою вона провела декілька історичних вечорів, де учнями були зроблені доповіді на історичні теми, наприклад, була розроблена декількома учнями за розділами доповідь на тему «Великий російський полководець Суворов». Тут же проведена історична вікторина. Такі форми роботи збуджують цікавість до предмету, поглиблюють знання з історії, таку практику урізноманітнювання і поживлення форм роботи слід надалі поширювати. Програми з конституції виконано. Добре засвоєні теми: «Радянська Соціалістична держава», «Суспільний та державний устрій СРСР», «Основні права та обов'язки громадян СРСР», «Органи державного управління Союзних і автономних республік» і інші при проходженні уроки широко унаочнювались картами та

Підручник «Конституція СРСР», 1950 рік.

Сторінка з підручника «Конституція СРСР», 1950 рік.

А ось звичайний випадок з простою людиною. Роберт Холл із штату Джорджія, людина бідна і чесна, був зазідозрений в крадіжці і арештований. Його закували в кайдани, жорстоко побили і кинули в тюрму. Не прийшовши до пам'яті, він скоро помер. Убивці невинного Холла навіть не були притягнуті до відповідальності.

Як бачимо, в капіталістичних країнах немає ніякої демократії, тобто влади народу. Буржуазія розуміє свободу і демократію по-своєму. Для буржуазії — все, вся влада, всі права, всі багатства. Для трудящих — нічого. Таку буржуазно-демократичну республіку зло висміяв наш поет В. В. Маяковський:

Одному — бублик,
Другому — дірку від бублика.
Оце ж і є
демократична республіка.

Буржуазна демократія означає на ділі свободу для багатців наживатися з праці бідняків, свободу для трудящих умирати з голоду.

Така «демократія» не потрібна народові. Це — брехлива, обманна, лицемірна «демократія». Це — демократія сучасних рабовласників. Проти такої «демократії» йде зараз боротьба робітників, трудящих мас у всьому світі.

Товариш Сталін говорить:

«Справжня свобода є тільки там, де знищено експлуатацію, де немає гноблення одних людей іншими, де немає безробіття і злиднів, де людина не тремтить за те, що завтра може втратити роботу, житло, хліб. Тільки в такому суспільстві можлива справжня, а не паперова, особиста і всяка інша свобода»¹.

Таким суспільством є наше радянське соціалістичне суспільство. Радянське суспільство забезпечує всім трудящим всю повноту прав, справжню, а не паперову свободу.

11. Керівна і спрямовуюча сила радянського народу.

Партія Леніна—Сталіна. Свої великі права і свободи радянський народ завоював під керівництвом комуністичної партії.

Ця партія була організована Леніним і Сталіним на початку цього століття. Тоді вона була невеликою підпільною організацією, що налічувала всього лише кілька тисяч чоловік.

Перед Великою Жовтневою соціалістичною революцією в партії було 240 тисяч членів. А в 1946 році — уже понад 6 мільйонів.

Наведені цифри краще всяких слів говорять не тільки про кількісне зростання партії, а й про її невинно зростаючий вплив на народні маси, про глибоке довір'я і любов народу до своєї партії.

¹ Розмова з головою американського газетного об'єднання «Скріпс-Говард Ньюспейперс» паном Рой Говардом.

схемами. Викладання історії стародавнього світу в V—VI класах було направлено на розкриття розвитку людського суспільства в стародавні часи, його закономірність, правильна його послідовність. В центрі уваги стояло питання про рабство як першу форму експлуатації людини людиною, про перший розподіл на класи-рабовласників і рабів, про причини знищення рабовласницького ладу.

Викладання історії середніх віків було направлено в VI—VII класах на те, щоб дати в хронологічній послідовності зображення історичного процесу виникнення, розвитку і розпаду феодального ладу.

Так, при подачі матеріалу «Золота Орда» у VII класі глибоко висвітлено становище народних мас, які майже 2,5 століть терпіли експлуатацію монголів. Тут з виключною повнотою підкреслено велич і могутність російського народу, якого і тоді не покидала надія на своє визволення. При подачі даного матеріалу широко використано матеріал з хрестоматії та художньої літератури. Подаючи в IX класі тему «Приєднання Кавказу до Росії», яскраво було висвітлено реакційну суть боротьби Шаміля проти Росії. На уроках історії СРСР в 10 класі широко використано окремі твори класиків марксизму-ленінізму. Подаючи тему «Утворення СРСР» використано працю товариша Сталіна «Марксизм і національне питання», до теми «Створення РСДРП» — Леніна «Що робити?», до теми «Колективізація господарства» роботи товариша Сталіна «Запаморочення від успіхів» та «Відповідь товаришам колгоспникам».

В результаті непоганої постановки роботи в VIII—X класах всі учні з історії встигають.

Наслідки успішності з історії та Конституції:

Класи	Кіль-кість учнів	Історія			Конституція		
		Переведено:	Залишено	На осінь	Переведено	Залишено	На осінь
V	12148	2036					
VI	2061	2017					
VII	1670	1612			1592		
VIII	522	521					
IX	279	278					
X	88	88					

ГЕОГРАФІЯ

Матеріал з географії, передбачений програмою, виконаний повністю. З метою кращого проведення уроку і засвоєння учнями матеріалу вчителі старанно готувались до уроків і прагнули до того, щоб уроки проходили змістовно і цікаво. Широко користувались матеріалами з книги «Наша Велика Батьківщина», з журналів і брошур про побудову комунізму. З метою поглиблення пройденого матеріалу з

Підручник з географії, 1949 рік.

окремих тем, вчителька Логвин В.М. (Бориспільська середня школа №1) давала домашні роботи на теми: «Москва — столиця СРСР», «США — оплот міжнародної реакції». На всіх уроках вчителі користувалися потрібними картами. При вивченні географії в школах широко популяризовано великі сталінські будови на Волзі, Дніпрі та Аму-Дарі. На уроках завжди використовувались викладачами географії необхідні карти, а також належні таблиці. Окремі з них виготовлялись самими вчителями та учнями; наприклад, карту полежахисних смуг виконав учень 7-го класу Гопкало Г. (Дударківська семирічна школа); карту з населенням районів великих сталінських будов — виконав учень 7-го класу теж

Гопкало, виготовлено карту промислових районів і т. д.

Для поєднання теорії і практики в наступному навчальному році потрібно обладнати при кожній середній та семирічній школі метеорологічну площадку з потрібними приладами, більше працювати над картами, особливо контурними, щоб учні цілком достатньо знали географічну карту.

Наслідки успішності з географії:

Класи	К-сть учнів	Переведено	Залишено	На осінь
5	2148	2038		
6	2061	1995		
7	1640	1628		
8	522	520		
9	279	278		

БІОЛОГІЯ

Програмовий матеріал з природознавства виконаний повністю. Для засвоєння матеріалу вчителі проводили систематичне повторення матеріалу на уроках та давали завдання додому. Використовували наочні посібники як: таблиці, гербарії, рослини, різні колекції. Учні самі виготовляли наочні посібники, гербарії, малюнки до відповідних тем та інше. Учням дано завдання влітку зібрати колекції та виготовити гербарії. Вивчення теоретичного матеріалу поєднується з працею на пришкольних дослідних ділянках, кожен клас має своє завдання. Учні 7-х класів взяли шефство над вирощуванням молодняка в колгоспі ім. Сталіна (Бориспільська середня школа №1). На уроках і в позаурочний час вчителі виховують в учнів любов до природи і соціалістичне ставлення до праці, знайомили з високими досягненнями Героїв Соціалістичної Праці. Вчителями була організована взаємодопомога сильніших учнів з слабшими; наприклад, учень 6-го класу Гамза (Бориспільська середня школа №1) протягом року допомагав учневі 5-го класу Литовці, який став встигати; в 5-му класі учневі Якимчуку допомагала учениця Скалкіна (Бориспільська середня школа №1) і внаслідок цього вчителі добились майже повної успішності учнів з природознавства Так робота була організована в школах.

Програмний матеріал в VII—IX класах з біології вчителька Деркач В.Л., Бориспільська середня школа №1 також повністю виконаний і повторений, так і в решті середніх шкіл. Для кожного засвоєння матеріалу вчителі використовували як наочні посібники, так і живі об'єкти. При вивченні будови організмів використовується мікроскоп. При опрацюванні матеріалу з зоології проводилось анатомування тварин. В IX класах проводились кіноуроки (Бориспільська середня школа №1). Широко використовували вчителі художню літературу; наприклад, при проробці теми «китоподібних» вчителі зачитували для ілюстрації відповідні уривки з книги «Слава», де описана робота радянських китобоїв в водах Антарктики. Книга Закруткіна «Плавучая станиця» дала змогу ознайомити учнів з життям і розвитком риб, з путиною в рибальських колгоспах.

Викладання біології проводилось в світлі вчення Марксо-ленінської науки. Ця навчальна справа в цій галузі проводиться в безпосередньому зв'язку з навчально-дослідною роботою на пришкольних ділянках. Опрацьовуючи тему з ботаніки в VI класі «Багаторічні трави і відновлення родючості ґрунту» (уч. Роздобудько І.М. Любарецька середня школа) зібрано гербарій різних підсвіних трав (тимофіївка, червона конюшина, еспарцет, суданка, житняк і інші.) Використано таблиці, виготовлені мічурінцями в минулому році, в яких показано перевагу урожаю на ділянках з підсвіними травами. Ячмінь на ділянці Гопкало Г.Я. учениці 6-го класу дав урожай 19 ц з га. Крім цього учні практично спостерігають на своїх ділянках хороший вид на урожай ячменю та овса і на цей рік.

При проходженні теми «Стадійний розвиток рослин» в IX-му класі (учитель Прасол М.О. Любарецької середньої школи) на пришкольних ділянках проведено весною висівання пшениці яровизованим і не яровизованим зерном. Учні практично пересвідчилися, що пшениця з яровизованого зерна виколошувалась, а неяровизоване зерно не давало колосків.

ПЕРЕБУДОВА ВИКЛАДАННЯ АНАТОМІЇ І ФІЗІОЛОГІЇ ЛЮДИНИ В СВІТЛІ ПАВЛІВСЬКОГО ВЧЕННЯ

При вивченні анатомії і фізіології людини особлива увага була приділена формуванню в учнів правильного розуміння понять про цілісну єдність організму, антирелігійному значенню Павлівського вчення про вищу нервову діяльність людини як якісну її своєрідність.

Щоб учні краще засвоїли поняття, що таке цілісна єдність організму в Павловському розумінні, вчителі в доступній формі подавали учням уявлення про нервову регуляцію, бо нервова система є основним засобом зв'язку організму з зовнішнім середовищем.

При викладанні анатомії та фізіології людини вчителі намагалися показати учням, що організм виступає як єдине ціле по відношенню до оточення завдяки діяльності органів чуття і нервової системи, і що різні системи органів діють погоджено, завдяки нервовому зв'язку між ними. З метою викликати свідоме розуміння ролі великих півкуль як вищого регулюючого органу, паралельно з вивченням програмного матеріалу про вегетативні органи давалось поняття про нервову систему цих органів та її значення.

При вивченні тем: «Кістково-м'язова система», «Органи кровообігу», «Органи дихання», «Органи травлення» і інше вчителі приводили конкретні приклади рефлексів, з допомогою яких здійснюється нервова регуляція, і цим самим з'ясовувалось, як завдяки рефлексам встановлюється взаємозв'язок між органами, вплив кори великих півкуль на внутрішні органи. Також давалось фізіологічне пояснення впливу психіки на діяльність м'язів і внутрішніх органів.

Поняття про рефлекторну регуляцію широко висвітлювалось при проробці теми «Органи травлення». При вивченні цієї теми учні ознайомились з Павловською методикою хронічного хірургічного експерименту.

Вивчення вищої нервової діяльності людини в світлі Павловського вчення дало можливість спростувати релігійні уявлення про душу.

Добиваючись свідомого засвоєння вчення Павлівського про умовно-рефлекторну основу вищої нервової діяльності, цим самим вчителі сприяли розвитку матеріалістичного світогляду в учнів.

Велику роль в боротьбі з релігійними пережитками, забобонами пов'язаними зі сном (віщі сні) відіграла Павлівська теорія про сон і сновидіння.

При вивченні програмного матеріалу вчителі знайомили учнів з практичним застосуванням вчення Павлова і його значення для дальшого розвитку фізіології і медицини.

Вивчаючи зоологію, учні нагромаджують не тільки конкретні уявлення про будову та життя тварин, але й навчаються по-мічурінськи розуміти їх життя, розуміти основні положення мічурінського вчення і вміти застосовувати їх на практиці.

При вивченні програмного матеріалу зоології, з метою кращого його розуміння вчителі дотримувались таких загальних положень:

- Єдність тварин з умовами їх життя;
- Індивідуальний розвиток тварин;
- Зміна природи тварин під впливом змінених умов життя;

— Історична обумовленість єдності тварин з умовами життя тепер та історичний розвиток тваринного світу;

— Спорідненість зміни природи тварин з людиною;

— Єдність теорії з практикою.

Щоб підготувати учнів до свідомого засвоєння основ мічурінського вчення в тваринництві, перш ніж перейти до питання про виведення нових порід свійських тварин, вчителі повторювали з учнями основні методи робіт Мічуріна по перетворенню природ рослин, а саме: гібридизацію, догляд і виховання гібридів, добір батьківських пар при схрещуванні і інше.

Повторення цього матеріалу дало можливість зрозуміти учням, що такі мічурінські методи слід застосовувати і в тваринництві.

Зупиняючись на роботах радянських селекціонерів-тваринників по виведенню нових порід свійських тварин, учням пояснено, які загальнобіологічні мічурінські методи зміни природи організмів застосовували вони при цьому.

При викладанні зоології учителі також застосовували і основні положення Павлівського вчення про цілісну єдність організму, про рефлекторну діяльність організмів.

Учням роз'яснено також практичне використання умовних рефлексів тварин з метою підвищення їх продуктивності. Наприклад, годування риб на дзвоник при відгодовуванні їх у ставку; догляд корів і молодняка в Короваївському радгоспі; дресировка тварин тощо.

При вивченні дарвінізму, крім систематичного викладу основ мічурінського біологічного вчення, з учнями повторено одночасно і основи павлівської фізіології, а також з'ясовано застосування їх в найрізноманітніших галузях соціалістичного господарства.

Учням підкреслюється розвиток і перемога мічурінської біології, досягнення якої стало можливим лише в нашій країні, керованій Леніним і Сталіним — основоположниками діалектичного і матеріалістичного вчення про природу і суспільство.

Наслідки успішності учнів з природознавства:

Класи	К-сть учнів	Переведено	Залишено	Робота на літо
5	2148	2045		
6	2061	2017		
7	1640	1628		
8	522	521		
9	279	278		

МАТЕМАТИКА

Навчальну програму в усіх класах виконано повністю. Для успішного засвоєння учнями навчального матеріалу вчителі старанно готувалися до уроків і намагалися матеріал пояснити просто, доступно, зрозуміло. Часто на уроках використовувалась наочність. Кожен вивчений математичний закон ілюструвався прикладами і

указувалась можливість застосування цих законів на практиці. На кожному уроці проводилось закріплення на задачах і прикладах. Систематично проводили вправи на усний рахунок (3–5 хв), це дає дуже хороші результати в розвитку дитячого мислення, розвиває швидкість обчислень.

Учителі математики поряд з вивченням теорії та здобуттям техніки обчислення, значну увагу приділяли розв'язуванню задач та практичним роботам. Для практичних робіт силами учнів при допомозі вчителів були виготовлені наочні прилади, фігури: астролябія, екліметр, еккер, жезли, геометричні фігури.

В VIII–X класах виготовили розрізні фігури, що дало змогу краще засвоїти поняття різновеликості фігур.

В IX–X класах виготовлені моделі для доведення теорем з стереометрії і інш. В своїй роботі вчителі керувалися принципом індивідуального підходу до учнів; слабших учнів частіше опитували на уроках, проводили додаткові заняття та організували допомогу з боку сильніших учнів. Внаслідок цього цілий ряд учнів стали встигати.

Але треба відмітити, що учні, особливо 5-х класів, слабо володіють технікою розв'язування задач (Бориспільська середня школа №1, Іванківська семирічна школа, Бортницька семирічна школа і другі).

Культура ведення зошитів (правильність записів, охайність, каліграфія і інше) стоїть на низькому рівні. Вчителі ще недостатньо рішуче ведуть боротьбу проти порушення єдиного мовного режиму в школі. Ці і інші хиби треба рішуче виправляти в наступному навчальному році.

Наслідки успішності учнів з математики:

Класи	К-сть учнів	Арифметика			Алгебра			Геометрія		
		Переведено	Залишено	На літо	Переведено	Залишено	На літо	Переведено	Залишено	На літо
5	2148	1909						2025		
6	2061	1941			1933			1951		
7	1640	-			1580			1581		
8	522	-			487			512		
9	279	-			277			276		
10	88	-			88			88		

Тригонометрія

9	279	278
10	88	88

ФІЗИКА

Навчальна програма з фізики в усіх класах виконана. Вчителі в своїй роботі прагнули до того, щоб учні не лише засвоїли теоретичний матеріал з фізики, а й добре орієнтувались на практичних дослідах. Тому на уроках була дана певна кількість дослідів та задач. Уроки з фізики відбувались у спеціально обладнаних кабінетах (Бориспільська середня школа, Любарецька середня школа, Вишенська середня школа), де учні мали можливість знайомитися з усіма прикладами та наочними посібниками.

Багато наочних посібників було виготовлено учнями під керівництвом учителів (коловорот, маятник, різні схеми та таблиці, шкала електромагнітних коливань та інші).

Викладання фізики проводилось з широким використанням наочних приладів та там, де є використання фізичних кабінетів. Практичну частину по темі: «Двигуни внутрішнього згорання» в IX-му класі добре опрацьовано на моделі двигуна, а також відвідано колгоспну лісопилку, де оглянуто практичну дію 4-х тактного двигуна на виробництві (Любарці, Вороньків та інші).

При проходженні курсу «Електрика і радіо» не лише широко використані можливості фізикабінету, а й значну роботу проведено по вивченню практичної роботи динамомашини, електроенергії, радіомікрофона та радіоприймача на місцевому радіовузлі.

Вчителями була організована взаємодопомога сильніших учнів невстигаючим, а також проводились індивідуальні заняття з тими учнями, які з різних причин не встигали. В майбутньому вчителям, викладачам фізики треба приділяти більше уваги лабораторним роботам і практичним дослідом, щоб учні впевнено могли працювати з потрібними приладами, щоб учні знали про практичне застосування фізичних законів та явищ в житті.

Наслідки успішності учнів з фізики:

Класи	К-сть учнів	Переведено	Залишено	Робота на літо
6	2061	2011		
7	1640	1593		
8	522	512		
9	279	278		
10	88	88		

Підручник з фізики, 1949 рік.

ІНОЗЕМНА МОВА

Програмовий матеріал з іноземної мови пройдений вчасно і повторений. Повторення матеріалу відбувалось протягом року в зв'язку з проходженням нового матеріалу. Треба відмітити, що на початку року підготовка учнів з німецької мови в V–VIII класах була слаба, особливо серед учнів VIII класів. На кінець року знання учнів з іноземної мови покращили. Вчителі вживали різні форми і методи при поясненні нового матеріалу, так, наприклад, вчителька Мінінберг Р.І. в V класі нові слова вивчала в зв'язку з раніше вивченим, практикувала переклад фраз з української мови на німецьку, вставляючи нові слова. Граматичний матеріал вивчається також в зв'язку з пройденим. Наприклад, проходячи утворення множини іменників, повторюють відмінювання іменників в однині.

В VIII–IX класах для введення нового лексичного матеріалу вживається бесіда німецькою мовою, при цьому вводяться нові слова та особливі звороти.

Для поширення словарного запасу учнів і тренування учнів в усній вимові хороші результати дають відповіді учнів на запитання по тексту.

Поряд із значними успіхами слід відмітити серйозні недоліки, а саме найголовніші з них — слаба техніка володіння усною мовою, навіть в старших класах, обмежений запас слів, в молодших класах слабо розвинена техніка читання.

Серйозним недоліком було і те, що учні 5-го класу протягом року працювали майже зовсім без підручників, а виклад матеріалу в підручниках для VIII-го класу надто тяжкий для учнів.

Наслідки успішності учнів з іноземної мови:

Класи:	К-сть учнів	Переведено:	Залишено:	Робота на літо
5	2148	1998		
6	2061	1974		
7	1640	1526		
8	522	513		
9	279	278		
10	88	88		

(В таблиці показано наслідки успішності з усіх іноземних мов).

ФРАНЦУЗЬКА МОВА

Навчальна програма з французької мови в усіх класах виконана цілком. Протягом року з вивченням нового матеріалу було організовано повторення пройденого.

Вивчення нового матеріалу проводилось з використанням наочних посібників. Багато таблиць учні виконали самі (відмінювання дієслів в різних часах, утворення часів, узгодження часів в умовному підрядному реченні і інші).

Вчителі використовували уроки для проведення виховної роботи, для прищеплення Радянського патріотизму та Радянської національної гордості.

Так, вчителька Линник Л.Я. (Бориспільська середня школа) звертала увагу дітей на те, що радянський народ збагатив світову культуру рядом нових слів, які відбивають життя і боротьбу країни перемігшого соціалізму.

Вчителька довела до свідомості учнів про значення навчання іноземної мови і прищеплювала повагу і серйозне ставлення до вивчення учнями іноземної мови.

Перебудовуючи викладання мови на основі вчення товариша Сталіна вчителі звертали серйозну увагу на ґрунтовне вивчення граматичного матеріалу, а також домоглися розширення словарного запасу учнів.

Великого значення надавалось граматичному розбору. Вчителі користувались вибіркоким розбором для закріплення вивченого граматичного матеріалу, а також повним розбором при перевірці знань учнів з пройденого матеріалу.

При вивченні граматичного матеріалу проводилось порівняння з граматичним складом рідної мови, що дає можливість учням краще зрозуміти особливості іноземної мови і поглиблює знання з рідної мови.

При вивченні граматики використовувались різні методи, а саме: індуктивний в V–VI класах (Від спостереження над текстом до виведення правил) і дедуктивний в VII–IX класах, де більшість основних граматичних явищ для учнів знайомі (від правила до спостереження над текстом).

Велику увагу приділяли вчителі розвиткові техніки читання і навичок усної мови. Тут широко використовувались картини з розвитку мови, з допомогою яких проводились різні вправи: відповіді на запитання за змістом картини, самостійна розповідь за картиною, опис картини.

Проте слід відмітити, що частина учнів все ще має низьку техніку читання, обмежений запас слів і слабкі знання граматики, внаслідок чого є учні, що мають роботу на літо.

ВІЙСЬКОВО-ФІЗКУЛЬТУРНА РОБОТА

Програмовий матеріал виконаний повністю. Протягом року працював при кожній семирічній і середній школі шкільний учнівський фізколектив, організований в секції та гуртки. Шкільні-фізкультурні колективи готували значкистів:

- а) на значок стрілецької класифікації;
- б) на значок ГТС 1 ст.;
- в) на значок БГТО.

Фізкультурний колектив шкіл приймав активну участь в спортивно-масових змаганнях, спартакіадах.

В зимових лижних змаганнях Бориспільська середня школа № 1 завоювала першість і одержала кубок обласного комітету фізкультури.

У весняних спортивних змаганнях шкіл району команда спортсменів Бориспільська середньої школи № 1 здобула першість і була надіслана для участі в обласних змаганнях.

Успішність учнів в розрізі по кожній школі така:

№ п/п	Назва школи	Всього учнів	Переведено	Залишено на другий рік	Робота на літо	% успішності
1	Бориспіль № 1	873	790	35	48	90,5
2	Бориспіль № 2	576	531	29	16	92,1
3	Бориспіль № 3	113	102	6	5	90,2
4	Бориспіль № 4	163	146	11	6	89,5
5	Бориспіль № 5	259	243	4	12	93,9
6	Бориспіль № 6	510	468	26	16	91,7
7	Вишеньки	632	599	17	14	95
8	Вороньків № 1	657	584	38	35	88,9
9	Любарці	725	654	40	35	90,2
10	Старе	666	618	23	25	92,7
11	Рогозів	766	696	46	24	90,9
12	Сеньківка	484	434	30	20	89,6
13	Бортничі	567	498	49	20	87,8
14	В.Олександрівка	345	327	7	11	94,8
15	Вороньків № 2	331	299	23	9	90,3
16	В. Стариця	240	208	21	11	86,6
17	Глибоке	359	326	15	18	90,3
18	Гнідин	267	226	20	21	84,6
19	Дударків	651	605	31	15	93
20	Іванків	563	435	75	53	78
21	Кілов	171	149	15	7	87
22	Кірово	326	295	21	10	90
23	Мартусівка	213	187	15	11	87,7
24	Проців	397	363	23	11	91,2
25	Радгосп	271	250	8	13	92
26	Сошників	397	337	23	37	84,5
27	Галавурів	46	44	1	1	95,6
28	Горобіївка	45	41	3	1	91,1
29	Жовтневе	39	37	2	—	95
30	Лебедин	62	53	4	5	85,4
31	М.Олександрівка	74	66	5	3	89,1
32	Нестерівка	67	61	2	4	91
33	Перегуди	55	53	1	1	96,9
34	Ревне	105	93	11	1	88,5
35	Х.Гора	73	70	3	—	96
Разом:		12588	12098	685	517	90

Всі навчальні плани та державні програми і практичні лабораторні роботи виконані повністю. Особливо звернуто увагу на повне виконання програмового матеріалу випускних IV, VII та X класами, зокрема мов російської та української. Велику роль в покращенні навчально-виховної роботи відіграли праці Й.В. Сталіна з питань мовознавства.

Відомо, що під впливом Мара та його послідовників у викладанні мов у школі була знецінена роль граматики і переоцінено значення занять з лексики та семантики, висунуто в граматиці на перший план синтаксис на шкоду морфології, протиставлений так званий смисловий розбір розбору граматичному. Все це негативно позначилось на якості знань учнів з української та російської мов.

Праці товариша Сталіна дали можливість ліквідувати в школі тяжкий стан, позбутися шкідливого впливу так званого «Нового вчення про мову» і докорінно поліпшити викладання мов у школі.

Вперто працювали вчителі над перебудовою викладання мови в світлі вчення товариша Сталіна з метою добитися глибоких і міцних знань.

РВНО під керівництвом ОблВНО та вказівками партійних органів провів значну роботу по вивченню праць товариша Сталіна з питань мовознавства. Було підготовлено та заслухано дві доповіді про перебудову викладання мов в світлі настанов Й.В. Сталіна на районних учительських нарадах, опрацьовано праці товариша Сталіна на секціях та методоб'єднаннях при всіх школах району. В усіх середніх і семирічних школах по вивченню праць Й.В. Сталіна проведено лекції та доповіді.

На учительських нарадах та науково-практичних конференціях учителі піддали правдивій критиці роботу РВНО, одночасно подали багато конкретних пропозицій по перебудові викладання мов у світлі сталінського вчення про мову.

РВНО і школи району здійснюють ці пропозиції в практичній роботі. За минулий 1951/52 навчальний рік у перебудові викладання мов у школах досягнуто певних успіхів. Учителі велику увагу приділяли свідомому і міцному засвоєнню учнями граматичних правил та законів, умілому використанню їх у практиці усної та писемної мови. На уроках з мов широко застосовується орфографічні та пунктуаційні вправи, розбори, причому при вивченні фонетики підкреслюється взаємозв'язок її з орфографією, звертається увага на звуковий склад слів та їх правопис, на частини мови та їх значення в реченні та інше.

Виходячи з настанов товариша Сталіна про те, що морфологія і синтаксис являється окремими рівноправними і доповнюючими одна одну частинами граматики, учителі проводили граматичний розбір речень в такий спосіб: спочатку робиться синтаксичний розбір речення... далі морфологічний (за частинами мови) потім фонетичний визначених слів.

В кожній школі є схеми граматичного розбору рекомендовані райметодкабінетом, якими керуються вчителі при проведенні розбору. Нові граматичні категорії вивчаються на основі одержаних раніше учнями знань. Учителі спочатку виявляють знання учнів по темі, на прикладах пояснюють новий матеріал, допомагають щоб учні зрозуміли нові граматичні поняття і правила, підводять їх до виводу правил. Остаточне формулювання правил або виводу згідно вимог нових програм дають самі вчителі. Після цього переходять до перевірки засвоєння учнями матеріалу на практичних вправах усно або писемно.

Перебудова викладання російської та української мов в школах полягала в тому, щоб поставити вивчення граматики на службу розвитку всіх навичок, необхідних для оволодіння мовою, а саме: навичок читання, усної і писемної мови, орфографічних і пунктуаційних навичок.

Минулий навчальний рік показав деякі поліпшення якості знань учнів. З загальної кількості 12098 учнів, що залишилися в школах на кінець року, переведено до наступних класів 10896, що становить 90%. Залишено на повторний курс 685 учнів, дана робота на літо 517, а разом невідстаючих по району 1202.

Відмінників цього року 675. Повну успішність мають 61 клас та домоглися 100% успішності в своїх класах та з своїх дисциплін 40 учителів. Це свідчить про те, що учителі, які підвищують і удосконалюють свою педагогічну майстерність мають повну успішність.

Учителі, що мають повну успішність такі:

Старинська середня школа:

Мисник М.М., викладач математики і фізики VIII–X класів.
Шапар Ф.Б., викладач історії V–VII класів.
Пилипенко І.П., викладач географії V–IX класи.
Шеревера, викладач німецької мови V–VII класи.

В.Олександрівська семирічна школа:

Волохонська М.П., викладач історії та Конституції V–VII класів.
Борисенко М.А., викладач біології V–VII класів.
Калініченко І.Л., викладач географії V–VII класів.
Тимченко М.І., викладач німецької мови.

Вороньківська середня школа №1

Орловська М.Ф., викладач математики V–VII класів.
Стрільник О.С., викладач української мови V–VIII класів.
Севрук О.Ф., викладач хімії VII–X класів.

Дударківська семирічна школа.

Денисенко М.Т., викладач української мови та літератури.
Пилипенко Є.У., учитель I–IV класів.
Трикоз Г.Ф., учитель I–IV класів.

Любарецька середня школа.

Пітухов І.І., учитель I–IV класів.

Горобіївська початкова школа.

Білокінь П.Х., учитель I–IV класів.
Білокінь Ф.І., учитель I–IV класів.

Рогозівська середня школа.

Вовкогон Г.С., вчитель I–IV класів.

Жовтнева початкова школа.

Кармаза І.А., учитель I–IV класів.
Подолінна М.Є., учитель I–IV класів.

Х.Горова початкова школа.

Петренко М.О., учитель I–IV класів.
Петренко С.В., учитель I–IV класів.
Косенко В.Г., учитель I–IV класів.

Галавурівська початкова школа.

Білокриницький І.М., учитель I–IV класів.
Подолінна М.В., учитель I–IV класів.

М.Олександрівська початкова школа

Бакаляр Ю.В., учитель I–IV класів.

Радгоспівська семирічна школа.

Широконіс М.П., учитель I–IV класів.
Кулик С.М., учитель I–IV класів.

Бортницька семирічна школа.

Панченко Н.Г., учитель I–IV класів.

Бориспільська середня школа №5.

Дарієнко М.Н., учитель I–IV класів.
Крохолева Є.С., учитель I–IV класів.

В.Олександрівська семирічна школа.

Шевченко А.Ф., учитель I–IV класів.

Нестерівська початкова школа.

Бабич О.В., учитель I–IV класів.

Ревнівська початкова школа.

Головаха Л.О., учитель I–IV класів.
Овсієнко О.М., учитель I–IV класів.

Вишенська середня школа.

Кузьмин Н.П., учитель I–IV класів.
Рибін В.П., викладач історії V–VII класів.

Вороньківська середня школа.

Кудря Г.З., учитель I–IV класів.

Кіловська семирічна школа.

Пасько О.К., учитель I–IV класів.

Бориспільська середня школа №1.

Глушко І.Д., викладач історії IX–X класів.

Нітецька М.В., викладач історії та Конституції.

Ванько Г.Г., викладач природознавства V–VII класів.

Деркач В.Л., викладач природознавства VIII–IX класів.

Школи Бориспільського району проводили наполегливу роботу по оволодінню учнями основ наук та вихованню учнів в дусі Радянського патріотизму і Радянської національної гордості, безмежної відданості своїй Соціалістичній Батьківщині, її вождю великому Сталіну, в дусі діалектично-матеріалістичного розуміння природи. Вчительські колективи ряду шкіл району, вивчивши історичні праці Й.В. Сталіна про мову, перебудували свою роботу, внаслідок чого міцніші стали знання учнів.

Серед шкіл району є школи, де вчительські колективи досягнули значних успіхів у навчанні і вихованні дітей. Це такі школи: Вишенська середня школа, де на кінець навчального року навчалось 632 учні, переведено 599, залишено на другий рік – 17, на осінь – 14, процент успішності 95; В. Олександрівська семирічна школа, де на кінець навчального року навчалось 345 учнів, переведено 327, залишено на другий рік – 7, на осінь – 11, процент успішності 94,8; Жовтнева початкова школа на кінець навчального року – 39, переведено 37, залишилось на другий рік 2, процент успішності становить 95; Перегудівська початкова школа, на кінець навчального року 55, переведено 53, залишено – 1, на осінь 1, процент успішності 96,3; Дударківська семирічна школа на кінець навчального року 651, переведено 605, залишено на повторний курс – 31, робота на літо – 15, процент успішності 93.

Учителі, що наближаються до повної успішності:

Бориспільська середня школа №1.

Півнюова В.М., викладач російської мови та літератури IX–X класів.

Ленський І.І., викладач хімії VIII–X класів.

Ліпшиць С.І., викладач математики VIII–X класів.

Степанов Л.М., викладач географії V–VII класів.

Щегель О.Н., викладач фізики VIII–X класів.

Драник М.О., викладач російської мови VIII класів.

Векслер Ф.А., викладач історії та Конституції.

Кириченко Н.В., учителька першого класу,

Ярмак Т.І., учителька третього класу Бориспільської школи.

Рогозівська середня школа.

Товкун М.С., викладач біології Рогозівської школи.

Любарецька середня школа.

Андренко М.Т., викладач української мови V–VII класів.

Бориспільська середня школа №5.

Сич О.М., викладач української мови та літератури V–VII класів.

В. Старицька семирічна школа.

Малишевська С.В., учитель I–IV класів.

Комащенко О.Є., учитель I–IV класів.

Бориспільська семирічна школа №2.

Коробкова П.В., учитель I–IV класів.

Білик О.Ю., учителька I–IV класів.

Рогозівська середня школа.

Овсюхно М.Р., учителька I–IV класів.

Лема Т.Я., викладач історії та Конституції V–VII класів.

Вороньківська середня школа №1.

Гриноренко І.М., викладач української мови та літератури.

Севрук О.Ф., викладач природознавства VII–IX класів та інші.

Учителі, що дали низьку успішність:

Сошниківська семирічна школа.

Хмара Л.А., учитель I–IV класів.

Штефан Т.І., викладач української мови та літератури.

Мелешко М.П., викладач математики та фізики.

Петренко У.П., викладач математики V–VI класів.

Гнідинська семирічна школа.

Борисенко Г.С., учитель I–IV класів.

Ромась Д.М., учитель I–IV класів.

Степанова О.В., викладач російської мови.

Вороньківська середня школа №1.

Петренко Н.С., учитель I–IV класів.

Бойко Г.О., учитель української мови V класів.

Іванківська семирічна школа.

Гончаренко Г.А., викладач російської мови V–VI класів,

Терещенко М.С., викладач української мови V–VI класів,

Ткаченко П.А., викладач німецької мови V–VII класів,

Атаманова Є.Ю., учитель I–IV класів.

Старун І.А., учитель I–IV класів.

Бортницька семирічна школа.

Януцик Т.П., викладач російської мови V–VI класів.

Дударківська семирічна школа.

Ворона Г.А., викладач математики V–VII класів,
Сидоренко М.М., викладач німецької мови.

Процевська семирічна школа.

Ніцкевич М.М., викладач російської мови та літератури.
Рейдало П.М., викладач математики V–VI класів.

Мартусівська семирічна школа.

Мошинська В.О., викладач української мови та літератури.

Школи, що наближаються до повної успішності:

Вишенська середня школа (директор Куц О.Т.).
Бориспільська семирічна школа № 2 (директор Мазур С.В.).
В.Олександрівська семирічна школа (директор Калініченко І.Л.).
Дударківська семирічна школа (директор Видиборець Є.П.).
Старинська середня школа (директор Мелешко Й.П.).
Галавурівська початкова школа (завідувач Білокриницький).
Перебудівська початкова школа (завідувач Карпенко М.П.).

Школи, що дали найнижчу успішність:

Іванківська семирічна школа (директор Петровський К.В.).
Бортницька семирічна школа (директор Ващенко М.В.).
Гнідинська семирічна школа (директор Галатенко Ф.М.).
Сошниківська семирічна школа (директор Дзюба П.Х.).
Вороньківська середня школа № 1 (директор школи Кривенко М.В.).
Кіловська семирічна школа (директор Кавченко М.Н.).
Лебединська початкова школа (завідувач Луцюк В.С.).

**ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ РАДИ МІНІСТРІВ УРСР І ЦК КП(б)У
ПРО ВПОРЯДКУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО РОЗПОРЯДКУ
ТА РЕЖИМУ ДНЯ УЧНІВ ШКІЛ**

Всі школи району були мобілізовані на повне і своєчасне виконання постанови Ради Міністрів УРСР і ЦК КП(б)У про впорядкування внутрішнього розпорядку та режиму дня учнів у школі від 17 серпня 1950 року. Для повного і своєчасного виконання всіх завдань поставлених постановами та швидкої ліквідації недоліків, що мали місце окремі школи, РВНО провів такі заходи:

- Питання обговорювались на районній нараді учителів. Тут же учителі заслухали доповідь і вивчили постанову.
- Питання два рази ставилось на нараді директорів шкіл та обговорювалось на семінарі завучів шкіл.
- Питання обговорювалось на педрадах в кожній школі, де було винесено конкретні рішення.

— Організовано ряд доповідей для вчителів на такі теми: «Як організувати дозвілля дітей на перерві», «Як краще провести перерву», «Досвід роботи з учнями молодших класів під час перерви» та інші.

— Організовували обмін досвідом шкіл, класних керівників та вчителів по питанню проведення перерви та кращої організації внутрішнього розпорядку в школі.

— Робітниками РВНО систематично проводилась перевірка та контроль виконання постанови окремими школами.

Внаслідок проведення такої роботи можна рахувати, що Постанова Ради Міністрів УРСР і ЦК КП(б)У від 17 серпня 1950 року виконана повністю більшістю школами.

Всі школи району працювали в цьому навчальному році за сталими регламентами робочого дня і суворо їх дотримувались. Великі та малі перерви і перерви між змінами встановлені в суворій відповідності з існуючими правилами, по всіх школах уроки проходили за сталими розкладами і не допускалось їх порушення. Інспекторами шкіл РВНО та завідувачем педкабінетом зроблена перевірка розкладів і правильність їх складання.

Значно покращили санітарно-гігієнічні умови в школах, а саме: систематично проводився медогляд учнів та профілактика, усі класи забезпечені форточками, школи забезпечені банками для питової води, поли милися 2–3 рази на тиждень.

Під час перерв класи і коридори провітрювались. Особливий контроль вівся з боку робітників РВНО, директорів, завучів та класних керівників шкіл за правильним поданням домашніх завдань учням, велася боротьба з перевантаженням учнів різними роботами та домашніми завданнями.

Все це дало позитивні результати і в великій мірі вплинуло на покращення всієї роботи шкіл. Особливо добрих результатів та сумлінного виконання постанови домоглися такі школи району:

- Вишенська середня школа,
- В.Олександрівська семирічна школа,
- Старинської середня школа,
- Перебудівська початкова школа.

Ці школи мають хороший вигляд, домоглися повного забезпечення відповідних санітарно-гігієнічних умов, налагоджена організація виконання внутрішнього режиму та забезпечені всі необхідні умови для навчання дітей.

Також слід відмітити, що лише окремі школи ще не спромоглися повністю забезпечити учнів відповідними умовами. В поганих умовах працювала Бориспільська початкова школа № 4, де за браком приміщення не можна було забезпечити всіх санітарно-гігієнічних та інших умов, Бортницька семирічна школа та інші.

**РОБОТА КОМСОМОЛЬСЬКОЇ,
ПІОНЕРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЙ І УЧКОМУ**

Багато уваги приділено РВНО школам в роботі комсомольської, піонерської та учнівської організацій. Через них учителі організували учнівські маси на боротьбу із зміцнення свідомої дисципліни серед учнів та успішне засвоєння навчального

ВИВЧЕННЯ БІОГРАФІЇ В.І. ЛЕНІНА ТА Й.В. СТАЛІНА УЧНЯМИ ШКІЛ

Біографії Леніна і Сталіна — могутнє зняряддя комуністичного виховання під-ростаючого покоління.

Для піднесення всієї ідейно-політичної роботи в школах було організовано вивчення біографій великих вождів трудящих.

В І—ІІ класах на уроках читання учителі вивчали з дітьми оповідання «З шкільного життя В.І. Леніна», «Шкільні роки Й.В. Сталіна». В ІІІ—ІV класів на уроках пояснювального читання при читанні оповідань з життя і діяльності В.І. Леніна і Й.В. Сталіна глибше і ширше ознайомлювали дітей з місцями, де народились і провели своє дитинство наші вожді, як вони починали революційну діяльність ще за молодих літ. В V—VII класах біографії В.І. Леніна і Й.В. Сталіна вивчались в зв'язку з уроками літературного читання і в різних формах позакласної та поза-шкільної роботи.

При школах обладнані піонерські кімнати, в яких проводили свою роботу піонерські загони. В дні визначних історичних дат відбувалися збори дружини, на яких проводилися бесіди та виступи піонерських загонів та окремих піонерів з художньою самодіяльністю. Таких зборів було проведено по 4—5 в школах.

В Бориспільській середній школі №1 на одному з таких зборів піонери зустрілися з Героєм Радянського Союзу капітаном Гарилюкою Є., який розповів піонерам про героїчні подвиги пілотів під час Великої Вітчизняної війни.

Виконуючи рішення VII пленуму ЦК ВЛКСМ вся робота піонерської організації спрямовувалась на зміцнення дисципліни в школі та на боротьбу за високу успішність. Одною з форм, яка набула розповсюдження в школах і була скерована на поширення знань учнів, це тематичні піонерські збори. Протягом навчального року було проведено по 4—5 таких зборів. До цих зборів загони готувались по 1—2 місяці. Тематичні збори були насичені відповідним матеріалом і проходили цікаво і корисно для піонерів. Теми тематичних зборів такі:

- «Сталін — це мир»
- «Спасибі рідному Сталіну за щасливе дитинство»,
- «А.С. Пушкін — видатний російський поет»,
- «О.М. Горький, життя та творчість»,
- «Математика — найстаріша наука»,
- «Я русский бы выучил только за то, что им разговаривал Ленин»,
- «Подорож по країнах народної демократії»,
- «Життя та творчість Гоголя»,
- «Міста-герої»,
- «Москва — серце нашої Батьківщини».

Добре пройшов збір присвячений підготовці до екзаменів на тему «Порадуємо Батьківщину, товариша Сталіна хорошими знаннями в час екзаменів» (Любарецька середня школа).

Зборів дружини відбулося по школах по разів 4—5. Опрацьовано такі теми:

- «Ленін — це Сталін сьогодні»,
- «Радянська Армія на вахті миру»,

матеріалу. В основі всієї роботи було покладено виконання рішень ЦК ВКП(б) та ЦК ВЛКСМ.

Постанова VII пленуму ЦК ВЛКСМ про роботу піонерської організації ім. Леніна в наших школах спрямована на боротьбу за високу успішність учнів. Для постійної допомоги цим організаціям були прикріплені: до комсомольських організацій — директори шкіл, до піонерських організацій — завучі шкіл. Комсомольські організації шкіл на кінець навчального року нараховують — 1639 членів ВЛКСМ. Протягом навчального року комсомольські організації шкіл району зросли на 112 комсомольців за рахунок кращих учнів шкіл.

По піонерських загонах були проведені бесіди на тему: В.І. Ленін і Й.В. Сталін — керівники і організатори боротьби трудящих з світле майбутнє. В ланках під керівництвом вожатих і класних керівників піонери вивчали біографії наших вождів по таких темах:

- Дитячі і шкільні роки В.І. Леніна,
- Як вчилися В.І. Ленін і Й.В. Сталін,
- Початок революційної діяльності В.І. Леніна і Й.В. Сталіна.
- Дружба великих вождів трудящих В.І. Леніна і Й.В. Сталіна.

Готуючись до бесіди, піонери за допомогою класних керівників читали оповідання про В.І. Леніна і Й.В. Сталіна, вивчали вірші, виготовляли монтажі.

Комсомольці старших класів вивчали біографії В.І. Леніна і Й.В. Сталіна на гуртку яким керував вчитель комсомольців.

Учні вивчали в хронологічному порядку життя і діяльність великих вождів революції, зупиняючись при цьому на різних етапах боротьби за партію нового типу, боротьбу за чистоту її лав, за будівництво нового комуністичного суспільства.

На уроках, в гуртках в системі масових заходів забезпечувались яскраві, живі форми доведення до свідомості дітей величність образів В.І. Леніна і Й.В. Сталіна і виховували в наших дітей вірність, відданість нашій Радянській Батьківщині, партії Леніна-Сталіна.

Всього комсомольців — 1639.

Встигає — 1620.

Всього піонерських дружин — 36, які охоплюють 9146 піонерів.

Проводився збір, присвячений тридцятиріччю з дня заснування піонерської організації.

Раз на тиждень для комсомольців читались лекції на теми:

- Славний шлях комсомолу,
- Наша Батьківщина,
- В.І. Ленін і Й.В. Сталін про завдання комсомолу.

Лекції читали вчителі. Щотижня проводилась політінформація.

Піонери та комсомольці приймали активну участь в громадсько-корисній роботі. Восени зібрали 5,3 кг жолудів, посаджено сади на пришкільних садибах — Вороньківська середня школа на площі 2,5 га, Сеньківська середня школа, Бориспільська середня школа №1, Бориспільська семирічна школа №6, В. Олександрівська і багато других. Ці сади піонери і комсомольці старанно доглядають.

Комсомольці та піонери допомагали колгоспам в різних сільськогосподарських роботах.

— «Т.Г.Шевченко — великий народний поет».

В школах було створено 23 первинних комсомольських організацій (в V—VII класах та VIII—X класах). Роботою всієї комсомольської організації в середніх школах керував загальношкільний комітет, а в кожному класі-класні комсомольські комітети.

Протягом навчального року відбулося по 4—5 загальношкільних комсомольських зборів та систематично проводились засідання комсомольського комітету. На зборах та на засіданнях комітету ставились на обговорення такі основні питання:

- Про виконання рішення VII Пленуму ЦК ВЛКСМ.
- Звіти старших піонервожатих про роботу піонерської організації.
- Участь комсомольців в боротьбі за свідому дисципліну та поліпшення успішності учнів.
- Про позакласну та позашкільну роботу в школі та участь в ній комсомольців.
- Звіти секретарів первинних комсомольських організацій про роботу і успішність комсомольців.
- Звіти комсомольців прикріплених до добровільних товариств та гуртків.
- Звіти окремих комсомольців про успішність.
- Участь комсомольців в громадській роботі.

Комсомольські організації допомагали в роботі класних керівників. Комсомольські організації були передовою частиною в усій навчальній та позакласній роботі школи. На чолі добровільних товариств та гуртків стояли найкращі учні-комсомольці. Вони були передовими в усіх галузях громадського життя шкіл.

Піонерські організації шкіл нараховують 1619 піонерів, загонів, піонерських ланок, рад дружин.

Комсомольські організації виділили кращих учнів, комсомольців старших класів, загоновими вожатими.

Протягом навчального року добре працювали піонерські загони Вишенської середньої школи, Вороньківської середньої школи, Сеньківської середньої школи, Бориспільської середньої школи № 1, Бориспільської середньої школи № 6, Бориспільської семирічної школи № 2, Старинської середньої школи, В.Олександрівської семирічної школи і др.

Позакласна і позашкільна робота була спланована і підпорядкована освітньо-виховним моментом. По класах в школах випущено по 15—20 примірників стінгазет на протязі року. Регулярно випускались загальношкільні газети. Проводились масові вечори та ранки на відзнаку знаменних дат. Протягом року проводились літературні вечори. Кожного тижня організовувались культпоходи до кіно. Кінокартини, проглянуті учнями, обговорювались у класі. В школах працювали такі гуртки:

- літературний — 24, в них 280 учнів,
- історичних — 24, в них учнів 280,
- географічних — 24 — // — 280,
- співочих — 30 — // — 1280,
- драматичних — 20 — // — 400,
- балетних — 5 — // — 100,
- спортивних — 25 — // — 750,
- автомоделістів — 7 — // — 180,

- радіо — 5 — // — 100,
  - фото — 1 — // — 20,
  - юннатів — 32 — // — 960,
  - технічних — 12 — // — 100,
  - шахматних — 5 — // — 40,
  - військово-фізкультурних — 5 — // — 150,
- Всього в гуртках працювало 4920 учнів.

Робота гуртків планувалась на півріччя. Значну роботу в школах ведуть гуртки юннатів (Вороньківська середня школа, В.Олександрівська семирічна школа, Сеньківська середня школа, Старинська середня школа, Любарецька середня школа, Бориспільська середня школа № 1, Кіровська семирічна школа). Вони вирощують різні культури на дослідних ділянках, юннати старанно доглядають за ними.

Були закладені парники, шкільки, пітомники (Вороньківська середня школа № 1, В.Олександрівська семирічна школа, Бориспільська середня школа № 1, Любарецька середня школа і інші).

Добре працювали співочі гуртки (Вороньківська середня школа № 1), яка за рішенням районного журі зайняла перше місце на районній олімпіаді дитячої художньої самодіяльності, Вишенська середня школа, Старинська середня школа, Любарецька середня школа, Сеньківська середня школа, Бортницька семирічна та Старинський дитячий будинок.

Хор Вороньківської середньої школи дав 8 концертів для населення с. Воронькова.

Школи подавали допомогу колгоспам в різних сільськогосподарських роботах. Учні приймали активну участь в упорядкуванні шкільних садиб, у відбудові шкільних приміщень (Вороньківська середня школа № 1).

Зросла кількість членів добровільних товариств — ДОСАРМ до 520 учнів, ДОСФЛОТ до 200 учнів, ДОСАВ до 400 учнів. Товариство ДОСАВ зібрало до 700 крб. грошей на виготовлення літаючих моделей-самольотів, яких було виготовлено 92 шт.

Силами учнів посаджено понад 15000 шт. дерев, з них фруктових дерев 5000 шт., зібрано насіння кок-сагізу 8200 кг, жолудів 5200 тонн, іншого насіння 520 кг, соснових шишок 8 тонн. Прополено колгоспам 230 га зернових культур, посаджено 35 га лісу. Найбільше посаджено лісу Кіловською семирічною школою, Процівською семирічною школою, Вишенською семирічною школою, який вони доглядають своїми силами. Посадка має 100 % приживленості.

Крім цього учні старших класів приймали активну участь в агітаційній роботі по підготовці до виборів народних суддів та оформляли наглядну агітацію по селу.

Протягом навчального року учнями шкіл району зібрано чорного металолу 12 тонн, кольорового 1,25 т.

При школах в обладнанні спортивні площадки (при всіх середніх та семирічних школах) та військовий кабінет при середній школах, а також стрільковий тір.

Виконуючи постанови партії та уряду про школу, РВНО приділив великої уваги покращенню роботи класних керівників. Основні завдання, що ставились перед класними керівниками це виховання учнів в комуністичному дусі, забезпечення високої успішності та наведення в класах свідомої, зразкової дисципліни учнів, шляхом

запровадження в життя «Правил для учнів». На класних керівників призначались найбільш досвідчені і найбільш активні вчителі. Всі класні керівники складали плани виховної роботи на чверть і на тиждень. Щотижня проводились години класного керівника. Класні керівники систематично проводили збори учнівського класу, на яких проводились бесіди, доповіді, ігри, художні виступи, читка художньої літератури та газет.

Під керівництвом класних керівників учні вивчали біографії В.І. Леніна і Й.В. Сталіна. Класні керівники привчали учнів виступати на зборах з доповідями та рефератами, а також випускати газети, бюлетні та фотомонтажі.

Добре працювали класні керівники Півнюва В.М. (Бориспільська середня школа № 1), Гарбуз Т.І. (Рогозівська семирічна школа), Шапар Ф.Б. (Старинська середня школа), Чайка П.М. (Сеньківська середня школа), Орда О.Н. (Вишенська середня школа) та інші. Вони завжди під час перерв і до уроків знаходились серед учнів, організовували розваги, налагоджували зв'язок з батьками, вивчали індивідуальні особливості кожного учня і вели виховну роботу в класі.

Класні керівники протягом року провели до 400 загальних батьківських зборів по своїх класах, брали активну участь в боротьбі за виконання закону про загальне обов'язкове навчання, допомагали в організації фонду загального обов'язкового навчання.

V. РОБОТА З БАТЬКАМИ І НАСЕЛЕННЯМ

Радянська сім'я є первинним колективом суспільства, хоч і малим, але таким, що відбиває загальні принципи нашої громадської організації. Тому виховання дітей у Радянській сім'ї повинно бути підпорядковане високій меті, яку ставить перед собою наше суспільство, тобто: має будуватись у лані заходів і за системою радянської школи.

Ось тому на радянську школу, як державну виховну організацію, покладається відповідальне завдання — бути провідником ідейного, організаційного і виховного впливу на широкі маси трудящих у справі навчання і комуністичного виховання дітей і молоді. Звідси перед радянською школою і її вчителями постають відповідальні істотні обов'язки — бути порадиником і наставником для батьків у вихованні дітей.

Наш район має чималий досвід роботи з батьками учнів та населенням.

Найголовніше завдання, що їх здійснювали школи, це такі:

- Залучення батьків до активної допомоги школам в боротьбі за виконання загального обов'язкового навчання, за поліпшення якості навчально-виховної роботи.
- Поширення кращого досвіду виховання своїх дітей окремими батьками.
- Участь батьків і населення в підготовці до нового навчального року.
- Педагогічна пропаганда шкіл серед батьків і населення.

З цією метою на початку першої чверті навчального року по всіх школах було проведено батьківські збори, на яких обговорено наслідки навчання минулого року і завдання школи і батьків в наступному 1951/52 навчальному році.

При всіх школах створено батьківські комітети, які активно допомагали в роботі школи. При їхній допомозі було проведено таку роботу: силами батьків Бориспільської семирічної школи № 2 було організовано екскурсію для учнів до м. Києва; заготовлено паливо на зиму; батьки приймали участь в ремонті шкільних приміщень.

Силами батьків с. Любарець закінчено будівництво нового будинку на дві класні кімнати і кабінет для навчання учнів VIII—X класів.

Збудовано силами батьків с. Воронькова дві класні кімнати для навчання учнів VIII—X класів, яких не вистачало.

Силами батьків і школи Сеньківської середньої школи збудовано новий будинок на дві класні кімнати.

Готуючись до районної батьківської конференції було проведено батьківські конференції в школах — Сеньківська середня школа, Бориспільська семирічна школа № 2 і другі.

Учительський колектив провів значну роботу з батьками та населенням по педагогізації. Протягом року було прочитано 55 лекцій та доповідей, а саме:

- Роль батьків у вихованні дітей в сім'ї?
- Бесіда батьків з дітьми дома,
- Про режим дня учнів дома,
- Виховання в учнів комуністичного ставлення до праці та соціалістичної власності,
- Особиста гігієна учнів, як виховувати характер дитини,
- Про виховання у дітей любові до книги.

VI. КЕРІВНИЦТВО І КОНТРОЛЬ

РВНО скерував роботу шкіл в такому напрямку:

- Повного виконання закону про загальне обов'язкове навчання з тим, щоб в 1951/52 навчальному році завершити перехід до загального семирічного навчання.
- В напрямку перебудови викладання російської та української мов на основі Сталінського вчення про мову та перебудову викладання біології.
- В напрямку виконання державних програм та планів з усіх навчальних дисциплін.
- Піднесення якості навчально-виховної роботи, поглиблення загальної грамотності і знань учнів та зменшення другорічництва в районі.
- Посилення роботи серед учителів в справі піднесення ідейно-політичного та теоретичного рівня.
- Поглиблення кращого педагогічного досвіду в школах.
- Покращення позакласної громадсько-політичної роботи учнів та вчителів.

Поліпшення роботи комсомольської та піонерської роботи в школах.

- Поліпшення оборонно-фізкультурної роботи та інші заходи.

З цією метою проведено дві наради учителів району, опрацьовано всі ці заходи на секціях вчителів та викладачів окремих предметів. Проведено 7 нарад директорів і завідувачів шкіл та завпедів, 6 семінарів керівників фізкультури та 4 семінари піонервожатих. Проведено дві наради мовників, на яких заслухано доповідь учительки Півнювої В.М. «Про перебудову викладання мов в світлі вчення товариша Сталіна». На цих же нарадах заслухали доповідь «Про граматичний розбір в V—X класах з української та російської мов».

Проведено дві науково-практичні конференції, на яких заслухано доповідь кращих вчителів району про їх роботу з метою обміну досвідом.

В районі організовано було виставку кращих зразків методичної роботи шкіл. З метою кращої підготовки до екзаменів проведена спеціальна нарада директорів шкіл, на якій вивчено інструкцію та положення про екзамени. Дано вказівки та зразки екзаменаційної документації — карток, додатків до білетів і т. д.

Крім того з головами екзаменаційних комісій на атестат зрілості та представниками ОблВНО проведено спеціальну нараду-інструктаж в ОблВНО, що значно піднесло відповідальність керівників шкіл за проведення екзаменів.

З метою контролю за роботою шкіл району на протязі навчального року зав. РВНО брав особисто участь в фронтальному обстеженні шкіл: Бориспільська середня школа № 1, Іванківська семирічна школа, Рогозівська середня школа, Любарецька середня школа, Старинська середня школа, Глибочка семирічна школа. Крім того перевіряв особисто ненормальності в роботі директорів і вчителів — Рогозівська середня школа, Старинська середня школа, Сошниківська семирічна школа, Глибочка семирічна школа. При перевірці шкіл відвідано зав. РВНО 180 уроків з метою загальної перевірки роботи шкіл, а також проведена підготовка шкіл до екзаменів та до нового навчального року (25 шкіл). Перевіряючи або відвідуючи школи з метою перевірки підготовки до екзаменів та до нового навчального року ставились певні вимоги перед директорами та завідувачами шкіл, давались вказівки та поради педагогічному колективу в справі покращення навчально-виховної роботи та зміцнення дисципліни учнів та усунення виявлених недоліків.

Інспектор шкіл Ільченко К.Г. працював за планом. Протягом року роковано обстеження 17 шкіл, витрачено 65 днів, відвідано 212 уроків. Дано контрольних ро-

Музичний гурток Вишенської школи.

біт 48, перевірено особисто 500 учнів Крім того перевірено хід екзаменів в таких школах: Старинська середня школа, Бориспільська семирічна школа № 2, Бориспільська середня школа № 5, Жовтнева початкова школа, Вороньківська семирічна школа № 2, Рогозівська середня школа.

Інспектор шкіл Біденко В.Й. працює за планом. Протягом навчального року проведено обстеження 18 шкіл. Часу витрачено 65 днів, відвідано 220 уроків, дано контрольних робіт 45, перевірено особисто учнів в кожній школі по 2—3 учні на уроці. Перевірено хід екзаменів в таких школах: Бориспільська семирічна школа № 6, В.Олександрівська семирічна школа, Нестерівська початкова школа, Кіровська семирічна школа, Бориспільська середня школа № 1.

При перевірці та інспектуванні шкіл виявлено, що значна частина вчителів мають великий педагогічний досвід роботи та педагогічну майстерність, які й поширювались у педагогічних колективах, як ось вчителька української мови VIII—X класів Вишенської середньої школи т. Орда О.Я., учителька російської мови IX—X класів Бориспільської середньої школи № 1 т. Півньова В.М. своєю енергією і наполегливою роботою домоглась значних успіхів в навчально-виховній роботі. Значно покращала грамотність учнів школи. Вона вдало організовує методичну роботу в школі і як досвідчений педагог т. Півньова В.М. поширює свій досвід серед учителів школи і району. Сама дає відкриті уроки і допомагає в їх організації іншим вчителям. Вона прочитала декілька доповідей про перебудову російської мови на основі сталінського вчення про мову, давала приклади, як проводити граматичний розбір і т. д.

Добре проводять уроки вчителі Сеньківської середньої школи Чайка П.М. і Чайка В.А. і багато других.

Добре проводять уроки викладачі історії та Конституції Глушко І.Д. (Бориспільська середня школа № 1), Прядко О.Є. (Бориспільська семирічна школа № 6) і другі. Ці вчителі домоглися повної успішності з своїх предметів.

Разом з тим при перевірці виявлено, що окремі вчителі працюють незадовільно, до уроків готуються наспіх, планують роботу неохайно і через те уроки проходять неякісно. Це стосується до вчительки Бортницької семирічної школи Януцик Т.Є., Іванківської семирічної школи Атаманової Є.Ю. учительки I—IV класів, учні її класу відсталі, мова бідна, не вміють самостійно скласти речення, словарний фонд недостатній. Учитель Іванківської семирічної школи т. Старун І.А. сам, подаючи урок історії СРСР припустив ряд грубих помилок, виявив незнання фактичного матеріалу, його мова безграмотна. Тема уроку учителя Старуна «Беззастережна капітуляція фашистської Німеччини та імперіалістичної Японії», урок розпочинає повторенням попередньої теми. Матеріал учитель знав недостатньо, він не продумав чітко формулювання питань, на які учні повинні дати відповідь, наприклад, учитель ставить таке питання: «Що зробила Радянська Армія, як вигнала ворога з нашої території?», чи не можна було б вчителем т. Старуком І.А. поставити питання: «Яку благородну місію виконала Радянська армія після звільнення нашої території від німецько-фашистських загарбників, рухаючись на захід до барлоги фашизму?» Новий матеріал поданий учителем незадовільно, розповідаючи про штурм Берліну і беззастережну капітуляцію фашистських військ в учителя випадає хронологія, матеріал розповідає сухо, без єдиного прикладу патріотичних подвигів наших Радянських воїнів з великих битв, які провела Радянська армія на фронтах Великої

Вітчизняної війни з німецько-фашистськими загарбниками. Далі вчитель розповідає про капітуляцію імпералістичної Японії, де говорить про боротьбу Китайського народу з японськими імпералістами, показує на карті пальцем розташування Китайської території і додає, що Китай розміщений в Середній Азії. Розповідаючи про бої Радянських військ в районі озера Хасан, говорить «В озері Хасан». Вчитель не знає, що товариш Сталін виступав по радіо не другого липня, а 3 липня 1941 року. Розповідаючи учням, учитель не слідкує за своєю мовою, а тому вживає ряд слів, що засмічують мову як: «Хвіни, не орда, а горда», в розповіді вчитель не виділяє основного, не підкреслює його.

Учителька російської мови VI класу Дударківської семирічної школи Тищенко Н.О., учителька I–IV класів Мартусівської семирічної школи Вербицька О.В., учителька російської мови В.Олександрівської семирічної школи Жуковська Н.П. недостатньо володіють фактичним матеріалом та методикою викладання, недостатньо працюють над підвищенням свого ідейно-політичного рівня, до уроків готуються наспіх, плани навчальні пишуть стисло, що звичайно, відбивається на успішності учнів.

Потрібно директорам та завідувачам шкіл більше контролювати підготовку вчителів до уроків та їх проведення, своєчасно допомагати вчителям, виправляти помічені недоліки та вживати заходів до укріплення школи більш досвідченими вчителями.

При перевірці та інспектуванні шкіл зверталась увага на запровадження та ведення шкільної документації, як: класні журнали, протоколи педрад, методнарада, накази директорів шкіл, планування їх роботи, облік та аналіз відвіданих уроків, учнівські справи, грошову документацію і т. д.

Більшість директорів ведуть шкільну документацію добре — Вишенська середня школа (директор Куц О.Т.), В.Олександрівська семирічна школа (директор Калініченко І.Л.), Дударківська семирічна школа (директор Видиборець Є.П.), Вороньківська середня школа №1 (директор Кривенко М.В.) і другі.

В цих школах вся навчально-виховна робота спланована, ведуться протоколи педрад, нарад методичних об'єднань. Книга наказів по школі впорядковані, особові справи учнів, правильно і охайно ведуться класні журнали.

Неохайно і неправильно ведеться шкільна документація в таких школах: Мала-Олександрівська, Лебединська, Жовтнева початкові школи, Перегудівська початкова школа.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Школи району хоч і мають деякі успіхи в навчально-виховній роботі, в поліпшенні кадрів вчителів та в покращенні матеріальної і навчальної бази, але все ж не могли добитись повного виконання закону загально-обов'язкового навчання, поза школою ще лишилось багато дітей і не забезпечили більш високої успішності, про що каже число другорічників 685 та з роботою на осінь 517 і низька якість навчально-виховної роботи в ряді шкіл: Іванківській, Гнідинській, Кіловській, Сошниківській, Мартусівській семирічних школах і дехто з учителів не перебудував викладання російської і української мов в світлі вчення товариша Сталіна про мову та Павлівського вчення з біології, через що загальна грамотність і стан письма в учнів в багатьох школах ще недостатня, недостатньо вивчаються й поширюються

Учні Вишенської школи з учителем.

досвід кращих педагогів району, незадовільний контроль за роботою шкіл РВНО та директорів шкіл, мала допомога району з боку Обласного відділу народної освіти, незабезпеченість багатьох шкіл приміщеннями, партами та навчальним приладдям, недостача підручників. Все це ставить перед РВНО та школами району в наступному році такі завдання:

1. Домогтись повного охопту школами дітей 7–15 років з тим, щоб в 1952/53 навчальному році завершити перехід району до загального семирічного навчання.
2. Укріпити відстаючі школи кращими керівними кадрами і досвідченими педагогами.
3. Досконально вивчити всім педагогам праці товариша Сталіна з питань мовознавства і завершити перебудову роботи згідно цих праць.
4. Піднести рівень біології на основі Мічурінського і Павловського вчення.
5. Покращити стан морально-виховної роботи в усіх школах і зокрема в тих, що відстають, з тим, щоб добитись високої успішності учнів.
6. Поліпшити контроль за роботою шкіл та збільшити їм методичну допомогу.
7. Більше приділяти уваги вечірній школі робітничої молоді та вечірнім класам сільської молоді.
8. Домогтись відбудови та будівництва шкільних приміщень в селах Іванків, Дударків, В.Стариця, Бортничі, Бориспіль №6 та забезпечити школи партами.
9. Домогтись повного використання бюджету по народній освіті та коштів самооподаткування на потреби шкіл та укріпити матеріальну базу шкіл.

Зав. Бориспільським РВНО

(Бойко)
Підпис» [103].

«Звіт про навчально-виховну роботу Бориспільської середньої школи робітничої молоді за 1951/1952 рр.»

ВСТУП

Здійснення народно-господарського плану вимагає всебічно розвинутого, грамотного контингенту робітників народного господарства. А тому на школи робітничої молоді покладається велике і почесне завдання виконати народно-господарський план по підготовці в загальноосвітньому і комуністичному озброєнні робітничих кадрів.

«Наша держава, говорив товариш Сталін, відрізняється від інших держав тим, що вона не шкодує засобів не тільки на хороший догляд за дітьми і хороше виховання, але вона піклується за здійснення семирічного і десятирічного навчання серед дорослого населення працівників народного господарства».

Всі досягнення соціалістичної культури і науки школа повинна широко використовувати для виховання всебічно освічених, культурних будівників комунізму.

Величезне значення в піднесенні ідейного рівня і якості навчально-виховної роботи в цьому навчальному році мали геніальні праці товариша Сталіна з питань мовознавства. Озброєні сталінським вченням про мову, радянські вчителі домоглися поліпшення в усіх галузях шкільного викладання і виховання учнів школи. Рішення

Учитель Вишенської школи з кращими ученицями.

Другокласниці Вишенської школи з учителем Циркалем Павлом Калениковичем.

ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У про школу з'явилися провідною настановою в роботі школи, в боротьбі за глибокі і міцні знання учнів, за виховання в них міцної свідомості, дисципліни і високої комуністичної моралі. Педколектив школи в 1951/52 навчальному році положивши в основу своєї роботи працю товариша Сталіна з питань мовознавства і рішення партії і уряду про школу домогся значних успіхів в навчанні і вихованні за перше півріччя навчального року в порівнянні з минулим роком.

Поліпшилась дисципліна, свідоме ставлення учнів до виконання завдань, а цим самим і підвищилась успішність учнів і якість засвоєння програмного матеріалу. Особливо великий здвиг зроблено в засвоєнні мов, підвищились грамотність учнів, більшість учнів 9–10 класів пишуть на «4» і «5». Учні глибоко аналізують опрацьовані твори з літератури.

ВИКОНАННЯ НАРОДНО-ГОСПОДАРЬСЬКОГО ПЛАНУ ПО ОХОПЛЕННЮ ПРАЦЮЮЧОЇ МОЛОДІ НАВЧАННЯМ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ УЧНІВСЬКИХ КОНТИНГЕНТІВ

а) Бориспільська середня школа робітничої молоді в 1951/1952 навчальному році мала таку кількість класів:

V кл.	VI кл.	VII кл.	VIII кл.	IX кл.	X кл.	Разом
1	1	1	2	1	1	7

На початок навчального року в класах була така кількість учнів:

V кл.	VI кл.	VII кл.	VIII кл.	IX кл.	X кл.	Разом
10	12	17	35	25	18	117

Протягом навчального року прибуло до школи 11 учнів, вибуло 39 учнів. Вибули ці учні з таких причин.

Переїхали до інших областей та районів:

- а) Рукавішніков М., учень X класу, вибув за переїздом військової частини;
  - б) Мальцев М., учень 7 класу, вибув у Брянськ;
  - в) Щербатий А., учень 6 класу, вибув як військовослужбовий за виїздом з Борисполя;
  - г) Киричок В., учень 8 класу, вибув у Дарницю;
  - д) Шило О., учень 8 класу, вибув у Київ;
  - е) Бережнюк, учень 9 класу, вибув в зв'язку з переведенням;
  - є) Дринов, учень 9 класу, виїхав в іншу частину;
  - ж) Бехтерев, Малчанюк, учні 9 класу вибули в зв'язку з виїздом по демобілізації.
2. Переїхали в інші частини і учаться там в школах:
- а) Пешехонова З. (через перевод чоловіка);
  - б) Тищенко В., Ковальов Д. переїхали на роботу і учаться в школах;
  - в) Красніков М., Марченко В. перейшли до інших шкіл;
  - г) Кодонський В., учень 10 класу, до офіцерської школи.

Вчителі Гнідинської середньої школи.

Вчителі Вишенської середньої школи, друга половина XX століття.

3. У офіцерську школу вибули учні 8 класів:

1) Баранов П.	5) Нікіфоров О.
2) Пугай	6) Попов Т.
3) Лук'янов П.	7) Слезавін Б.
4) Мітькін І.	8) Чіпоруха В.
	9) Кучерявий А.

4. Вибули до радянської Армії:

- Огій П., учень 6 класу,
Ляшенко М., учень 5 класу,
Зуй Г. і Карман І., учні 6 класу вибули через велику віддаленість до школи.

5. Вибули через роботу на виробництві:

- Кательніков П., учень 7 класу, працює в Києві,
Самійленко, учень 8 класу,
Антоненко К., учень 8 класу,
Приходько Г., учень 8 класу,
Жупиця Л., учень 8 класу,
Стрижус М., учень 8 класу,
Бондаренко Н. вибули з 9 класу через працю у вечірній час,
Виноградна,
Кошман Л.,
Логвин М.

Учнів на кінець 1951/52 навчального року:

в 5 класі — 8 учнів,   в 6 класі — 8 учнів,
в 7 класі — 17 учнів,   в 8 класі — 17 учнів,
в 9 класі — учні,   в 10 класі — 16 учнів
Разом: — 89 учнів.

Щоб залучити більшу кількість учнів до школи робітничої молоді було зроблено оголошення у районній газеті «Коллективіст», вивішені об'яви на вулицях та підприємствах Борисполя. Також в підприємства Борисполя були направлені вчителі для роз'яснюючої роботи і за слухання робітників до школи робітничої молоді.

На протязі року прийшлося прикласти багато зусиль, щоб не відсіялись учні без поважних причин, особливо тих, що працюють на виробництві у Дарниці «Рембаза» і Бориспільській швейпромартілі «8 березня». Керівники цих підприємств гальмують справу навчання їх робітників, не створюють відповідних умов, щоб учні могли своєчасно з'явитись до школи. Не допомагали в цій справі і профорганізації цих підприємств. Під час набору учнів у школу РК комсомолу допоміг у справі залучення комсомольців до школи, але в дальнішому питання школи не цікавило РК комсомолу, а тому не займалися цією справою і первинні комсомольські організації.

Дирекція школи разом з педколективом вели наполегливу боротьбу не тільки з відсівом учнів школи, але і за хороше відвідування школи.

Домоглися від установ і підприємств, щоб не посилати учнів школи в довготермінові командировки, не переводили на нічну зміну.

Педколектив школи мав тісний зв'язок з виробництвом, установами і батьками. Так вчителька Шебека Є.М. була прикріплена до Бориспільської МТС, яка мала тісний зв'язок з парторганізацією, профорганізацією, добилася створення певних умов для учнів, що учились в школі.

Маринченко Кирило Савич, директор Вишенської школи, учитель історії, 1951 рік.

III. КОНТИНГЕНТ УЧНІВ

Учні Бориспільської середньої школи робітничої молоді на кінець навчального року складають такий контингент:

Робітників — 19,
Службовців — 21,
Військових — 22,
Колгоспників — 19,
Ніде не працюють — 9.
По партійності:
Членів ВКП(б) — 11,
Комсомольців — 31.

Серед учнів школи є орденосці, стахановці, ударники підприємств і сільського господарства.

Учні Волоховський М., Сом М. (X клас), Свириденко М. (8 клас) і ряд других є передовиками і в навчанні, вони показують зразки як в організації дисципліни, так і в боротьбі за успішність. Вони своїми прикладами допомагають класному керівникові і учителю в навчально-виховній роботі.

IV. НАВЧАЛЬНО-МАТЕРІАЛЬНА БАЗА

Школа робітничої молоді власного приміщення не має, а розміщується в приміщенні Бориспільської середньої школи № 1. Навчання проводить школа в третю зміну розпочинаючи роботу о 20 годині і закінчуючи о 23 годині 30 хвилин. Кабінетів власних немає. В 1951/52 навчальному році закуплена бібліотека на суму 1500 крб. і нараховує книжок 236 штук. Школа використовує кабінети середньої школи і лише тому, що завідувачі фізичним кабінетом і хімічним кабінетом є по сполученню учителями школи робітничої молоді.

Підручниками учні школи були забезпечені на 40%, не було занаряджено підручників фізики 8 клас, російської літератури 9—10 класи. Програмами школа теж не була забезпечена.

V. ПЕДАГОГІЧНІ І КЕРІВНІ КАДРИ

Школа має постійний склад учителів в кількості 7 осіб. По сполученню працюють в школі 4 особи при цьому з основних предметів в старших класах математика 9—10 класи, фізика 8—10 кл., українська мова і література 8—10 класи, російська мова та література 10 клас.

Директор школи т.Потьомкін І.П., член ВКП/б/, стаж педагогічної роботи 25 років, освіта вища, викладач хімії в 9—10 кл.

Завпед школи Щегель О.Н. завпедом з 10 квітня 1952 року, освітня нива, педагогічний стаж 23 роки, викладає фізику в 8—10 класах, в роботі добросовісний, уроки проводить методично вірно, добивається уроки проводити з унаочненням вірно, щоб дати можливість засвоїти краще матеріал на уроці. Проводить уроки на високому ідейному і методичному рівні.

Вчитель української мови 5—7 класів і російської мови 5 класів Познякова П.К., стаж роботи 12 років, освіта учительський інститут. До роботи відноситься сумлін-

но, до уроку завжди готується старанно. Будує свій урок так, щоб в основному учні засвоїли матеріал на уроці, внаслідок чого добилась успішності з свого предмету, з 34 учнів не встигає тільки 1 учень.

Вчитель російської мови та літератури 8–9 класів Омельченко А.Л., член ВКП(б), стаж роботи 5 років, освіта вища, в школу призначена в жовтні місяці 1951 році, до роботи відноситься сумлінно, завжди не рахуючись з часом, намагалась наверстати, проробити програмний матеріал, який був не пророблений за відсутністю вчителя. Уроки проводить на високу ідейному рівні.

Вчитель математики 5–8 класів Гладенкова А.П., стаж роботи 2 роки, освіта учительський інститут. Матеріал знає, але методично озброєна слабо. Мало працює над підвищенням свого методичного та ідейно-політичного рівня. Через неуміння побудувати правильно урок, не маючи індивідуального підходу до учнів, не вміючи організувати клас на продуктивну роботу, не користується авторитетом серед учнів і тому виникають непорозуміння між учителем і учнями.

Вчитель природознавства 5–9 класів, хімії 7–8 класів, історії 5–7 класів Бондар І.І., стаж роботи 26 років, освіта вища. Матеріал своїх предметів що викладає знає, але до роботи ставиться формально, до уроків не готується, через це уроки часто проводить на низькому методичному та ідейному рівні.

Вчитель історії 9–10 класів Носовкіна, освіта учительський інститут, стаж роботи 4 роки. Матеріал свого предмету знає, готується до уроків добросовісно, до роботи відноситься сумлінно.

Вчитель математики 8–10 класів Ліпшиць О.Й., член ВКП(б), стаж роботи 20 років, освіта вища, матеріал знає добре, користується авторитетом серед учнів. Уроки проводить на високому науковому і ідейному рівні. Не дивлячись на те, що основна робота в денній школі, в роботі завжди пунктуальний, але в плануванні і звітності не пунктуальний.

Вчитель української мови і літератури 9–10 класів Хрущ П.Г., стаж роботи 3 роки, освіта вища, працює по сполученню, основна робота в Бориспільській середній школі №1, де перегружений годинами, а через це відчувається не якісна підготовка до уроку, перенос методики подачі матеріалу денної школи на уроки школи робітничої молоді. Мало проводить писемних робіт.

Вчитель географії Шебеко Є.М., комсомолка, стаж роботи 1 рік, освіта вища, до роботи ставиться сумлінно, уроки проводить з унаочненням, недостатньо володіє методикою організації уроку і методикою подачі та закріплення матеріалу. Цю хибу намагається позбутись через вивчення методики та відвідування уроків у досвідчених вчителів.

Вчитель німецької мови 8–10 класів Мінінберг Р.І., стаж роботи 12 років, освіта вища незакінчена (заочник, 4 курси педінституту). Матеріал знає добре, методично озброєна, до роботи відноситься сумлінно, добивається повної успішності в своїх класах.

Вчитель російської мови і літератури 10 класу Біденко В.Й., член ВКП(б), освіта вища, стаж роботи 26 років, приступила до роботи в кінці жовтня, своїм великим досвідом педагогічної практики і методичним озброєнням домоглася не тільки наздогнати ті розділи програмного матеріалу, що не вивчавсь в 1 чверті, але добилась якісного засвоєння й поточного матеріалу. Писемні роботи учнів завжди з

невеликою кількістю помилок і глибоким змістом. Свій досвід старається передати молодим учителям. Користується авторитетом серед учнів.

Всього вчителів по школі разом з тими, що працюють по сполученню — 13.

За стажем вчителів:

- До 5 років — 4;
- До 10 років — 1;
- До 10 більше — 8.

За освітою:

- Вища — 7;
- Учительський інститут — 5;
- Середня — 1.

За партійністю:

- Членів ВКП(б) — 4;
- Комсомольців — 2.

VI. НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА

Навчальні плани і весь програмний матеріал в усіх класах і з усіх предметів виконаний повністю. Робота протягом року проводилась за складеними навчальними планами. Ці плани звірялись з програмою. Відхилень від програми або невиконання планів не було. Особливу увагу було зосереджено на закріплення матеріалу в процесі уроку і виконання самостійних робіт.

Учителі добились того, що переважна кількість учнів в основному відносились до роботи добросовісно, не дивлячись на свою перевантаженість на основній роботі, завжди виконували заданий матеріал. Це давало можливість учителям більше звертати увагу на відстаючих учнів і своєчасно їм допомогти якісно засвоїти матеріал.

На початку навчального року викладачі мови і літератури поставили своїм завданням, ураховуючи помилки минулого року, перебудували викладання мови і літератури в світлі геніального Й.В. Сталіна про мову.

В основу вивчення мови покладено граматичність.

Для ґрунтовного вивчення граматичної будови, вивчення правил змін слів, правил сполучення слів у реченні вчителі застосовували цілий ряд спеціальних усних і письмових вправ, систематично виконуваних учнями як в школі, так і вдома. Однією з таких особливо важливих вправ є граматичний розбір. Керуючись ученням Й.В. Сталіна про мову, вчителі мови, давали чітке визначення граматичних понять-частин мови, членів речення.

Морфологію та синтаксис вивчали як два рівноправних розділи мови. З метою засвоєння словарного складу російської та української мови була організована словарна робота. Ця робота сприяла кращому засвоєнню учнями учбового матеріалу і розвиткові навиків у читанні. Вивчення фонетики в цьому навчальному році велась в тісному зв'язку з практикою.

а) вивчені основні правила вимови,

б) Проводився фонетичний розбір, при якому учні засвоювали різницю між буквою і звуком. При цьому закріплювались орфографічні навички.

Систематично велась робота над помилками учнів. Систематично проводився аналіз помилок всього класу і окремих учнів, робились додаткові вправи на слабо

засвоєні правила правопису як всім класом, так і окремими учнями в індивідуальному порядку.

Вивчаючи морфологію давалися чіткі й точні відомості про значення і граматичні ознаки самостійних частин мови, вимагались точні запам'ятування визначень, граматичних правил з умінням використати їх на практиці.

Вчителі мови вимагали від учнів, щоб розповідаючи урок, дотримувались правильного послідовного мовлення. Для ґрунтовного вивчення граматичної будови мови, вивчення правил зміни слів, правил сполучення слів у речення, застосовувались цілий ряд спеціальних усних і письмових вправ, які виконувались учнями в класі і дома. Особливу увагу звертали на граматичний розбір. При граматичному розборі застосовувалась увага на свідоме засвоєння граматичних правил і законів в їх конкретному виявленні.

Приймаючи до уваги, що часу в школі робітничої молоді дається менше, учителька мови Омельченко А.А. застосувала метод опитування по карткам. Одночасно декільком учням давалися карточки, на яких були написані речення для граматичного розбору і завдання, що треба зробити.

В час як один відповідав, два готувались на місці. Потім, перевіряючи виконані завдання, розбирали разом з класом допущені помилки, але мало приділяючи увагу тому, що виконано вірно. Цей метод опитування особливо корисний при перевірці в учнів навичок і вміння провести граматичний розбір.

При розгляді речення за частинами мови вчителі вимагали, щоб учні називали не тільки дане слово, але і його початкову форму, його значення як частини мови, його роль у реченні, вказували на його залежність від іншого слова або слів, а також всі граматичні форми і зміни, які дає дана частина мови.

Наприклад:

Глагол. Начальная форма слова (т. е. неопределенная форма глагола), переходный или непереходный, возвратный или невозвратный вид.

Спряжение, род (если глагол стоит в прошедшем времени) отвечает на такой то вопрос; зависит от такого то слова и т.д.

На уроках літературного читання і літератури при вивченні фольклору учителі намагалися в доступній формі висвітлювати високі якості розуму і найкращі риси характеру нашого народу. В цих творах висвітлювалась боротьба народу з ворогами за свою волю й незалежність, тяжке життя трудящих до Великої Жовтневої Соціалістичної революції, революційну боротьбу трудового народу з визискувачами.

У творах висвітлювались думки й почуття радянських людей, їх глибоку любов і відданість своїй соціалістичній Вітчизні, великій справі Леніна-Сталіна. В творах української і російської літератури висвітлювались гнівні протести народу проти сваволі, лицемірства, прислужництва, засуджувався той політичний лад, який прирікав трудящих на нужду й безправ'я.

При вивченні творів Т.Г. Шевченка, І. Франка, Панаса Мирного, Лесі Українки, Коцюбинського висвітлювався зв'язок українських письменників з передовими російськими письменниками і благотворний вплив російської літератури на українську літературу.

Вчителі української мови і літератури при подачі біографії українських письменників докладно спинились на фактах їх зв'язку з російською літературою. Зв'язок

Т.Г. Шевченка з передовими діячами російської культури Чернишевським, Добролюбовим, Герценом, Щепкіним. При вивченні біографії П.Г. Тичини відзначено вплив О.М. Горького і В.В. Маяковського та його творчість, на формування його ідейно-художніх принципів і майстерності. Вивчаючи твори П.Г. Тичини «Ленін», «Партія веде», вказували на ідейну близькість цих творів до творів основоположника радянської поезії В.В. Маяковського «Владимир Ильич Ленин», «Хорошо». При вивченні творів, у яких особливо звучить мотив дружби народів «Пісня про Сталіна», «Москва», П. Тичини, «Правда» О. Корнійчука, «Моя Батьківщина» М. Рильського, «Клятва» М. Бажана, творів письменників братніх народів СРСР Якуба Коласа, Г. Табідзе, — підкреслювалось суть і значення дружби народів Радянського народу як основи радянського патріотизму, як запоруки нашої могутності і непереможності.

Вивчаючи твори радянської літератури, найпередовішої, найідейнішої, найреволюційнішої літератури в світі, підкреслювалось, що українська радянська література є складовою частиною всієї радянської літератури, в якій провідна роль належить літературі великого російського народу.

Весь педагогічний колектив боровся за мовний режим, слідували за мовою учнів не пропускаючи жодного невірного виразу, вживання слів без розуміння його значення.

Проводились не тільки писемні перекази, але й творчі роботи по розвитку мови. Внаслідок цього досягнуто далеко кращих успіхів ніж в минулому році.

Аналіз успішності учнів з української та російської мови та літератури:

	5 клас				6 клас				7 клас			
	5	4	3	2	5	4	3	2	5	4	3	2
Укр. мова	1	2	4	-	1	1	6	2	2	3	10	-
Укр. література	1	2	4	-	1	3	5	1	3	4	8	-
Рос. мова	1	4	2	-	1	2	3	4	2	7	7	1
Рос. література	1	2	4	-	2	2	4	4	2	7	7	1
	8 клас				9 клас				10 клас			
Укр. мова	3	2	6	-	1	5	10	-	3	3	3	-
Укр. література	3	2	6	-	1	9	6	-	2	4	3	-
Рос. мова	2	5	9	-	2	6	15	-	9	4	3	-
Рос. література	4	2	10	-	4	11	8	-	12	2	2	-

Програмний матеріал з математики, фізики, хімії виконано повністю. В 5 класі було затрачено багато часу на повторення матеріалу цілі числа, рішення прикладів і задач. Учитель давав індивідуальні завдання, індивідуально проводив консультації після чого перевіряв і вказував на помилки.

В 6 класі особливо важко засвоювався матеріал з геометрії, а по навчальному плану відведено одна година, тому були дані додаткові години. На уроках застосо-

увався метод практичних вправ. Для кращого засвоєння учні виготовляли геометричні фігури з конкретним завданням.

В 7 класі учні слабо засвоїли формули скороченого множення і ділення, що являлось тормозом при рішенні прикладів з алгебраїчних дробів. Тому поряд з проходженням нового матеріалу повторювався матеріал на слабо засвоєні теми. З метою кращого засвоєння було виготовлено таблиці з формулами скороченого множення та ділення.

Уроки фізики проводились з демонстрацією спроб, а також були проведені лабораторні роботи передбачені програмою. На уроках висвітлювався пріоритет російських та радянських вчених в галузі відкриттів різних наукових теорій та різних винаходів. Також підкреслювалось застосування фізики в техніці та сільському господарстві.

Для кращого засвоєння програмового матеріалу з хімії, уроки проводились з практичним проробленням спроб. Учні самостійно можуть проводити ту чи іншу вправу.

Уроки з географії проводились завжди з унаочненням. Для кращого засвоєння матеріалу учні самостійно виготовляли карти, писали реферати. Рекомендувалась художня література, яка допомагала кращому засвоєнню матеріалу з географії.

Аналіз успішності по предметам за 1951/52 навчальний рік (підсумкові оцінки)

Предмет	Кількість учнів	Оцінки				
		5	4	3	2	1
Укр. мова	89	11	16	39	2	-
Укр. література	89	11	24	32	1	-
Рос. мова	89	17	28	39	5	-
Рос. література	89	23	26	35	5	-
Арифметика	16	2	3	10	1	-
Алгебра	81	8	28	42	3	-
Геометрія	81	5	33	41	2	-
Тригонометрія	39	1	23	15	-	-
Фізика	81	9	34	35	3	-
Історія	89	31	30	28	-	-
Природознавство	73	18	30	25	-	-
Географія	73	19	24	30	-	-
Хімія	73	14	24	35	-	-
Нім. мова	89	14	35	38	1	-
Конституція	17	5	4	8	-	-
Астрономія	16	2	10	4	-	-

АНАЛІЗ РОБОТИ КЛАСНИХ КЕРІВНИКІВ

Вся виховна робота в школі була спрямована на підвищення успішності та виховання учнів в дусі комуністичної моралі, дисциплінованих, ввічливих, які були б в усьому прикладом. Цим вимогам учителі школи і особливо класні керівники приділяли багато уваги і будували роботу свою так, щоб добитись цих результатів. Вся виховна робота проводилась по плану, затвердженому директором школи. Багато уваги приділили класні керівники втіленню «Правил для учнів» та регулярно слідували за їх виконанням.

Класні керівники стежили за відвідуванням учнів та поточним обліком успішності, класні керівники брали безпосередньо під свій контроль учнів, які мали незадовільні оцінки і цим самим своєчасно допомагали виправити погані оцінки. Класні керівники мають тісний зв'язок з керівниками підприємств, установ і банками.

Виховна робота класних керівників була скерована на виховання в учнів патріотизму і любові до своєї Батьківщини, партії і вождя народу товариша Сталіна. Велику роль у вихованні відіграли стінні газети, в яких висвітлювались досягнення і недоліки окремих класів і в цілому по школі, що сприяло підвищенню якості знань.

Великий вплив на виховання учнів мало читання художньої літератури в класі. Класні керівники як то Познякова П.К. (7 клас) прочитала і аналізувала такі твори: Гончара — «Прапорносці», опрацьований з метою виховання героїзму і патріотизму, Ажаєва — «Далеко від Москви», п'єса В.Собко — «За другим фронтом», яка опрацьована з метою виховання ненависті до англо-американських імперіалістів, що наживаються на війні, на крові мільйонів людей, Корнійчука — «Макар Діброва», Сімонова — «Друзі і вороги», М.Стельмаха — «Велика рідня».

Опрацювала такі теми виховного значення:

- Сталін про агресивну політику США в Англії;
- 34 роковини Великої Жовтневої революції;
- На шляху до комунізму;
- Життя діяльність Й.В.Сталіна.
- Класний керівник 6 класу Гладенкова А.П. опрацювала такі теми:
- Про дружбу й товаришування;
- Скасування різниці між розумовою і фізичною працею в соціалістичному суспільстві.

Як я виконую домашні завдання і добиваюся хороших результатів в навчанні (обмін досвідом серед учнів).

Як потрібно повторювати вивчений матеріал і як готуватися до екзаменів.

Класний керівник 8 класу Щегель О.Н. опрацював такі теми:

- 34 роковини Великої Жовтневої революції;
- Сталінська Конституція — найдемократичніша в усьому світі;
- Великі будови комунізму;
- Перше травня — міжнародне свято трудящих.
- В інших класах класні керівники проводили бесіди по такій тематиці:
- Радянський патріотизм.
- Великі будови комунізму;
- В школі було запроваджено єдині дні політінформації.

В школі були проведені вечори силами учнів, присвячені Н.В. Гоголю і В. Маяковському.

Підготовка до екзаменів розпочалась з початку навчального року. Учителі включили в плани своєї роботи матеріали для повторення. На кожному уроці мови проводився граматичний розбір речень. Були організовані додаткові уроки для тих учнів, які мали пропуски і яким тяжко було засвоїти окремі розділи програмового матеріалу.

Всім керівникам підприємств було доведено про рішення Ради Міністрів про дачу відпусків під час екзаменів. Були проведені бесіди на підприємствах на тему: «Як підприємство може організувати допомогу учням в час екзаменів».

Серед учнів була пророблена інструкція Міністерства Освіти про проведення екзаменів. Екзамени внаслідок доброї підготовки на протязі навчального року, пройшли добре. Учні вчасно приходили на екзамени, добре підготовлені.

Наслідки екзаменів показали, що якість знань учнів на високому рівні, бо 60% учні одержали «5» і «4». Писемні роботи, перекази і твори були написані змістовно.

Школа має такі наслідки екзаменів:

Класи	Складало екзамени	Витримало екзамени	Примітка
5	7	7	
6	6	6	
7	16	14	
8	16	15	1 був у командировці
9	22	22	
10	16	16	

Два випускники 7 класу одержали похвальні грамоти: Тютюн Анатолій і Кузьменко Петро.

Для нагородження золотою медаллю представлено в ОблВНО учня 10 класу Волохонський Анатолій.

VII. КОНТРОЛЬ І КЕРІВНИЦТВО

Контроль і керівництво навчально-виховним процесом в школі проводився через відвідування уроків директором школи і завпедом, через звіти вчителів, взаємовідвідування уроків вчителями і обговорення їх на педагогічній раді, чи при директорові. Проводилась безпосередня перевірка знань учнів під час відвідування.

Перевірялись зошити учнів, поурочні плани вчителів, заслуховувались звіти вчителів.

Директором школи відвідано протягом року 76 уроків.

Завпедом школи 42 уроки.

З боку РВНО школа не перевірялась.

Педагогічний колектив Гнідинської школи, 1946 рік.

VIII. ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В зв'язку з тим, що основний контингент учителів у школі працює по сполученню, це і відбилося на навчально-виховній роботі, як то: несвоєчасне виконання оперативного плану школи, недостатня була робота класних керівників. А тому прохання в наступному навчальному році вкомплектувати школу кадрами безпосередньо в дану школу.

РВНО звернути особливу увагу на фінансування школи, дати можливість школі придбати своє унаочнення.

Директор школи

підпис (Потьомкін)» [89].

*

*

*

«Звіт

про навчально-виховну роботу шкіл Бориспільського району за 1952/1953 навчальний рік

Комуністичне виховання, освіта і навчання молодого покоління — найважливіше політичне завдання радянської школи.

Комуністична партія і Радянський уряд завжди уділяли і уділяють велику увагу справі комуністичного виховання молоді у нашій країні.

XIX з'їзд КПРС поставив перед школою нові, надзвичайно відповідальні завдання.

З'їзд вирішив завершити до кінця п'ятирічки перехід від семирічної освіти на загальну десятирічну освіту в столицях-республік, містах республіканського підпорядкування, в обласних, районних і найбільш промислових центрах, а також підготувати умови для повного здійснення середньої освіти у наступній п'ятирічці в решті міст і сільських місцевостях.

З метою дальшого піднесення соціалістичного виховного значення загальноосвітньої школи і забезпечення учням, які закінчують середню школу, умов для вільного вибору професії, XIX з'їзд партії поставив завдання приступити до здійснення політехнічного навчання у школі і до проведення заходів, необхідних для переходу до загального політехнічного навчання.

Борючись за виконання історичних рішень XIX з'їзду КПРС Бориспільський районний відділ народної освіти, педагогічний колектив району у 1952/53 навчальному році домогся деяких успіхів у поліпшенні якості навчання та виховання дітей.

Наполеглива праця вчителів над вивченням марксизму-ленінізму, роботи Й.В.Сталіна «Економічні проблеми соціалізму в СРСР» над підвищенням своєї кваліфікації допомогли їм підняти якість всього навчально-виховного процесу в школі, в результаті чого знання учнів стали більш глибокі, змістовніші, зменшилось вцілому число невстигаючих учнів, збільшилось число учнів і учителів-відмінників.

Протягом навчального року в більшості шкіл району велась рішуча боротьба з проявом формалізму у викладанні окремих учителів, велась боротьба за добру підготовку до проведення уроку, за насичення його глибоким ідейно-політичним і науковим змістом, за поєднання викладання з практичними роботами, за покращення роботи комсомольських, піонерських і учнівських організацій в школах району.

В результаті проведеної роботи протягом навчального року більшість шкіл району, у порівнянні з минулим навчальним роком, домоглися значно кращих успіхів у навчанні та вихованні учнів.

Але ряд педагогічних колективів шкіл району не проводили відповідної роботи в справі покращення стану навчання та виховання учнів в школі.

Підсумки і аналіз виконання народно-господарського плану по школах району на 1952/53 навчальний рік

Всього шкіл в районі — 35, з них;

Середніх — 11, в том числі місті — 3

Семирічних — 13, в том числі місті — 1

Початкових — 11, в том числі місті — 2

Крім цих шкіл в районі працювала середня школа робітничої молоді, середня школа для занять з офіцерським складом та 25 класів сільської молоді.

3 семирічні школи: Бориспільська семирічна школа № 2, Іванківська та Дударківська були реорганізовані на початку відчитного навчального року з семирічних в середні.

В школах району на початок навчального року працювало:

Комплектів I—IV класів — 143, в них учнів — 4185,

V—VII класів — 179, в них учнів — 5982,

VIII—X класів — 44, в них учнів — 1500.

Всього — 366 класів комплектів, в них учнів 11667.

На кінець навчального року було:

Комплектів I—IV класів — 143, в них учнів — 4131,

V—VII класів — 179, в них учнів — 5765,

VIII—X класів — 44, в них учнів — 1439,

Всього 366 класів комплектів, в них учнів — 11335.

На початку навчального року було обліковано і прийнято:

в I класи — 719 учнів,

в V класи — 2078 учнів,

в VIII класи — 739 учнів.

Випущено із IV класів — 1391 учень,

VII класів — 1780 учнів,

X класів — 267 учнів.

Середня наповненість учнів:

по I—IV класах — 30,

по V—VII класах — 35,

по VIII—X класах — 37.

Реорганізація трьох семирічних шкіл в середні дала можливість прийняти 60 % випускників 7-х класів у середні школи району і вказана кількість класо-комплектів охопила навчанням дітей 7—15 років.

Протягом навчального року в район прибуло 245 дітей, з них:

I—IV класів — 116,

V—VII класів — 50,

VIII—X класів — 39

Вибуло з району 577 учнів, з них:

по I—IV класах — 170,

по V—VII класах — 307,

по VIII—X класах — 100.

По причинах: перейшли до інших загальноосвітніх шкіл — 305 учнів,

З них: по I–IV класах – 123,
по V–VII класах – 146,
по VIII–X класах – 36.

Перейшло до шкіл ФЗН, РУ і залізничних училищ та до інших навчальних закладів – 47 учнів, з них:

I–IV класів – 6,
V–VII класів – 40,
VIII–X класів – 1.

Залишили навчання по причині тривалої хворості – 88 учнів,

З них: I–IV класів – 32,
V–VII класів – 49,
VIII–X класів – 7, на всіх цих учнів при школах є відповідні документи про їхню хворість.

Виключено з школи за неуспішність – 6 учнів VIII класів. Фактично відсіялось (перейшли на виробництво, колгосп, і залишило школу без причин) – 125 учнів, з них:

I–IV класів – 7 учнів,
V–VII класів – 60 учнів,
VIII–X класів – 48 учнів.

Перед початком навчального року в районі був проведений двохразовий облік дітей 6–15 років. Відповідно наказів по РВНО керівниками шкіл за учителями протягом року були закріплені мікрорайони села та міста дітей шкільного віку.

Працівники Бориспільського райвно 1970-80 х років.

Систематично ставилося питання про виконання закону про загальне обов'язкове навчання на засіданні виконкому районної Ради депутатів трудящих, сесії районної Ради депутатів трудящих, заслуховувалось на засіданні бюро райкому партії, виконкомах та сесіях сільських Рад депутатів трудящих. По багатьох селах було проведено збори громадян села, а також висвітлювалось це питання в сільській та районній пресі.

Школами району протягом навчального року був створений фонд всеобучу в сумі 41450 крб. і надана допомога 618 учням, в більшості яких є діти-сироти і напівсироти.

Відповідно народно-господарського плану в районі повинно працювати було – 2 інтернати, фактично працювало – 3 інтернати на 45 учнів: при Вороньківській середній школі № 1, Любарецькій середній школі і Старинській середній школі. З загальної кількості 40 учнів, які проживали в інтернатах – 18 учнів харчувалися безкоштовно.

При 18 школах району були організовані буфети, їдальні при середніх школах не працювали по причині відсутності відповідних приміщень. Як недолік в роботі буфетів була погана забезпеченість їх відповідним асортиментом продуктів харчування і кондвиробів.

По району проведено облік і взято на патронат 187 дітей-сиріт, які одержують державну допомогу РВНО і районного відділу соціального забезпечення. Більшість цих дітей безкоштовно одержали підручники та зошити. В літній час у піонерському таборі за рахунок держави було оздоровлено 8 дітей-сиріт.

В результаті проведеної роботи велика кількість шкіл району повністю виконала закон про загальне обов'язкове навчання:

Бориспільська середня школа № 5 (директор т. Потьомкін І.П.),
Бориспільська початкова школа № 3 (завідувач Бистрий І. М.),
Вишенська середня школа (директор Куц О.Т.),
В. Олександрівська семирічна школа (директор Калініченко),
Гнідинська семирічна школа (директор Галатенко Ф.М.),
Нестерівська початкова школа (завідувач Бабич О.В.),
Перебудівська початкова школа (завідувач Карпенко М.П.).

Але в результаті того, що РВНО, частина керівників шкіл достатньо не уділяли уваги виконанню закону про загальне обов'язкове навчання, а більшість сільвиконкомів району абсолютно не займалось цією справою, без поважних причин в районі не відвідувало школи – 125 дітей, з них 7–15 років – 77 учнів.

Також великим недоліком у виконанні закону про загальне обов'язкове навчання було й те, що підвіз дітей не був організований при більшості шкіл району, погано працювали шкільні буфети та недостатня матеріальна забезпеченість частини з цих учнів. Колгоспи не надавали відповідної матеріальної допомоги дітям-сиротам і напівсиротам, які находились на патронаті.

В результаті цього найбільший відсів учнів був по таких школах:
Іванківська середня школа (бувчий директор Гаврилов О.О.),
Бортницька семирічна школа (директор Дригайло В.М.),
Бориспільська середня школа № 1 (директор Глушко І.Д.),
Жовтнева початкова школа (зав. школи Кармаза І.А.),

Кіровська семирічна школа (бувний директор Олефіров П.Т.) та ряд інших.

З метою виконання закону про загальне обов'язкове навчання в наступному навчальному році проводяться наступні заходи:

Проведена нарада директорів та завідувачів шкіл по цьому питанню;

При більшості сіл проведені сесії сільських Рад депутатів трудящих;

Створюється фонд всеобучу за рахунок вирощування шовкопряду та реалізації урожаю із дослідних ділянок та допоміжних господарств шкіл.

Проведено облік дітей 6–15 років та звірено його з подвірними книгами сільського обліку.

Підготовлюються приміщення при всіх семирічних та середніх школах під буфети та при 4 середніх школах — для відкриття їдалень.

МАТЕРІАЛЬНА І НАВЧАЛЬНА БАЗА ШКІЛ

Всього шкільних приміщень в районі 95 з них:

Стандартних приміщень — 34.

Пристосованих — 61.

В хатах колгоспників проходило навчання 6 класів в с. Бортничих та в м. Борисполі.

З метою поширення шкільних приміщень було повністю відбудовано приміщення Вороньківської середньої школи № 1, добудовано 2 класні кімнати в Старинській середній школі, пристосовано одне приміщення на 2 класні кімнати при Бориспільській семирічній школі № 6, 2 класні кімнати при Бориспільській середній школі № 5, побудовано будинок на 2 класні кімнати при Рогозівській середній школі.

Старшокласники Дударківської середньої школи на репетиції демонстрації, присвяченій 40-й річниці Жовтневої революції, 1957 рік.

В результаті відсутності відповідних будівельних матеріалів, не систематичного фінансування протягом навчального року шкіл району не вчасно і недоброякісно були відремонтовані приміщення Іванківської середньої школи (директор Гаврилов О.О.), Глибоцької семирічної школи (директор Рибін В.Т.), Дударківської середньої школи (директор Видиборець Є.П.), Вороньківської семирічної школи № 2 (директор Шевченко М.В.). Погано було відремонтовано будинки для вчителів у с. Сеньківка, Любарці, В. Стариця.

Всі школи району були вчасно і повністю забезпечені топливом, але не всі вчителі одержали топливо при Кіровській семирічній школі, Процівській семирічній школі, Рогозівській школі.

З загальної кількості 35 шкіл в районі 18 шкіл освітлювалось за допомогою електрики, другі школи освітлювались за допомогою керосинових ламп, перебою у забезпеченні шкіл керосином не було.

Перед навчальним роком і протягом року було виготовлено 53 парти, 18 столів, 12 стільців та 20 класних дощок. Для шкіл району було завезено 120 шкільних парт та придбано 8 столів і 5 шаф. В районі повністю забезпечені стандартними партами 19 шкіл.

В одну зміну працювали лише одна Кіловська семирічна школа, Галавурівська початкова школа, Горобіївська початкова школа, Лебединська початкова школа, М. Олександрівська початкова школа, Нестерівська початкова школа, Перегудівська початкова школа, Ревнівська початкова школа, Жовтнева початкова школа і Х. Горова початкова школа.

З метою повного забезпечення шкіл району на наступний навчальний рік потрібно: парт — 250; столів — 23; стільців — 56; шаф — 13; класних дощок — 9.

Завезено протягом цього літа 80 парт, виготовлено на місцях парт — 17 та 6 столів, 11 стільців і 4 класні дошки.

У більшості шкіл району шкільні приміщення мали задовільний санітарно-гігієнічний стан, за виключенням Іванківської середньої школи, Бортницької семирічної школи, Глибоцької семирічної школи, де в результаті недоброякісного проведення ремонту санітарно-гігієнічні умови для навчання дітей були погані. Також погані умови для навчання учнів були в Бориспільській початковій школі № 4, ще один клас навчався у будинку колгоспників.

При Вороньківській семирічній школі № 2, Глибоцькій семирічній школі, Ревнівській початковій школі була відсутня підлога, що приводило також до незадовільних санітарно-гігієнічних умов.

До початку відчитного навчального року школи району повністю одержали навчальні плани, програми, класні журнали, підручники. Перебоїв у забезпеченні зошитами учнів протягом навчального року не було.

При всіх школах району були організовані навчально-дослідні ділянки, добре поставлена робота на дослідних ділянках в Любарецькій середній школі (біолог Роздободько), Сеньківській середній школі, Дударківській середній школі, Вороньківській середній школі № 1, Бориспільській середній школі № 1 та ряд інших.

З метою поповнення навчальних кабінетів і організації нових було виділено — крб., використано з них — крб. З метою поповнення шкільних бібліотек було виділено — крб., використано — крб.

Виділені асигнувань на поповнення навчальних кабінетів і бібліотек було абсолютно недостатньо. Поповнення навчальних кабінетів проходило в основному за рахунок виготовлення саморобних навчальних приладів. Особливо добре було організована робота в цьому відношенні у Вишенській середній школі, Старинській середній школі, Сеньківській середній школі, Процевській семирічній школі.

З педагогічної літератури всі школи передплачують газети, які видає Міністерство Освіти, «Піонерську Правду», «Зірку», «Комсомольську Правду», «Молодь України» та інші.

Недостатня кількість для шкіл району виділялось навчально-педагогічних журналів, що було великим недоліком в проведенні педагогічного процесу в школі та поширення кращого педагогічного досвіду серед учителів.

Як основний недолік у справі підготовки приміщення шкіл до 1953/54 навчального року являються дуже погане фінансування шкіл району і абсолютна відсутність будівельних матеріалів: вапна, дощок, сосни-кругляка, краски, покрівлі.

Для зміцнення матеріальної та навчальної бази шкіл виділено мала кількість грошей, які до цього часу школи не могли одержати.

З метою своєчасної і доброякісної підготовки приміщень шкіл і вчительських квартир до наступного навчального року для району потрібно:

Вапна — 100 тонн;

Полових дощок — 150 м³;

Шиферу — 2000 листів;

Сосни-кругляка — 200 м³;

Білила — 500 кг;

Краски для полів — 800 кг.

До цього часу одержано лише 52 м³ дощок та 60 кг краски і 1000 листів шиферу.

ПЕДАГОГІЧНІ І КЕРІВНІ КАДРИ ШКІЛ І РВНО

Всього вчителів в районі 565, з них працює

в I–IV класах — 144,

в V–VII класах — 313,

в VIII–X класах — 108.

Учителів з вищою освітою 143.

За учительський інститут 170.

Не мають відповідної педагогічної освіти і не навчаються — 12.

З них в I–IV класах — 1,

в V–VII класах — 13,

в VIII–X класах — 8.

З загальної кількості вчителів навчається заочно:

в педінститутах — 64,

в учительських інститутах — 6,

в медшколах — 18.

РВНО не був повністю укомплектований відповідними працівниками, в результаті чого не завжди перевірка шкіл проходила своєчасна і глибока.

Інспектор РВНО Біденко В.Й. займалася оковамилюванням при перевірці шкіл району, не надавала практичної допомоги педагогічним колективам у покращенні стану навчально-виховного процесу, над підвищенням свого ідейно-політичного і фахового рівня не працювала. Посаді інспектора РВНО не відповідає.

Тимчасово призначена інспектором шкіл Бубкова З.В. не має відповідної освіти і стажу, не володіє українською мовою, а тому також посаді інспектора не відповідає.

Директорів середніх шкіл всього — 11, з них мають вищу педагогічну освіту — 7,3 директори середніх шкіл навчаються заочно в педінституті. Директор Бориспільської середньої школи №2 Мазур С.В. має середню педагогічну освіту і не навчається.

Директор Іванківської середньої школи т. Гаврилов О.О. не зумів організувати педагогічний колектив школи на покращення стану навчально-виховної роботи, безпідставно не з'явився на свої уроки і в школу, українською мовою не володіє, не дисциплінований, посаді директора середньої школи не відповідає.

Всі інші директори середніх шкіл керівництво школами в основному забезпечують. Добре працюють директор Вишенської середньої школи т. Куц О.Т., Вороньківської середньої школи т. Кривенко М.В.

Із завпедів середніх шкіл не забезпечує роботу завпед Бориспільської середньої школи №5 т. Бабушкіна Н.Г., яка немає відповідної освіти, Старинської середньої школи т. Донець Є.Є., Іванківської середньої школи т. Петровський К.В.

Всього директорів семирічних шкіл — 13, з них мають освіту за педінститут — 2,

За учительський інститут — 6,

Навчається заочно в педінституті — 3.

За педшколу — 1 — Галатенко Ф.М. директор Гнідинської школи, директор Кілівської семирічної школи закінчив II курси учительського інституту і зараз не навчається.

Вчителі Вишенської середньої школи, середина XX століття.

Не забезпечували керівництво школою директор Глибоцької школи т.Рибін В.Т., директор Бортницької семирічної школи т.Дригайло В.М., директор Кіровської семирічної школи т.Олефіров П.Т. і директор В.Старицької семирічної школи т.Ткаченко П.В.

Не забезпечували роботи завпед В. Олександрівської семирічної школи т.Шматова Н.М.

Всього завідувачів початковими школами — 11, які всі закінчили педшколу. Добре працювали завідувачі Нестерівської початкової школи т.Бабич О.В., Лебединської початкової школи т.Луцюк В.С., не забезпечували роботу завідувач Галавурівської початкової школи Занута Т.І.

Кожного місяця з директорами та завідувачами школи проводилась нарада по питаннях навчально-виховного процесу та господарської роботи в школі, а також проводився семінар по питаннях виключно методико-педагогічного характеру.

Із завпедами шкіл кожного місяця також проводився семінар.

Один раз у квартал з директорами, завпедами і завідувачами школи проводився практикум при одній із кращих шкіл району.

Всі учителі підвищують свій ідейно-політичний рівень шляхом організації гуртків при середніх та семирічних школах. Протягом року вчителі вивчили рішення XIX з'їзду КПРС, доповіді на з'їзді товаришів Хрущова, Маленкова, Сталіна, роботу товариша Сталіна «Економічні проблеми соціалізму в СРСР» систематично вивчали в політгуртка міжнародний стан.

Підсумкові заняття у політгуртках показали, що добре засвоїли матеріал учителі Бориспільської середньої школи №1, Рогозівської середньої школи, Сеньківської середньої школи, Бориспільської середньої школи №2 та інших.

Незадовільно працювали в цьому відношенні учителі Ревнівської початкової школи (завідувач Головаха Л.О.), Жовтневої початкової школи (завідувач Кармала І.А.), Бортницької семирічної школи (т.Дригайло В.М.), Іванківської середньої школи (директор т.Гаврилов О.О.).

З метою підвищення фахового рівня вчителів і ділової кваліфікації в районі були організовані методичні об'єднання учителів молодших класів та предметних комісій для викладачів старших класів, які працювали кожного місяця.

Для учителів сполучених класів та молодих учителів організовували семінари як у райцентрі так і при середніх школах району.

Була організована допомога з боку кращих вчителів молодим вчителям і вчителям, які не мають відповідної освіти.

Очно-заочним навчанням було охоплено вчителів, з якими систематично проводилась робота при райпедкабінеті та середніх школах району.

На методичних об'єднаннях учителі молодших класів, предметні комісії, семінари директорів, завпедів і завідувачів шкіл виносились актуальні питання методичного та педагогічного характеру.

Кожного місяця, за виключенням літнього часу, для учителів району, проводився лекторій, де для учителів читались доповіді на політичні та фахові теми. Велику кількість доповідей методичного характеру для вчителів прочитав завпед Бориспільської середньої школи №1 Ленський І.І., директор Бориспільської середньої школи №5 Потьомкін І.П., викладач історії Бориспільської середньої школи №1 Нітецька М.В. та ряд інших.

З загальної кількості учителів — 48 учителів являються членами товариства по розповсюдженню Політичних і Наукових знань. Для населення району протягом року ними прочитано 80 лекцій і доповідей політичного і наукового характеру.

203 учителів являються членами сільських лекторських груп, для населення району протягом навчального року прочитано 412 лекцій і доповідей, 28 учителів являються керівниками політгуртків на селі, 30 учителів-консультантами.

Протягом навчального року було проведено 3 «Дні учителя», де для вчителів району читалась лекція на політичні теми, а також організовувалась художня частина.

Як недолік роботи з педагогічними кадрами було те, що резерв керівних кадрів був створений, але з ним РВНО не проводив відповідної роботи. Не завжди на високому діловому рівні проводились семінари та методоб'єднання для учителів. Недостатній був налагоджений контроль над роботою керівних кадрів району.

З метою укріплення керівних кадрів в районі потрібно замінити директора Іванківської середньої школи т.Гаврилова О.О., завпеда цієї школи Петровського К.В., завпеда Старинської середньої школи Донця Є.Є., директорів Бортницької семирічної школи, В.Старицької семирічної школи, Кіровської семирічної школи, завідувача Галавурівської початкової школи, а також укомплектувати РВНО відповідно інспекторськими кадрами.

Всі вчителі, які не мають педагогічної освіти, в цьому навчальному році повинні навчатись заочно. З загальної кількості 26 учителів, які виділені на курси перепідготовки, не виїхало 11 учителів, з них:

- I—IV класах — 1,
- V—VII класах — 2,
- VIII—X класах — 1.

РОБОТА З БАТЬКАМИ І НАСЕЛЕННЯМ

Основним напрямком в роботі класного керівника і вчителів молодших класів протягом навчального року поруч з покращенням стану навчально-виховного процесу було додержання тісного зв'язку з батьками і населенням.

У річному плані РВНО і шкіл району в першому півріччі навчального року в розділі робота з батьками і населенням були поставлені найголовніші завдання, що їх здійснювали педагогічні колективи району протягом відчитного навчального року це такі:

Допомога батьків і населення у виконанні загально-обов'язкового навчання, в зв'язку з цим:

- а) створення фонду всеобучу,
- б) надання матеріальної допомоги дітям-сиротам і напівсиротам,
- в) покращення роботи шкільних буфетів,
- г) організація за допомогою батьків підвозу дітей до школи.

2. Участь батьків і населення в підготовці до нового навчального року.

3. Залучення батьків до активної допомоги вчителям в боротьбі їх за покращення стану навчання та виховання дітей в школі, в сім'ї та поза школою.

4. Завдання педагогічного колективу було вести педагогічну пропаганду серед батьків і населення.

5. Поширення кращого досвіду по вихованню батьків в сім'ї.
6. Роль батьків і населення в підготовці і проведенні екзаменів в школі.
7. Роль батьків у вихованні у дітей трудових навиків та допомога їх у запровадженні політехнічного навчання в школі.

З самого початку навчального року по всіх школах району були переобрані батьківські комітети, які в більшості шкіл району надали величезну допомогу педагогічним колективам в справі покращення роботи школи.

Особливо добре працювали такі батьківські комітети: при Бориспільській середній школі № 2 (голова батьківсько комітету Остапенко), Бориспільської середньої школи № 1 (голова батьківського комітету Куперштейн Л.Н.), Сеньківської середньої школи, Вороньківської середньої школи № 1 та ряду інших.

Указані батьківські комітети приймали активну участь в ремонті шкільних приміщень, завезенні палива, виконанні закону про загальне обов'язкове навчання, організації екскурсій дітей на виробництво та інше.

Величезна кількість батьків села Воронькова брала участь по відбудові шкільного приміщення, а також у с. Старому дві класні кімнати було побудовано за допомогою батьків.

У першій чверті відчитного навчального року при всіх школах району були проведені батьківські збори, на яких було поставлене завдання про закінчення 1951/52 навчального року та завдання на наступний навчальний рік.

Кожного місяця по школах проводилися батьківські збори класів та кожної чверті — збори батьків школи.

Для батьків і населення учителями району прочитано цілий ряд доповідей і лекцій:

- «Роль сім'ї в успішному навчанні та вихованні дітей»,
- «Батькам про правила для учнів»,
- «Про трудове виховання дітей в сім'ї»,
- «Особиста гігієна учнів»,
- «Виховання у учнів комуністичного ставлення до праці та соціалістичної власності»,
- «Поведінка учня поза школою»,
- «Роль батьків у підготовці і здачі учнями екзаменів у школі»,
- «Життя дітей в капіталістичних країнах та ряд інших».

В багатьох середніх та семирічних школах проведена конференція батьків, що мала величезне значення у справі передачі передового досвіду по вихованню дітей серед батьків району.

Зміст батьківської конференції при таких школах, як Сеньківська середня школа, Бориспільська середня школа № 1 та ряду інших оформлено альбомами та фото-монтажами.

Протягом навчального року класні керівники та вчителі молодших класів держали тісний зв'язок з батьками шляхом їх відвідування.

Під час проведення екзаменів в школах у більшості із них було організовано чергування батьків.

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА ШКІЛ

Головним напрямком в роботі шкіл району по відчитному навчальному році була боротьба всього учительського колективу за покращення якості навчально-виховної роботи.

Керуючись рішенням XIX з'їзду КПРС, геніальними працями товариша Сталіна з питань мовознавства і «Економічні проблеми соціалізму в СРСР» РВНО неухильно скеровував роботу всіх вчителів і керівників шкіл на підвищення якості знань та успішності учнів, на подолання другорічництва, на виховання всієї учнівської молоді в дусі полум'яного радянського патріотизму, безмежної відданості своїй соціалістичній Батьківщині, комуністичній партії та уряду Радянського Союзу.

По всіх школах району учительськими колективами вчасно вивчалися рішення XIX з'їзду КПРС і систематично у доступній формі доводились до свідомості учнів.

У відповідності з рішенням XIX з'їзду КПРС по школам району запроваджується політехнічне навчання. При Бориспільській середній школі № 1 (Директор Глушко І.Д., завпед Ленський І.І.) протягом навчального року було організовано вивчення дітьми моторів автомашини, літака, трактора. В Любарецькій середній школі добре була поставлена робота по організації екскурсій на колгоспну ферму, в Рогозівську МТС з метою ознайомлення учнів з роботою сільськогосподарських машин та колгоспної ферми.

Силами учнів Вороньківської середньої школи № 1 (директор Кривенко М.В., біолог Рожденський І.І.) було посаджено 5 га фруктового саду, за яким організовано систематичний догляд.

При Рогозівській середній школі (директор Лазоренко О.Д., завпед Мартенюк В.С.) організовано шефство учнів над колгоспним садом і молодняком.

При Старинській середній школі (директор Мелешко Й.П., завпед Донець Є.Є.) систематично проводилися екскурсії учнів школи в цукрозавод з метою ознайомлення учнів з основними технологічними процесами виробництва цукру.

Добре поставлена робота на пришкільних дослідних ділянках у В.Олександрівській семирічній школі (біолог Борисенко М.А.), Любарецькій середній школі (біолог Роздобудько І.І.), Вороньківській середній школі № 1 (директор Кривенко М.В., біолог Рожденський І.І.)

З метою покращення стану політехнічної освіти в школах району була проведена нарада директорів та завідувачів шкіл, проведений семінар викладачів біології, фізики і математики, хімії, мови по питаннях запровадження політехнічного навчання в школі.

Викладачами мови звернуто особливу увагу на роботу учнів з діловими паперами.

Покращився стан в районі з проведенням всіх лабораторних робіт відповідно шкільної програми.

Велика робота проводилась протягом відчитного навчального року у Старинській середній школі, Сеньківській середній школі, Любарецькій середній школі, Процевській семирічній школі та ряду інших по виготовленню саморобних наочних посібників.

Але не всі школи району стали на шлях запровадження політехнічної освіти в школі.

При ряді шкіл не були організовані навчально-дослідні ділянки: Вишенська середня школа (директор Куц О.Т., біолог Ключева Л.І.), Бортницька семирічна школа (директор Дригайло В.М., біолог Ушакова Н.У.), Жовтнева початкова школа (завідувач Кармаза І.А.).

При ряді шкіл навчально-дослідні ділянки ще не набули дійсного навчального характеру, не запроваджувалася десятипільна система сівозмін: Старинська середня школа, Іванківська середня школа, Процевська семирічна школа та ряд інших.

В літній час по частині шкіл: Дударківська середня школа, Вороньківська семирічна школа № 2, по багатьох початкових, не організовувалась робота учнів на навчально-дослідних ділянках, а лише оброблялись вони силами техпрацівників шкіл.

Недостатньо проводилась робота в школах району по створенню гербаріїв, живих куточків, по організації екскурсій на виробництво і колгосп.

З перших днів навчального року РВНО були поставлені вимоги до керівників шкіл і вчителів до створення відповідних умов і додержування внутрішнього розпорядку в школі і режиму для школярів в світлі постанови Ради Міністрів УРСР і ЦК КП(б)У від 17/08—1950 р.

З метою чого по школах району на засіданнях педагогічних рад перед початком навчального року було обговорено про виконання цієї важливої постанови.

Дві семирічні школи району: Гнідинська, Кіловська перейшли до однозмінного навчання. Всього шкіл в районі, які працювали в одну зміну, 10 шкіл.

При кожній школі був вірно складений розпорядок роботи учнів в школі та дано настановку про розпорядок праці учня вдома.

На зборах батьків декілька раз ставилось питання про вірну організацію праці учнів дома.

Всі школи району повністю і вчасно були забезпечені топливом, що дало можливість покращити умови для навчання дітей в школі.

При більшості шкіл району організувались протягом навчального року вивчення учнями «Правил для учнів», ознайомлення з ними через класних керівників, батьків, учнів.

Як основним недоліком по виконанню постанови Ради Міністрів УРСР і ЦК КП(б)У про внутрішній розпорядок в школі і режим для школярів було те, що в ряді шкіл: Іванківська середня школа, Дударківська середня школа, Бортницька семирічна школа, Бориспільська семирічна школа № 6 дуже мала була кубатура класних кімнат. В селі Бортничах і Борисполі (на території початкової школи № 4) частина дітей навчалася в будинках колгоспників, що не давало можливості добре провітрювати ці кімнати, а також створювати у них відповідні санітарно-гігієнічні умови.

При таких школах, як Глибощька семирічна школа, Вороньківська семирічна школа № 2, Ревнівська початкова школа були відсутні поли, що також було великим недоліком в створенні відповідних умов для навчання в цих школах.

В селі Дударків, Бортничах, Іванкові, Борисполі (на території школи № 6) потрібно розпочати будівництво нових шкільних приміщень, так, як існуючі приміщення абсолютно не відповідають своєму призначенню по своїй кубатурі, розміщенню і прийшли майже в негодність по своїй давності.

По всіх школах району повністю виконані державні програми, а також систематично запроваджувалось повторення пройденого програмового матеріалу.

1 клас

Всього в районі працювало 42 класи, де навчалось 697 учнів. Навчальна програма виконана повністю по всіх класах. Більшість учителів старанно готувались до проведення уроків, унаочнювали їх і намагалися подати матеріал в найбільш доступній формі.

Багато уваги учителі приділяли підвищенню загального розвитку дітей, пробували в них цікавість та допитливість.

На кінець навчального року із 697 учнів переведено до 2-го класу 670 учнів, залишено на повторний курс 25 учнів і 2 учням дано роботу на осінь.

Найбільше невстигаючих учнів з арифметики, що пояснюється тим, що частина учителів недостатньо звертали увагу на пробудження математичного мислення у дітей, не завжди унаочнювали уроки з арифметики.

З загальної кількості учнів 105 дітей закінчили перший клас з відмінними оцінками, набагато покращилась, у порівнянні з минулим навчальним роком, каліграфія дітей, 15 класів мають повну успішність.

2 клас

Всього в районі працювало 46 класів, де навчалось 914 учнів. Програмовий матеріал з усіх предметів виконано повністю і добре повторено.

Більшість учителів приділяли належну увагу розвитку мови учнів, вивченню граматики, покращенню стану та каліграфії письма, звертали увагу на усі обчислення в межах тисячі, на володіння технікою виразного читання і переказу.

Із 914 учнів переведено до наступного класу — 880 учнів,

Залишено на повторний курс — 26 учнів.

Дано роботу на осінь — 8 учням.

101 учень закінчило 2-й клас з відмінними оцінками, 15 класів мають повну успішність, що говорить про покращення стану навчання дітей у другому класі.

Найбільше не встигає учнів з російської мови, що говорить про те, що частина вчителів не звертали потрібної уваги на вивчення дітьми звуків, вимову окремих російських слів, уроки з російської мови недостатньо унаочнювали, недостатньо застосовували аналіз речень і окремих слів, нехтували таким видом роботи як списування, придумування самими учнями речень та інші.

3 клас

В районі працювало 47 класів, в яких навчалось 1006 учнів. Програмовий матеріал виконано повністю, добре повторений і більшістю учнів засвоєний.

Багато учителів приділяло велику увагу організації класу, покращенню каліграфії учнів, ґрунтовному засвоєнню граматичних правил учнями і приміненню їх на письмі, володіння технікою розв'язування задач, ознайомлення дітей з суспільними і історичними подіями, прищепленню любові до Радянської Батьківщини, Комуністичної Партії, Радянського Уряду.

Із 1006 учнів переведено до наступного класу — 941 учень,

Залишено на повторний курс — 51 учень.

Дано роботу на осінь — 14 учням.

83 учні закінчили 3-й клас з відмінними оцінками, 9 класів мають повну успішність.

Найгіршу успішність мають учні з російської мови. Частина учителів не добивалися прищепити любов дітям до вивчення російської мови, не добивалися, щоб учні добре володіли технікою виразного читання і повного і послідовного переказу прочитаного, не організували роботу над помилками, не запроваджували достатньої роботи з учнями по ліквідації виявлених недоліків у знаннях учнів з російської мови.

4 клас

В районі працювало 57 класів, де навчалося 1514 учнів. Навчальна програма виконана повністю, успішність учнів, у порівнянні з минулим навчальним роком, покращилась.

Багато учителів приділяли велику увагу загальному розвитку учнів, вивченню на уроках історії історичних подій, зв'язаних з творенням радянської країни і її бурхливим розвитком. На уроках з біології учителі прививали любов до природи, організували виготовлення гербаріїв, різних колекцій. У світлі праць товариша Сталіна з питань мовознавства вчителі багато працювали над набуттям учнями міцних навиків із орфографії, покращення каліграфії та техніки виразного читання. На уроках арифметики учителі звертали увагу на розвиток у дітей математичного мислення, на усне обчислення і рахунок, на техніку розв'язування задач, на різні види з великою кількістю поставлених в умові питань. З метою запровадження політнавчання учителі добивалися, щоб добре учні рахували на рахівниці, ознайолювали їх з вимірюванням різних площ на місцевості.

Із 1514 учнів переведено до наступного класу — 1391 учень.

Залишено на повторний курс — 65 учень.

Дано роботу на осінь — 58 учням.

98 учнів мають відмінні показники у навчанні, 8 класів мають повну успішність, найбільшу неуспішність мають учні з арифметики, основною причиною цього є те, що частина учителів мають самі недостатню підготовку з арифметики, не привчають учнів до логічного математичного мислення, уроки з арифметики недостатньо унаочнюють, не здійснюють індивідуального підходу до учнів і не надають допомоги відсталим, недостатньо звертають увагу на техніку усних та писемних обчислень. Так, наприклад, в результаті цього, учителька IV класу Бориспільської середньої школи № 1 (Диманштейн Н.Г.) із загальної кількості 39 учнів перевела до наступного класу лише 26 учнів.

по I—IV класах

В районі працювало 192 класи (142 комплекти), де навчалося 4131 учень, переведено до наступних класів — 3882 учні.

Залишено на повторний курс — 167 учнів.

Дано роботу на осінь — 82 учням.

Процент успішності 94.

Всього класів, які мають повну успішність — 47, учителів, які добилися повної успішності — 38:

Семенюк В.Є. — керівник 2-го класу Бориспільської середньої школи № 5.

Засенко О.П. — керівник 1—3 класу Любарецької середньої школи.

Прожейко О.П. — керівник 2-го класу Сеньківської середньої школи.

Слончак Ю.С. — керівник 3-го класу Сеньківської середньої школи.

Шапар М.П. — керівник 4-го класу Старинської середньої школи.

Салівон Л.М. — керівник 2-го класу Старинської середньої школи.

Кацович К.В. — керівник 1-го класу Бориспільської середньої школи № 2.

Антоненко О.М. — керівник 2-го класу Радгоспівської семирічної школи.

Каліновська Л.С. — керівник 1-го класу Іванківської середньої школи.

Кузьмик Г.А. — керівник 3-го класу Бориспільської початкової школи № 4.

Анатолієва А.І. — керівник 1-го класу Бориспільської початкової школи № 4, та ряд інших.

Указані вчителі добре працювали над підвищенням свого ідейно-політичного і фахового рівня, старанно готувались до проведення своїх уроків, завжди їх відповідно унаочнювали. Матеріал подавали в доступній формі для дітей, держали тісний зв'язок з батьками по питанню виховання та навчання дітей.

Указані вчителі брали активну участь в роботі методоб'єднання учителів молодших класів, допомагали в роботі молодим учителям. В результаті проведеної роботи систематично майже рік у рік добиваються 100% успішності в своїх класах.

Але ряд учителів шкіл району зовсім не забезпечували роботу у своєму класі:

Діманштейн Н.П. — класний керівник 4-го класу Бориспільської середньої школи № 1.

Комащенко О.О. — учитель 3-го класу В.Старицької семирічної школи.

Глядченко Г.П. — учитель 2-го класу Кіровської семирічної школи.

Заболотна К.Г. — учитель 4-го класу Дударківської середньої школи та ряд інших.

V—X класах

МОВА І ЛІТЕРАТУРА

Важливу роль у справі покращення стану грамотності учнів протягом навчального року відіграла перебудова викладання мови у світлі вчення Й.В.Сталіна з питань мовознавства.

Більшість учителів району, викладачів мови звертали велику увагу на викорінювання марсівського вчення і вперто працювали над перебудовою викладання мови в світлі вчення В.Й.Сталіна про мову.

Першим своїм завданням учителі ставили боротьбу за цілковите відновлення граматики в своїх правах, серйозну увагу приділяли вивченню фонетики, широко використовували всі види граматичного розбору: фонетичний, морфологічний і синтаксичний.

Належну увагу вчителі приділяли аналізу помилок, словниковій роботі та індивідуальній роботі з кожним учнем.

В кожній школі району запроваджений єдиний мовний режим, за додержанням якого слідували більшість вчителів району.

Учителі добивалися високої культури усної і писемної мови учнів, їх навчали застосовувати набуті теоретичні знання на практиці, уміти писати ділові папери.

Важливу роль в покращенні стану викладання мов відіграла робота районної предметної комісії мовників, на засіданнях якої ставились цілий ряд актуальних питань, зв'язаних з перебудовою викладання мови в школі у світлі праць товариша Сталіна з мовознавства.

Керівниками шкіл, працівниками РВНО більш серйозну увагу зверталось на покращення стану викладання мови, аналізу відкритих уроків з мови та запровадженню політехнічного навчання на уроках з мови та літератури.

На уроках з російської та української літератури більшість учителів району виховували в учнів радянський патріотизм, любов учнів до великого російського народу, показували віковичну дружбу російського і українського народів і боротьбу за їх визволення, показували і розкривали американсько-англійський імперіалізм, як злишого ворога трудящого народу, показували ріст демократичного табору миру і боротьбу всього прогресивного людства та мир в усьому світові.

На уроках літератури учителі особливу увагу звертали на розкриття величч образів художньої літератури вождів Леніна і Сталіна, Комуністичної Партії Радянського Союзу, її роль в боротьбі за створення радянської держави і побудови комуністичного суспільства в нашій країні.

В результаті проведеної роботи покращилися знання учнів з мов та літератури у порівнянні з минулим навчальним роком. Наслідки екзаменів з російської та української мови по V—X класах в районі такі:

Українська мова:		Російська мова:	
Учнів атестовано	7184		7209
Переведено —	6890		6843
Української літератури		Російської літератури	
Учнів атестовано —	7184		7209
Переведено —	7034		7045

Найбільше не встигає з мови учнів V—X класів, що говорить про недостатню підготовку з мов, особливо з російської, у попередніх класах.

Кращі вчителі мови і літератури:

Півньова В.М. — викладач російської мови і літератури Бориспільської середньої школи № 1.

Гарбуз Т.І. — викладач української мови та літератури Рогозівської середньої школи.

Чопівська Г.Н. — викладач російської мови та літератури Бориспільської середньої школи № 6.

Орда О.Я. — викладач української мови та літератури Вишенської середньої школи.

Сасинович Н.І. — викладач української мови та літератури Бориспільської середньої школи № 1 та ряд інших.

Не забезпечували викладання мов:

Викладач російської мови Старинської середньої школи т. Євтушенко О.В.

Викладач російської мови та літератури В. Олександрівської семирічної школи т. Шматова Н.Г.

Викладач української мови та літератури Бортницької семирічної школи т. Ягудик Т.П.

Викладач української мови та літератури Сошниківської семирічної школи т. Штефан М.Т.

ОСНОВНІ НЕДОЛІКИ У ВИКЛАДАННІ МОВИ

Частина учителів немає достатньої підготовки по мові і літературі.

Недостатня підготовка з мови у учнів IV—X класів.

В роботах учнів V—VII класів допускаються орфографічні помилки.

В роботі учнів VIII—X класів — велика кількість пунктуаційних та стилістичних помилок.

Ряд учнів не вміють робити узагальнення і висновки з питань літератури в поєднанні з суспільно-політичним життям.

У відчитному навчальному році була недостатня кількість підручників з літератури і хрестоматії для VIII—X класів.

Основним напрямком роботи у наступному навчальному році по підвищенню грамотності учнів буде боротьба учителів по ліквідації указаних недоліків.

МАТЕМАТИКА І ФІЗИКА

Навчальна програма в усіх класах виконана повністю. У відчитному навчальному році збільшилось виготовлення саморобних наочних посібників з математики і фізики, використання їх на уроках.

Основні лабораторні роботи з фізики по школах району виконані. З метою цього було організовано проведення лабораторних робіт з фізики при Бориспільській середній школі № 1 не тільки для учнів своєї школи, а й для других: Вороньківська середня школа № 1, Сеньківська середня школа, Кіровська семирічна школа, Мартусівська семирічна школа та інші.

При багатьох школах району: Старинській середній школі, Любарецькій середній школі, Дударківській середній школі, Бориспільській середній школі № 1 збагатилися фізико-математичні кабінети, що дало можливість покращити стан викладання цих дисциплін в школах.

Добре працювали в районі предметна комісія викладачів математики і фізики, в роботі якої брали активну участь викладач математики Бориспільської середньої школи № 1 т. Зайцева Є.У., Ліпшиць С.И., викладач математики Старинської середньої школи т. Мисник М.М., викладач математики Вишенської середньої школи т. Гойко А., викладач математики Любарецької середньої школи т. Калита П.Г. та ряд інших.

З метою запровадження політехнічного навчання в школі викладачі математики і фізики на уроках поєднували теоретичні знання учнів з практичними роботами: ознайомлення учнів з найновішими досягненнями в техніці, вимірювання площ на місцевості, ознайомлення дітей з основними фізичними процесами на виробництві, практичне вимірювання об'ємів та інше.

Наслідки успішності з математичних дисциплін та фізики по V—X класах такі:

	Атестовано	Встигає
Арифметика	3881	3597
Алгебра	3228	5083
Геометрія	7204	6966
Тригонометрія	745	736
Фізика	5228	5047

Кращу успішність мають учні з тригонометрії і геометрії, гіршу з арифметики.

Недоліки у викладанні математики і фізики:

Недостатня підготовленість учнів з арифметики, особливо з V класів.

Труднощі при розв'язуванні геометричних задач та побудову доведення.

Частина учителів недостатню увагу звертали на унаочнення уроків математики і фізики.

Бідність фізико-математичних кабінетів при багатьох школах району.

Не при всіх школах повністю виконані лабораторні програмові роботи.

Повільно запроваджується політехнічне навчання в школах району з цих дисциплін.

Частина викладачів математики мають недостатню підготовленість.

З початку слідуючого навчального року буде вестися боротьба по ліквідації вказаних недоліків.

ІНОЗЕМНА МОВА

В районі програмовий матеріал з іноземних мов пройдено вчасно і повторено.

У відчитному навчальному році введено французьку мову в Рогозівській середній школі, Сеньківській середній школі та англійську мову у Старинській середній школі, крім того проводиться викладання французької мови в Бориспільській середній школі № 2, англійської та французької мови в Бориспільській школі № 1, англійської при Бориспільській школі № 5 і Бориспільській семирічній школі № 6. По всіх інших школах проводиться викладання німецької мови.

На уроках з іноземної мови вчителі використовували тексти для проведення виховної роботи з учнями, прищеплення радянського патріотизму та національної гордості, намагалися дати відповідний запас слів для учнів, необхідних в житті.

Як недолік у викладанні іноземних мов був недостатній контроль з боку РВНО і керівників шкіл над роботою вчителів, відсутність різних граматичних таблиць та недостатня кількість підручників з іноземної мови, особливо з англійської та французької.

Наслідки успішності з іноземної мови:

	Атестовано	Встигає
Німецька мова	5790	5660
Французька мова	1454	1351
Англійська мова	617	587

ПРИРОДОЗНАВСТВО ТА ХІМІЯ

Виконуючи рішення XIX з'їзду КПРС про запровадження політехнізації в школі велика частина учителів-біологів на уроках з природознавства висвітлювали працю великих перетворювачів природи Мічуріна і Лисенка, прищеплювали дітям навиків і любов до природи, вміння спостерігати за розвитком рослин і тварин, доглядати їх.

Вивчення теоретичного курсу тісно поєднувалось з працею на пришкольніх дослідних ділянках.

При викладанні анатомії та фізіології людини вчителі завжди підкреслювали павлівські погляди на організм, як єдине ціле, на керівну роль в організації головного мозку та розуміння рефлексу, як основи нервово діяльності.

Учні ознайомлювались з науковим відкриттям вітчизняних вчених та досягненнями біологічної науки.

З метою прищеплення учням практичних навичок велика частина учителів ознайомлювали учнів з досягненнями радянських вчених в галузі медицини, новаторів сільського господарства.

Так, наприклад, при опрацюванні теми «Кістково-м'язева система» ознайомлювали учнів з першою медичною допомогою при вивихах та зламах.

На матеріалі курсу основ дарвінізму вчителі виховували в учнів діалектико-матеріалістичний світогляд, атеїзм.

Добре проводилось поєднання проходження теоретичного матеріалу з практичними роботами по природознавству та лабораторними роботами із хімії в Бориспільській середній школі № 1, Вишньківській середній школі, Вороньківській середній школі № 1, Любарецькій середній школі, В.Старицькій семирічній школі та інших.

Наслідки успішності з природознавства та хімії:

	Атестовано	Встигає
Природознавство	6935	6826
Хімія	3323	3298

ІСТОРІЯ, КОНСТИТУЦІЯ ТА ГЕОГРАФІЯ

З усіх цих предметів програмовий матеріал виконаний і вчасно повторений.

На уроках історії, конституції та географії вчителі ознайомлювали дітей з рішеннями XIX з'їзду Комуністичної Партії, виконання яких дасть можливість підготувати всі необхідні умови для побудови Комуністичного суспільства в нашій країні, показували дітям героїчну боротьбу нашого народу за створення радянської влади, за побудову безкласового суспільства, показували перевагу нашого державного устрою над капіталістичною системою. На історичних прикладах показували дітям віковичну дружбу всіх народів Радянського Союзу, боротьбу їх за створення миру в усьому світові, прищеплювали любов до своєї Батьківщини, Комуністичної партії і Уряду, які ведуть наш народ до вершин розвитку людського суспільства-комунізму.

На уроках географії вчителі показували ріст величезних гідроелектростанцій в нашій країні, багатства нашої держави, проводили екскурсії з метою ознайомлення з рідним краєм і його вивченням.

На уроках використовувались карти, таблиці, картини і інші наочні посібники, що дало можливість набагато покращити знання учнів з цих предметів.

Наслідки успішності з історії, Конституції та географії:

	Агестовано	Встигає
Історія	7204	7050
Конституція	1884	1865
Географія	6935	6781

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА

З фізичної підготовки навчальна програма по школах району виконана повністю. При кожній середній та семирічній школі працював учнівський фізколектив, організований в секції та гуртки.

При школах району працюють фізкультурні гуртки, систематично. Систематично в районі працював кожного місяця дводенний семінар викладачів фізичної і військової підготовки.

По школах району підготовлено таку кількість значкистів:

На значок ГТО 1 ст.	— 227.
На значок ГТО 2 ст.	— 115.
На значок БГТО	— 3025.
На значок стрілецької класифікації	— 73.

З метою покращення стану фізичної підготовки учнів в районі проведені зимні змагання по лижам та в літній час районну спартакіаду учнів шкіл.

У цих змаганнях першість здобув фізкультурний колектив Бориспільської середньої школи №1, крім того добились непоганих результатів колективи Сеньківської середньої школи, Старинської середньої школи, Бортницької семирічної школи, Вороньківської середньої школи №1 та ряду інших.

Недоліки в проведенні фізичної підготовки учнів:

Незадовільний контроль з боку працівників РВНО та окремих керівників шкіл над роботою керівників фізичної підготовки.

Недостатність у відповідній матеріальній базі в проведенні фізичної підготовки учнів.

Відсутність будівельного матеріалу для обладнання фізкультурних площадок при школах.

Непідготовленість частини керівників фізичної підготовки і учителів I—IV класів по проведенню фізичного виховання учнів.

Із загальної кількості 11335 учнів на кінець навчального року залишено на повторний курс 481 учень та дано роботу на осінь 414 учням. Процент успішності по району становить 93.

Учителі V—X класів, які добились 100% успішності:

Нікітіна, викладач російської мови V—VII класів Бориспільської середньої школи №5.

Андрешко М.Т., викладач української мови Бориспільської середньої школи №5.

Глушко І.Д., викладач історії X-х класів Бориспільської середньої школи №1.

Ленський І.І., викладач хімії IX—X класів Бориспільської середньої школи №1.

Рижов В.М., викладач французької мови VII—IX класів Бориспільської середньої школи №1.

Коваленко А.П., викладач німецької мови VII—X Любарецької середньої школи.
 Гажала В.Г., викладач географії VII—VIII класів Бориспільської середньої школи №2.
 Скрипка Г.І., викладач історії VII—VIII класів Іванківської середньої школи.
 Голубова О.П., викладач української мови V—VIII класів Вишенської середньої школи.

Добрих результатів в своїй роботі добились педагогічні колективи таких шкіл району:

Бориспільська середня школа №5 (директор Потьомкін І.П., завпед Бабушкіна Н.Г.), де з 283 учнів не встигає — 4 учні, закон про загальне обов'язкове навчання виконаний.

Сеньківська середня школа (директор Слончак А.П., завпед Чайка), де з 473 учнів не встигає 13 і дано на осінь роботу — 4 учням.

Вороньківська середня школа №1 (директор Кривенко М.В., завпед Федченко М.О.), де з 674 учнів залишено на повторний курс 17 учнів, робота на осінь дана 24 учням.

Гнідинська семирічна школа (директор Галатенко Ф.М., завпед Степанова Є.В.), де з 218 учнів залишено на другий рік 12 учнів, закон про загальне обов'язкове навчання виконане.

Ревнівська початкова школа (завідувач Головаха Л.С.), де з 77 учнів дана робота на осінь 1 учневі, і ряд інших.

По указаних школах відвідування учнів школи становить від 96 до 99%.

Найгірших результатів показали педколективи таких шкіл:

Кіровська семирічна школа, де з 311 учнів залишено на повторний курс 23 учні, та дана робота на осінь 51 учневі.

В.Старицька семирічна школа (директор Ткаченко П.С., завпед Бона П.І.), де з 2502 учнів залишено на другий рік 16 і дана робота на осінь 8 учням.

Рогозівська середня школа (директор Лазоренко О.Д., завпед Мартинюк В.О.), де з 715 учнів залишено на другий рік 46 учнів, дано роботу на осінь 20 учням.

Низька успішність учнів Іванківської середньої школи (директор Гаврилов О.О., завпед Петровський К.В.), де з 538 учнів залишено на другий рік 41 учень і дана робота на осінь 29 учням.

Перебудівська початкова школа (завідувач Карпенко М.П.), де з 32 учнів залишено на другий рік — 1, дана робота на осінь — 2 учням.

По більшості указаних шкіл закон про загально-обов'язкове навчання невиконаний, а також процент відвідування по цих школах становить в середньому 88—90%.

З метою покращення свідомої дисципліни учнів по школах доведено до свідомості учнів наказ Міністра Освіти УРСР №111 від 28 лютого 1952 року «Про зміцнення дисципліни в школах УРСР». По школах вивчались та запроваджувались в життя «Правила для учнів», виписки з яких вивішені по приміщеннях шкіл, систематично проводились класними керівниками та вчителями бесіди з учнями і батьками на різні теми, пов'язані з виконанням правил для учнів.

Особливих порушень дисципліни учнями в школі не було, за виключенням двох учнів Бориспільської середньої школи №1 — Білецький учень 10-го класу, який судився за крадіжку і учениця 10-го класу цієї школи завагітніла під час навчання. Виключено за погану дисципліну учня Бориспільської середньої школи №2.

З метою покращення дисципліни учнів поза школою і в сім'ї, класними керівниками і вчителями шкіл району прочитано до 180 лекцій педагогічного характеру, в райцентрі організовано було чергування учителів в кінотеатрі і других громадських місцях.

У всіх школах району навчальна робота тісно пов'язувалась з виховною роботою і планувалась у нерозривному зв'язку.

Більшу увагу приділялось класними керівниками, вчителями і піонервожатами естетичному та антирелігійному вихованню учнів.

У всіх середніх і семирічних школах проведено огляд художньої самодіяльності учнів та в червні місяці цього року — художню олімпіаду учнів шкіл району. Найкращих результатів в цьому відношенні добилися Вороньківська школа № 1 (директор Кривенко М.В., художній керівник Зонь А.П.), Вишеньська середня школа (директор Куц О.Т., художній керівник Голубова О.Р.), Старинська середня школа (директор Мелешко Й.П., художній керівник Іщенко М.К.).

При всіх школах району систематично проводилися ранки та вечори, які мали значний виховний вплив на учнів.

Понад 800 доповідей прочитано протягом навчального року для дітей виховного характеру: про відзначення найважливіших дат і подій, про життя і діяльність вождів партії держави, про радянську армію та інше.

Силами учителів і бібліотекарів шкіл проводилися читацькі конференції, які мали величезне значення у справі виховання учнів в комуністичному дусі.

В школах силами учнів під керівництвом класних керівників випущено понад 1300 стінних газет, 400 фотомонтажів, велику кількість альбомів та бюлетенів, які відображали актуальні питання з життя учнів, їх навчання та виховання.

З загальної кількості 11335 учнів в районі являються комсомольцями 2074, піонерами 7191. При школах району організовано 24 комсомольських та 36 піонерських організацій.

В усіх середніх школах та в 11 семирічних школах є штатні піонервожаті, а при двох семирічних та початкових школах ці обов'язки виконують вчителі.

Робота піонерських, комсомольських та учнівських організацій була направлена в напрямку поліпшення успішності учнів та покращення їх дисципліни.

Протягом навчального року два рази був проведений в районі семінар-конференція старших піонервожатих, директорів шкіл та класних керівників по питаннях виконання рішення УП Пленуму ЦК ВЛКСМ.

При школах організувались піонерські збори, тісно пов'язані з виконанням програмного матеріалу та покращення виховання піонерів і учнів у школі, поза школою і в сім'ї.

В червні місяці цього року проведений зліт юних піонерів, в якому взяло участь 890 піонерів від 22 шкіл району.

Краще проводили роботу комсомольські, піонерські та учнівські організації при Бориспільській середній школі № 5 (директор Потьомкін І.П., ст.піонервожата Острожинська В.М.), Вишеньській середній школі (директор Куц О.Т., ст.піонервожата Шкара О.Я.), Вороньківській середній школі № 1 (директор Кривенко М.В., ст.піонервожата Кудря А.П.) та ряду інш.

Класні керівники проводили свою роботу по вихованню дітей разом з ст. піонервожатами та учителями шкіл, держали тісний зв'язок з батьками учнів. Добре працювали такі класні керівники:

Гажала В.Г. — класний керівник 7-го класу Бориспільської середньої школи № 2.

Нікітіна Т.П. — класний керівник 7-го класу Бориспільської середньої школи № 5.

Коваленко А.П. — керівник 10-го класу Любарецької середньої школи та ряд інших.

В районі працювало 205 різних гуртків, які охоплювали до 1000 учнів.

КОНТРОЛЬ І КЕРІВНИЦТВО ЗА РОБОТОЮ ШКІЛ І ОРГАНІВ НАРОДНОЇ ОСВІТИ

Основним напрямком роботи РВНО і шкіл району протягом навчального року було виконання рішень XIX з'їзду КПРС, боротьба за покращення стану навчально-виховного процесу в школі, підвищення грамотності учнів.

З метою перебудови викладання мов у світлі вчення Й.В. Сталіна з питань мовознавства в районі проведені такі міроприємства:

На серпневій нараді учителів в 1952 році було загострено питання про підвищення грамотності учнів шкіл з мови.

Проведені науково-практичні конференції в районі та в більшості середніх та семирічних школах району, де було прочитано цілий ряд докладних доповідей про перебудову викладання мов у світлі праць товариша Сталіна з питань мовознавства, обмін досвідом, проведення граматичного розбору і другі.

Кожного місяця на засіданнях предметних комісій та методоб'єднаннях вчителів I—IV класів також ставилися доповіді по питанню перебудови викладання мов.

У всіх школах району запроваджений єдиний мовний режим. Вимоги цього режиму були обмірковані на зборах учителів та учнів школи. Всі вчителі посилили вимоги в напрямку покращення каліграфії і піднесення загальної грамотності учнів.

Була поставлена вимога до всіх учителів-предметників у письмових роботах учнів виправляти всі граматичні і стилістичні помилки, стежити за оформленням їх.

При більшості шкіл району запроваджені словники для учнів з незрозумілими словами.

Більшість вчителів шкіл домагались того, щоб прищепити учням любов і пошану до російської і української мов. На уроках вони проводили цікаві бесіди з історії мови, робили з учнями цікаві вправи і граматичний розбір.

Разом із піонервожатами вчителі проводили піонерські збори, присвячені вивченню мови на теми: «Изучай великий русский язык», «Я русский бы выучил только за то, что им разговаривал Ленин».

Протягом навчального року по школах району проведено понад 80 відкритих уроків з мов та літератури. Виготовлено велику кількість різних таблиць для унаочнення.

На засіданнях виконкому Районної Ради депутатів трудящих, райкому партії ставилися питання про перебудову викладання мов у світлі вчення товариша Сталіна в школах району.

Учителі-викладачі мов навчають учнів писати опис окремих передових підприємств, самовідданої праці радянських людей на виробництві, уміння знайти потрібну книгу і користуватися її змістом, користуватися словником, писати ділові папери.

З метою виконання рішень XIX з'їзду КПРС школами і РВНО проведені такі міроприємства:

Рішень XIX з'їзду КПРС опрацьовано учителями всіх шкіл району.

У простій формі протягом навчального року ці рішення учителями доводилися до відома учнів шкіл.

По РВНО і школах району складені міроприємства на виконання рішень XIX з'їзду про школу.

Проведено пленум Бориспільського райкому партії з участю керівників шкіл по виконанню рішень XIX з'їзду.

При 12 школах району створені партійні організації.

Боротьба учительських колективів систематично направлялась на виконання закону про загальнообов'язкове навчання, покращення відвідування учнями школи, посилення навчально-матеріальної бази шкіл району.

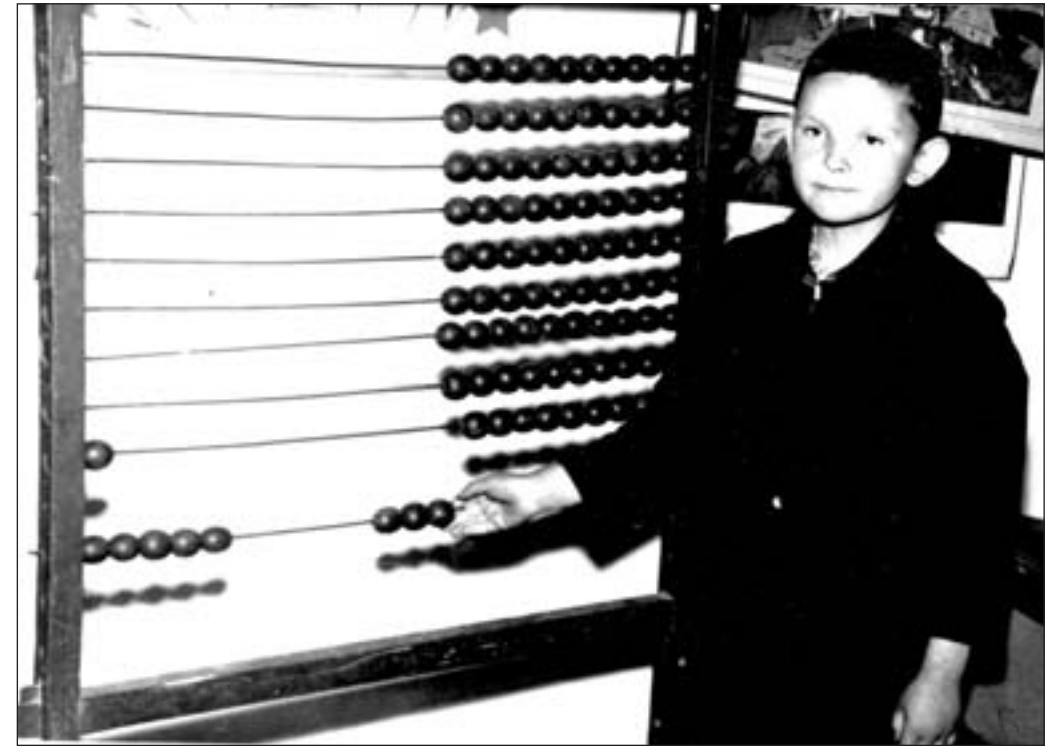
В більшості шкіл району вводилось політехнічне навчання в школу, з метою чого покращилась робота на пришкільних дослідних ділянках, організовувались екскурсії на виробництво і колгоспи, на уроках учителі прищеплювали любов до сільського господарства, покращилась робота по виконанню всіх програмових лабораторних робіт.

З загальної кількості директорів і завідувачів шкіл не надавали відповідної допомоги учителям, не контролювали їх роботу директор Іванківської середньої школи т. Гаврилов О.О., директор Кіровської семирічної школи т. Олефіров П.Т., директор В.Старицької семирічної школи т. Ткаченко П.К., директор Бортницької семирічної школи т. Дригайло В.М., Директор Глибоцької семирічної школи т. Рибін В.Т., завпед В.Олександрівської семирічної школи т. Шматова В.Г., Бориспільської середньої школи т. Бабушкіна Н.Г., які протягом навчального року відвідали всього від 15—25 уроків учителів, не проводили глибокого аналізу відвіданих уроків, не контролювали роботу учителів над підвищенням ідейно-політичного і фахового рівня, не домагалися виконання закону про загальнообов'язкове навчання, не керували роботою комсомольських, піонерських та учнівських організацій в школі.

Повністю забезпечували керівництво і контроль за роботою шкіл директор Вишенської середньої школи т. Куц О.Т., Бориспільської середньої школи № 5 т. Потьомкін І.П., Вороньківської середньої школи № 1 т. Кривенко М.В., Сеньківської середньої школи т. Слончак А.П., які відвідали протягом навчального року від 200 до 400 уроків вчителів, глибоко аналізували їх, допомагали учителям в їх роботі, організовували педагогічні колективи на боротьбу за виконання рішень XIX з'їзду.

При РВНО була створена Рада, вироблена тематика для її роботи. Але засідання проводилось лише 2 рази, що було недоліком в роботі РВНО.

Протягом навчального року працівниками РВНО було фронтально обстежено 23 школи і тематично — 18. Необстежених шкіл в районі немає, але при обстеженні великої кількості шкіл інспекторами РВНО не склалися акти перевірки.

с. Вишеньки. Шкільний «комп'ютер»-рахівниця», середина XX століття.

Інспектор Біденко В.Й. протягом року обстежила 12 шкіл, оформила актами 6 шкіл. Під час перевірки не давала відповідної допомоги вчителям і керівникам шкіл в їх роботі, не проводила глибокого аналізу відвіданих уроків, перекручувала фактичний матеріал при перевірці шкіл займалася окоманілюванням.

Інспектор шкіл Бубекова З.В. немає відповідної освіти, не володіє українською мовою, посаді інспектора не відповідає.

В результаті незадовільно роботи інспекторів достатнього контролю за роботою шкіл в районі не було.

Протягом навчального року на засіданнях виконкому ставились такі питання:

Три рази про виконання закону про загальне обов'язкове навчання.

Про стан навчально-виховної роботи — 2 рази.

Про підготовку і проведення екзаменів в школах району.

На двох сесіях Бориспільсько районно Ради депутатів трудящих стояли такі питання:

Підготовка шкіл до нового навчального року

Робота шкіл і органів народної освіти.

При виконкому районної Ради депутатів трудящих працювала комісія сприяння виконанню закону про загальне обов'язкове навчання і комісія по боротьбі з дитячою безпритульністю і бездоглядністю.

ПІДСУМКИ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІДНИХ І ВИПУСКНИХ ЕКЗАМЕНІВ В ШКОЛАХ РАЙОНУ

У всіх школах району протягом навчального року систематично проводилось повторення програмового матеріалу.

Всіма школами вчасно була виготовлена екзаменаційна документація. Працівниками РВНО та позаштатними інспекторами були перевірені всі додатки до білетів.

При всіх школах району вчасно були складені розклади консультацій та екзаменів та перевірені педагогічним кабінетом РВНО.

При більшості шкіл району були створені і відповідно обладнані кімнати для підготовки до екзаменів і проведення консультацій.

Хід підготовки до екзаменів і проведення їх систематично висвітлювалось у шкільній і районній пресі. Особливо добре була налагоджена робота в цьому відношенні у Бориспольській середній школі №1, Сеньківській середній школі, де за кожний екзамен випускався добре оформлений бюлетень.

Перед початком навчального року при школах були проведені збори батьків учнів класів, які екзаменуються.

Вчителі Вишенської школи, середина ХХ століття.

Під час екзаменів добре були оформлені у школах екзаменаційні кімнати, налагоджено чергування учителів та членів батьківських комітетів, покращилась робота шкільних буфетів.

Тексти екзаменаційних робіт вчасно були одержані із облВНО і видані школам.

Порушень інструкцій під час проведення екзаменів в школах не було, випускні та перевідні екзамени проводились на високому політичному і науковому рівні.

Особливо добре була організована підготовка і проведення екзаменів у Сеньківській середній школі (директор Слончак А.П.), де із 473 учнів здали екзамени 456 учнів.

Всі учні 10-х класів Бориспільської середньої школи №1 здали екзамени і 6 із них нагороджені срібними і золотими медалями.

В Бориспільській середній школі №5 (директор Потьомкін І.П.) із 283 учнів здали екзамени 279.

Вороньківська середня школа №1 (директор Кривенко М.В.) із 674 учнів здали екзамени 633.

Незадовільно були проведені екзамени у Кіровській семирічній школі (директор Олефіров П.Т.), де учні V–X класів (учителька Пічкур Ф.Д.) не за своїли програмовий матеріал, а також показали низьку успішність учні в VII–X класах цієї школи з алгебри (викладач Чуйко В.А.) і української мови (викладач Чуйко А.Ю.)

Учні IV-го класу Бориспільської середньої школи №1 (учителька Діменштейн Н.Г.) під час екзаменів показали також дуже низьку успішність: із 39 учнів переведено до 5-го класу лише 26 учнів.

ПРОХАННЯ ДО ОБЛАСНОГО ВІДДІЛУ НАРОДНОЇ ОСВІТИ

Укомплектувати районний відділ народної освіти відповідними інспекторами шкіл.

Направити в район 4-х викладачів математики і фізики VII–X кл. та 2-х викладачів російської мови та літератури VII–X кл.

Виділити необхідний будівельний матеріал для ремонту шкільних приміщень і вчительських квартир.

Завідувач Бориспільського РВНО

підпис (Бойко)» [90].

* *
*

Позакласна та позашкільна робота

Після жовтневого перевороту 1917 року, закриття в 1919 році всіх церковно-парафіяльних шкіл та початку тотальної антирелігійної пропаганди радянська влада запроваджувала нові форми виховання учнів. З цією метою була створена Всесоюзна піонерська та комсомольська організації. З'явилися їх молоді підопічні — жовтенята. Головним завданням цих організацій було виховання у молоді відданості ідеям Комуністичної партії СРСР та їх вождям, особливо Володимиру Леніну. Інтенсивно розвивалась сітка гурткової роботи.

Одними з перших запрацювали в школах драматичні гуртки, які стали особливо актуальними в часи ліквідації неписьменності: лише грамотні могли вивчити напам'ять потрібні слова тої чи іншої ролі. Театральні постановки успішно і залюбки готували в кожній школі. В них брали участь і учні, і вчителі. Ось що згадували вчителі — пенсіонери із с. Гора К. Чубинська та К. Котко: «В 1920 році вистави відбувалися у великій клуні. Там ми влаштували сцену і вкопали довгі ослони. Завіса й куліси були з мішквини, на яких Петро Петрович Верна малював декорації. Режисером був Семен Якович Васюхно, який і заснував театр. На хуторі виявилось чимало здібних акторів — аматорів. Глядачів сходилося багато, навіть з Великої та Малої Олександрівки, з Дарницької лісопилки та з роз'їзду «Бортничі» [224].

Інтерес до театральних вистав в школах збільшився тоді, коли Лесь Курбас у 1922 році відкрив у Борисполі творчу майстерню Київського театру «Березіль».

Робота в Бориспільській творчій майстерні театру «Березіль», якою керував Лесь Курбас, цікавила не тільки жителів Борисполя, а й сільських мешканців. Саме на період діяльності Бориспільської майстерні театру «Березіль» припадає сплеск роботи театральних гуртків при школах Бориспільщини, які відкрились майже в усіх школах.

Слід зауважити, що драматичні гуртки, що діяли при школах не одне десятиліття, в кінці ХХ ст. поступово зникали. На початку ХХІ ст. в школах Бориспільщини їх залишилось зовсім небагато. Помітно виділявся серед них драматичний гурток у Вороньківській середній школі під керівництвом вчительки цієї ж школи Гриценко Надії Іванівни.

Навіть в перші повоєнні роки драматичні гуртки в районі були найчисленнішими. Це підтверджує звіт завідуючого Бориспільським райвно за 1945—46 н. рік, що дає досить повну картину гурткової роботи в школах Бориспільщини, яка була ґрунтовною і масовою.

«При всіх школах району в 1946—47 н. р. працювали такі гуртки:

Голосного читання — 34 учні (2 гуртки).

Юннатів — 13, в них 135 учнів.

Драматичні — 35, в них 452 учні.

Літературні — 17, в них 371 учні.

Музичні — 9, в них 97 учні.

Військові — 17, в них 412 учні.

Математичні — 6, в них 72 учні.

Технічні — 1, в ньому 12 учнів.

Учні під керівництвом учителів виготовляли наочне приладдя, робили різні дослідди, працювали на дослідних ділянках. В гуртках голосного читання та літературних читали твори класиків української та російської літератур. За допомогою драматичних і музичних гуртків влаштовували художні вечори, святкували революційні свята та відзначали знаменні історичні дати. В більшості гуртки працювали за планами і календарем. Деякі гуртки самодіяльності виступали на районній олімпіаді (Бориспільська середня школа, Бориспільська семирічна школа, Вишенська середня школа, Іванківська, Кіровська, Любарецька семирічні школи) і одержали високу оцінку.

Літературними гуртками були організовані тематичні вечори присвячені творчості П.Г.Тичини, Л.М.Толстого, Л.Українки, Т.Г.Шевченка.

Фізичні гуртки розробляли питання, як побудувати плаваючу рибку, вивчали життя Галілея, розв'язували задачі для любителів фізики та ін. Вся гурткова робота була підпорядкована задачам та інтересам поглиблення основ науки і розширенню загального кругозору учнів. Майстерень при школах для виготовлення наочного приладдя не було» [17].

Далі в звіті завідуючого Бориспільським райвно констатувалось, що в 1946—47 н. р.: «В переважній більшості шкіл гурткова робота спланована. Заняття гуртків відбуваються за планами-розкладами. У школах району організовані такі гуртки:

Літературні (для 5—7, для 8—10 класів) — 11, математичні — 2, юннатів — 7, історичних — 2, співочих — 13, драматичних — 35, балетних — 3, музичних — 3, технічних — 1. Разом по школах району організовано — 77 різних гуртків, в яких працює 1227 учнів» [17].

«Драматичні гуртки поставили для колгоспників декілька спектаклів «Наталка Полтавка», «Гвардієць», «Чобіт лиха наробив» та ін. Деякі школи організували ланки з учнів для збору шкідника цукрових буряків — довгоносіка (Глибоцька, Любарецька, Рогозівська семирічні школи, Р-Головки початкова школа. Школи району брали активну участь у допомозі госпіталям. Бориспільська семирічна школа збрала для Київського госпіталю: картоплі 275 кг, квасолі 30 кг, цибулі 16 кг, яєць 316 штук, сала 3,5 кг.

Всі школи району добре відзначили Жовтневі свята, Новий рік, 1 травня, День Перемоги. Також проводили відповідну роботу в день Сталінської Конституції. В день народження т. Сталіна, день смерті В.І.Леніна, день жінки-робітниці, Паризької комуни. В школах проводились траурні мітинги в день смерті М.І.Калініна» [17].

Обладнання військових кабінетів примітивне. При школах організовано фізкультурних майданчиків 17, спортивних площадок 12, штурмових полос 2 (Старинській, Вишенській школах).

Протягом року було проведено змагання з масово-військової та фізкультурної роботи. Всього брали участь 17 шкіл. З них 3 середніх і 14 семирічних. Взяти участь у змаганні: учнів середніх шкіл 373, здали норми на значок БГТО — 250, ГТО — 123. Учні семирічних шкіл 927, здали норми на значок БГТО — 927. Всього брали участь у змаганні 1300 учнів. З 13 по 23 травня 1946 р. було проведено спартакіаду. Всього брали участь в ній 7767 учнів. Учні 1—4 класів — 6260, 5—10 класів 1527.

Хор Вишньовської середньої школи, середина ХХ століття.

Учні Вороньківської середньої школи на току, 1969 рік.

З легкої атлетики 7009 учнів. Волейболу 156 учнів, гімнастики 535 учнів. Взяли участь у спартакіаді 5–10 класів хлопців 776, дівчат 751. Учні 1–4 класів хлопців 3106, дівчат 3154.

Протягом року при школах працювали гуртки: фізкультурні, стрілецькі, фізкультурні секції (волейбольні, футбольні, легкоатлетичні) [17].

Спеціалізація у 8–10 класах.

Підготовлено дівчат – радистів – 28, підготовку дівчат – радистів проводила тільки Бориспільська середня школа. Якість навчання хороша. Місцева контора зв'язку допомогла школі в обладнанні радіокласу телеграфними ключами, а військомат – польовою радіостанцією з повним комплектом та кваліфікованим викладачем.

З наявних 99 дівчат 8–10 класів вивчали військову санітарну справу 71, радіо 29, Заняття проводили лікарі, виділені райздраввідділом, викладачі біології. Забезпеченість матеріальною базою з санпідготовки учнів була недостатньою [17].

В усіх школах району в першій половині ХХ ст. гурткова робота була досить різноманітною. Так у Дударківській школі на початку тридцятих років працювало багато гуртків. Згадає випускник Дударківської школи 1940 р. Сидоренко І.М.:

«В Дударківській школі щодня працювало багато гуртків: спортивний, художній, кілька співочих, музикальних, танцювальних, стрілецький, юних мічурінців, драматичний, юних моделістів, санітарний, багато предметних. У коридорі висіла величезна дошка з розкладом їх роботи» [10].

Поруч з гуртковою роботою значна увага приділялась в Дударківській школі ідейно-патріотичному вихованню. Ось що згадає її випускник 1949 р. Бухало О.М.:

«Діти не знали, що таке радіо, вдома не мали газет. Тому з життям країни і за-

рубіжжя нас знайомили на політінформаціях. Пам'ятаю, як нам розповідали про події в Африці, коли Італія напала на Абіссінію, про події громадянської війни в Іспанії. Пам'ятаю, як ми переживали за челюскінців, коли криголам «Челюскін» опинився в льодовому полоні. Кінофільми привозили дуже рідко. Приміщення, де демонстрували фільми, були малі, тому не всі могли подивитися фільм. Організовувались культпоходи на перегляд фільмів у Бориспіль. Там ми дивились фільм «Чапаєв», документальний фільм «Доповідь Сталіна про проект Конституції». Директор Дударківської школи Івчук В.Я. навіть ляльковий театр запросив у школу. Це для нас у той час було чудо» [10].

Згодом з метою розвитку творчих здібностей учнів був відкритий районний Будинок піонерів, через який фінансувалась гурткова робота на Бориспільщині.

Це сприяло новому етапу розвитку гурткової роботи. В другій половині ХХ ст. на Бориспільщині діяла величезна кількість різноманітних гуртків, хори, ансамблі музичних інструментів, лялькові театри, гуртки народних ремесел, духових інструментів, крою та шиття, спортивні, туристичні та інші. Гуртковою роботою були охоплені майже всі учні, адже працювали ще й предметні гуртки, якими безкоштовно керували вчителі-предметники.

Щороку обов'язково проводились районні конкурси між різними гуртковими категоріями. Особливо цікавими були такі змагання серед 12 районних духових оркестрів та лялькових шкільних театрів, що були також у багатьох школах. Наприклад, при Гнідинській школі ляльковий гурток працював майже 20 років, їздив з різноманітними виставами по району, виступав в школах та установах. Автор цих рядків ще ученицею брала активну участь в роботі лялькового гуртка, а згодом віднови-

Духовий оркестр Мирненської школи, керівник В.Луценко.

ла роботу лялькового гуртка, коли сама працювала піонервожатою в Гнідинській школі.

Про гурткову роботу в школах часто писали в районній газеті.

«У 1952—53 навчальному році у Бориспільській школі № 1 працювали 10 гуртків. Гуртківці глибоше знайомилися з історією своєї Батьківщини, вивчали додаткові матеріали, розглядали наочні посібники та самі їх виготовляли. Учителька разом з учнями провела вечір на тему «Вітчизняна війна 1812 року» та історичну вікторину. Учні проводили бесіди, читали доповіді, влаштовували тематичні вечори з відповідним художнім оформленням та історичні вікторини. Завдяки наполегливій і цілеспрямованій роботі учителька добилася 100-відсоткової успішності учнів з історії» [45].

«На початку 1959 року учні Бориспільської школи № 1 виступили зі зверненням до учнів міських колективів Бориспільщини посадити кожному школяреві 2—5 дерев, зібрати по 25 кг металолому, виростити і здати державі по 5 кролів, а також не мати незадовільних оцінок, мати відмінну поведінку у школі і поза нею школою, не пропускати уроків. Ініціатори почину дотримали слова і протягом року виростили і здали державі 2000 кролів, 2200 шкірок, збрали 35 тонн металолому, 2 тонни макулатури, на 1500 крб розповсюдили художньої літератури. Про свої успіхи вони рапортували на загальношкільній лінійці у присутності передової ланкової, депутата Верховної ради УРСР Ганни Федотівни Бідненко» [48].

«Шкільний радіогурток Бориспільської школи № 1 очолював учитель О. Шегель. Його відвідували 19 учнів 8—10 класів. Зокрема, восьмикласники зробили 12 детекторних приймачів та інших приладів, а десятикласник Микола Заболотний та учень 9 класу Леонід Недождій змонтували два лампові радіоприймачі. Силами гуртківців у школі було встановлено радіовузол, через який щодня передавали шкільні новини» [46].

Піонерський хор Вороньківської середньої школи, керівник Пацюк О.Ф.

На платівці запис пісень Рогозівського хору «Посію я огірочки», «Ой у полі вітер віє», 1939 рік.

Після Другої світової війни виник рух червоних слідопитів, які збирали матеріали про живих і полеглих героїв бойових дій, піклувались про вдов загиблих воїнів. В кожній школі створювались кімнати бойової слави, які ставали центром військово-патріотичного виховання. Червоні слідопити діяли при кожній школі Бориспільщини.

Одною з найкращих не тільки в Україні, а й в Радянському Союзі була кімната бойової слави при Гнідинській восьмирічній школі, що удостоєна високої нагороди на Виставці досягнень народного господарства в Москві.

Головним ідеологом та організатором цієї роботи в Гнідині була талановита вчителька Гнідинської школи Птушкіна Марія Панасівна, дочка репресованого, вдова загиблого на фронті. Вона разом із піонервожатою Валентиною Тютюн (Стрілько) в 1972 році створила клуб червоних слідопитів, збрала багатий матеріал про бойовий шлях 136 стрілецької дивізії, яка звільнила село Гнідин від фашистських окупантів. Вони організовували безліч туристичних походів бойовими шляхами 136 стрілецької дивізії. Юні слідопити налагодили зв'язки і організували періодичні зустрічі з ветеранами цієї дивізії, розшукали родичів тих воїнів, що загинули при визволенні села і похоронені на його території.

Кожного року 9 травня у селі Гнідині було величезне свято: проходив учнівський парад перед ветеранами 136 стрілецької дивізії та місцевими учасниками Другої світової війни.

Такі паради в День Перемоги проходили в кожній школі району.

В Гнідинській восьмирічній школі в 1985 році з ініціативи її директора Валентини Стрілько була створена перша в Україні Мала академія народних мистецтв. В ній діяли такі відділення: хорове, народної вишивки, виробів з бісеру, писанкарства, сопілки, бандури, народної іграшки, народного розпису, літературне, фольклорне, різьби по дереву, народної кераміки. Також при Малій академії народних мистецтв діяла пасіка.

Але після того, як директор Гнідинської школи Валентина Стрілько перейшла працювати на іншу посаду, Мала академія народних мистецтв припинила роботу (директор школи Василь Галатенко). Проте в інших школах України Малі академії народних мистецтв успішно діють не одне десятиліття, як наприклад, в Стецівській середній школі Черкаської області, Матвіївському НВК «Всесвіт» Запорізької області та інших закладах.

В другій половині ХХ ст. учні багато подорожували, як по Україні, так і по інших республіках СРСР. Туристичні маршрути розроблялись заздалегідь, а поїздки здійснювались за рахунок коштів шкіл, колгоспів, радгоспів, спонсорів.

Це одним видом нової форми позакласної роботи, який започаткований в Україні з ініціативи автора цих рядків, — світлиці української мови. Одні з перших світлиць з'явилися у Вороньківській та Цасливській школах, а згодом відкрились в школах Києва, Запоріжжя, Полтави та інших освітніх закладах України.

Учні Любарецької середньої школи на параді, 1983 рік.

Народна академічна хорова капела імені Павла Чубинського, камерний хор.

В 1961 році в Борисполі відкрили музичну школу. Заклад проводив навчання на таких інструментах: фортепіано, баян, акордеон, флейта, труба, сопілки, саксофони, ксилофон, духові інструменти, скрипки, бандури, домрі, балалайці, синтезаторі. Сьогодні тут вчать також вокальному та сольному співу. При школі діє 15 різноманітних ансамблів.

1 вересня 1972 році у Борисполі відкрили дитячо-юнацьку спортивну школу, де діють секції: спортивної орієнтації, боксу, велоспорту, баскетболу, волейболу та плавання.

В Бориспільському районі у с. Велика Олександрівка в 1990 році була відкрита школа мистецтв та народних ремесел, її фундатором став народний артист України Олександр Зюзькін.

Навчання в шкільному мистецькому закладі ведеться на чотирьох відділеннях:

— музичному — по класу фортепіано, сольного (академічний і естрадний вокал) та хорового співу, народних інструментів (бандура, гітара, баян, акордеон), дерев'яних і мідних духових інструментів, ударних інструментів, струнно-смичкових інструментів;

— хореографічному;

— театральному та фольклорному мистецтві;

— образотворчому та декоративно-ужитковому мистецтві.

Школа відкрила свої філіали в сільських школах Воронькова, Дударкова, Кіровоного та Процева.

Педагогічні працівники мистецької школи в 1990 році створили Народну академічну хорову капелу імені Павла Чубинського, яка стала лауреатом чисельних міжнародних та всеукраїнських конкурсів.

Ансамбль бандуристів «СВІТАНОК», керівник Людмила Романенко.

Оркестр народних інструментів Сошниківської середньої школи, керівник Чехівський П.З.

Ансамбль бандуристів Любарецької середньої школи, керівник Чехівський П.З.

Хор учителів Вороньківської середньої школи, керівники Зонь О.Г., Пацюк О.Ф.

Прийм у піонери учнів Бориспільської школи № 6.

Учні Сошниківської середньої школи біля меморіального комплексу «Брестская крепость - герой».

Учениці Сошниківської середньої школи на польових роботах.

Учні Сошниківської середньої школи у Москві.

Освіта шестидесятих років XX століття

В 1953 році з приходом до влади Микити Сергійовича Хрущова система освіти в Радянському Союзі почала зазнавати певних змін. На думку Першого секретаря ЦК КПРС, школа не розв'язувала головного завдання — підготовку молоді до життя, лише готувала їх для вступу до вузів. Микиту Сергійовича хвилювало те, що «юнаки і дівчата, які закінчили середню школу, як правило, вважають, що єдино прийнятним для них життєвим шляхом є продовження освіти у вищому або, в крайньому разі, в середньому спеціальному учбовому закладі. Частина випускників десятирічки неохоче йшла працювати на фабрики, заводи, в колгоспи і радгоспи, а деякі з них навіть вважали це для себе образою» [178]. Тому й було зроблено висновок: «Треба рішуче перебудувати систему виховання нашого підростаючого покоління в школах». А розпочинати це потрібно для того, щоб «дати новий лозунг і щоб цей лозунг був священним для всіх дітей, які вступають до школи» [178]. Сутність цього лозунгу полягала в тому, що «всі діти повинні готуватися до корисної праці, до участі в будівництві комуністичного суспільства. І всяка праця на фабриці чи в колгоспі, на промисловому підприємстві, в радгоспі, МТС, РТС чи в установі чесна, корисна праця для суспільства є священною працею і потрібна для кожної

Урок в Любарецькій середній школі.

Учні Любарецької середньої школи в теплиці.

людини, яка живе й користується благами суспільства. Кожна людина, живучи в комуністичному суспільстві, повинна вносити лепту своєю працею в будівництво і дальший розвиток цього суспільства» [178].

Школи швидко перебудовували свою роботу згідно з настановами Першого секретаря ЦК КПУ М. Хрущова. Почали вводиться навчальні курси, після закінчення яких учні отримували певні сільськогосподарські та виробничі спеціальності. Учні, які закінчували середню школу, одержували атестат про середню освіту, посвідку про присвоєння кваліфікації з обраної професії.

Разом з тим ідеологічний натиск Комуністичної партії продовжував бути значним тягарем для шкіл. Особливих утисків в навчальному процесі продовжувала зазнавати українська мова.

Батькам було надано право вибору мови навчання для своїх дітей. Це означало, що за заявою батьків діти могли не вивчати українську мову як таку, що переобтяжує процес навчання учнів. В такий спосіб цілі класи відмовлялись вивчати українську мову. Це було нове посилення русифікації України.

В 1959–60 навчальному році почався перевід шкіл із семирічного на восьмирічне навчання та запровадження одинадцятирічного навчання.

Навчальними планами для шкіл передбачалось значне збільшення кількості годин на працю і практичні заняття в 1–7 класах, а також запроваджувалась обов'язкова праця та навчальна практика в сільському господарстві в літній час.

Середня загальноосвітня трудова політехнічна школа згідно з «Положенням про роботу шкіл» повинна була виховувати всебічно розвинених, культурних людей, які добре знають основи наук і водночас здатні до систематичної фізичної праці, мають професійну підготовку для роботи в одній із галузей народного господарства або культури [178].

Але орієнтація шкіл на сільськогосподарські професії належного результату не давала, більшість дітей хотіли жити в місті, а батьки всіляко намагались сприяти їм в цьому.

В шістдесятих роках повсюдно починають створювати школи подовженого дня, де діти перебувають зранку до вечора.

Ідеологія шкільної освіти продовжувала бути комуністичною: в школі виховували майбутніх «будівників комунізму», «нову спільність радянських людей».

8 жовтня 1959 року ухвалено постанову ЦК КПРС «Про деякі зміни у викладанні історії в школах» [159, с. 3–4].

Після прийняття цього документа в школах України окремого курсу «Історія України» вже не було, вона вивчалась в курсі «Історія СРСР» для VII–VIII класів. Для її вивчення відводилось мінімальна кількість годин протягом півроку.

Чітко визначались й головні завдання вивчення курсу історії в школах УРСР. На думку керівників комуністичної партії, він «повинен сприяти виробленню в учнів у доступній для них формі наукового розуміння закономірностей історії розвитку суспільства, формувати в учнів переконання в неминучості загибелі капіталізму та перемоги комунізму, послідовно розкривати роль народних мас як справжніх творців історії, творців матеріальних і духовних цінностей та значення особи в історії».

Зустріч птахів у Вороньківській школі.

Випуск учнів 8 класу Гнідинської восьмирічної школи, 1966 рік.

Не приховувалося й те, що основним в опануванні історії має бути «вивчення сучасного стану комуністичного будівництва, розкриття ролі Комуністичної партії як провідної, керівної та спрямовуючої сили радянського суспільства». Викладання історії, на думку авторів постанови, «покликано виховувати молодь у дусі комуністичної ідейності і моралі, нетерпимого ставлення до буржуазної ідеології, в дусі соціалістичного патріотизму і пролетарського інтернаціоналізму, глибокої поваги до праці та сприяти підготовці учнів до активної участі в громадському житті» [213, с. 18–19].

Такими були основні партійні настанови щодо вивчення історії. Ними керувалися в школах СРСР аж до його краху.

Цікаву статистику освіти Бориспільщини дають матеріали першого післявоєнного перепису населення в 1959 році. Він відтворив те демографічне становище, яке склалося у місті і селах району за 14 років після закінчення війни і 16 років після визволення Бориспільщини від німецько-фашистських загарбників. Перш за все помітні великі втрати в роки війни позначилися на співвідношенні чоловіків і жінок. По району разом з м. Борисполем зареєстровано 73030 жителів, з них чоловіків — 30569, жінок — 42461. У м. Борисполі населення становило 17180 жителів, в т. ч. чоловіків 6978, жінок — 10102.

Розподіл населення за освітою (за даними перепису 1959 р.)

	у місті	селах	по району
Всього населення (тис.)	17180	55850	73030
в т.ч. з вищою освітою	358	313	671
незакінченою вищою	116	140	256
середньою спеціальною	998	1085	2023
загальною середньою	1303	1556	2859
незакінченою середньою	369	904	1273
семирічною освітою	3023	8459	11482
незакінченою семирічною	876	2923	3799
початковою освітою	2946	11146	14092
грамотних	3279	16961	20140
неграмотних	478	2982	3460

Атестат про середню освіту Тютюн Валентини Василівни, 1968 рік.

До показань таблиці у Борисполі не увійшли 3424 жителів, у селах району 9381, по району — 12815 жителів. Результати цього перепису в повному обсязі не публікувалися в пресі, оскільки, мабуть, особливо радянській владі не було чим хвалитися, адже була велика кількість неграмотного населення, про яке в офіційних звітах заборонялось згадувати. Таким був стан освіти на Бориспільщині в кінці шестидесятих років.

Педагогічний колектив Гнідинської школи, 1966 рік.

Приміщення Іванківської школи, 1959 рік.

«Звіт про навчально-виховну роботу шкіл Бориспільського району за 1959/1960 навчальний рік»

ВСТУП

Радянська школа покликана вчити і виховувати молоде покоління в дусі Радянського патріотизму і радянської національної гордості, формуючи в дітей благородні риси комуністичної моралі, збагачуючи її невичерпними скарбами соціалістичної культури.

Педагогічні колективи шкіл району в 1959–60 н. році будували свою роботу по навчанню та вихованню дітей відповідно закону «Про зв'язок школи з життям та дальший розвиток системи народної освіти». Виходячи з цього, перед школами стоять такі завдання:

Забезпечити повне виконання державного закону обов'язкового навчання в школі.

Забезпечення дальшого розвитку політехнічного і трудового навчання, шляхом зміцнення навчальної бази.

Посилення ідейно-виховної роботи серед педагогічних і учнівських колективів.

Поліпшення викладання основ наук і наближення навчання до запитів життя.

Впровадження і вдосконалення передового педагогічного досвіду і методичної майстерності учителів.

Посилення позаурочної і позашкільної роботи з учнями та підвищення якості роботи в учнівських організаціях.

Підвищення якості контролю за роботою педагогічних колективів.

Ці та ряд інших заходів дали певні наслідки.

В 1959/60 н. році поліпшилася успішність і дисципліна серед учнів. Зміцнено трудову дисципліну і відповідальність працівників шкіл за доручену їм роботу.

Відвідування учнями шкіл за рік становить 95,6%. З 10059 учнів, що навчалися, успішно закінчили 9358 учнів. І лише 352 учні залишено на другий рік та 349 учням дано роботу на літо.

Як видно в 1959–60 н. році успішність становить 93%, в той час як в минулому 1958–59 н. році успішність на цей час становить 92%.

В покращенні успішності значну роль відіграло запровадження політехнічного навчання і трудового виховання учнів, що сприяло розвиткові почуття відповідальності в учнів за наслідки навчання, підвищило інтерес до навчання і праці.

II. АНАЛІЗ МЕРЕЖІ ШКІЛ

В 1959–60 н. році в районі працювало 37 масових шкіл, з яких 13 середніх шкіл, 11 восьмирічних шкіл і 13 початкових шкіл. З усіх 37 шкіл одна Бориспільська с/школа №5 працювала з російською мовою навчання.

Крім того, в районі працювала Бориспільська с/школа робітничої молоді, де в 11 класах навчалось 300 учнів, та при 3 школах працювало 4 вечірні класи сільської молоді.

По плановій мережі на 1959–60 н. рік потрібно було в 350 класах-комплектах навчити 10202 учні, а фактично було набрано 366 класів-комплектів, де навчалось 10269 учнів, проти 348 класів-комплектів; де навчалось 9476 учнів в 1958–59 н. році.

По плановій мережі на 1959–60 н. рік планував I–IV класів-комплектів 199, в них учнів – 5680, а фактично I–IV класів-комплектів було 209 взятих на навчання – 5904 учнів, V–VII класів-комплектів планувалось 109, в них учнів – 376, а фактично навчалось в V–VII класах 113, в них учнів – 3259, VIII–X кл. планувалось 42, в них учнів – 1246, а фактично навчалось в 42 класах 1106.

Розбіжність в 27 учнях V–VII кл. пояснюється неточністю плануючого переводу при складанні планової мережі.

Розбіжність в 140 учнях по VIII–X класах пояснюється невиконанням народногосподарського плану по набору 50 учнів до VIII класів, та відсівом в IX–X класів, які в літній період перейшли працювати в колгоспи і радгоспи району та на підприємства м. Києва і на початок 1959–60 н. року фактично на навчання в школи не з'явилися.

Такий недобір стався по VIII–X кл. до:

- Вишенської с/школи – 11 учнів,
- Вороньківської с/школи – 11 учнів,
- Дударківської с/школи – 15 учнів,
- Любарецької с/школи – 17 учнів,
- Рогозівської с/школи – 10 учнів,
- Сеньківської с/школи – 12 учнів,
- інших школах.

Шкільна чорнильниця і ручка, 1960 рік.

III. ВИКОНАННЯ ЗАКОНУ ПРО ЗАГАЛЬНЕ ОБОВ'ЯЗКОВЕ НАВЧАННЯ

Здійсненню закону про обов'язкове навчання в районі багато приділялось уваги з самого початку 1959–60 н. року.

Працівниками райВНО відвідані всі школи, де надавали практичну допомогу в залученні дітей до школи, проводилася відповідна робота з батьками, обговорювалося питання виконання закону про всеобуч на засіданнях сесій і виконкомів сільських рад депутатів трудящих.

Питання виконання всеобучу обговорювалось також на нарадах керівників шкіл, на Раді по народній освіті і на виконкомі Районної Ради депутатів трудящих.

Для здійснення всеобучу була залучена широка громадськість.

Для надання матеріальної допомоги дітям створено фонд всеобучу в сумі 86 тис. рб.

Понад 800 дітей-сиріт і напівсиріт одержали матеріальну допомогу на суму 65 тис. крб.

При 4 середніх школах працювали інтернати на 105 місць з двохразовим безплатним обідом. При Старинській, Любарецькій, Сеньківській с/школах, а при Вороньківській с/школі з трьохразовим харчуванням.

Їдальні працювали для усіх учнів лише при Старинській, Рудяківській школах.

Буфети працювали при 22 школах, в яких при 6 школах було гаряче молоко і при 9 школах був гарячий чай.

При Бориспільській с/школі №6 дітям-сиротам і напівсиротам видавались безкоштовно сніданки. Організовано підвіз з Ревного і Ленінки в Мартусівську восьмирічну школу.

Все це в значній мірі допомогло залучити дітей, які в перші дні не з'явилися на навчання до школи.

Проте не всі діти шкільного віку навчалися в школі. 14 дітей на кінець навчального року залишили школу:

- Сеньківську с/школу – 4,
- Вороньківську с/школу – 3,
- Вишенську с/школу – 2,

Багатодітна родина учнів Вишенської школи.

- Любарецьку с/школу – 2,
- Іванківську с/школу – 2,
- Бориспільську №6 – 1.

В решті 31 школі закон про всеобуч виконано. Але питання підвозу дітей до віддалених шкіл не в усіх населених пунктах було налагоджено.

Так, наприклад, підвіз дітей з Бориспільського радгоспу не було організовано, і учні з Нестерівки ходили пішки в Бориспільську с/школу №6 і так само з Лозівки в Дударківську с/школу. Шкіл і груп продовженого дня в школах в районі також не було організовано.

Виконання народногосподарського плану і рух учнів протягом року в школах р-ну видно в такій таблиці:

Було учнів на 5/IX-59 р.	Прибуло учнів протягом року	Вибуло учнів протягом року	К-сть учнів на кінець року
1467	37	77	1427
1514	34	41	1507
1434	40	50	1434
1499	22	37	1235
1262	27	54	1676
1100	19	43	875
897	12	34	384
420	8	44	348
374	3	29	—
312	4	17	299
10269	200	420	10059

IV. НАВЧАЛЬНО-МАТЕРІАЛЬНА БАЗА

Важливим завданням районного відділу народної освіти в цьому 1959–60 н. році було питання скорочення двозмінного навчання.

Із 37 шкіл працювало в одну зміну 19 шкіл.

Андріївка	В. Стариця	Любарці
Галавурів	Гнідин	Проців
Жовтневе	Кілов	Сеньківка
Нестерівка	Мартусівка	
Перегуди	Сошників	
Городище	Радгосп-Старе	
Горобіївка	Рудяків	
Любарці	Глибоке	

Для повного переходу на однозмінне навчання не вистачає 89 класних кімнат, тобто 25 % від усієї кількості.

При школах району працювало 18 майстерень по обробці деревини, 6 майстерень по обробці металу, тобто всі восьмирічні і середні школи мали майстерні, але більшість з них пристосовані в невеликих кімнатах з малою кількістю робочих місць.

Відповідні майстерні були лише в Бориспільській с/школі, Вороньківській с/школі, Дударківській, Рогозівській с/школах, Радгоспівській і Бортницькій восьмирічних школах.

Також ще недостатня і матеріально-технічна база в майстернях. Відсутні стандартні верстати та не вистачає інструментів по обробці дерева і металу.

В цьому навчальному році було пристосовано дві класні кімнати у Вишенській с/школі, дві класні кімнати в Любарецькій с/школі, 4 класні кімнати в Глибочькій с/школі.

Закінчується будівництво приміщення на 5 класних кімнат в Старинській с/школі, 3 класні кімнати для В.Олександрівської с/школи за рахунок колгоспів і місцевого бюджету. Також закінчується будівництво приміщення на 14 класних кімнат для Бориспільської с/школи № 6 за рахунок державних капіталовкладень.

В цьому навчальному році також уже закінчено будівництво майстерень для Рогозівської с/школи, Дударківської с/школи і Бортницької в/школи за рахунок місцевого бюджету.

В цьому 1959–60 н. р. працювало 30 окремих кімнат, обладнаних під навчальні кабінети, зокрема: з фізики 12, хімії 6, біології 5, комбінованих 7.

Всього закуплено обладнання для навчальних кабінетів в цьому навчальному році на суму 85 тис. крб., спортивному придбано на суму 30 тис. крб. і бібліотеки поповнено на суму 20 тис. крб. Навчально-дослідні ділянки мали всі школи.

V. ПЕДАГОГІЧНІ КАДРИ

Школи району в основному були забезпечені педагогічними кадрами. Всього працювало в 1959–60 н. році в школах району 620 вчителів. З них: 427 жінок і 193 чоловіки. Із загального числа вчителів працювали:

- Директорами середніх шкіл – 13,
- Директорами восьмирічних – 11,
- Зав.початковими школами – 13,
- Завучами середніх шкіл – 14,
- Завучами восьмирічних шкіл – 9.

Із загального числа керівних кадрів в школах району працює 13 жінок.

Методична робота в школах району здійснювалась в основному проведенням засідань педрад і виробничих нарад, засідань предметних комісій, нарад класних керівників, проведенням відкритих уроків, а в районі шляхом проведення семінарів з керівниками шкіл, з учителями-предметниками і класоводами та проведенням учительських нарад.

При кожній середній і частині восьмирічних шкіл створені куцзові предметні комісії, в які входять всі школи.

Добре було організовано методичну роботу в Бориспільській с/школі № 1 і

№ 6 в В.Олександрівській восьмирічній школі та інших, де вчителі працювали за планом, опрацьовували актуальні питання, як здійснення політехнічного навчання на уроках, хід виконання єдиного мовного режиму, роботи над помилками та ін.

Але в методоб'єднаннях вчителів Вороньківської с/школи, Рогозівської с/школи, Сеньківської с/школи працювали не систематично, хоч робота і планується, але засідання часто зривалися і не проходили на належному рівні, рішення приймалися хаотично і не контролювалися адміністрацією школи і керівниками предметних комісій.

Для керівників шкіл і завучів було проведено чотири семінари-практикуми при школах по питанню внутрішньошкільного контролю, організації роботи в майстернях та ін.

З учителями було проведено три засідання районних предметних комісій, а з учителями співів і вчителями I–IV класів було додатково проведено ще два семінари, на яких вчителі запрошували директорів консерваторії про методику розучування пісень та практично самі навчилися і виконували пісні, згідно шкільної програми.

Крім того вчителі шкіл району підвищували свій ідейно-політичний рівень в політичних гуртках по вивченні історії Комуністичної партії 295 осіб, по вивченню політекономії 210 осіб, в університеті марксизму-ленінізму 25 осіб та заочному навчанні 90 осіб.

В районі створено резерв керівних кадрів в кількості 32 осіб, з якими було проведено один семінар з питання здійснення контролю і керівництва роботою школи.

Учні та вчителі Вишенської школи, 1963 рік.

IV. НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА

На початок навчального року було 10279 учнів. Прибуло протягом року 200 учнів, вибуло протягом року 420 учнів. Учні на кінець року 10059.

Залишено на повторний курс 352 і дано роботу на літо 340. Отже, внаслідок весняних екзаменів виявлено, що успішність становить 95 %.

АНАЛІЗ НАСЛІДКІВ РОБОТИ I–IV КЛАСІВ ЗА ПЕРІОД 1959–60 Н. РОКУ

У школах нашого району при проведенні підсумків навчально-виховної роботи першого року перебудови школи у світлі історичних рішень XXI з'їзду КПРС і закону про народну освіту.

На секційних роботах учителів I–IV класів ґрунтовно і всебічно було проаналізовано наслідки праці окремих вчителів району, а також були виявлені всі недоліки, які мали місце. В процесі роботи окремих вчителів, вивчали нове, позитивне й корисне в роботі кожного вчителя зокрема.

Наслідки роботи показали, що роботи окремих вчителів були творчі і наполегливі, де проводилась робота за новими, удосконаленими програмами, добившись в навчальному році помітних успіхів у підвищенні успішності учнів, поліпшенні знань і основ наук, успішності і дисципліни школярів.

В процесі роботи широко втілювали в життя постанову ЦК КПРС, результати роботи глибоко позначились не лише на ідейному зростанні свідомості учнів, а й виявились на практичних справах, у прагненнях беззавітно працювати по закінченні школи на благо рідної Батьківщини.

Активну роботу приймали вчителі в час проведення секційних робіт, де було обговорено наслідки своєї роботи, по-новому вивчали кращі досвіди вчителів району, творчо і глибоко аналізували наслідки роботи.

Ідейно-виховна робота серед вчителів являлась основною ділянкою намічених і здійснених партією заходів по перебудові роботи школи в світлі закону про освіту. Учителі набували ідейну і базову озброєність, особливо природничого і набували спеціальність вимогам природничого навчання, яке набувало особливого значення.

Проводились семінари, влаштовувались практикуми, проводились педагогічні читання на тему: «Запровадження активних методів в процесі роботи». Також налагоджувалась методична робота, чітко вивчали нові завдання, які нерозривно пов'язані з грандіозною програмою розгорнутого будівництва комуністичного суспільства в нашій країні.

На секціях I–IV класів було звернено увагу на трудове навчання і виховання, взято за особливий принцип навчання — зв'язок навчання і виховання з життям з суспільно-корисною працею.

Було заслухано і обговорено питання:

«Досвід роботи про набуті знання учнями і запровадження їх в практичному житті», вчительки М. Олександрівської школи Велоховської, де було висвітлено виробничі екскурсії, проведені учнями; ознайомлення учнів з різними видами робіт, привчанням учнів до доступних у їх віці форм суспільно-корисної праці. З прищепленням навчальної і трудової дисципліни серед дитячого колективу на уро-

ках ручної праці та на навчально-дослідній ділянці, посиленій праці в родині, в колгоспі, в радгоспі, наслідками проведення практичних робіт використанням на всіх інших уроках, розвиванням в дітей творчості в роботі на різних матеріалах.

На трудове виховання в I–IV класах було звернено велику увагу в 1959–60 н. році. Прищеплювалася любов і інтерес до розумової і фізичної праці під час проведення екскурсій і практичних робіт, учні привчались колективно працювати і застосовувати теоретичні знання, набуті на уроках. Ця робота добре поставлена в Перегудівській школі.

Програмовий матеріал I–IV класів виконано по всіх школах району за новими принципами. При виконанні програм було звернено увагу на основні принципи навчання:

- Практична направленість,
- Конкретний зміст,
- Тісний зв'язок з життєвою практикою.

По 1-х класах засвоїли матеріал більшість учнів на «5» і «4».

Порівняно кращі успіхи виявили учні з української мови, особливо читання, а гірші результати з каліграфії. Є класи в яких не встигає від 2 до 4 учнів.

Учні навчались виразно читати, писати під диктовку і складати невеличкі роботи творчого характеру. Вчителі проводили тренувальні вправи з мов. На уроках проводили різні види усного рахунку, над складанням задач, взятих з місцевого матеріалу. Прививали учням любов до ручної праці. Активну участь приймали учні в позакласній роботі та позашкільній роботі. Але є недоліки. Не в усіх учнів знання ґрунтовні і глибокі, є ще учні, які залишені на повторний курс.

Програмовий матеріал по третій класах виконано також з усіх предметів. Зміцніли знання з каліграфії, техніки читання.

Учні VI-г кл. Київської середньої школи № 127 та VI-б Вишньовської середньої школи. Київ. 22 квітня 1962 р.

На уроках арифметики більше уваги було приділено питанню не лише науковості, а й ідейності.

Програмовий матеріал тісно пов'язувався з практикою народного господарства є досягнення нашої промисловості і сільського господарства, використовувались матеріали про семирічний план нашого району, а також використовувались матеріали з практичних робіт учнями та проведених екскурсій. Зверталась увага на усну лічбу з арифметики та практичні роботи на вимірювання, обчислення на рахівниці.

Добре проводилась словникова робота, але одноразово були і недоліки.

Частина учнів не засвоїли програмовий матеріал і залишені на повторний курс.

Погано поставлена словникова робота, не зверталась увага на розвиток творчості у дітей. Було звернено увагу на активні методи роботи серед учнів.

По IV класах програмовий матеріал виконано. Значно поширилась боротьба за якість набутих знань, за свідоме засвоєння арифметичного матеріалу.

Передові вчителі району: КАЦОВИЧ Г.Н., ЛИТОВКА Г.Я., КАЧАЙЛО, ЛЕВІЦЬКА Л.В., ШИПУЛЯ Г.В., БІЛИК О.Ю., ШИРОКОНІС та ін.

Широко використовувалась наочність, яку виготовили вчителі та учні: використовувались екскурсійні матеріали на складання задач та речення на місцевий матеріал. Систематично активізували дітей, забезпечували міцні знання, давали міцні навички фізичної праці. Вчителі стали широко застосовувати предметні уроки та спроби спостереження за природою.

Прищеплювали дітям естетичні смаки до всього прекрасного.

Добре була організована словникова робота, запроваджувались різні види само-

Учні Вишенської школи з учителькою, 1960 р.

стійних робіт. Але були й недоліки, не всі вчителі давали якісні уроки, повністю не використовувалась наочність, мало проводилось екскурсій та практичних робіт.

Ще не всі вчителі стежать за своєю мовою і мовою учнів, наприклад, у В.Старицькій школі, Кіровській, Х.Горовій і ін.

Недостатньо було запроваджено роботи творчого і описового характеру.

СТАН ВИКЛАДАННЯ ТА ЯКІСТЬ ЗНАТЬ З УКРАЇНСЬКОЇ І РОСІЙСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Запровадження нових навчальних планів і програм дало можливість учителям мов і літератур пов'язувати навчання з життям, прищепити учням міцні знання й навички грамотного письма й культури мови, виховувати молодь в комуністичному дусі.

Розвантаження окремих розділів програми за рахунок практичного їх вивчення, введення розділу «Розвиток мови», виділення орфографічного і пунктуаційного мінімуму, підкреслення значення тренувальних вправ, наявність можливості повторити раніше пройдений матеріал в VI, VII, VIII класах створили сприятливі умови для набуття учнями міцних знань, навичок і умінь. Цьому сприяло і те, що програми з мови для V – VII класів щільно пов'язані з програмами літературного читання.

Вчителі мови і літератури ще на початку навчального року виробили систему письмових робіт, яку обговорили на засіданні районної предметної комісії мовників. Вони звернули велику увагу на письмові твори учнів з власних спостережень та участі їх у суспільно-корисній праці. Покращала словникова робота, посилилась робота над важкими з орфографічного погляду словами, краще проводиться орфографічний та граматичний розбір, вчителі стали частіше використовувати наочні посібники, вчили учнів писати ділові папери.

Вчителька української мови та літератури (Рогозівська с/школа) Ладан М.М. тісно пов'язує вивчення теоретичного курсу мови з набуттям практичних навичок та умінь, чим домоглась високої успішності учнів. Вона вміло активізує учнів, заставляє їх свідомо сприймати матеріал, навчає логічному мисленню і самостійному виконанню завдань.

Вчителька російської мови і літератури (Бориспільська с/школа №1) Рибаківська Г.О. застосовує такі форми й методи навчання, які заохочують учнів активно працювати протягом всього уроку, цікаво організовує їх роботу з використанням наочних посібників. Для збудження ініціативи учнів вона організовує роботу за художньою картиною, за опорними словами, велику увагу звертає на словникову роботу.

Її учні мають глибокі і міцні знання, вміють їх застосовувати на практиці.

Вчителька російської літератури (Любарецька с/школа) Донець А.М. навчила учнів логічно висловлювати свої думки, робити узагальнення, висновки, аналізувати твори. Учні 10 класу, це вона навчила, на екзамені на атестат зрілості показали глибокі і міцні знання.

Учитель російської мови і літератури (Вороньківська с/школа) Крюков О.І. звернув особливу увагу на творчі роботи учнів із граматичним завданням, на уміння учнів складати ділові папери, на граматичний розбір, і, як наслідок, його учні пишуть грамотно, вміють логічно висловлювати свої думки як усно, так і на письмі. З 37 учнів, що він навчає, лише 2 учні на встигають.

У цьому навчальному році вчителі-мовники більше стали використовувати у викладанні мови і літератури твори живопису. Учні шкіл району писали твори за картинами відомих російських та радянських художників: «Богатыри», «Птицеловы», «Грачи прилетели», «Тройка», «Бурлаки», «Опять двойка», «Принятие в комсомол» тощо.

Але поруч із певними досягненнями є ряд недоліків у роботі мовників шкіл району:

1. Повільно здійснюється перебудова методів викладання.
2. Уроки проводяться шаблонно, більшість часу приділяється опитуванню.
3. Мало виготовляється і використовується наочності.
4. Недостатня орфографічна, пунктуаційна та, особливо, стилістична грамотність, бідність лексичного запасу учнів.
5. Невміння учнів користуватися діловою мовою.
6. Невиконання системи письмових робіт.
7. Слабке знання учнями текстів художніх творів, їх художніх особливостей.
8. Слабо засвоюються учнями 6-х класів теми «Причастие», «Деепричастие».
9. Не зовсім добре учні вміють робити морфологічний розбір по схемі.

Успішність з мов характеризується такими даними:

укр. мова	з 9943 атестованих встигає 9622
укр. літерат.	з 4193 атестованих встигає 4128
рос. мова	з 8625 атестованих встигає 8303
рос. літерат.	з 4204 атестованих встигає 4146.

Уся робота, яку провели мовники в справі перебудови викладання, сприяла поглибленню і покращенню знань учнів у 1959–60 н. році.

ІНОЗЕМНА МОВА

У наш час, коли дедалі поширюються та міцніють економічні і культурні зв'язки Радянського Союзу з зарубіжними країнами, оволодіння іноземними мовами нашою шкільною молоддю набуває неабиякого значення.

Саме тому зростає необхідність докорінного поліпшення викладання іноземної мови в середніх і восьмирічних школах.

Практична мета викладання іноземних мов у восьмирічній школі полягає в тому, щоб навчити учнів читати тексти на вести бесіду іноземною мовою.

Мета навчання іноземних мов у середній школі — навчити учнів читати, розуміти і перекладати за допомогою словника оригінальні іноземні тексти середньої складності, а також закласти основи для того, щоб розмовляти іноземною мовою.

Надаючи особливого значення прищепленню учням навичок усної мови, вчителі використовували на кожному етапі навчання всі можливості, щоб розвивати в учнів здатність слухати і розуміти мову і вміння розмовляти іноземною мовою.

Кращі вчителі такі як: Мінінберг Р.І. (Бориспільська с/школа № 1), Тимченко О.І. (В-Олександрівська в/школа), Рижова І.В. (Бориспільська с/школа № 5), Дубінська Л.Л., Табачнікова Ю.В. (Бориспільська с/школа № 1), Буряк (Глибоцька в/школа), перебудували свою роботу з вивчення іноземних мов.

Ці вчителі проводять уроки іноземною мовою. На уроках проводять різні методи роботи, щоб навчити дітей розмовляти.

Вчителька В-Олександрівської школи Тимченко О.І. на уроках прослуховують патефонні пластинки на іноземній мові, співають німецькі пісні з учнями.

Рижова І.В. систематично проводить уроки розмовної мови, на яких навчає дітей говорити англійською мовою.

Дубінська, Табачнікова проводять уроки з діафільмами.

Учителі іноземних мов школи № 1 провели кілька вечорів іноземною мовою, піонерський збір німецькою мовою, випустили 3 стінні газети іноземними мовами.

Щоб учень умів вести бесіду і розмовляти іноземною мовою, вчителі підбирали відповідний матеріал. У процесі викладання іноземної мови вчителі використовують тексти на теми: життя і побут учня в місті, на селі, життя трудящих та дітей в СРСР, у країнах народної демократії, революційне свято, героїчне минуле і сучасне нашої великої Батьківщини, видатні діячі міжнародного революційного руху.

З метою розвитку усної мови і зв'язку навчання з життям, учителі проробили такі теми: життя учнів у школі і вдома, сім'я, одяг, харчування, село, місто, піонерський табір, знаменні дати і свята, пори року, спорт, подорожі, праця і професія. Підготовчу роботу до цих бесід учителі проводили на кожному уроці.

Бесіди проводили на заключному уроці після вивчення тексту та ряду текстів.

Ознайомлення з викладанням іноземних мов у школах нашого району показує, що вчителі повністю правильно зрозуміли завдання і вимоги, які ставить нова програма з іноземних мов.

В основу вивчення свого предмету кращі вчителі ставлять практичні навички і вміння, які здобувають учні на уроках.

Велике місце на їх уроках відводиться тренувальним вправам, самостійній роботі учнів, широко використовується наочність.

Широким і цікавим засобом оволодіння іноземною мовою є листування учнів із зарубіжними друзями (Рогозівська с/школа).

Це заохочує учнів до кращого вивчення іноземної мови.

Поряд із досягненнями, які домоглися кращих успіхів у вивченні іноземних мов, ще характерні недопрацювання.

Відповіді деяких учнів на екзаменах свідчать, що учні погано читають текст, затруднюються перекласти текст, перекладають дослівно, а це призводить до нісенітниць, й учень потім не може дати відповідь на запитання.

Часто учні затруднюються і не вміють перекласти ідіоматичні вправи, фразеологічні звороти. Знання граматики носить формальний характер. Правило учень знає, але зайти слово на це правило в тексті учні затруднюються. Словниковий запас учнів в більшості обмежений, це гальмує розвиток навичок усної мови.

Успішність з іноземних мов характеризується: з 4204 атестованих встигає 4106.

МАТЕМАТИКА

В світлі завдань політехнічного навчання вчителі математики району ставили мету — дати учням основи знань з арифметики, алгебри, геометрії і тригонометрії, прищепити уміння і навички застосовувати здобуті знання з математики на практиці, сприяти розвиткові просторового уявлення та логічного мислення.

Успішність з математики характеризується такими даними:

Арифметика:	навчалось	2301
	встигає	2182
	успішність становить	94,5%
Алгебра:	навчалось	2976
	встигає	2920
	успішність становить	98,5%
Геометрія:	навчалось	2975
	встигає	2898
	успішність становить	94,5%
Тригонометрія:	навчалось	647
	встигає	647
	успішність становить	100%

Кращі результати мають учителі Кириї Г.Я. (Іванківська с/школа, де з 75 навчаючих учнів встигає 72 учні), Чмико В.А. (Кіровська восьмирічна школа, де з 92 навчаючих встигає 87), Засенко (Радгоспівська в/школа, де з 87 навчаючих встигає 84) та ін.

Ці вчителі прищеплювали навички користуватися таблицями, вимірними креслярськими інструментами.

Вчителі математики Іванківської с/школи Іванко М.А., Бориспільської с/школи Бятець П.М., Свириденко В.М., Бориспільської с/школи № 6 Стилик С.А. проводили з учнями практичні роботи на місцевості по вивченню величин кутів, площ, об'ємів тіл, вимірювання віддалі до недоступних предметів, визначення висоти дерев і ін.

На уроках при розв'язуванні задач втілювали елементи політехнізації, добираючи задачі з практичним змістом, використовуючи матеріал семирічного плану.

Вчителі математики Чуйко (Кіровської в/школи), Кириї (Іванківської с/школи), широко запроваджували на уроках усний рахунок, привчали учнів найбільш раціонально виконувати дії з цілими і дробовими числами, при доборі і складанні задач з арифметики, вчителі широко використовували матеріали з техніки та сільського господарства, пов'язували тематику задач з питань соціалістичного будівництва.

Такі вчителі як Кошарна (Гнідинська в/школа), Круш (Старинська с/школа) складала і розв'язували задачі, що відбивають життя колгоспу, участь школи в громадсько-корисній роботі тощо.

Ці вчителі привчали учнів самостійно працювати на уроках, сформулювати правило з арифметики чи алгебри, доводити теореми, привчати до культури письмових і усних обчислень.

Основним недоліком в роботі вчителя є те, що не систематично ведуть повторення вивченого матеріалу раніше.

Так, наприклад, часто учні V—VI класів Вороньківської с/школи, Вишенської с/школи не могли записати число в середині з нулями в той час, як дії з дробовими числами вільно проводили.

Не всі вчителі звертали увагу і на вивчення з учнями елементів машинної математики, як наприклад, рахівниці, логарифмічної машини, арифмометра.

ПРИРОДОЗНАВСТВО І ХІМІЯ

Виконуючи рішення XXI з'їзду КПРС та Закон про школу, учителі природознавства та хімії в своїй практичній діяльності ставили основними завданнями:

- дати учням міцні і глибокі знання з природознавства та хімії;
- навчити їх застосовувати набуті знання на практиці, в житті;
- в процесі вивчення програмового матеріалу виховати в учнів матеріалістичний світогляд;

г) виробити в учнів навички виконання практичних робіт, самостійно проводити лабораторні роботи, закладати досліди, спостерігати за розвитком рослин та самостійно набувати знання, працюючи з підручником, наочними посібниками, роздатковим матеріалом та ін.

Перебудова викладання природознавства і хімії в школах району розпочиналася з того, що вчителі звертали велику увагу на активізацію навчального процесу.

Поруч з уроком, як основною формою організації навчальної роботи, почали широко запроваджувати практичні і лабораторні роботи, екскурсії, спостереження за рослинами і тваринами в живих куточках, на дослідних ділянках та безпосередньо в природі під час екскурсій.

Найбільш в цьому попрацювали такі вчителі як: Рожденський І.І. (Вороньківська с/школа), Борисенко М.А. (В-Олександрівська), Виноградна В.Г. (Бориспільська с/школа № 6), Деркач В.Л. (Бориспільська с/школа № 1).

Разом з цим в районі проведена значна робота по створенню матеріальної бази, якої вимагало запровадження активних методів навчання і виховання.

З цією метою обладнані нові навчальні кабінети: біологічний (Бориспільська с/школа № 1); природничо-хімічний (Вороньківська с/школа); біологічний (Іванківська с/школа).

Учні та вчителі Вишенської школи, 1952 р.

Існуючі природничі та хімічні кабінети поповнились наочним приладдям, посудом та реактивами на суму 12 тис. крб.

Особливу велику роботу по забезпеченню кабінетів навчальним приладдям, матеріалами та посудом проведено в школах Вороньківській (директор Кривенко М.Й., вчителі Рожденський І.І. і Нестеренко О.В.), Бориспільська с/школа № 6 (директор т. Салівон І.К., вчителька Виноградна В.Г. і Йова В.М.).

Значно краще, ніж в минулі роки, організована робота на пришкільних навчальних ділянках. Цьому в значній мірі сприяло введення годин суспільно-корисної праці та активних методів навчання.

Запровадження виробничої практики з 5 – 8 класів ще тісніше зблизило учнів з живою природою, привчило їх доглядати за рослинами.

Як саме вчителі природознавства перебудовували викладання цього предмета, відповідно до вимог поставлених Законом про школу, можна інформувати такими прикладами.

При вивченні курсу ботаніки вчителі Деркач В.Л., Ванько Г. (Бориспільська № 1), Петровська В.А. (Іванківська с/школа), Йова В.М., Виноградна А.Г. (Бориспільська с/школа № 6) та ін. яскраво розкривали учням основний принцип Мічурінського вчення про єдність організму з умовами життя та ідею розвитку органічного світу.

Вивчаючи найважливіші культурні рослини, звертали увагу на морфологію цих рослин та агротехніку їх вирощення. Так, наприклад: при вивченні теми «Картопля» дали учням поняття про новий квадратно-гніздовий спосіб посадки та його переваги перед іншими. Знайомили учнів з досягненнями передовиків соціалістичного сільськогосподарства (Г.Ф. Бідненко з радгоспу «Бориспільський») навчили учнів, як проводити яровізацію картоплі та підживлювати рослини.

Вивчаючи тему «Кукурудза» навчили учнів, як практично вирощувати цю культуру, щоб досягти високих урожаїв.

Весною заклали різні досліди на пришкільних навчальних ділянках по вирощенню високих урожаїв цих та інших культур. Учителька Бориспільської с/школи № 2 Левченко Л.Л. змістовно опрацювали з дітьми про будову насіння. Самі учні визначили наявність у насінні води, крохмалю, білку та жиру. А тому матеріал учні розуміли і засвоїли добре. До цієї та інших тем виготовлено багато наочних посібників, з яких почали обладнувати біологічний кабінет.

На всьому навчальному матеріалі вчителі природознавства виховували матеріалістичний погляд на природу та викривали безглуздість релігійних забобів. Так, наприклад, вивчаючи тему «Виведення І.В. Мічурініми нових сортів плодових рослин» розказали учням, як людина може створити належні умови, керувати розвитком рослин та сама виводити нові сорти.

Багато прикладів правдивих тлумачень природних явищ наводили при вивченні курсу анатомії та фізіології людини.

Одночасно знайомили учнів з питаннями особистої гігієни та з наданням першої медичної допомоги.

Таким чином, викладання природознавства тісно пов'язувалося з життям, з практикою соціалістичного будівництва.

Але разом з тим в роботі вчителів природознавства мали місце значні недоліки.

Головніші з них такі:

а) не всі вчителі придбали для своєї роботи на уроках роздатковий матеріал, особливо з зоології (Вороньків, Дударків);

б) ще трапляються випадки заміни практичних робіт демонстраціями;

в) в районі лише в окремих школах обладнані бібліотечні кабінети та живі кутки;

г) на уроках не використовуються результати, які одержали учні на дослідних ділянках;

д) вчителі природознавства не налагодили тісного зв'язку з передовиками сільськогосподарства своїх колгоспів та колгоспів району.

Певної успішності з природознавства домоглися вчителі Виноградна В.Г. і Йова М. (Бориспільська школа № 6), Сасинович С.І. (Бориспільська с/школа № 2).

Значну роботу по наближенню викладання свого предмета до життя провели вчителі хімії.

Першочерговим завданням вони ставили забезпечення глибоких і міцних знань учням.

Цього вони домагалися активізацією методів навчання та тісним поєднанням викладання хімії і життям.

Як досягнення в роботі, слід відмітити те, що майже в усіх школах виконані практичні і лабораторні роботи. Кращі вчителі хімії Ленський І.І., Тимченко О.В., Прасол М.О., Іщенко М.К., Смірнов О.С. навчили учнів розуміти суть хімічних реакцій, які відбуваються під час виконання практичних робіт, а також навиків вконтруюванні їх і поводженні з реактивами.

Частіше почали проводити екскурсії на виробництва. Так, наприклад, учителька Вороньківської с/школи Волосок провела екскурсію на цукровий завод, учителька Бориспільської с/школи № 1 Стійна Т.Ю. до Дарницького заводу штучного волокна. Учителька Старинської с/школи Іщенко Т.К. провела декілька екскурсій до місцевого цукрозаводу та має тісний зв'язок з лабораторією цього заводу.

Багато вчителів, вивчаючи тему «Мінеральні добрива», провели екскурсію до колгоспів та радгоспів.

Частіше на уроках демонстрували кінофільми та діафільми про хімічні виробництва (школи м. Борисполя, Іванківська с/школа, Вишенська с/школа, Старинська с/школа та ін.).

Внаслідок цього учні груп повніше знають навчальний матеріал. Так, наприклад, добре засвоїли учні Старинської с/школи (учит. Іщенко М.К.) такі теми, як «Періодичний закон і періодична система елементів Менделєєва», «Теорія електролітичної дисоціації».

Учні Любарецької, Старинської, Вишенської, Бориспільської № 1 та інших середніх шкіл уміють розв'язувати експериментальні задачі, робити обрахунки за формулами та хімічними рівняннями, знають на яких виробництвах відбуваються вивчені хімічні реакції, які властивості мають, де застосовуються методи, з якої сировини виробляють синтетичні і полімерні матеріали.

Завжди на уроках використовували цитати з постанов про розвиток хімічної промисловості та розказували про велике завдання по розвитку хімічної промисловості протягом семиріччя.

Екзамен з геометрії в Бориспільській школі № 5, 1960 рік.

Значну увагу приділяли вчителі хімії антирелігійному вихованню. Найбільше в цій справі зробили Ленський І.І., Тимченко О.В. (Бориспільська с/школа № 1), Волосок (Вороньківська с/школа), які протягом навчального року провели по декілька вечорів на антирелігійні теми та на уроках розказували як релігійники використовували хімічні реакції для задурманення віруючих.

Як наслідок маємо, що навчальний матеріал з хімії учні району засвоїли добре з 1902 учнів, які вивчали усі предмети, встигають 1891 учнів.

Щодо недоліків у викладенні і знаннях учнів то слід відмітити такі:

- а) практичні роботи в більшості шкіл проводяться великими групами учнів;
- б) шкільні хімічні кабінети не забезпечені достатньою кількістю реактивів;
- в) надто мало проведено екскурсій до великих хімічних виробництв;
- д) учні не вміють відрізнити по зовнішніх ознаках різних хімічних речовин.

ФІЗИКА

Учителі при викладанні фізики особливу увагу звертали на вивчення матеріалу, що ознайомлює учнів із застосування законів фізики в техніці, у практичному житті і в виробничій діяльності.

Викладання фізики було побудовано так, щоб в учнів створювалось не тільки чітке уявлення про застосування тих чи інших законів у практичній діяльності, а й щоб вони набували необхідних навичок користування вимірювальними приладами,

таблицями, навчилися працювати з найуживанішими інструментами, виконувати нескладні електромонтажні і радіотехнічні роботи, уміло виконували рисунки та графіки.

Учителі багато працювали над вихованням учнів діалектично-матеріалістичного світогляду, над створенням в учнів правильного розуміння фізичних законів і явищ, над свідомим їх засвоєнням.

Більшість учителів знають і люблять свій предмет. Добре готувались до уроків і проводили їх на високому ідейно-науковому і політичному рівні і забезпечили фактичне підтвердження законів на своїх уроках.

Як результат, велика кількість учителів досягли повної успішності Мисник (Старе), Чехівський (Любарці), Свідан (Іванків) та ін.

З року в рік тов. Свідан забезпечує високу успішність. Вже шостий рік в класах, де він викладає фізику, немає невстигаючих учнів. В ц. н. році з 151 учнів, що навчаються, встигають всі.

Він при поясненні нового матеріалу застосовує різні форми і методи роботи, щоб учні повністю зрозуміли новий матеріал на уроці, а дома мало часу витрачали на його закріплення.

До кожного уроку вчитель заздалегідь підбирає наочність, проводить демонстрації для з'ясування законів.

Наочність використовує не тільки при поясненні нового матеріалу, але і повторенні та опитуванні.

При повторенні і опитуванні учнів, учні самі проробили досліди і демонстрації попутно з'ясовують той чи інший закон фізики.

Передбачені програмою лабораторні і практичні роботи виконувались фронтально.

Значною допомогою в справі засвоєння програмового матеріалу учнями були кінофіковані уроки, на таких уроках повністю розкривається закон і його місце в техніці.

Кінофіковані уроки було проведено на теми: «Магніт і його застосування в техніці», «Відносність руху і спокою», «Трифазний струм» і т. д.

На уроках фізики розв'язувались задачі технічного змісту, на штучні супутники землі. В зміст задач входили дані технічного прогресу СРСР в семиріччі.

Під керівництвом тов. Свідана працював у школі фізико-технічний гурток, який виготовляв наочні приладдя та займався ремонтом устаткування з фізики.

Добре працювали технічні гуртки також і при Бориспільській с/школі № 2 (учитель Розовик), Старинській с/школі (уч. Мисник), Любарецькій с/школі (уч. Чехівський) та ін.

Гірше стояла справа з викладанням фізики у Вороньківській, Вишенській с/школах, де неякісно були проведені лабораторні роботи і не всі оцінювались.

Основним недоліком у викладанні фізики у школах району було те, що на уроках було мало проведено практикувань кожним учнем складання електричних кіл, паралельне і послідовне включення споживачів і ряд інших.

Всього із 2976 вивчаючих фізику встигає 2954.

СТАН ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ

Виконуючи історичні рішення XXI з'їзду КПРС і «Закон про зв'язок школи з життям і перебудову системи народної освіти в СРСР», радянська школа зробила великий крок вперед в справі навчання, освіти й виховання молодого покоління в комуністичному дусі. Тепер, коли наша країна веде величезну творчу роботу і здійснює поступовий перехід від соціалізму до комунізму, справа комуністичного виховання радянського народу, особливо молоді, є основним і важливим завданням. Тому ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР в своїй постанові від 8 жовтня 1959 року «Про деякі зміни у викладанні історії в школі» поставили перед учителями викладачами історії великі і відповідальні завдання — виховати радянську молодь бадьорою, добросовісною, життєрадісною, відданою соціалістичній Батьківщині, що вірить в перемогу нашої великої справи Леніна, що не боїться перешкод і здатне перемагати які завгодно труднощі.

Важливе і вирішальше значення в здійсненні цього відіграє навчання і ідейно-політичне виховання учнів на уроці історії, забезпечити учням в процесі викладання глибоке марксистсько-ленінське розуміння історії.

А для цього викладач історії повинен добре вивчити твори класиків марксизму-ленінізму, вибрати з них найбільш доступні для розуміння учнів історичні факти і приклади і використовувати їх на відповідних уроках з тим, щоб показати учням зразки застосування діалектичного методу до аналізу конкретної історичної дійсності.

Окрім вчителів історії в процесі навчання озброюючи учнів знаннями про важливі події вітчизняної і загальної історії поступово підводять їх до усвідомлення закономірностей історичного процесу до розуміння вирішальної ролі народних мас в історії, формувати у них основи марксистсько-ленінського погляду.

Так, наприклад, викладачі історії Кіровської в/школи т. Мірошніченко, Старинської с/школи т. Шапар Ф.Б., Бориспільської с/школи №1 Яцюта З.І., Власко М.І., Дударківської с/школи Слука О.Е. в процесі вивчення курсу стародавньої історії на простих і доступних прикладах підводять учнів до розуміння того, що світова культура створена багатьма народами, зокрема до розуміння світового значення стародавньогрецької культури, як культури створеної за рахунок праці рабів. Вивчаючи повстання рабів під керівництвом Спартака та інші повстання, вчителі пробуджують в учнів глибоке співчуття до рабів, що боролися за своє визволення і ненависть до поневолювачів-рабовласників. Даний матеріал пов'язують з сучасністю, наводячи приклади героїчної боротьби народів колоній, полуколоній і залежних країн Азії, Африки, Південної Америки проти американських, англійських і інших імперіалістів-колоніалістів, що привело до загибелі колоніальної системи імперіалізму, яка віджила свій вік і викинута на смітник історії.

Під час вивчення історії середніх віків учителі т. Власко М.І. (Бориспільська с/школа №1), Дзюба П.Х. (Сошниківська в/школа), Файдор (Бортницька в/школа) підкреслюють всесвітньо-історичну роль нашої Батьківщини, зокрема її заслуги в урятуванні Європейської культури від монгольських загарбників, німецьких феодалів (тема: «Натиск німецьких феодалів на Схід і його провал») та історична роль інших слов'янських народів у зруйнуванні рабовласницького ладу, в багатовіковій боротьбі за свою національну незалежність (тема: «Боротьба з німецьким

засиллям і селянська війна в Чехії») та ін. Загарбницька політика Німеччини, Англії, Італії та інших країн в епоху середніх віків протиставляється боротьба Нідерландів проти іспанських загарбників. Цим учні підводяться до розуміння принципіальної різниці між війнами справедливими і несправедливими.

В процесі викладання історії СРСР, кращі історики VIII—X класів т.т. Петровський К.В. (Іванківська с/школа), Прядко О.Е., Кічинська Н.І. (Бориспільська с/школа №1), Бугро В.К. (Дударківська с/школа), Макаренко П.І. (Рогозівська с/школа) підкреслюють спільність історичної долі народів нашої країни, зокрема спільність походження російського, українського і білоруського народів від першого корня матері-древньоруської народності; спільна боротьба проти визискувачів, царизму, інтервентів, фашистських загарбників в боротьбу за побудову комунізму в нашій країні, що сприяє усвідомлення учнями історичного коріння дружби народів СРСР, вихованню їх в дусі дружби між народами.

При викладанні останнього періоду історії, історики розкривають всесвітньо історичне значення Великої Жовтневої соціалістичної революції, показують соціалістичні перетворення що сталися в житті нашої країни за роки Радянської влади, показують роль КПРС і її засновника В.І. Леніна у створенні Радянської держави, боротьбу за великі перемоги соціалізму, роз'яснюється завдання політики Радянської держави, яка ґрунтується на Ленінських принципах мирного співіснування держав з різним соціальним ладом. В процесі навчання в учнів виховують учителі історії радянський патріотизм, соціалістичну національну гордість і пролетарський інтернаціоналізм.

Велике значення в школі має правильно організована і поставлена робота історичного гуртка в підвищенні успішності і якості знань учнів з історії. Добре була організована гурткова робота з історії в школах: Бориспільська с/школа №2 (кер. Кічинська), Вишенська с/школа (керівник Видиборець Е.П.), Дударківська с/школа (кер. Слука О.Е.), Старинська с/школа (кер. Шапар Ф.Б.).

Так, учні — члени історичного гуртка Дударківської с/школи написали історію с. Дударків, де показали історію виникнення і розвитку даного села, звернувши особливу увагу розвитку села і колгоспу за роки Радянської влади.

Гуртківці Старинської с/школи написали історію своєї школи.

Учні — члени історичного гуртка Бориспільської с/школи №1 приступили до писання історії м. Борисполя.

Добре була поставлена робота предметних комісій історії і географії в школах Бориспільської с/школи №6, Рогозівської с/школи та інших.

Успішність учнів з історії по району характеризується такими даними: із 5707 вивчаючих історію встигає 5647 учнів.

СТАН ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ

Стан викладання географії в цьому початковому році в школах району поліпшився в порівнянні з минулим навчальним роком.

Учителі географії на своїх уроках при викладанні програмового матеріалу давали учням сталі і змістовні знання з фізичної, економічної географії СРСР, країн народної демократії та капіталістичних країн світу, глибоко вивчали з учнями політичну карту СРСР, країн народної демократії і всього світу і т. д.

При вивченні географії учителі підкреслювали велич і могутність нашої Батьківщини, високий рівень розвитку промисловості, сільського господарства, культуру науки і техніки. На конкретних прикладах показували неізмислимі і невичерпні придатні багатства, що містяться в надрах нашої країни.

Викладачі географії т.т. Коваленко І.С. (Любарецька с/школа), Степанов Л.М. (Бориспільська с/школа №1), Бідненко (Іванківська с/школа), Тюха (Мартусівська в/школа), забезпечили учням міцні, осмислені й систематичні знання з географії, давши 100% перевід учнів до старших класів.

Ці вчителі звертали особливу увагу на знання учнями фактичного матеріалу з географії, знання географічної карти тощо. Але наряду з цим в районі є такі географи, які недостатньо працювали над підвищенням свого ідейно-політичного і фахового рівня, слабо ще підготовлялися до уроків і проводили їх на науковому (низькому) а тому учні мають слабі знання з географії. До таких вчителів відносяться т. Севрук (Сошниківська в/школа), Грищенко (Бориспільська с/школа №6).

Добре поставлена робота краєзнавчих гуртків географі т.т. Горобей М.А. (Процевська с/школа), Коваленко І.С. (Любарецька с/школа), т. Тюха (Мартусівська в/школа).

Велике значення в постановці викладання географії, в покращенні успішності учнів має наочність матеріальної бази з географії в школі і в першу чергу наявність географічного майданчика. Добре обладнані географічні майданчики в школах: Любарецькій с/школі, Бориспільській с/школі №1, Старинській с/школі, Бориспільській с/школі №5, Вороньківській с/школі та ін.

Основним недоліком в викладанні історії та географії в школах району є те, що не всі учителі-викладачі даних предметів мають відповідну освіту, щоб забезпечити викладання даних предметів на високому ідейно-політичному і науково-методичному рівні. Велике значення має в покращенні викладання історії та географії наявність відповідної матеріальної бази, чого немає ще напревеликий жаль у більшості шкіл нашого району. Крім того, ще в багатьох школах району немає географічних і історичних кабінетів, географічних майданчиків, не вистачає унаочнення і т. д.

Для докорінного покращення стану викладання історії і географії в школах району потрібно:

1. В усіх середніх школах створити історичні або історико-географічні кабінети.
2. В усіх середніх і восьмирічних школах побудувати географічні майданчики.

Але для цього потрібно відпустити для шкіл району додаткові асигнування, забезпечити школи централізованим порядком потрібними історичним та географічними картами і обладнанням для географічних майданчиків.

3. ОблВНО і кабінету історії та географії при інституті удосконалення кваліфікації учителів надати практичну і матеріальну допомогу в створенні історико-краєзнавчого музею при одній із шкіл м. Борисполя.

4. ОблВНО разом з РВНО домогтися протягом 1–2 років вступу у вищі навчальні заклади всіх учителів-викладачів історії та географії, що не мають відповідної освіти.

А учителів, що мають відповідну освіту і багато часу працюють на педагогічній роботі, перепустили їх через курси підвищення кваліфікації.

Успішність з географії характеризується такими даними: із 5408 учнів, що вивчали географію, встигає 5363 учні.

ВИРОБНИЧЕ НАВЧАННЯ

В усіх 12 середніх школах району було запроваджене виробниче навчання.

В Бориспільській с/школі №1 були	трактористи	37
	шофери	43
	швеї	90
В Бориспільській №2	шофери	13
	плодоовочеводи	12
	швеї	27
В Бориспільській №5	шофери	36
	медсестри	23
	швеї	26
В Вишенській с/школі	рільники	22
В Вороньківській с/школі	плодоовочеводи	28
	столяри	30
	швеї	23
В Дударківській с/школі	тваринники	68
В Іванківській с/школі	плодоовочеводи	38
В Любарецькій с/школі	рільники	44
В Процевській с/школі	шофери	8
	швеї	24
В Рогозівській с/школі	комбайнерів	20
	швеї	24
В Сеньківській с/школі	рільники	60
В Старинській с/школі	шофери	57
	плодоовочеводи	54.

Виробниче навчання проходило на базі колгоспів і радгоспів, РТС і АТК, швейних артілей і промкомбінату.

Добре обладнано шкільні майстерні при Бориспільській с/школі №1, Вороньківській с/школі і ін.

Міжшкільних майстерень не було організовано. При 5 школах створено учнівські будівельні бригади, які працюють на будівництві і ремонті шкільних приміщень та інвентаря. При 10 середніх школах району створено 10 учнівських виробничих бригад, якими охоплено 415 учнів.

Ці учні виробничих бригад взяли в колгоспному масиві 62 га землі, на якій вирощують кукурудзу на зерно і на зелену масу, картоплю, гарбузи, помідори, капусту, та крім того ведуть догляд за садом на площі в 70 га.

Програма в класах з виробничим навчанням виконана і в десятих класах було вчасно проведено екзамен з предметів виробничого навчання, де виявлено, що з цих предметів учні одержали вищі оцінки, ніж з загальноосвітніх предметів.

Для викладання предметів з виробничим навчання було покликано спеціалістів учителів, а також агрономів, техніків, інженерів і знавців швейної справи.

Трудовлаштовані випускники 10-х класів за минулий рік так:

1. Закінчили 10-й клас в 1958—59 н. році	433 учні
2. Вступили до ВУЗІВ	26
3. Вступили до середніх навчальних закладів	47
4. Вступили до навчальних закладів трудових резервів	18
5. Працювали в колгоспах	195
6. Працювали в радгоспах	61
7. Працюють на промислових підприємствах	36
8. Працюють в установах	19
9. Покликано в Радянську Армію	9
З числа всіх випускників працюють за спеціальністю	243.

ЕСТЕТИЧНЕ І ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ

В цьому навчальному році в роботі шкіл району приділялась велика увага естетичному вихованню, всій художньо-виховній роботі.

На уроках літератури зверталась увага на поліпшення техніки виразного читання, на розвиток хорового багатоголосого співу.

Велику допомогу створив цього року Інститут удосконалення вчителів, організувавши обласні семінари для викладачів мови і літератури, співів, малювання, з роботою яких були ознайомлені потім всі викладачі даних предметів у районі.

Також багато дали семінари з співів, малювання, організовані Обкомом КП України в районі для вчителів IV класів.

В цьому багато допомогли наші шефи — Київська музична середня школа ім. Лисенка.

Майже в усіх середніх та восьмирічних школах створені галереї репродукцій, картин, видатних російських та радянських письменників.

Краще і серйозніше цього року провадилась робота учителями мови та літератури по вихованню в учнів свідомого сприймання літературних творів: більше працювали вчителі над мовою художніх творів, художніх засобів.

В зв'язку з підготовкою до декади української літератури і мистецтва в Москві в кожній школі були проведені огляди гуртків художньої самодіяльності, краді колективи і номери були виділені на районний та обласний огляди.

Але ще в справі естетичного виховання учнів є багато недоліків:

1. Мало в школах району досвідчених викладачів співів, кваліфікованих вчителів малювання.

2. Недостатньо була розгорнута робота музичних гуртків та гуртків образотворчого мистецтва.

3. Районний огляд художньої самодіяльності учнів показав, що переважна кількість шкільних хорових колективів в основній своїй масі ще не досягає високої художньої культури.

4. Недостатньо поставлена робота драматичних гуртків, гуртків художнього читання та учнівських лялькових театрів.

5. Мало було прочитано лекцій і доповідей з питань марксистсько-ленінської естетики та мистецтва.

6. Лише в кількох школах (Бориспільська №1, Бориспільська вечірня школа робітничої молоді, Дударківська с/школа і ін.) були організовані шкільні виставки з відповідним художнім смаком, які носили тематичний характер і відповідали програмі.

7. Недостатня робота ще проведена відносно вказівок ОблВНО та Інституту вдосконалення вчителів в справі оформлення шкільних приміщень. Найкраще оформлені Старицька, Сошниківська в/школи, Процівська та Бориспільська №1 с/школи.

І основним недоліком естетичного виховання був той, що в кожній школі ще недосконало розроблені заходи, які б забезпечували б щоденну систематичну роботу в даній справі.

Невід'ємною частиною естетичного виховання є фізичне.

Добре працювали фізкультурні колективи Бориспільської с/школи №1, №2, Вороньківської та ін.

На районній учнівській спартакіаді підтвердили II-й розряд 13 учнів, III розряд 75 учнів, юнацький розряд 50 учнів.

ПОЗАКЛАСНА І ПОЗАШКІЛЬНА РОБОТА

В районі є 4 дитячі садки (в Борисполі 2, в радгоспі «Бортничі» — 1, при Старинському цукрозаводі — 1), які охоплюють 215 дітей. В школах району є 280 гуртків, якими охоплено понад 4000 учнів.

Протягом року для керівників гуртків (хорових, літературних, художньої вишивки) систематично проводились семінари з практичними заняттями. Семінарами керували Корніяка С.П., Рибаківська Г.О., Штефан Г.П., Іщенко М.К. Для працівників позашкільних установ провадились наради-семінари, на яких розглядалися питання для полегшення їх роботи.

Радянська школа покликана готувати всебічно освічених людей, майбутніх повноцінних громадян, будівників комуністичного суспільства, озброєних знаннями, трудовими навиками, високою культурою.

Ось тому і завдання кожної школи, кожного учителя — тісно пов'язувати навчання з вихованням дітей.

Весь наш учительський колектив і працював над цим питанням.

Багато вчителів, зокрема класоводи і класні керівники, піонервожаті цілком вірно планують виховну піонерську, комсомольську роботу і проводять її. До таких можна віднести: Левіцьку Л.В., Бондар А.І. (Бориспіль, школа №1), Величко (Рудяків), Корсакова (Вишеньки), Дудка (В.Олександрівська) піонервожаті цієї школи, Чуйко В.А. (Кірово), Крюков (Вороньків) і ін.

Але є ще цілий ряд шкіл, де виховна робота стоїть на неналежному рівні. Великим недоліком у виховній роботі є те, що немає потрібного зв'язку в цих школах, учительського колективу з батьками (радгосп птахофабрика, Гнідин, Дударків і ін.).

Часто можна зустріти в планах виховної роботи неконкретні пункти, які ні до чого не зобов'язують, ні класного керівника, ні учнів. Як недолік виховної роботи, є те, що мало проводилось піонерських зборів, вечорів, культпоходів, рідкими були обговорення прочитаних лекцій, бачених кінокартин в таких школах як: Нестерівська, Ревнінська, Жовтнева, Сеньківська.

Мало ще читають наші вчителі потрібної методичної літератури, мало знайомляться з передовим досвідом роботи кращих вчителів країни Гітун, Міхальцева (Бориспільська школа № 6), Криlach, Вовченко, Ніцкевич (Сеньківська школа), Радько, Баглай, Тертишник, Разінко (Вороньківська с/школа), Давиденко (Іванківська школа), Подолинна (Жовтневе), Головаха (Ревне), Тищенко (Дударків), Панченко (Сенаківка), Грищенко (Бориспільська № 6).

Основну масу учнівського колективу складають піонери. Із 10126 учнів-піонерів у нас біля 5 тисяч. Значна робота проведена з піонерами в цьому навчальному році в школах району. В зв'язку з підготовкою і відзначенням 80-річчя з дня народження В.І.Леніна по всіх школах району були проведені різноманітні цікаві і змістовні роботи, піонерські збори, зустрічі з старими комуністами, героями-воїнами, передовиками виробництва, бесіди про славний героїчний шлях КПРС, ВЛКСМ, про життя В.І.Леніна, про трудові перемоги радянського народу. Всі школи району провадили і зараз продовжують провадити походи, готують цікавий матеріал і туристсько-краєзнавчу експедицію «Ім'я В.І.Леніна на карті Батьківщини».

Багато шкіл зав'язали листування з піонерами демократичних республік, з членами комуністичних бригад (Глибоке, Вишеньки).

В ряді шкіл були організовані кульпоходи в кіно, на дитячі вистави, екскурсії, колгоспи і радгоспи. В ленінські дні були організовані зустрічі з піонерами та комсомольцями м. Києва.

Непогано була поставлена комсомольська робота при Бориспільській с/школі № 1 та Рогозівській с/школі, але як недолік треба визнати, що в окремих комсомольських організаціях: Іванківська, Вороньківська, Сеньківська плани роботи серйозно не продумані. Гуртки поточної біжучої політики працювала не систематично.

РОБОТА З БАТЬКАМИ

Робота з батьками здійснювалась через класних керівників, батьківські комітети, батьківські лекторії, провадилась по таким основним питанням:

1. Поширення серед батьків педагогічної пропаганди.

2. Зв'язок з батьками в питанні покращення успішності, поведінки, виховання учнів поза школою. Ці питання задовільно розв'язувались в таких школах: Рогозівська, Глибоцька, Рудяківська, Мартусівська, Бориспільська № 1, № 4, Городищенська і ін. Проте в окремих школах як було зазначено вище, зв'язок школи з батьками був не налагоджений, класні керівники не цікавилися, в яких умовах живуть вихованці, з ким вони дружать, чим займаються в позаурочний час. Так, завучу Вороньківської с/школи Шевченку за безвідповідальне ставлення до своєї роботи, за моральну нестійкість районним відділом народної освіти було оголошено сувору догану; завідувач Нестерівської початкової школи Бабич О.В., завуч Дударківської с/школи Карпець О.О. за нетактовне поводження з учнями одержали теж покарання. Через недостатню виховну роботу і роботу з їх батьками були певні неприємності в Гнідинській в/школі та в Бориспільській школі № 2 (кл. керівник Сасинович С.І.). Добре працювали батьківські комітети в Бориспільській с/школі № 1, Процівській с/школі, Глибоцькій в/школі та ін. Але недостатня робота батьківських комітетів була в Сеньківській с/школі, Кіровській в/школі і Сошниківській в/школі.

Протягом року для батьків було прочитано понад 480 лекцій на педагогічні теми. При більшості шкіл створені батьківські лекторії, а при Бориспільських школах № 1, № 2, № 5, № 6 створені батьківські університети.

VIII. РОБОТА ШКІЛ І КЛАСІВ ПРАЦЮЮЧОЇ МОЛОДІ

В районі працювали при чотирьох школах чотири восьмі класи сільської молоді.

При Старинській, Вороньківській, Вишенській середніх школах та при В.Олександрівській і Рудяківській восьмирічних школах, в яких навчалося і закінчили успішно восьмий класи (нерозбірлива цифра) учнів.

Крім того, працювала в м. Борисполі середня школа робітничої молоді. Влітку 1959 року вчителями було проведено облік працюючої молоді, яка не має відповідної освіти та роз'яснення закону про школу та умов навчання без відриву від виробництва. Всього було облічено понад 300 чоловік, що підлягали навчанню в школі.

Значну допомогу в організації навчання працюючої молоді надавали школі райком КПУ та райком комсомолу. При їх допомозі було проведено нараду керівників установ м. Борисполя та секретарів комсомольських організацій райцентру, а також збори робітників райпромкомбінату, промартілі «8 Березня», артіль «Червона Зірка», робітників радгоспу «Бортничі», де обговорено Закон про перебудову, виступ М.С.Хрущова на XIII з'їзді ВЛКСМ та Постанову IX пленуму ЦК ВЛКСМ про участь комсомольських організацій у виконанні Закону про школу, внаслідок чого значна частина працюючої молоді пішла вчитися у вечірні та змінні класи школи робітничої молоді.

Запланована мережа класів робітничої молоді на 1959–60 н.р.

ПЕРЕДБАЧЕНО	ПЛАН	ВИКОНАННЯ
Створити V–VII	2	2
Створити V–VIII	2	4
Створити IX–X кл.	5	5
Разом класів	9	11
З них учнів на початок н.р.	95	195
На кінець року	—	156

З них успішно закінчені і переведені до старших класів 145. По своєму складу учні розподіляються так:

1. Всього учнів на кінець року	156
З них працює	151
Не працює (тимчасово)	5
2. Членів КПРС	21
3. Членів ВЛКСМ	64
4. Передовиків виробництва	70
5. Нагороджених за працю грамотами	8
6. Орденосців (військових)	18.

Активну участь в організації навчання працюючої молоді брали організації радгоспу «Бортничі», від якого навчалося 12 робітників, яким забезпечено регулярний підвіз до школи.

Керівники райпромкомбінату та промартілі «8 Березня» за допомогою яких створено безпосередньо на виробництві два вечірні класи, в яких навчалося до кінця року 30 робітниць.

Ці організації не тільки надали для школи приміщення й обладнання, а й систематично перевіряли відвідування робітниками навчальних занять та успішність у навчанні. Цьому сприяло й те, що в Райпромкомбінаті у змінному класі (VIII) навчалися голова профкомітету тов. Піць та начальник цеху тов. Ляшенко, і ули прикладом у навчанні.

Всім організаціям, в яких робітники та службовці навчалися в школі, було послано рішення уряду про надання пільг робітникам, які успішно навчаються у вечірній школі без відриву від виробництва і це рішення більшість керівників виконували повністю, а сам:

Завідуючий Райлікарнею тов. Яцюта
Директор промкомбінату тов. Курилко.
Голова промартілі «8 березня» тов. Гомов.
Голова управління міжколгоспбуду тов. Солошенко
Начальник райміліції тов. Віцюк
Командири військових частин та ін.

Однак, є керівники установ, які не виконували постанови уряду про надання пільг учням вечірньої школи: зав. будмагом м. Борисполя тов. Сошніков, який не дав робітникові, учню IX класу тов. Бугаю протягом року жодного додаткового вихідного дня, завідуючий райфінвідділом тов. Добродін відмовився надавати пільги робітниці Васюк Марії, що навчається в X класі і довелося впливати на нього через Райвиконком та РК КПУ.

Мало сприяв виконанню закону про школу й голова Виконкому Бориспільської міської Ради тов. Бухало А.Г.

Крім того, що формально заслухано доповідь про роботу вечірньої школи, практично нічого не зроблено в справі навчання молоді м. Борисполя, яка не має відповідної освіти.

В цьому навчальному році школа робітничої молоді проводила навчання в приміщеннях: 1. школи № 2 – VI, VII, VIII-а, IX-а, X-а класи.

2. школи № 5 – VIII-б, IX-б, X-б, X-в класи.
3. Райпромкомбінату – VIII-г (змінний).
4. Промартілі «8 березня» – VIII-в (змін).

Для 8 змінних класів класні кімнати обладнали промкомбінат і артіль «8 березня» виготовлено столи, лави, придбано стільці та ін.

Опалювали і держали в чистоті класні кімнати своїми засобами та порядком самообслуговування.

Фізичний та хімічний кабінети використовувалися масових шкіл достатньо. Цьому сприяло те, що завідувачі кабінетами учителі т.т. Розовик і Багмет були одноразово викладачами фізики у вечірній школі.

Для навчальних потреб школа робітничої молоді має своє власне навчальне приладдя:

1. З фізики (найнеобхідніше) на суму 1994 крб.
2. З хімії (хімікати, посуд) на суму 357 крб.

3. З математики на суму 588 крб.

4. З географії та історії (карти та картини) на суму 1174 крб.

Всього власного навчального приладдя на суму 4113 крб.

Минулого року цього приладдя було на суму 3000 крб.

Лише в цьому навчальному році закуплено навчального приладдя на суму 1000 крб. та придбано 2 шафи та 8 столів на суму 1700 крб.

Бюджет школи щороку зростає так: в 1956 році 21 тис.крб., в 1959 році 26 тис.крб. і затверджено на 1960 рік 31 тис.крб., що цілком відповідає останнім рішенням партії та уряду.

Використання бюджету проходить поквартально нормально. Затримки у фінансуванні потреб школи немає. Нормальному використанню бюджету сприяє централізація бухгалтерського обліку при райВНО, що сприяє піднесенню фінансової дисципліни.

ПЕДАГОГІЧНІ КАДРИ ШКОЛИ

Школа на 1959–60 н. рік педагогічними кадрами укомплектована задовільно. Всього вчителів працювало 20. З них мають основну роботу в школі робітничої молоді 14, решта 6 вчителів працювали за сумісництвом в масових школах. Крім того два вчителі інструктори швейної справи були запрошені з виробництва для роботи в змінних класах.

З 14 вчителів мають вищу педагогічну освіту 12, 2 закінчили учительський інститут і навчаються заочно, працюють в VI–IX класах.

За стажем роботи вчителів розподіляються так:

Роки педроботи	В вечірній школі	Примітка
Один рік	4	
До 3-х років	2	
Від 3 до 5 років	—	
Від 5 до 10 років	7	
Від 10 до 15 років	1	

Як видно з цих даних 7 вчителів працюють в школі робітничої молоді від 5 до 10 років і мають достатній досвід роботи в школі дорослих, це такі вчителі: Лисиця – вчитель історії, працює в вечірній школі 8 років.

Переважає більшість вчителів працювали сумлінно і мали успіхи в навчально-виховній роботі, це Розовик В.М., вчителька математики та класний керівник X-а класу – домоглася певної успішності учнів та високого проценту відвідування учнями школи (80 – 90%).

Тов. Попова Г.М. – вчителька німецької мови і керівник 10-б класу.

Тов. Віденіна Р.Ф. – вчителька хімії та кл. керівник X-в класу

Тов. Оксамит Г.В. – вчителька математики, кер. 8-б кл. домоглася певної успішності цих 3-х класів.

Проте, частина вчителів працювали недостатньо: вони допустили великий відсів та низьку успішність учнів своїх класів. Це т. Лисиця – керівник 8-а класу, з якого з 29 учнів вибуло 15 і не встигає 3 учні.

Тов. Журавель Л.М. – керівник 6-б класу у якому не встигає 4 учні.

Тов. Пилипенко Н.О. — керівник 7 класу в якому не встигає 4 учні.

Тов. Мельник Г.Д. — керівник 9-а класу в якому з 16 учнів вибуло 4 і була низька успішність учнів та незадовільне відвідування школи.

В цілому учительський колектив дисциплінований і згуртований. Всі вчителі працюють над підвищенням свого ідейно-теоретичного рівня і дійової кваліфікації. Вивчали історію КПРС, підготували 10 доповідей на різні теми навчально-виховної роботи.

Методична робота в школі була спрямована на поліпшення всієї навчально-виховної роботи зокрема на активізацію методів навчання та піднесення ефективності уроків.

Центром методичної роботи була педагогічна рада та предметні комісії.

На засіданнях педагогічної ради, методичних об'єднаннях і виробничих нарадах вчителі докладно вивчали і обговорили нові навчальні плани, програми, а також накази і розпорядження Міністерства освіт УРСР про перебудову школи та інструктивно-методичні вказівки, листи і інші посібники, матеріали з'їзду вчителів Української РСР.

Зміст методичної роботи в вечірній школі має свої особливості відповідно до цього вчителі працювали над розв'язанням головних проблем навчально-виховної роботи в вечірній школі, як ось: запровадження різноманітних форм самостійних робіт, організація проведення навчання по підвищенню професійної кваліфікації учнів, ефективно проведення уроку в школі працюючої молоді тощо.

Протягом року працювало три предметних комісії:

1. Викладачів мов та літератур — керівник т. Пилипенко провела 1 засідань.
2. Викладачів математики, фізики та хімії — керівник Розовик провела 8 засідань.
3. Викладачів історії та географії — керівник Лисиця провела 4 засідання.

Предметні комісії працювали за планом під керівництвом завідувача школи тов. Петрикової М.М.

На засіданнях предметних комісій опрацьовано такі питання:

1. Використання матеріалів семирічного плану на уроках математики, фізики, хімії, історії та географії.
2. Аналіз успішності учнів з математики, мов та літератури за I півріччя 1959—60 н. року та завдання вчителів в II півріччі.
3. Екскурсії по фізиці та хімії.
4. Ідейно-політичне виховання учнів на уроках історії та географії.
5. Атеїстичне виховання на уроках історії, літератури та хімії.
6. Розвиток навиків усної мови на уроках німецької мови в 8—10 класах.
7. Організація унаочнення уроків з української мови та літератури по 6—7 класах.
8. Перевірка учнівських зошитів та заходи до піднесення грамотності учнів.
9. Підготовка екзаменаційних матеріалів до білетів.
10. Перевірка виконання рішень предметних комісій і т.д.

Предметні комісії працювали в напрямку вивчення і поширення кращого педагогічного досвіду. Проводилися відкриті уроки та взаємовідвідування уроків вчителями споріднених предметів. На засіданнях предметних комісій відкриті уроки ґрунтовно аналізувалися, кращі прийоми в роботі узагальнювалися і поширювалися серед учителів.

Протягом року було проведено 6 відкритих уроків на різні теми, з математики, літератури, хімії, географії та німецької мови.

Конспекти і плани відкритих уроків заздалегідь доводилися до відома вчителів, обговорення відкритого уроку проходило або в той же самий вечір, або на другий день перед початком уроків. Вчителі, які відвідують відкритий урок, ведуть спостереження за методом роботи вчителя, за етапами уроку, за відповідями учнів, вивчають хороші сторони роботи вчителя, його недоліки і на цьому самі вчаться педагогічній майстерності.

Педагогічна рада відбувалася згідно плану кожного місяця і в кінці кожної чверті. Всього відбулося 12 педагогічних рад, на яких розглянуто 19 питань.

Протягом року оформлені у вигляді окремих метрозробок такі теми:

1. Індивідуальний підхід до учнів — важливий спосіб піднесення їх успішності.
2. Активізація методів навчання в школі робітничої молоді.
3. Атеїстичне виховання на уроках історії, географії, літератури та хімії.

Навчальний рік школа робітничої молоді закінчила з такими показниками:

Було учнів на початок року	На кінець року	Встигає	Не встигає	% успішності
15	16	12	14	75
15	14	11	3	80
17	14	11	3	78
15	14	14	—	100
20	15	15	—	100
20	15	15	—	100
16	12	12	—	100
17	9	9	—	100
16	14	14	—	100
24	18	18	—	100
20	14	14	—	100
Всього: 195	155	145	20	93

За 12 років існування школу робітничої молоді закінчили і одержали атестати зрілості 384 чоловіки.

Серед випускників нашої школи працюють: т.т. Міщенко — секретарем райкому КПУ, Власко — зав. Райвідділом народної освіти, Волохонський, Новікова і т. Горобей — директорами шкіл, т.т. Свідан, Сімановський і Тютон — вчителями середніх шкіл, т. Линник — інженер будівельник, т. Очеретько — інженер будівельник працює по завданню Уряду в Африці в Гвінейській Республіці, т. Петрусь — ветеринарний лікар, т.т. Косарев, Киричок, Хорева, Жук, Горшков на партійній роботі, Крук — керівник Райконтори міськкоопторгу. Т.Котельников — голова міськспоживтовариства, Кузьменко — начальник держстраху, т. Віцюк — начальник райміліції, т. Киричок — завідувачий відділом соціального забезпечення, т.т. Волошин,

Бондар, Мисливець, Бабишкін, Оксамит, Севастюк — комбайнерами та шоферами, т.т. Бабарьова, Каплун — фельдшерами районної поліклініки, Куранда, Близнюк, Рябець, Скалкін — робітники будівельники.

Багато перебуває в Радянській Армії і є добрими льотчиками нашої країни.

Понад 20 чоловік навчається в вузах та в Київському університеті.

На всіх ділянках соціалістичного будівництва з честю працюють випускники вечірньої школи.

В цьому навчальному році було більше уваги приділено питанню контролю і керівництву роботою шкіл з боку райВНО.

Обстежено фронтально і тематично всі школи району. Після обстеження працівники райВНО заносили до візитаційних книг свої зауваження і пропозиції. Наслідки перевірки широко обговорювалися на педрадах шкіл. На основі інспекторських перевірок райВНО оголосив ряд важливих наказів:

- а) про стан виконання народногосподарського плану
- б) про роботу початкових класів;
- в) про стан викладання математики і фізики;
- г) про формальне ставлення окремих директорів до звітності перед райВНО;
- д) підсумки конкурсу на кращий переклад,
- е) про стан і заходи підготовки до районної олімпіади і спартакіади і т. д.

Більш активно здійснювалось керівництво роботою вчителів з боку керівників шкіл.

Цілком задовільно розв'язували питання контролю і керівництва такі директори і завучі шкіл — т.т. Петрусь Ф.М. (Іванківська с/школа), Волохонський А.П. (В-Старицька с/школа), Прядко О.Е. (Бориспільська с/школа № 1), Макаренко П.І. (Рогозівська с/школа) та ін.

Ці товариші сумлінно, свідомо відносились до своїх обов'язків, виконували розпорядження райВНО та облВНО, боролися за виконання завдань поставлених перед школою Партією і Урядом.

КОНТРОЛЬ І КЕРІВНИЦТВО ЗА РОБОТОЮ ШКІЛ ТА ВЧИТЕЛІВ

Перед школами стояли основні завдання:

1. Виконання народногосподарського плану, в тому числі — закону про всеобуч.
2. Дальше зміцнення матеріально-навчальної бази шкіл району і успішне розгортання політехнічного навчання.
3. Піднесення якості знань учнів, виховної роботи серед учнівської молоді, дальше поглиблення роботи з батьками.
4. Перебудова роботи серед учнівських організацій у світлі рішень останнього пленуму ЦК ВЛКСМ.

Школи району в основному здійснили ці важливі завдання.

Основною ланкою в цій роботі були правильно налагоджені контроль з боку райВНО, керівників шкіл за роботою вчителів, виконання цих завдань, дійове, активне і цілеспрямоване керівництво.

Особливе місце в цьому питанні займали наради директорів. За рік відбулося 8 нарад директорів, на яких розглянуто такі основні питання.

1. Стан готовності шкіл до початку навчального року.
2. Підсумки роботи шкіл за 1958—59 н. рік та заходи на 1959—60 н. рік.
3. Планування роботи школи.
4. Здійснення закону про всеобуч.
5. Підготовка шкіл до 1960—61 н. року.
6. Стан перевірних і випускних екзаменів.

На нарадах директорів опрацьовувались накази МО УРСР та облВНО і по них приймалися конкретні рішення.

В цьому навчальному році було більше уваги приділено питанню контролю і керівництву роботою шкіл з боку райВНО.

Обстежено фронтально і тематично всі школи району. Після обстеження працівники райВНО заносили до візитаційних книг свої зауваження і пропозиції. Наслідки перевірки широко обговорювалися на педрадах шкіл. На основі інспекторських перевірок райВНО оголосив ряд важливих наказів:

- а) про стан виконання народногосподарського плану
- б) про роботу початкових класів;
- в) про стан викладання математики і фізики;
- г) про формальне ставлення окремих директорів до звітності перед райВНО;
- д) підсумки конкурсу на кращий переклад,
- е) про стан і заходи підготовки до районної олімпіади і спартакіади і т. д.

Більш активно здійснювалось керівництво роботою вчителів з боку керівників шкіл.

Цілком задовільно розв'язували питання контролю і керівництва такі директори і завучі шкіл — т.т. Петрусь Ф.М. (Іванківська с/школа), Волохонський А.П. (В-Старицька с/школа), Прядко О.Е. (Бориспільська с/школа № 1), Макаренко П.І. (Рогозівська с/школа) та ін.

Ці товариші сумлінно, свідомо відносились до своїх обов'язків, виконували розпорядження райВНО та облВНО, боролися за виконання завдань поставлених перед школою Партією і Урядом.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Працюючи в 1959—60 н. році за новим навчальним планом і програмами слід відмітити, що вчителі шкіл району домоглися поліпшення знань учнів з основ наук, учні набули більше практичних навиків до самостійної роботи, краще почали розв'язувати задачі, робити спроби, виконувати практично-лабораторні роботи з фізики, більш практично писати диктанти, перекази, твори з мов та літератури.

Значно змінилося ставлення учнів до праці. Учні почали усвідомлювати, що праця в школі, колгоспі є невід'ємною частиною навчання. Період життя в школі — це навчання і праця, а після закінчення школи — праця і навчання.

Значні зміни сталися в бік докорінної перебудови змісту і форм та методів викладання учителями своїх предметів.

Більшість учителів зрозуміли нові завдання в зв'язку з перебудовою викладання на уроках.

Уроки стали більш ефективними, практичними.

На уроці учні почали працювати, а не спостерігати.

Всі вчителі пов'язували вивчення теоретичного матеріалу з практичним життям.

1. Для покращення контролю за навчально-виховною роботою в школах необхідно працівникам облВНО і Міністерства освіти УРСР частіше бувати в школах і не лише з метою контролю, а й з метою допомоги вчителям і керівникам шкіл в їх роботі.

2. При райВНО необхідно мати інспектора-методиста і методкабінет.

3. Методистам інституту вдосконалення і кваліфікації вчителів надавати допомогу в справі організації й проведення методичної роботи в школах району.

Особливу увагу звернути на методичну допомогу вчителям іноземних мов.

4. Для дальшого впровадження і розвитку політехнічного навчання в школах, потрібно допомогти школам в устаткуванні навчальних кабінетів і майстерень відповідними приладдями, інструментами, станками.

5. Для безперервної організації навчально-виховного процесу в школах і для кращої підготовки до наступного навчального року потрібно зараз направити в школи району програми, навчальні плани, методичні посібники, тощо.

6. В зв'язку з переходом шкіл на однозмінне навчання потрібно додатково відпустити асигнування в сумі 850 тис. для придбання слідуючого інвентаря та обладнання.

1. Учнівський парт.

2. Столів.

3. Шафів.

7. З метою забезпечення переходу всіх шкіл р-ну на однозмінне навчання потрібно запланувати будівництво:

1. Побудову Бориспільської с/школи № 1 на 12 кл. кімнат, для якої технічна документація вже виготовлена.

2. Побудувати нове типове приміщення для Дударківської, Рогозівської середніх шкіл.

Зав. Бориспільським РВНО

Власко» [103].

* * *

Колектив учителів Сошниківської школи, 1976 рік.

Стаття з газети «Трудова слава» за 3 червня 1988 року.

«Звіт

про навчально-виховну роботу шкіл Бориспільського району за 1960/1961 навчальний рік

ВСТУП

1960—1961 навчальний рік був роком цілковитої перебудови шкіл району в світлі історичних рішень XXI з'їзду КПРС та закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям і дальший розвиток народної освіти».

Готуючись гідно зустріти Січевий Пленум КПРС та XXII з'їзд КПРС, педагогічний колектив району прикладав немало зусиль в навчально-виховній роботі, щоб достойно зустріти ці знаменні історичні події в житті країни.

Основним завданням шкіл було завдання виконати закон про загальнообов'язкове восьмирічне навчання та зберегти контингент учнів 9—10 класів.

Учителі поставили перед собою завдання дати учням міцні і сталі знання з основ наук, необхідний мінімум практичних навичок і умінь, поєднати навчання з життям і практикою комуністичного будівництва і підготувати учнів до продуктивної праці в народному господарстві, на підприємствах, в радгоспах, колгоспах.

Педагогічний колектив району звернув багато уваги на підвищення якості всієї навчально-виховної роботи, на роботу піонерських і комсомольських організацій при школах, поліпшено роботу по комуністичному вихованню молоді, формуванню в неї марксистсько-ленінського світогляду, по виробленню високих моральних якостей майбутніх будівників комуністичного суспільства.

З метою повного забезпечення вищезазначених завдань кожен учитель по серйозному і з усією відповідальністю працював в справі підвищення своєї кваліфікації. Це важливе питання вирішувалося шляхом самоосвіти, в системі партійного навчання в гуртках і на семінарах, конференцій, педагогічних читаннях і курсах, на засіданнях педагогічних Рад, шкільних і районних методичних об'єднань та предметних комісій, під час лекцій, консультацій, екскурсій, заочного навчання у вищих учбових закладах.

В цьому навчальному році також було поставлено кожною школою завдання зміцнити взаємини з батьками учнів, посилити громадсько-корисну та агітаційно-масову роботу на селі.

Між школами району та в школах між піонерськими загонами, класами здійснювалося соціалістичне змагання.

В результаті всієї проробленої роботи підсумки показали, що знання учнів порівняно з минулим 1959—60 навчальним роком стали кращими; покращала свідомо дисципліна в праці.

Багато працювали школи в справі зміцнення навчально-матеріальної бази.

З метою зменшення кількості класів, які працюють в другу зміну, велася робота по збільшенню класних кімнат. Велася наполеглива робота в організації нових

навчальних кабінетів, які поповнилися як матеріалами магазин-закупки, так і посібниками, що виробляли самі діти. Особливо багато в цьому відношенні зробили такі школи: Старинська, В.Олександрівська.

Набагато поповнився бібліотечний фонд шкіл, більш кращими стали шкільні буфети, де різноманітним став асортимент товарів.

Велика увага приділялася будівництву і удосконаленню шкільних майстерень. В цьому відношенні слід відзначити такі школи: РОГОЗІВСЬКУ, МАРТУСІВСЬКУ, БОРТНИЦЬКУ, ДУДАРКІВСЬКУ.

АНАЛІЗ МЕРЕЖІ ШКІЛ

В 1960—61 навчальному році в районі працювало 38 масових шкіл, в яких 12 середніх, 12 восьмирічних і 14 початкових шкіл.

З усіх 38 шкіл району одна Бориспільська середня школа працювала з російською мовою навчання.

Крім того, в районі працювала Бориспільська середня школа робітничої молоді, де в 14 класах навчалось 309 учнів та при 11 школах працювали 13 класів сільської молоді.

По плановій мережі на 1960—61 навчальний рік потрібно було в 401 класі-комплекті навчити 11085 учнів, і фактично було набрано 401 клас-комплект, де навчалось 11033 учні, проти 366 класів-комплектів, в яких навчалось 10269 учнів в 1959—60 навчальному році.

По конценрамах на 1960—62 навчальний рік планувалося I—IV класів-комплектів 210, в них учнів 5662, а фактично I—IV класів — комплектів було 211, в яких навчалось 5762.

V—VIII класів планувалося 164, в них учнів 4681, де фактично навчалось в 162 класах 4601 учень.

IX—X класів планувалося набрати 28, в яких повинно було навчатися 743 учні, і фактично було класів 28, а учнів навчалось 670.

Збільшення учнів I—IV класах (на 100) сталося за рахунок прибуття учнів, особливо школи в м. Борисполя №1 за рахунок збільшення другорічництва по IV класах.

Розбіжність в 80 учнях в бік зменшення по V—VIII класах пояснюється:

Неточністю планового переводу при складанні планової мережі;

Вибуттям частини учнів-переростків в класи сільської і робітничої молоді;

Відсівом учнів.

Розбіжність в 73 учнях IX—X класів пояснюється:

Неточністю планового переводу учнів;

Відсівом учнів з масових шкіл в зв'язку з переходом їх на працю і навчання в класи сільської і робітничої молоді.

ВИКОНАННЯ ЗАКОНУ

ПРО ЗАГАЛЬНЕ ОBOB'ЯЗКОВЕ ВОСЬМИРІЧНЕ НАВЧАННЯ

Здійснення закону про обов'язкове восьмирічне навчання в районі приділялось багато уваги з самого початку 1960—61 навчального року.

Працівниками райвно відвідані всі школи, де надавали практичну допомогу в залученні дітей до школи, проводилася відповідна робота з батьками, обговорювалося питання виконання закону про всеобуч на засіданні сесій і виконкомів сільських Рад депутатів трудящих, на нараді керівників шкіл, на Раді по народній освіті, а також неодноразово це питання заслуховувалося на виконкомі Бориспільської районної Рад депутатів трудящих.

Для здійснення всеобучу була залучена широка громадськість, для надання матеріальної допомоги дітям створено фонд всеобучу в сумі 110 тис. крб. (в старих грошах).

Понад 800 дітей сиріт і напівсиріт одержали матеріальну допомогу: одягом, взуттям, підручниками і канцприладдями та продуктами харчування при Старинській, Любарецькій, і Сеньківській середніх школах, а при Вороньківській середній школі з трьохразовим безплатним харчуванням.

Ідальні працювали для всіх учнів при Бориспільській середній школі № 6, Старинській середній школі та при Рудяківській восьмирічній школі. Буфети працювали при всіх восьмирічних і середніх школах.

При 6 школах було гаряче молоко, а при решті шкіл гарячий чай.

При восьми школах району було створено 15 груп продовженого дня.

Все це в значній мірі допомогло залучити дітей, які в перші дні не з'явилися до школи.

Проте, не всі діти шкільного віку навчалися в школі.

Всього не відвідували школу 25 дітей, з них:

- Любарецьку с. школу — 8 учнів.
- Вишенську с. школу — 3 учні.
- Кіровську восьм. шк. — 2 учні.
- Іванківську с. шк. — 3 учні.
- Дударківську с. шк. — 3 учні.
- Сеньківську с. шк. — 4 учні.
- Вороньківську с. шк. — 2 учні.

В решті 31 школа закон про всеобуч виконано.

Питання підвозу дітей до віддалених шкіл, як наприклад з Лозівки, Нестерівки, Кириївщини не було організовано з вини правлінь колгоспів і радгоспів.

Виконання народногосподарського плану і рух учнів протягом року видно з такої таблиці.

Клас	Було учнів на 5.IX-60 р.	Прибуло учнів протягом року	Вибуло учнів протягом року	Є учнів на кінець навчального року
I	1382	39	48	1373
II	1427	41	44	1424
III	1529	31	58	1502
IV	1424	24	43	1405
V	1518	32	40	1510
VI	1194	23	41	1176

VII	1054	15	44	1025
VIII	835	14	44	805
IX	342	5	39	308
X	328	—	4	324
Разом	11033	224	405	10852

НАВЧАЛЬНО-МАТЕРІАЛЬНА БАЗА ШКІЛ

Важливим завданням районного відділу народної освіти в цьому 1960—61 навчальному році було питання скорочення двозмінного навчання.

1338 шкіл працювало в одну зміну 25 шкіл:

Андріївська поч. школа	Гнідинська восьм. шк.
Вороньків № 2	Кіловська
Галавурів	Мартусівська
Горобіївка	Кіровська
Жовтневе	Сошниківська
Нестерівка	Радгоспівська
Перебудівка	Рудяківська
Городищенська	Бориспільська с. шк. № 6
Лебединська	Вишенська с. шк.
Бортницька	Любарецька с. шк.
Процівська восьм. шк.	Сеньківська с. шк.
В.-Старицька	Старинська с. шк.
Глибоцька	

Для повного переходу шкіл на однозмінне навчання не вистачало 80 класних кімнат, тобто 20 % від всієї кількості.

При всіх восьмирічних і середніх школах працювали майстерні, але більшість з них комбіновані і пристосовані в невеликих кімнатах з малою кількістю робочих місць.

Відповідні майстерні були лише в Бориспільській середній школі № 1, Бориспільській с. школі № 6, Вороньківській середній школі, Рогозівській середній школі, Дударківській середній школі, Радгоспівській № 1, Бортницькій восьмирічних школах.

Також ще недостатня і матеріально-технічна база в майстернях. В більшості шкіл відсутні стандартні верстати та не вистачає інструментів по обробці дерева і металу.

В цьому навчальному році було збудовано приміщення для Старинської середньої школи на 5 класних кімнат, для В.Олександрівської восьмирічної школи на 3 класні кімнати, для Бориспільської середньої школи № 6 на 12 класних кімнат.

В цьому 1960—61 навчальному році було відведено 32 окремих кімнат обладнаних під навчальні кабінети, зокрема, з фізики 12, з хімії 6, біології 5, комбінованих 9.

Всього закуплено обладнання для навчальних кабінетів в 1960—61 навчальному році на суму 92 тисячі крб. (в старих грошах).

Спортінвентарю придбано на суму 2,5 тисяч крб. І бібліотеки поповнено на суму 3,7 тисяч крб.

Навчально-дослідні ділянки мали всі школи, загальна площа яких становила 30 га.

Шефської допомоги школи району від підприємств міста Києва ніякої не одержали.

ПЕДАГОГІЧНІ КАДРИ

Школи району в основному були забезпечені педагогічними кадрами.

Всього працювало в 1690—61 навчальному році в школах району 637 вчителів.

З них: 490 жінки; 147 чоловіки.

З загального числа вчителів працювали:

Директорами середніх шкіл 12

— восьмирічних шкіл 12.

Завідувачами початкових шкіл 14.

Завучів середніх шкіл було 14;

— восьмирічних шкіл було 10.

Із загального числа керівних кадрів працювало 16 жінок.

Методична робота в школах району здійснювалась в основному проведенням засідань педрад і виробничих нарад, засідань предметних комісій, нарад класних керівників, проведення відкритих уроків, а в районі шляхом проведення семінарів з керівниками шкіл, з учителями-предметниками і класоводами та проведенням учительських нарад.

При кожній середній і частині восьмирічних шкіл створені куцкові предметні комісії, в які входять всі школи.

Добре було організовано методичну роботу в Бориспільській середній школі № 1, № 6 в В.Олександрівській восьмирічній школі та інших, де вчителі працювали за планом, опрацьовували актуальні питання, як здійснення політехнічного навчання на уроках, хід виконання єдиного мовного режиму, роботи над помилками.

Але методоб'єднання вчителів у Вишенської середньої школи, Любарецької середньої школи працювали не систематично, хоч робота й планується, але засідання часто зривалися і не проходили на належному рівні, рішення приймалися не конкретні і не контролювалися адміністрацією школи і керівниками предметних комісій.

Для керівників шкіл і завучів було проведено чотири семінари-практикуми при школах по питаннях внутрішкільного контролю, організація роботи в майстерні, виробниче навчання та інше.

З учителями було проведено троє засідань районних предметних комісій, а з учителями співів і вчителями I—IV класів було додатково проведено ще три семінари, на яких вчителі заслуховували лекторів консерваторії про методику розучування пісень та практично самі навчалися виконувати пісні згідно шкільної програми.

Крім того всі вчителі шкіл району підвищували свій ідейно-політичний рівень в політичних гуртках по вивченні історії Комуністичної партії 307 осіб, по вивченню політекономії 237 осіб, та на заочному навчанні 93 особи.

В районі створено резерв керівних кадрів в кількості 15 осіб, з якими було проведено один семінар в питанні здійснення контролю і керівництва роботою школи.

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА В ПОЧАТКОВИХ, ВОСЬМИРІЧНИХ ТА СЕРЕДНІХ ШКОЛАХ

На початок навчального року було учнів 11033. Прибуло протягом року 224 учнів, вибуло протягом року 405 учнів. Є учнів на кінець року 10852 чоловік. З них встигає 10057.

Залишено на повторний курс 362 і дано роботу на літо 432. Отже, внаслідок весняних екзаменів виявлено, що успішність становить 92,7% в той час, як на кінець 1959—1960 навчального року успішність складала 93%.

Успішність учнів за 1960—61 навчальний рік в порівнянні з минулим 1959—60 н. р.

Успішність в 1960—1961 навчальному році	Успішність в 1959—1960 навчальному році
Становить 92,7%	Становить 93%

Аналіз стану викладання і якості знань учнів з основ наук.

I—IV класи

Початковій ланці школи належить роль у здійсненні завдань, накреслених ХХІ з'їздом КПРС та Законом про школу.

У всій навчально-виховній роботі в учителів I—IV класів шкіл провідним началом було — тісний зв'язок з виробництвом, життєвою практикою.

Навчаючи дітей рідної мови, вчителі пам'ятали про те, що рідна мова — центральний предмет, основа початкового навчання, могутній засіб комуністичного виховання дітей без вироблення мовних навичок неможливе ґрунтовне засвоєння з усіх інших предметів.

Тому педагогічний колектив початкових класів свою роботу починав з планомірного вивчення методики викладання рідної мови, надаючи особливого значення розвитку усної та письмової мови учнів.

1 класи

Програмний матеріал з усіх предметів виконаний повністю. Перед учителями 1-х класів були поставлені великі і серйозні завдання навчити учнів читати, складати склади, слова, а потім і цілі речення; у 2-ому півріччі навчити учнів бігло читати.

З арифметики учні повинні були навчитися рахувати в межах 10, а потім в межах 20 і 100. Потрібно було навчити учнів розв'язувати задачі, приклади, направляти їх на творче складання задач.

Учителі 1-х класів в основному справилися з поставленим завданнями Виховання і навчання учнів було нерозривно зв'язане з життям, з дійсністю. Переважно всі діти навчилися красиво і грамотно писати. В час виконання тих чи інших вправ учням прищеплювалися навички уважності, чіткості і точності у виконанні роботи. В цьому році особливо практикувалися здорові, слухові і творчі диктанти для розвитку у дітей пам'яті, зорових органів і творчих здібностей. Багато діти працювали за малюнками в складанні речень і усних оповідань.

Матеріал з граматики засвоїли добре, бо уміють грамотно писати, придумувати приклади з навколишнього життя. Наприклад, на правило «Власні імена людей і клочки тварин» учні придумували такі речення: «Привіт Юрію Гагаріну», «Доярка Невертій надоює від корови Зірки по пуду молока в день.»

Уроки письма тісно пов'язувалися з уроками читання, розвитку мови. Учні навчилися логічно мислити. Уроки читання поповнювалися екскурсіями в природу восени, взимку і навесні. Але як недолік слід сказати про недостатню словникову роботу та недостатню роботу з каліграфії в окремих учителів.

З арифметики учні матеріал засвоїли. При поясненні нового учителі широко застосовували наочність (палички, рахівниці, кружечки, зіроньки і ін.). Діти твердо засвоїли таблицю множення і ділення в межах 20, додавання і віднімання круглих десятків в межах 100. Уміють складати творчі задачі на основі життєвого матеріалу. Особливу увагу учителі приділяли усному рахунку, який мав місце на кожному році.

З фізкультури, малювання, співів і праці програмовий матеріал теж повністю виконаний. Кращі вчителі 1-х класів такі: (БСШ №1) ЛЕВИЦЬКА Л.В., ОВСІЄНКО О.М. (Ревне), ШИРОКОНИС М.М. (Старе №2), Штефан О.С. (Мартусівка), ВОЛКОВАЯ П.Г. (Бориспільська №5), МЕЛЕЖИК М.П. (Сошників), АРТЕМЕНКО Р.О. (Бориспіль №2), ГЕРАСИМЕНКО Г.Я. (Старе), ТОЦЬКА М.Г. (Любарці), АХТИРСЬКА О.А. (М.Олександрівка), ГРИГОРЕНКО Г.О. (Вороньків), БЛИК О.Ю. (Бориспіль №6), ГОРНОСТАЛЬ О.М. (Іванків), БАБИЧ (Бориспіль №1).

З 1373 учнів встигає 1341, не встигає 32 учнів.

2-й клас

Програмовий матеріал з усіх предметів виконаний і засвоєний учнями. З читання учні одержали знання, які вимагалися програмою. Учні навчилися правильно, бігло і виразно читати, навчилися читати в голос і про себе, давати вірні повні відповіді по змісту прочитаного, переказували детально і коротко, складати плани по тексту і по картині.

З метою розширення і збагачення знань учнів, набутих при читанні, дуже часто на уроках проводилось співставлення матеріалу статті з фактами життя.

Переважно всі класи також добре засвоїли і матеріали з мови. Учні уміють безпомилково знаходити в реченнях слова, які означають назву предметів, ознаки, дію; уміють підбирати слова для перевірки правопису слів з ненаголошеними голосними і ін. На уроках здійснювався зв'язок матеріалу з сучасністю, який виражався в придумуванні учнями речень із життя нашої країни, свого колгоспу, класу.

Наприклад: Комунізм — наша мета.

Шлях до зірок відкритий.

Піонерський салют першому космонавту Юрію Гагаріну.

Не вмовкаючи б'ється з нами серце Ілліча.

Проводились різноманітні види диктантів, творчі роботи за малюнками: «Зимові розваги», «Взимку в лісі», «Приліт птахів», «На колгоспній фермі», «По ягоди» і ін.

Кращі вчителі II-х класів такі:

ЛИТОВКА Г.Я. (Бориспіль №1), МАЛИШЕВСЬКА С.В. (В.Стариця), СЕМЕНЯКА В.К. (Бориспіль №5), ХМАРА Л.А. (Дударків), КРЮКО-

ВА В.Г. (Вороньків), СПИЧКА Л.Я. (Бориспіль №1), БУТЕНКО М.П. (Глибоке) і ін.

З 1424 учнів встигає 1375, не встигає 49 учнів, а в минулому році з 1507 учнів встигало 1424 учнів, не встигало 83 учнів.

3-й клас

Програмовий матеріал виконаний з усіх предметів.

Учні 3-х класів добре, чітко і виразно читають, уміють своїми словами переказувати прочитане. Особлива увага (для вироблення навиків виразного читання і свідомого засвоєння тексту) приділялася учителями такій роботі, як читання в особах. Як позитивне, слід відзначити, що учні далеко краще уміють в цьому самостійно робити висновки з прочитаного. Майже всі уроки читання пов'язувалися з матеріалом з навколишнього життя.

На кожному уроці арифметики велика увага приділялася усному рахунку, який виражався в проведенні ігор «Мовчаночка», «Хто перший» і ін., в розв'язанні задач, прикладів. Особливе місце відводилося на кожному уроці складанню задач учням. Діти навчилися складати задачі, які відбивають життя нашої країни, свого класу.

Наприклад: Хлопчик 2 «а» класу приготував 14 дощечок, щоб зробити 2 шпаківні. Скільки буде потрібно дощечок на 6 таких шпаківниць?

На уроках майже завжди використовувалася наочність. Також проводились практичні заняття, наприклад: вимірювання величі відрізків, вимірювання на місцевості при вивченні і ознайомленні з кілометром, зважування з кілограмом і грамом.

На уроках праці діти виготовляли відповідно програми багато посібників: папки, ящики, з пластиліну різні ілюстрації до прочитаних казок, навчилися вишивати серветки і ін. Всі вчителі намагалися в уроки внести матеріал з околиць життя, творчо працювали над проведенням уроків.

З метою розширення розумового кругозору учнів, розвитку їх мови, дитячої пам'яті і уявлення про явища життя проводились екскурсії в природу, на ферми радгоспів, колгоспів, на підприємства. Ці екскурсії поглибили знання учнів. Крім екскурсій проводились предметні уроки при вивченні розділів «Город», «Домашні і дикі тварини».

З арифметики діти засвоїли такі основні поняття, як: «збільшення і зменшення числа в кілька разів», «ділення по змісту», всі види додавання і віднімання в межах 100, табличне і позатабличне ділення і множення, рішення простих і складних задач.

В час вивчення теми «Орієнтування» учні виходили в поле, визначали сторони горизонту, знайомилися з поверхнею землі, малювали план місцевості, шкільного подвір'я, класної кімнати і ін.

На уроках, коли вивчалися теми «минулого нашої Батьківщини», «З історії нашої соціалістичної Вітчизни», «Плани п'ятирічок», «Велика вітчизняна війна», «Післявоєнне будівництво», «Великі російські винахідники і мандрівники», використовувалося багато картин і додаткової літератури.

Як недолік, в окремих учнів 3-х класів відчувається при читанні зайва поспішність, помилки в наголосах і ін.

Кращі вчителі 3-х класів: КАЧАЙЛО М.О. (Бориспіль №6), БАКАЛ М.І. (Ревне), БОРСУК В.Е. (Бориспіль №5), КОРСАКОВА О.Ю. (Вишеньки),

СПИС Г.Г. (Проців), ГНІТІЙ Л.Н. (Дударків), УЛЬМИК Г.А. (Бориспіль № 4), КОСИНСЬКА М.М. (Глибоке), ШТЕФАН Г.П. (Бориспільська № 1).

З 1502 учнів встигає 1428 учнів, не встигає 74 учнів, а минулий рік з 1424 учнів встигало 1378, не встигало 46 учнів.

IV—I класи

Програмовий матеріал по 4-м класам виконаний повністю і переважно учні його засвоїли на «5» і «4».

Учні 4-х класів навчилися бігло і виразно читати, логічно, послідовно і детально переказувати прочитане. Научилися вірно складати плани оповідань, користуватися ними в час переказу.

На уроках читання проводилось зіставлення матеріалу прочитаної статті з фактами сучасного життя; використовувалися картини, велася словникова робота з використанням спеціальних словників.

З мови учні навчилися вірно визначати частини мови, розбирати речення за членами, слова з складом, визначати дзвінки і глухі приголосні, перевіряти наголосом ненаголошені голосні, підбирати однокорінні слова; научилися вірно писати відмінкові закінчення іменників, прикметників, займенників, визначати їх рід, число, в дієсловах научилися визначати час, особу і відмінювання. Дітям дані також і синтаксичні знання (розділові знаки в кінці розповідних, питальних і окличних речень, коми перед сполучниками і ін.).

На уроках проводилися всі види диктантів. В цьому році майже в усіх класах добре велася словникова робота. Велика увага приділялася практичним вправам, творчим колективним і індивідуальним роботам.

Однак, недостатня робота проводилася в справі вироблення в учнів навичок виразного читання; є учні, які хоч і добре знають граматичні правила, не уміють їх застосовувати на практиці.

З арифметики учні навчилися швидко усно рахувати, але не в усіх школах широко використовувались рахівниці (Лебедин).

Переважно всі учні добре складають задачі, беручи матеріал з навколишнього життя. Багато проведено практичних занять в час вивчення мір довжини, ваги, геометричного матеріалу. Учні самі виготовили багато наочних посібників таких, як: метр, циферблат, квадрат, трикутник.

В час вивчення природознавчого матеріалу здійснювався тісний зв'язок з життям: проводилися предметні уроки, практичні роботи по виготовленню колекцій. На цих уроках прищеплювалася учням любов до праці, виховувалися естетичні смаки і розуміння краси природи.

На уроках історії широко застосовувалися наочність: карти, таблиці, схеми і особливо картини та ілюстрації. Широко здійснювався зв'язок з життям. На уроках праці учням прищеплювалися трудові навички. Учні навчилися самі прибирати свій клас, доглядати квіти, обслуговувати себе дома і в школі. Навчилися елементарним прийомам життя, зняття мірки, виготовленню найпростішого креслення викройки. Дівчата училися вишивати. Хлопці научилися вирізувати різні моделі, ліпити їх з пластиліну.

На уроках співів і малювання виховувалися в учнів естетичні смаки, учні научилися малювати предмети з природи, підбирати кольори, навчилися більш культурно,

красиво співати. Але як недолік є те, що ще не завжди уділяється належна увага нотній грамоті.

Кращі вчителі 4-х класів: ШИПУЛЯ Г.В. (Бориспіль № 4), БЛОКІНЬ Ф.І. (Кірово), ШАПАР М.П. (Старе), БОНДАР Н.І. (Бориспіль № 1), ГАЙДУК М.Д. (Проців), КАРДАШ Г.С. (Глибоке), ПИЛИПЕНКО Л.О. (Городище), ВОЛОХОНСЬКА Л.В. (М.Олександрівка), ДЕНИСЕНКО Г.О. (Дударків).

З 1405 учнів встигає 1326, не встигає 79 учнів, а минулого року з 1484 учнів встигло 1452 учнів, а не встигло 32 учнів.

Учителі I—IV класів протягом року проводили велику позакласну та позашкільну роботу, і, від цього є відповідні результати. Так протягом року були організовані ранки, присвячені знаменним датам; добре цього року була організована робота по позакласному читанню, особливо в Бориспільських школах № 1, № 2, № 5, Рогозівській школі, у Вороньківській, де обговорювалися прочитані книги. Надзвичайно багато в цій справі допомагала районна дитяча бібліотека.

Організувалися екскурсії, колективне відвідування кінотеатрів та дитячих спектаклів.

Вчителі-класоводи були тісно зв'язані з старшими піонервожатими шкіл, разом працювали по заходах, які намічені в планах піонерської дворічки та «Піонерських сходинок».

Як позитивне треба відзначити те, що цього року був далеко тісніший зв'язок учителів з батьками, який сприяв підвищенню знань учнів та покращенню дисципліни.

СТАН ВИКЛАДАННЯ ТА ЯКІСТЬ ЗНАТЬ З УКРАЇНСЬКОЇ І РОСІЙСЬКОЇ МОВ І ЛІТЕРАТУР

Здійснюючи історичні рішення партії і уряду про школу, вчителі мови та літератури всі свої знання і уміння спрямовували на те, щоб дати учням міцні знання й навички грамотного письма та культури мови, щоб виховати молоде покоління в душі комуністичної ідейності та моралі, соціалістичного патріотизму та пролетарського інтернаціоналізму, глибокої поваги до праці та людей праці.

Покращенню грамотності учнів сприяла вся система роботи вчителів-мовників.

У всіх школах на початку навчального року на засіданнях предметних комісій були пророблені пояснювальні записки до програм з мови та літератури.

По кожній школі була розроблена система письмових робіт з мови й літератури. В цьому році більше уваги зверталось на те, щоб робота шкільної бібліотеки була тісно пов'язана з роботою викладачів мови та літератури.

Особливо хороші наслідки відчувалися дякуючи такому зв'язку по Бориспільським школам № 1, № 2, № 5 та Рогозівській школі.

Переважно всі учні, починаючи з 5-го класу, мали зошити обліку прочитаної літератури, куди кожен з них записував свої враження від прочитаної книги, робив певні нотатки.

Це сприяло розширенню уявлень учнів про життя, забезпечувало в повній мірі їх словниковий запас. Вчителі мови й літератури велику увагу звертали на поліп-

шення словникової роботи. Запропоновано було всім мовникам вибрати певну кількість слів, рекомендованих програмою, для учнів кожного класу, розподілити їх по чвертям. Значення слова вчителі учням пояснювали, воно записувалося в словник і вживалося в різних реченнях.

Мовники домагалися того, щоб учні розуміли значення слів, уміли їх писати.

Запроваджувалися різні види диктантів, переважали письмові роботи навчального характеру. Зверталася увага на покращення каліграфії письма учнів, але слід відзначити, що ще не усіх школах учні пишуть каліграфічно, красиво, а значить недостатня робота була проведена в цьому році в даній справі.

Записувалися письмові вправи, виконання яких розвивало навички самостійного мислення учнів. До самостійної роботи привчалися учні на всіх етапах уроку. Здійснюючи наступність у викладанні, вчителі будували урок так, щоб новий матеріал майже повністю вивчався на уроці в класі.

Була звернута також увага вчителів на те, щоб не переобтяжувалися учні домашніми завданнями та щоб домашні завдання були середньої трудності.

На уроках використовувалися наочні посібники, запроваджувався граматичний розбір різних видів.

У навчальному році велика увага була звернута на розвиток усної та письмової мови учнів. У всіх школах проводилися твори за малюнками, як наприклад, учні вчительки МЕЛЬНИК О.Д. (Бориспіль №2) писали твори за малюнками «Знову двійка», «Золота осінь» (5 клас), «Ранок у лісі» (7 кл.), «Три багатирі» (9 клас). Багато вчителів писали у 8–10 кл. такі роботи, як: «Чому я люблю читати книги?», «Мій любий герой», «Цікавий кінофільм», «В житті завжди є місце подвигам», «Мы рождены, чтоб сказку сделать былью», «Весняні роботи в полі», «На прищільній ділянці», «В цеху на практичних заняттях», «Мрії про майбутнє», «Моя робота в колгоспі», «Наш концерт в клубі» і ін.

Крім таких робіт, учні писали рецензії на прочитані книги.

Як наслідок проведеної роботи грамотність учнів покращала. Вчителі літератури на образах художніх творів виховували в учнів повагу до людей праці, патріотизм.

Як досягнення є те, що викладання української і російської мов і літератур проводилося протягом року в тісному зв'язку. На уроках завжди вчителями вказувалося на спільність і співдружність цих двох братніх народів, їхніх мов на спільність їх лексичної основи. З цією метою частим видом роботи на уроках були переклади текстів з однієї мови на іншу.

Також велика увага була звернута на організацію класів кабінетів з мови та літератури, які в значній мірі допомагали кращому свідомому і глибокому засвоєнню учнями програмового матеріалу з даних предметів. Особливо багато попрацювали в справі організації класів-кабінетів вчителі Бориспільської школи №1 УСТИМЕНКО та РИБАКІВСЬКА.

Але поряд з досягненнями є ряд недоліків, що полягають у тому, що ще є багато учнів, які протягом року вчать на «3», що не всі ще мовники домоглися каліграфічного грамотного письма від своїх учнів, що ще є учні, які не вміють самостійно висловити свою думку, недостатня робота велася в справі вироблення навичок виразного читання в учнів, недостатня була й позакласна робота з мови та літератури в окремих школах. Так часто можна було спостерігати, що літературні гуртки

працюють нецікаво, несистематично, мало ними охоплено учнів. В той час, коли обговорення книжок проводилось по школах в достатній мірі, то мало було проведено читачьких конференцій, диспутів, літературних вікторин і ін. Майже не було організовано по школах гуртків української мови, що у великій мірі сприяло б підвищенню грамотності учнів з мови.

По всіх школах і в усіх класах програма з української і російської мов і літератури виконана повністю.

З 10129 учнів встигає з укр. мови 9769 учнів, не встигає 360, а в минулому році з 9943 учнів встигало 9622, не встигало 321 учнів;

З української літератури з 5023 учнів встигає 4801, не встигає 222, в минулому році з 4193 учнів встигало 4128; з російської мови з 8930 учнів встигає 8505, не встигає 425, а в минулому році з 8625 учнів встигало 8303, не встигало 322; з російської літератури з 5128 учнів встигає 5032, не встигає 96, а в минулому навчальному році з 4204 учнів встигало 4146, не встигало 58.

Кращі вчителі української мови та літератури: ЛАДАН, ГАРБУЗ (Рогозів), ЛЕНСЬКА (Бориспіль №6), КАЛАЧ (В.Олександрівка), КАРПЕНКО (Бориспіль №5), ПАНЧЕНКО, МЕЛЬНИК (Бориспіль №2), ТЕРЕЩЕНКО (Іванків), Денисенко (Дударків), ЛИСЕНКО (Сошників), СНІЖКО (Вороньків); з російської мови та літератури – ЧОПІВСЬКА (Бориспіль №2), РИБАКІВСЬКА, АЛЬБЕРКАНТ (Бориспіль №1), ДОНЕЦЬ (Любарці), МАТЮК (Кірово), ПРИДАТКО (Іванків), СУТАК (Старе), ЛАЗОРЕНКО (Рогозів), КРЮКОВ (Вороньків).

ІНОЗЕМНА МОВА

Основним завданням, яке стояло перед всіма викладачами іноземної мови відповідно до нової програми, було завдання розвивати в учнів практичні уміння і навички користування мовою.

Програмний матеріал по всіх школах району повністю виконаний. Протягом цього навчального року, на відміну від минулого року, в усіх класах проводилися уроки розумової практики, наприклад, на такі теми: «Наша школа», «Моя сім'я», «Моя біографія», «Спорт влітку і взимку», «Мій вихідний день», «Моя улюблена книга» і ін.

Такі уроки проходили дуже цікаво; учні з охотою готувалися до них, це сприяло закріпленню умінь і навичок. Учителі іноземної мови підбирали загальнотехнічні і сільськогосподарські тексти, що дало можливість учням засвоїти відповідну кількість слів із спеціальної термінології. На уроках часто проводилися прості бесіди про роботу шкільної майстерні, про її обладнання. Протягом року учні молодших класів з охотою вчили вірші, невеликі діалоги, приказки. Поруч з розвитком навичок усної мови приділялась велика увага граматичному і лексичному матеріалу.

Учні старших класів виконували різноманітні види письмових робіт. Писали переклади, давали відповіді на питання, диктанти, маленькі оповідання за малюнками. Наприклад, учитель Вишенської школи тов. ДЕРБАХ М.І. дав учням завдання по читанню незнайомого тексту на певний час, а потім ця робота учнів обліковувалася; учитель СИДОРЕНКО В.Д. (Дударківська с. школа) привчав учнів до безперекладного розуміння більш складного німецького тексту, до користування більш

повним алфавітним словником. Учні 8–10 класів в переважній більшості розуміють мову вчителя, побудовану на знайомому лексичному матеріалі. Часто на уроках використовувалися грам-пластинки.

Різний зміст уроків і різні методи його проведення сприяли розвиткові усної мови учнів.

Вчителька КЛОЧКО (Процівська школа) приділяла велику увагу усній мові, практичним та самостійним роботам, багато працювала над розвитком розмовної мови, уроки вела німецькою мовою.

Велику увагу приділяли всі учителі унаочненню уроків. Особливо багато посібників виготовлено самими вчителями разом з учнями такими, як ДЕРБАХ (Вишеньки), ЛИННИК (Бориспіль №2), ДУБІНСЬКА (Бориспіль №1). Багато ДУБІНСЬКА працювала в справі виготовлення різних альбомів та випуску газети гуртківцями на іноземній мові.

Вже на кінець навчального року по багатьох школах практикувалися ігри на іноземній мові, що у великій мірі сприяло росту успішності учнів. Це особливо добре було організовано вчителькою РИЖОВОЮ (Бориспіль №5).

Але поряд з певними успіхами у викладанні іноземної мови в школах району є ще цілий ряд недоліків. Найістотнішими з них є: цілий ряд учителів не фахівців, які не можуть успішно викладати даний предмет; в учнів ще дуже слабкі навички розмовної мови; тяжким є для учнів переклад іноземного тексту без словаря, мало ще є в школах, а також і в учителів, книжок для домашнього читання для учнів відповідно до нових підручників, а також ще недостатньо наші школи забезпечені необхідним технічним обладнанням і навчальним наочними посібниками, мало проводилось учителями цікавої позакласної роботи, яка б сприяла поглибленню знань учнів з іноземної мови, розширенню їх світогляду. З 5128 учнів встигає з німецької мови 4972, не встигає 156, а в минулому році з 4204 учнів встигало 4106, не встигало 98.

МАТЕМАТИКА

Програмовий матеріал по всіх школах району в усіх класах повністю виконаний. В цьому році значно покращилась практична направленість у викладанні математики, проведена значна робота по удосконаленню методів і форм проведення уроків, позакласної роботи, по підвищенню зв'язку теорії з практикою, тісніше стали тримати зв'язок з учителями предметів політехнічного навчання. При обчисленні прикладів і розв'язуванні задач розвивали в учнів кмітливість, виробляли навички раціонального виконання роботи, підготували культуру усного обчислення, переконували учнів у необхідності оволодівати культурою усних обчислень на таких прикладах:

$$\begin{aligned} (28,105 + 7236 : 18 - /4147 - 1823/ : 6) = 5 \\ 35000000 : /777777 : 9 + 7/ \\ \underline{93.292 - 55 : 187} \\ 2247 \cdot 62 \end{aligned}$$

У восьмому класі при розв'язуванні задач на складання квадратних рівнянь:

$$5x^2 - 52x + 20 = 0$$

В 9 класі при розв'язуванні задач залежність між лінійними елементами т-ків. В задачі № 573 за сторонами трикутника 68; 119; 170 визначити меншу висоту:

$$x = \frac{52 \pm \sqrt{52^2 - 4 \cdot 5 \cdot 20}}{10}$$

$$x = \frac{52 - \sqrt{52^2} - 20^2 = 52 \pm \sqrt{(52 + 20)(52 - 20)} = 52 \pm 48}{10}$$

$$x = \frac{68^2 + 170^2 + 119^2 + 68^2 + (170 - 190) = 68^2 + 269,51}{2.170}$$

$$\frac{17.4^2 + 17^2 \times 51}{2.170} = \frac{17.67}{20}$$

Обчислення по шаблону дає можливість учителям економити час на уроках, а учням під час виконання домашнього завдання. На уроках математики склалися задачі з політехнічним змістом, учні ознайомилися з основами техніки і сільського господарства. Наприклад: яку площу збере самохідний комбайн С — 4 за 6,5 годин праці, якщо ширина захвата жатки 4,1 м, швидкість руху 4,3 км за год? Бориспільський район в 1961 році зобов'язався виростити на площі 3800 га по 50 ц з га кукурудзи в зерні і здати державі 5,5 тис. тонн. Скільки можна одержати м'яса свинини в живій вазі за рахунок вирощеної кукурудзи, якщо на 1 кг живої ваги потрібно 5 кормових одиниць? (1 центн. Зерна — 134 кормових одиниць).

Учні складали формули, що виражали залежність між величинами певних процесів сільськогосподарських робіт.

Норма висіву, площі посіву, кількість посівного матеріалу;

Нарахувати зарплату за проведені роботи механізаторам, тваринникам, овочеводам і т. д.

Учні 9 класу, працюючи на учбовому свердлильному верстаті, вивели формулу для визначення основного машинного часу для свердління отвору за величинами: ширина отвору, число обертів за хвилину, подача в міліметрах за 1 оберт.

Зв'язок викладання математики з працею в майстерні здійснювався так, що учителі на уроках при вивченні поняття про площину говорять, як перевірити, чи обрамлювана поверхня є площиною, виготовляють технічні рисунки для виготовлення в майстерні екліметра, мензули, екера, повторюючи припуски для обробки металу і дерева. При вивченні кутів підкреслювалось практичне значення цієї теми геометрії для правильності заточування різучої частини інструментів, від чого залежить якість оброблюваної поверхні, швидкість обробки і строк служби інструмента. Учні восьмого класу на уроках геометрії проводили центрування деталей, визначення діаметра круглого заліза для вифрезування його під квадрат.

Вчителі математики часто запроваджували роботу з підручником, довідниками, логарифмічними лінійками, уміло використовували знання учнів з креслення та предметів виробничого навчання в процесі викладання математики.

Силами учнів цього року виготовлено багато посібників якими поповнилися класи-кабінети шкіл. Особливо хороший клас-кабінет у Бориспільській середній школі №1.

Кращі учителі математики такі:

ОВСЮХНО (Рогозів), КОНОПЛІЧ (Дударків), КІЧИНСЬКИЙ (Бориспіль № 6), КАЛИТА (Вишеньки), СВИРИДЕНКО (Бориспіль № 1), КИРІЙ (Іванків).

З 8370 учнів встигає 8057, не встигає 313 учнів, а в минулому році з 8151 учнів встигало 7851, не встигало 300.

ФІЗИКА

Програмовий матеріал виконаний по всіх школах.

Особлива увага учителями фізики зверталася на вивчення матеріалу, що ознайомлював учнів із застосуванням законів фізики у техніці, у практичному житті, у виробничій діяльності.

Викладання фізики було побудовано так, щоб в учнів створювалося не тільки чітке уявлення про застосування тих чи інших законів у практичній діяльності, а й щоб вони набували необхідних навичок користування вимірювальними приладами, таблицями, навчилися працювати найуживанішими інструментами, виконували нескладні електромонтажні роботи, а також радіотехнічні, уміло виконувати рисунки та графіки.

Учителі багато працювали над вихованням в учнів діалектно-матеріалістичного світогляду, над створення в учнів правильного розуміння фізичних законів і явищ над свідомим їх засвоєнням.

Більшість учителів такі, як: ЦЕГЕЛЬ (Бориспіль № 1), БАСОВСЬКИЙ (В.Олександрівка), СВИДАН (Іванків), МИСНИК (Старе), ЧЕХІВСЬКИЙ (Любарці), і ін. знають і люблять свій предмет, добре готуються до уроків і проводять їх глибоко, змістовно і майстерно.

Передбачені програмою лабораторні і практичні роботи виконані всі. Значною допомогою в справі засвоєння програмового матеріалу учням були Кінофіковані уроки, на яких повністю розкривався закон і його місце в техніці. На уроках фізики розв'язувалися задачі технічного змісту, де говорилося про технічний прогрес СРСР в семиріччі, бралися дані з трудового досвіду учнів, експериментальні задачі, розв'язування яких вимагає використання різних схем, графіків, малюнків тощо. Широко використовувався матеріал, зібраний на екскурсіях та ознайомлювалися учні з технікою, яку використовують базові виробництва.

В своїй практичній роботі вчителі фізики звертали увагу на забезпечення зв'язку з предметами природного циклу та спеціальними дисциплінами.

Як недолік в роботі учителів фізики слід відзначити, що ще не всі учителі проводять якісно лабораторні роботи, особливо оформлення їх учнями, недостатня була позакласна робота, хоч і були створені фізичні та технічні гуртки майже при всіх школах, але не завжди в цих гуртках учителі проводили цікаво свою роботу з учнями, не в достатній мірі готували з ними моделі і інше; ще є учні, які не уміють застосовувати одержані знання на практиці.

З 3626 учнів встигає 3576, не встигає 50, а в минулому навчальному році з 2976 учнів встигало 2954, не встигало 22 учнів.

ПРИРОДОЗНАВСТВО І ХІМІЯ

Програмовий матеріал в обох предметів виконаний. Виконані всі лабораторні роботи, а також практичні.

Учні 5-х класів навчилися вірно засушувати рослини, складати і оформляти гербарії, визначати практичну схожість насіння, визначати склад ґрунту і повітря, розпізнавати добрива, по виду рослин визначати, яких добрив їм не вистачає виготовляти таблиці.

Учні 6-х класів розширили і поглибили свої знання з ботаніки. Вони вже практично уміють визначати приналежність рослин до відповідної сім'ї, уміють оформити гербарій з рослинами одної сім'ї. Вивчаючи рослини різних сімей, учні ознайомилися із значенням їх, з вирощуванням культурних рослин, з досягненнями наших передовиків сільського господарства, з рекордними показниками, знайомилися з досягненнями наших обласних і районних передовиків. Вирощуючи ці культури на пришкольніх ділянках, учні практично використовували свої уміння і навички, які одержали на уроці.

Багато наочних посібників виготовлено учнями, що сприяло кращому забезпеченню шкіл роздатковим матеріалом по відповідних темах.

Учням 7-х класів прищеплювалися в зоології міцні знання, різноманітні уміння, які готували їх до свідомої і активної участі в майбутній практичній діяльності.

Вивчаючи з учнями основи наук, учителі від них домагалися твердих знань, наукових фактів, прищеплення їм цінних практичних умінь і навичок, а також і формування діалектико-матеріалістичного світогляду учнів.

Висвітлювалися явища життя на основі марксистсько-ленінської теорії, підкреслювалася єдність науки і практики.

Основним завданням при вивченні зоології було виховання учнів в дусі радянського патріотизму і національної гордості. Здійснення цього завдання розв'язувалося різними шляхами. Головний з них полягав у здійсненні і висвітленні досягнень нашої науки і культури, успіхів радянських учених і Героїв Соціалістичної Праці.

Уроки анатомії і фізіології проводилися переважно у всіх школах жваво, цікаво, з великою активністю учнів. Учні навчилися визначати склад кісток, властивість м'язів, їх роботу, об'єм легень, надання першої допомоги потерпілому. Цей предмет нерозривно зв'язаний з медициною, через це в час підготовки до уроків, учителі використовували не лише методичну, а й медичинську літературу, вели розмову зі своїми лікарями.

Учні знайомилися з досягненнями нашої медицини, із заслугами наших російських фізіологів, з розвитком фізіології за кордоном, з життєво-важливим питанням продовження життя людини, про лікування хвороби — старість. Перевірка знань учнів здійснювалася не тільки через усне опитування, а і через виконання лабораторних робіт.

Завдання вивчення основ дарвінізму полягло у тому, щоб укріпити в учнів здібність сприймати навколишню дійсність. Вивчення цього предмету вивчалася в нерозривному зв'язку з сучасністю, з практикою комуністичного виховання.

Хімія як наука займає значне місце в системі навчання. Учні набули основні навички і уміння поводитися з хімічними реактивами, з різними приладами.

Учні набули ряд практичних навиків одержання і визначення речовин, правильно і акуратно поводитися з кислотами і лугами.

Після вивчення кожної теми проводилися перевірочні роботи, які показували якість і ступінь засвоєння даної теми.

Переважно у всіх учителів з хімії уроки проводилися на високому ідейному і науковому рівні. Учителі використовували директиви семирічного плану розвитку народного господарства СРСР, називалися імена кращих людей хімічної промисловості, новобудови хімії, розвиток хімії за кордоном. Учні в достатній мірі читали додаткову літературу.

В ІХ—Х класах в цьому році викладання хімії проводилося в світлі рішень ХХІ з'їзду КПРС, де особливої уваги набула проблема зв'язку теорії з практикою.

Протягом навчального року навчальний матеріал з хімії органічно зв'язувався із спостереженнями і експериментами в лабораторіях, а також з практичними заняттями учнів в час роботи по виробничому навчанню.

Протягом всього курсу хімії в ІХ—Х класах проводилося виховання учнів в комуністичному дусі, який сприяє формуванню в учнів основ діалектико-матеріалістичного, науково-атеїстичного, світогляду, виховання учнів в дусі радянського патріотизму, підготовки учнів до майбутньої практичної діяльності.

Демонстрування і лабораторні досліди, вказані в програмі, виконані повністю; вони допомогли учням зрозуміти суть хімічних реакцій, розвинути у них практичні уміння і навички. Особливо зверталася увага на виробничі процеси одержання хімічної продукції.

Одержання соляної кислоти, де учні монтували схему заводу.

Контактний спосіб одержання сірчаної кислоти. Азотної кислоти, шляхом окислення аміаку.

Для кращого і глибшого засвоєння матеріалу проводилися екскурсії на виробництва: скляний, цукровий заводи і синтетичного волокна.

Учні 10 класу навчилися теоретичному розв'язуванню задач з експериментальним, наприклад, така задача. Дано: фосфор, окись міді, азотнокислий барій, сірчана кислота, їдкий натрій, кисень, вода.

Треба одержати: фосфорну кислоту, гідрат окису міді, сірчано кислу мідь, азотну кислоту, фосфорнокислий натрій, азотнокислу мідь.

Розв'язування таких задач не тільки підвищувало рівень знань учнів, але і виховувало в них ініціативу, творчий підхід до справи, наполегливість.

В багатьох школах (Бориспільських № 1, № 5, Рогозів, Дударків) учні читали науково-популярні книжки в області хімії в народному господарстві.

Кращі учителі природознавства і хімії: ДЕРКАЧ (Бориспіль № 1), БОРИСЕНКО (В.Олександрівка), ПАЦЕНКО (КІРОВО), ПЕТРОВСЬКА (Іванків), ЛЕНСЬКИЙ (Бориспільська № 1), СМІРНОВ (Вишеньки) і ін.

З 62006 учнів з природознавства, встигає 6147, а минулий рік з 5408 учнів встигало 5378, не встигало 31 учнів.

З хімії з 2454 учнів встигає 2425, не встигає 29, а минулий рік з 1902 учнів встигало 1891, не встигало 11 учнів.

ГЕОГРАФІЯ

В основу викладання географії вчителями району було покладено не тільки вивчення географічного положення і природних умов тієї чи іншої країни, але і розкривався взаємний зв'язок з фізико-географічними об'єктами і явищами, з природою і суспільством.

Вивчаючи рішення ХХІ з'їзду КПРС і вчення ЦК КПРС і ЦК КПУ, вчителі знайомили учнів з небувалим ростом нашої країни, її успіхами в справі росту міжнародного авторитету в боротьбі з колоніалізмом, успіхами СРСР в справі освоєння космосу і ін.

Велика робота була проведена учителями географії з метою політехнізації на уроках географії і на географічних майданчиках.

Переважно в усіх школах протягом навчального року велися спостереження за погодою і записувалися учнями ці спостереження в календарі погоди (особливо добре працювали учні Любарецької школи під керівництвом учителя КОВАЛЕНКА).

Велику допомогу в справі кращого засвоєння програмового матеріалу дали контурні карти, роботу над ними проводили всі учні без виключення.

Учні виконували по програмі всі практичні роботи по опису природи та економіки окремих районів.

Учні 5—7-х класів набули ряд навиків і умінь в користуванні картою, уміння орієнтуватися в просторі.

В час проведення весняних і осінніх екскурсій учні набули уміння орієнтуватися на відкритій місцевості та у лісі. В ІХ класах учні давали ґрунтовну характеристику економіки районів по карті, картосхеми підручника, научились користуватися цифровими даними і складати по них діаграми росту тієї чи іншої галузі народного господарства за семирічку.

Велика увага приділялася питанню виховання в учнів комуністичного відношення до праці, розкриттю особливостей в результаті вільної праці в країнах соціалістичного табору.

Але як недолік в роботі учителів географії є те, що на недостатній висоті була поставлена позакласна робота з географії.

Програмовий матеріал з географії виконаний по всіх школах.

Кращі вчителі географії: БРІДНЕНКО Л.А (Іванків), СТЕПАНОВ (Бориспільська № 1), КОВАЛЕНКО (Любарці), КАЛІНІЧЕНКО (В.Олександрівка), і ін.

З 4804 учнів встигає 4761, не встигає 43 учні, а минулого навчального року з 5408 учнів встигало 5363, не встигало 45.

ІСТОРІЯ ТА КОНСТИТУЦІЯ

ХХ—ХХІ з'їзд КПРС продемонстрували перед усім світом гігантські успіхи нашої країни і накреслили грандіозні перспективи дальшого розвитку всіх галузей народного господарства. Нині радянська країна вступила у новий період свого розвитку — період розгорнутого будівництва комуністичного суспільства. М.С. ХРУЩОВ у своїй доповіді на ХХІ з'їзді КПРС говорив:

«Тепер ми вступаємо в новий етап економічного змагання з капіталізмом. Нині завдання полягає в тому, щоб добитися переваги соціалістичної системи над капіталістичною системою в світовому виробництві, перевершити найбільш розвинуті капіталістичні країни щодо продуктивної суспільної праці, щодо виробництва продукції на душу населення і забезпечити найвищий у світі життєвий рівень».

Для переходу до комунізму потрібна не тільки розвинута матеріально-технічна база, але й високий рівень свідомості трудящих, всіх громадян суспільства.

«Тісний зв'язок навчання з життям, з виробництвом, з практикою комуністичного будівництва, — зазначив у своїй доповіді М.С. Хрущов на XXI з'їзді КПРС, — повинен стати провідним началом вивчення основ наук у школі, основою виховання підросткового покоління в душі комуністичної моралі».

Програмним документом з питань навчання і комуністичного виховання є історична промова В.І.Леніна на III з'їзді комсомолу про «З'єднання спілок молоді», де вказується:

«В основі комуністичної моралі лежить боротьба за зміцнення і завершення комунізму».

Важливим завданням ідеологічної роботи, як відзначено в постанові ЦК КПРС від 9/1—1961 р. «Про завдання партійної пропаганди в сучасних умовах», є виховання ідейно-переконаних і всебічно розвинених людей Комуністичного суспільства».

Тому ЦК КПРС і Радянський Уряд поставили перед усіма працівниками ідеологічного фронту, в тому числі й перед радянськими вчителями і в першу чергу перед викладачами історії та конституції завдання: виховати радянську молодь бадьорою, життєрадісною, відданою Батьківщині, що вірить у перемогу нашої справи, що не боїться перешкод і здатна перемогти будь-які труднощі.

Виконуючи ці історичні документи і рішення ЦК КПРС і Радянського Уряду, викладачі історії та конституції шкіл району з метою забезпечення викладання даних предметів на високому ідейно-політичному та науково-методичному рівні, основну увагу в своїй роботі приділяли питанню підвищення свого ідейно-політичного і наукового рівня, питанню вивчення історії і теорії марксизму-ленінізму.

В 1960—61 навчальному році систематично працювали над підвищенням свого ідейно-політичного рівня і ділової кваліфікації викладачі історії т. ПЕТРОВСЬКИЙ К.В. (Іванківська середня школа), ДЗЮБА П.Х. (Сошниківська восьмирічна школа), ШАПАР Ф.Б., МЕЛЕШКО Й.П. (Старинська середня школа), КІЧИНСЬКА Н.І. (Бориспільська с.шк №1), ВЛАСКО М.І., РАДЧЕНКО Г.Р. (Бориспіль №1), КРЕКОТЕНЬ В.М. (Бориспіль №5), МАКАРЕНКО П.І. (Рогозівська с.шк.), МІРОШНИЧЕНКО (Кіровська с.школа), ПОТОЦЬКИЙ (Глибоцька восьмирічна школа).

Це дало їм можливість логічно поєднувати набуті знання з програмовим матеріалом, прищеплювати навички самостійності праці над історичною літературою, правильно аналізувати історичні події і роль та місце окремих історичних діячів з історії, вміло розкривати перед учнями закони суспільного розвитку людського суспільства, підводячи учнів до розуміння основного закону людського суспільства про те, що ми живемо в той період, коли всі дороги ведуть до комунізму.

Так, в процесі викладання історії СРСР вчителька Бориспільської середньої школи №1 т. КІЧИНСЬКА Н.І. підкреслює спільність історичної ролі народів

нашої країни і зокрема спільність походження трьох братніх народів російського, українського і білоруського від одного кореня древноруської народності, їх спільна боротьба проти визискувачів, царизму, інтервентів, фашистських загарбників в боротьбі за побудову соціалізму і комунізму в нашій країні. Це сприяє учням усвідомити історичні коріння дружби народів СРСР.

При вивченні теми в X класі з історії СРСР «Всесвітньо-історичне значення Великої Жовтневої соціалістичної революції», вчителька т. КІЧИНСЬКА Н.І. виховує в учнів радянський патріотизм, соціалістичну національну гордість, пролетарський інтернаціоналізм, гордість за свою соціалістичну Батьківщину, за радянський народ, який під керівництвом КПРС здобув перемогу, повалив самодержавство, владу капіталістів і поміщиків і встановив Радянську владу. На конкретному матеріалі показано роль великого вождя і вчителя трудящих світу В.І. ЛЕНІНА — організатора і творця КПРС і першої в світі держави робітників і селян.

На уроці новітньої історії в X класі вчитель Іванківської с.школи т. ПЕТРОВСЬКИЙ при вивченні теми: «СРСР в боротьбі за збереження і зміцнення миру» довів до свідомості учнів, що СРСР очолює боротьбу народів за мир в усьому світі, розкрив суть зовнішньої політики миру Радянської держави з перших днів її існування, яка ґрунтується на ленінському принципі мирного співіснування держав з різним соціальним ладом. Учитель підкреслив історичну роль СРСР в боротьбі за мир і безпеку народів світу в наш час, звернувши особливу увагу на невтомну боротьбу М.С.Хрущова за мир, виступає на міжнародній арені прапорonoсець миру.

Важливим елементом ідейно-політичного виховання учнів є здійснення атеїстичного виховання учнів на уроках історії, яке сприяє вихованню в учнів марксистсько-ленінського науково-матеріалістичного світогляду.

Так, проходячи в X класі тему: «Контрреволюційна змова генерала Корнілова», вчитель історії Рогозівської середньої школи т. МАКАРЕНКО П.І. підкреслив: що церковний собор брав участь у її підготовці. Вчитель розповів, що за кілька днів до Корніловського наступу на Петроград, собор надіслав цьому генералові вітальну телеграму і вирішив послати ікону для «зміцнення духу заколотників». Цим учитель викликав ще більшу ненависть учнів до церковної реакції і гордість за мирність і героїзм учасників розгрому «корніловщини» під керівництвом КПРС і Великого Леніна.

При вивченні курсу стародавньої історії вчителька Кіровської в.школи т. МІРОШНИЧЕНКО підводить учнів до розуміння того, що світова культура створена багатьма народами, зокрема, старогрецької культури створеної працею рабів.

На уроці історії середніх віків у VII кл. на тему «Натиск німецьких феодалів на схід і його провал», вчитель історії Сошниківської в.школи т. ДЗЮБА підкреслив всесвітньо-історичну роль нашої Батьківщини в розгромі німецьких псів-рицарів, які намагалися поневолити слов'янські народи і інші народи Європи.

«При проходженні в VII класі теми: «Боротьба за монгольським завойовниками вчителька Старинської середньої школи т. ШАПАР на конкретних історичних прикладах показала історичну роль російського народу в урятуванні Європейської культури від монгольських завойовників. Учителька, пов'язуючи матеріал уроку з сучасністю, підкреслила, що пройшли століття і в наш час великий радянський народ подав братню руку допомоги монгольському народу в 1921 р. в період антиімпері-

алістичної і антифеодальної революції, в 1939 р. допоміг МНР розгромити японських самураїв і подав безкорисну всебічну допомогу країні в будівництві соціалізму.

Системою різних педагогічних заходів на кінець 1960—61 навчального року 100 % успішність з історії забезпечили вчителі т.т. КІЧИНСЬКА Н.І., РАДЧЕНКО Г.Р., ВЛАСКО М.І. (Бориспіль №1), КРЕКОТЕНЬ В.М. (Бориспіль №5), ВОЛОХОНСЬКИЙ А.П. (В.Стариця), ОВСІЄНКО (Рогозів), САЛІВОН І.К. (Бориспіль №6), ПОТОЦЬКИЙ (Глибоке), ПЕТРОВСЬКИЙ К.В. (Іванківська с.ш.).

На екзаменах з історії народів СРСР у X класі учні показали міцні, систематизовані і осмислені знання в школах Іванківській середній, Бориспільській середній школі №1, №5, Рогозівській середній школі.

Стан успішності і рівень знань учнів з історії в 1960—61 навчальному році підвищився в цілому по школах району з історії порівнюючи з минулим навчальним роком, про що говорять такі дані:

Успішність учнів з історії становить:

а) в 1960—61 навчальному році — 98 %

б) в 1959—60 навчальному році — 98 %

2. Збільшилось кількість відмінників учнів з історії, а також учнів, що навчаються на «4» і «5», за рахунок учнів, що навчалися на «3».

3. Більш змістовні і глибокі стали знання учнів.

В цьому 1960—61 навчальному році поліпшився стан викладання Конституції в школах району, про що говорить 100 % успішність учнів 10 класів з даного предмета.

Глибокі і змістовні знання з Конституції забезпечили учням викладачі т.т. МЕЛЕШКО Й.П. (Старе), КІЧИНСЬКА Н.І. (Бориспіль №1), ПЕТРОВСЬКИЙ К.В. (Іванківська с.ш.).

Наряду з цим в окремих школах району є такі викладачі історії, які не працюють над підвищенням свого ідейно-політичного рівня і ділової кваліфікації внаслідок чого проводять уроки на низькому ідейно-політичному і науково-методичному рівні. Тому не випадково, що учні цих учителів мають слабкі знання з історії. До числа таких вчителів історії належать т. МАЛИК Р.І. (Процівська в.ш.), СІМАНОВСЬКА В.П. (Бориспільська с.ш. №2), ЧЕХІВСЬКА, ГРИЦАЙ (Любарці).

Велике значення в покращенні стану засвоєння програмового матеріалу має добре організована робота історичного гуртка. Творчо працювали історичні гуртки в школах: Бориспільська середня школа №5 (КРЕКОТЕНЬ В.М.), БУГРО В.К. (Дударківська с.школа).

Але в окремих школах роботою історичного гуртка по справжньому не займалися, тому їх робота була по справі занедбаною (Любарецька с.школа, Вороньківська, та Сеньківська середні школи).

Велике значення в наданні допомоги вчителям історії та Конституції в їхній роботі належить предметним комісіям. Творчо працювали в 1960—61 навчальному році предметні комісії вчителів історії та географії в школах (Бориспільська середня школа №5, №1, Рогозівська, Іванківська, Вороньківська середні школи). Занедбана робота предметних комісій в Дударківській, Любарецькій та Сеньківській середніх школах.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В основному в 1960—61 навчальному році в школах Бориспільського району проведена перебудова у викладанні історії та Конституції у відповідності з історичними рішеннями ХХ—ХХІ з'їздів КПРС, закону про народну освіту та рішень ЦК КПРС про викладання історії та питанні ідеологічної роботи внаслідок чого успішність і рівень знань учнів з історії та конституції поліпшився, порівнюючи з минулим навчальним роком.

Проведена значна робота вчителями історії в організації й проведенні позакласної і позашкільної роботи.

В ряді шкіл району створені класи-кабінети з історії, а також історичні уголки, інтернаціональні куточки тощо (Бориспіль №1, №2, Вишенська середні школи).

Викладачі історії та географії окремих шкіл району доклали великих зусиль в написанні історії свого рідного міста, села (Вишенська, Дударківська, Бориспільська с.ш. №1), а вчителі Старинської середньої школи написали історію своєї школи.

Наряду з цим в постановці викладання історії в школах району були великі недоліки:

Вчителі історії ще не забезпечили всім учням міцних, сталих і осмислених знань з свого предмету внаслідок чого переважна більшість учнів навчалась на «3».

Ще недостатньо в окремих школах району була поставлена робота предметних комісій з історії, слабо працювали історичні гуртки.

Більшість шкіл району мають ще слабу матеріальну базу — відсутність належної кількості окремих карт, картин, діаграм, та іншого з історії та Конституції.

Відсутність в усіх школах району історичних кабінетів.

Для докорінного покращення стану викладання історії та Конституції потрібно:

ОБЛВНО централізованим порядком забезпечити школи району історичними картами, альбомами та історичними картинками, згідно заявки РВНО.

Надати допомогу для створення при РВНО, або при якійсь середній школі історико-краєзнавчого музею.

Організувати екскурсію викладачів історії для поїздки в Ленінград та Москву з метою запозичення передового досвіду.

В 1961—62 навчальному році організувати обмін досвідом роботи передових викладачів історії V—X класів в окремих школах області.

ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В I—IV КЛАСАХ

Програму з ручної праці та праці учнів на пришкольній ділянці по всіх школах району виконано. На уроках праці учні в процесі виготовлення життєво корисних навчальних приладів оволодівали доступними для них прийомами обробки матеріалів, простими ручними інструментами. Учні дуже люблять уроки ручної праці. Учителька т. БІЛИК О.Ю. (Бориспіль №6), на уроках праці протягом року виготовила роздатковий матеріал для лічби, виконання дій, таблиці з буквами, словникове лото, лото для усного обчислення в межах 20, геометричні фігури, метр. Крім цього, виготовляли іграшки, прикраси, подарунки мамам на 8 березня. В цієї ж учительки кожної четверті в класі організовувалися виставки учнівських робіт, чим виховувалося в учнів більш свідоме ставлення до праці, вчителька цим самим заохочувала учнів: вводилися елементи соцзмагання на кращу роботу, виготовлену своїми руками.

Учні 2-х класів виготовляли паперові коробочки, папки для зберігання паперу, квадрати, трикутники, навчилися пришивати гудзики, до пальт вішалки, виготовляли перочистки, вишивати. Оволоділи умінням користуватися глиною і пластиліном на дослідних ділянках розпушували і підготовляли ґрунт для посадки.

Учні 3-х класів навчилися не лише себе обслуговувати, а своє уміння проявляли в додержанні чистоти класного приміщення.

В 4-х класах учні виконували ще складнішу роботу. Дуже багато виготовлено наочних посібників. Особливо добре вела уроки ручної праці вчителька Бориспільської школи № 1 т. БОНДАР А.І. Всі вчителі I–IV класів провели ряд екскурсій на тваринницьку ферму, на парникове господарство, багато шкіл побувало в музеї В.І.ЛЕНІНА, в метро, в РТС, майстернях міжколгоспбуду, в хлібопекарні і ін.

Учні навчилися вирощувати рослини на своїх ділянках, доглядати за кролями; учні 3–4 класів брали участь в сільськогосподарській праці: виривали бур'ян, рвали редьку, допомагали старшим пікірувати помідори в парниках і ін. Дуже активну участь прийняли учні I–IV класів у зборі металолому та макулатури.

В позаурочний час вчителі з учнями проводили ігри, ранки, культпоходи в кіно, театр, екскурсії в природу. Організовувалися зустрічі з старими комуністами, знатними людьми нашого району.

ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ В 5–7 КЛАСАХ

Програма з практичних занять в майстерні, на пришкільних дослідних ділянках повністю виконана.

Переважно всі вчителі праці проявили в цьому році багато ініціативи, творчості, для якісного виконання програми.

Без винятку, всі учні люблять працю, а особливо проявляють великий інтерес і активність в час виконання практично тієї чи іншої речі. Протягом року вони навчалися користуватися інструментами, обробляючи дерево, метал, виготовляли деталі за технічним малюнком. Перед вивченням теми вчителі проводили усний або письмовий інструктаж. В цей час особливо зверталася увага на точність розмітки та можливі помилки при виконанні роботи.

Усний інструктаж давався як фронтальний так і індивідуальний. Часто письмовий інструктаж практикувався у вигляді технічних карт, як виготовлялися на аркушах паперу або викреслювалися на дошці (це завжди робилося у школах № 1) КЛИМЕНКО, № 6 (ПАЦІРА), Рогозівській школі (ГЛУЩЕНКО) і ін.

По дереву учні виготовляли необхідні вироби для навчальних кабінетів: планки для карт, таблиць, ремонтували шкільний інвентарю По металу виготовляли ключі, кронциркулі, відкрутки, молотки; інвентар для праці на дослідній ділянці (граблі, спи), петлі, шайби, дверні ручки, совки і ін.

Кожний учень 8 класу на кінець року здав контрольний виріб. Уроки домоводства переважно всіма учителями будувалися цікаво, практично. Програмний матеріал пов'язувався з геометрією (будова рисунка та розкрій), з арифметики (зняття мірки), обчислення, з хімією (розчини для виведення плям).

Набуті знання, уміння і навички учні застосовували на практиці як в школі, так і дома. Для розширення знань вчителі домоводства проводили екскурсії в майстер-

ні, на промкомбінат (школа № 1, викладачі ЛОГВИН, ЯЦЮТА) в дитячі садки, ясла, їдальні, в художню артіль (Бориспіль), на засолочний пункт.

Працюючи в майстернях, учні навчилися знання, набуті на уроках фізики, хімії, біології, математики та інших предметів, застосовувати на практиці.

На практичних заняттях вчителі з учнів виховували комуністичне ставлення до праці і загальну трудову культуру, акуратність, бережне і економічне ставлення до знарядь праці, почуття відповідальності за результати, уміння планувати і організовувати свою колективну працю.

Як недолік в роботі учнів в майстернях є те, що не вистачає достатньої кількості інструментів, які могли б забезпечити кожного учня під час виконання ними робіт. Другий недолік той, що ще є цілий ряд викладачів, які не мають потрібних знань для викладання даного предмету в школі.

ВИРОБНИЧЕ НАВЧАННЯ

В усіх 12 середніх школах району було запроваджено виробниче навчання, з них 8 шкіл працювали по варіанту № 1, де виробниче навчання було запроваджено лише в IX і X класах:

Бориспільська середня школа № 1.

Бориспільська середня школа № 2.

Бориспільська середня школа № 6.

Іванківська середня школа.

Рогозівська середня школа.

Любарецька середня школа.

Старинська середня школа.

Воронківська середня школа.

Та чотири школи працювали по варіанту № 2, де виробниче навчання було запроваджено з 8-го класу.

В Бориспільській середній школі № 5.

Вишенській середній школі.

Дударківській середній школі.

Сеньківській середній школі.

Виробниче навчання проходило на базі колгоспів і радгоспів, РТС, АТК, швейно-галантерейної фабрики і Бориспільського райкомкомбінату.

Добре обладнані шкільні майстерні при Бориспільській середній школі № 1, Бориспільській середній школі № 6, Воронківській середній школі, Рогозівській середній школі та інших.

Міжшкільних майстерень не було організовано.

При 6 школах створено учнівські будівельні бригади, які працюють по ремонту шкільних приміщень та інвентарю.

При 7 середніх школах району створено 7 учнівських виробничих бригад.

Програма в класах з виробничого навчання виконана. І в десятих класах було своєчасно проведено екзамен з виробничого навчання, де всі учні склали успішно екзамен по виробничому навчання.

Для викладання предметів з виробничого навчання було покликано спеціалістів-вчителів, а також агрономів, техніків і інженерів.

Детальні відомості про виробниче навчання і про трудовлаштування випускників подано додатково.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Естетичне виховання — невід’ємна складова частина комуністичного виховання. Естетичне виховання впливає на емоції і уяву дітей, сприяє розвиткові їх творчих здібностей.

Вся робота по естетичному вихованні в школах району здійснювалась в більшості через художню літературу.

При школах з учнями I—IV класів працювали гуртки художнього читання, читання байок і казок. Так наприклад при Бориспільській середній школі №1, Вишеньській середній школі і ін.

На гуртках були прочитані і обговорені книги «Он был пионером», А. Котика, «Блакитне плесо» Ів. Багмута, «Живая шерстинка» Мара, «Веселый художник» Г. Юрміна і багато інших.

Обговорення книг проходило з участю працівників районної дитячої та сільських бібліотек.

З учнями старших класів працювали мистецтвознавчі гуртки (Бориспільська середня школа №1, Рогозівська середня школа, Бориспільська середня школа №5, Іванківська середня школа) і інших.

Силами учнів були зібрані репродукції картин російських художників, проглянуто діафільми «В. Суриков», «В. Васнецов», «В. Серов» з відповідним поясненням учителів. Були проведені тематичні вечори «Моя любимая книга», «Люди колхозних полів» і інші.

В окремих школах створено «Шкільні Третяковки» — галереї з репродукцій, картин вітчизняних художників.

Так наприклад, учнівська Рада «шкільної Третяковки» Бориспільської середньої школи №1 під керівництвом вчительки Рибаківської Г.О. виготовила картотеку, в якій описані картини «Третяковської галереї» і підготовлені екскурсоводи.

По школах проводились бесіди з естетичного виховання, а саме: «Художник РЕПІН», «Композитор ГЛІНКА», «Умій красиво одягатися», і інші.

Проводився перегляд і обговорення кінокартин «Пригоди Артемки», «Трижды воскресный», «Ленин в 1918 г.», «Людина не здається» і інші, а також прочитані ряд книжок з їх послідовним обговоренням. Наприклад: В. Василевська «Я вам розповім», Сальніков «Шестикласники», Л. Касіль «О завтрашнім дне нашей Родины», Юрій Збанацький «Морська чайка», Ільїна «Четверта висота», Мусатова «Стожари», Гендряков «Чудотворна» і багато інших.

Велику роль у виховній роботі відіграють шкільні традиційні свята, які проводяться в школах району — «Свято зустрічі вихованців школи», «Останній дзвінок десятикласникам», «День урожаю», свята присвячені Історичним подіям — Жовтневе свято, Новорічна ялинка, День Радянської Армії, 8 березня, Першотравневе свято, а також проведення шкільних олімпіад і спартакіад.

Естетичному вихованню сприяє оформлення шкільних приміщень, які оформляються згідно інструктивного листа ОблВНО, а також уроки співів і малювання.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Охоплено фізичним вихованням 10759, звільнено від занять фізкультурою 247 учні.

Всього працюють в школах Бориспільського району 39 учителів фізичного виховання. З них мають вищу фізкультурну освіту 10 чоловік, середню спеціальну 10, курсову — 10.

З загальної кількості вчителів працюють по сумісництву у восьмирічних школах 12 чоловік.

Середніх — 4 чоловіки.

Заочно навчаються в вищих учбових закладах 5 чоловік, але жоден викладач не навчається в інституті ф.к.

На протязі року систематично один раз в місяць проводились семінари з учителями фізичного виховання 5—8 класів та 9—10 класів та проведено чотири семінари з учителями I—IV класів.

В школах району є в наявності три спортивних зали та дві кімнати.

Зали розміром 17×9 м³.

Кімнати розміром 6×10 м².

Волейбольних майданчиків — 20.

Баскетбольних майданчиків — 20.

Гімнастичних містечок — 12.

Урок фізкультури в Бориспільській школі №1.

Легкоатлетичних секторів — 15.

Футбольних полів — 6.

Стрільцьких тирів — 12.

Для поліпшення викладання фізкультури в школах та покращення позакласної спортивно-масової роботи в лютому був проведений пленум райради спортивних товариств.

Стан фізичного виховання не одноразово обговорювався на раді директорів при РВНО та педагогічних радах шкіл.

В більшості шкіл програмний матеріал на вихованні з лижного спорту та плавання в зв'язку з кліматичними умовами.

Фізичне виховання з учнями молодших класів переважно проводять самі вчителі цих класів.

В 1960—61 навчальному році вчителі шкіл приділили велику увагу придбанню спортивної форми самими учням.

Так учні Бориспільської середньої школи №1 виключно з'являються на уроки фіз. виховання в трусах та майках.

Але в більшості шкіл ще дуже мало придбали спортивної форми навіть для участі команд у змаганнях.

Контроль з боку директорів і завучів в усіх школах проводиться регулярно.

В усіх школах району працюють колективи фізичної культури, які охоплюють 6820 учнів.

В школах працюють секції з легкої атлетики, спортивних ігор, гімнастики.

Протягом 1960—61 рр. у внутрішкільних та районних змаганнях приймало участь 5811 чоловік, розрядні норми виконали: I розряд — 1 чоловік; II — розряд — 9 чоловік; III — розряд — 46 чоловік; I-го юнацького — 99 чоловік; II — юнацького — 238 чоловік.

РОБОТА КОМСОМОЛЬСЬКОЇ, ПІОНЕРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В ШКОЛАХ Р-НУ

В піонерській організації району нараховується 6541 піонерів. Комсомольська організація наlucaє 694 комсомольців.

На честь ознаменування 40-річчя з дня заснування піонерської організації ім. В.І. Леніна піонерська організація стала на старт піонерської дворічки, взявши на себе високі зобов'язання.

Ще на початку навчального року комсомольської організації шкіл виділили своїх кращих комсомольців для роботи з піонерами. Майже всі комсомольці-піонервожати добросовісно відносились до дорученої їм справи.

Загоновими піонервожатами проводились одноденні та дводенні семінари по питаннях:

1. Як скласти план роботи загону;
2. Обмін досвідом роботи загонових піонервожатих по сходинках;
3. Як підготувати загін до свята;
4. Піонери-герої;
5. Їх ім'я носить наша дружина;
6. Герої-земляки і інші.

Вся робота піонерської та комсомольської організації була направлена на покращення успішності та виховання, суспільно-корисної роботи, поставленої перед комсомольцями та піонерами.

Раз на місяць проводились навчання піонерського активу по питаннях:

Піонерський актив у боротьбі за високу успішність.

Роль піонерського активу в суспільно-корисній роботі.

Як оволодіти ступенями юного піонера.

Розучування танців, пісень.

Підготовка до шкільних і районної олімпіад, спартакіад.

Підготовка до екзаменів.

Бесіди: «Піонери-герої», «Комсомольці завжди і скрізь в передових рядах», «Герої-земляки» і інші.

Два рази на місяць проводились наради рад дружин по питаннях:

Складання плану ради дружини.

Організація «Піонерського патруля».

Розповсюдження літератури.

Слухали невстигаючих та порушників дисципліни.

Звітування голів рад загонів та ланкових про їх роботу.

По піонерських загонах була організована товариська допомога. Багатьом піонерів допомогли позбутись двійок. Першого вересня 1960 року була по району проведена піонерська лінійка, присвячена початку нового навчального року.

Готуючись до 42-річчя Ленінського комсомолу та історичного XXII з'їзду КПРС, комсомольці і піонери зібрали 579 тонн металевого лому.

В день святкування 43-ї річниці Великого Жовтня були проведені загальношкільні ранки.

5 грудня, 22 квітня, в день народження В.І.ЛЕНІНА, на 1-е травня, 19 травня — день створення піонерської організації ім. В.І. Леніна, відбулися збори дружин, на яких були прийняті жовтенята в піонери. На збір були запрошені старі комуністи-пенсіонери.

Піонерський зліт, м. Бориспіль. 1985 р.

Парадна учнівська форма другої половини ХХ століття.

Багато було проведено цікавих зборів по дружинах, загонах, як гра-збір «Перекличка радіостанцій», «Дружба», «Вони були піонерами» (Бориспільська середня школа № 1), «Нашій армії співаєм славу», «По Ленинским мудрым заветам нас партия к счастью ведет» (Любарецька середня школа), «Ленин – жил, Ленин – жив, Ленин будет жить», «В дні буремні бойові» (Вишенська середня школа), «Наш герб і прапор – світоч миру» (Іванківська середня школа) і інші.

В піонерських загонах було прочитано і обговорено багато цікавих, оповідань, книжок, проведено багато конференцій з участю працівників районної дитячої бібліотеки, шкільних та сільських бібліотекарів.

Піонери систематично проводили культпоходи в кіно. Вони обговорювали фільм «Орлюнок», «Партизанська іскра», «Андрійко», «Серьожа», «В.Сурков» та інші.

Всі піонери знають життєвий шлях О.Матросова, Зої Космодем'янської, Павлика Морозова, Олега Кошового та інших, ім'я яких носять піонерські дружини.

Піонери побували на виставці передового досвіду, Чехословацькій виставці, слухали оперу «Перша весна» та дивились балет «Щелкунчик».

Комсомольці і піонери розповсюдили за 1960–61 навчальний рік літератури серед населення на суму 4546 крб. 66 коп, посадили 111936 дерев. Силами учнів вирощується 36304 шт. кролів.

РОБОТА З БАТЬКАМИ

Важливим заходом для виховання учнів школи являється правильно організована робота з батьками, яка здійснювалась головним чином через загальні батьківські збори, класні батьківські збори, а також шляхом індивідуальної роботи вчителів з окремими батьками та через місцеве радіо.

Протягом року були проведені батьківські збори, на яких були прочитані доповіді: «Перебудова роботи школи в світлі Закону про школу», «Трудове виховання дітей в школі і дома», «Організація правильного режиму учня і його значення для успішного навчання дітей», «Наслідки роботи школи за другий рік роботи школи

по-новому», «Спільна робота школи і батьків по антирелігійному вихованні дітей» і інші.

В кінці кожної четверті на батьківських зборах класні керівники інформували як учні засвоїли навчальний матеріал, яка їх поведінка, як учні оволодівають навиками праці та вивчають спеціальності по виробничим профілям.

Батьківські комітети дбали про матеріальне забезпечення дітей-сиріт та напів-сиріт, виявляли умови їх життя.

Проте ще недостатньо працювала батьківська громадськість в справі виконання Закону про всеобуч; ще недостатньо звітувались батьки за виховання своїх дітей на батьківських зборах або на засіданні батьківського комітету.

Уже ввійшло в традицію, що після батьківських зборів силами учнів школи організовується для батьків виступ художньої самодіяльності.

Широко практикувався виклик батьків до школи, а окремих батьків, діти яких погано відвідували школи, або порушували дисципліну, викликали на засідання сіль-виконкому і правління колгоспу.

Читались лекції вчителями через сільські радіовузли.

Класні керівники і вчителі систематично відвідували учнів вдома, де перевіряли, як вони готуються до уроків та проводили відповідні бесіди з батьками.

Все це дало змогу налагодити тісний зв'язок школи з батьками і покращити виховання дітей в сім'ї.

ШКОЛИ І КЛАСИ ПРАЦЮЮЧОЇ МОЛОДІ

В районі працювала Бориспільська середня школа робітничої молоді та при 12 школах було створено 15 класів сільської молоді.

Один ІХ-й клас сільської молоді, який був організований при В.Олександрівській восьмирічній школі було передано в Яготинську заочну школу.

Отже на кінець року класів стала така; без урахування 9 класу В.Олександрівської в. школи.

Клас	Кількість	Було на поч.	Прибуло	Вибуло	Є	Переведено	Замінені на курс	
VII	2	27	-	13	14	9	1	4
	9	166	17	78	105	87	9	9
	11	193	17	91	119	96	10	13
	3	44	1	14	31	30	1	—
	14	237	18	105	150	126	11	13

В класах сільської молоді працювали вчителі сільських шкіл.

Цього навчального року в порівнянні з минулим роком школа робітничої молоді значно зросла: було в 1959–60 році 11 кл. в них учнів 155, класів є в 1960–61 році 14, в них учнів 253.

Збільшення контингенту учнів пройшло за рахунок відкриття двох восьмих шкільних класів та одного дев'ятого класу.

Народногосподарчий план по набору учнів виконано так:

План	Зібрано на початок року	Залишилось на кінець року
Класів 14	16	14
В них учнів 300	340	200

Було створено окремих восьмих клас в радгоспі Бортничі та дев'ятого клас в військовому городку, які через умови роботи в радгоспі восени та перевод військових службовців городка довелося скоротити.

Тому замість фактично набраних 16 класів залишилось 14.

VI клас	— 1
VII клас	— 1
VII клас	— 6
XI клас	— 3
X клас	— 3

Школа хоч і вела боротьбу за збереження контингенту учнів, проте успіху в цьому не досягла. Протягом року відсіялось 68 учнів. Найбільше відсіялось учнів таких класів:

- VII клас 7 учнів (класний керівник ЖУРАВЕЛЬ Л.М.)
- VIII-а кл. 6 учнів (класний керівник ВИННИЧЕНКО М.Н.)
- VIII-г кл. 6 учнів (класний керівник КОНДРАТЕНКО В.Г.)
- VIII-в кл. 7 учнів (класний керівник КОВАНЬКО Н.І.)
- VIII-е кл. 7 учнів (класний керівник ГЕРШКОВИЧ П.М.)
- VIII-д кл. 5 учнів (класний керівник ТАРАSOVA Л.П.)
- X-б кл. 9 учнів (класний керівник ПОПОВА Г.М.)
- X-в кл. 9 учнів (класний керівник ДІДЕНІНА Р.Ф.)

Такий відсів стався, по-перше, тому, що частина учнів вибула з школи внаслідок переїзду по умовах служби (військові службовці) та скорочення робітників в цехах швейної фабрики, а по-друге, через незадовільну роботу окремих керівників класів т.т. ЖУРАВЕЛЬ, КОНДРАТЕНКО, КОВАНЬКО, КОЗБЯЛ, ГЕРШКОВИЧ та інших, та через відсутність комісії сприяння.

Школа робітничої молоді своїх приміщень не має і навчання проводилось в цьому році, як і в минулі навчальні роки, в приміщеннях масових шкіл:

Бориспільській № 2 — VI, VII, VIII-а, VIII-б, IX-а, X-а кл.

Бориспільській № 5 — VII-д, X-б, класи.

В приміщенні Райпромкомкомбінату VIII і XI класи

В приміщенні швейно-галантерейної фабрики VIII і IX класи та в приміщенні заготконтори VIII клас.

Отже вечірня школа проводила навчання в шести приміщеннях м. Борисполя, на віддалі від 400 метрів до 3-х км одно від одного, що утруднювало керівництво навчальним процесом.

Своїх навчальних кабінетів школа не має, а користувалась кабінетами денних шкіл № 2 і № 6.

Проте вечірня школа щорічно посилює свою матеріально-навчальну базу. Так школа має навчальні прилади для фізкабінету на суму 368 крб.

Для хімічного кабінету на суму 63 крб.

Для математичного кабінету на суму 68 крб.

Карт з історії та географії на суму 100 крб.

Книг у бібліотеці 1444 екземпляри на суму 956 крб. 36 коп.

Придбано меблів (шкафів 19 шт., столів 18 шт.) на суму 911 крб.

Разом школа має майна на суму 3466 крб. 36 коп.

Бюджет школи на 1961 рік затверджено в сумі 4025 крб. (в нових грошах) або більше в порівнянні з 1960 роком на 645 крб.

Використовується бюджет задовільно, фінансування потреб школи проводиться вчасно.

Нормальному використанню сприяє запровадження централізованої бухгалтерії при РВНО, що в цілому допомагає укріпленню фінансової дисципліни.

Педагогічними кадрами школа робітничої молоді забезпечена задовільно. Всього працює 26 вчителів з них тих, що мають основну роботу в вечірній школі 20, решта шість працюють за сумісництвом. Сумісництво викликано умовами навчальної роботи, а саме призначено 2-х окремих вчителів по підвищенню кваліфікації з основ швейного виробництва та на автосправу, учителя креслення в зв'язку з тим, що на нього відведено мало годин і немає фахівця по кресленню. Призначено викладачами фізики учителів масових шкіл т.т. РОЗОВИКА і РИБАКА з таким розрахунком, щоб можна було використовувати кабінети фізики масових шкіл.

Навантаження вчителів не рівномірне. Близько ставки 17—20 годин мають 10 вчителів, близько півставки мають 6 учителів та не мають навантаження навіть половини ставки 8 вчителів. Отже більшість вчителів не мають повного навантаження, через що викладання окремих дисциплін розділено між кількома вчителями як ось російську мову і літературу читають 5 вчителів з навантаженням 20 годин, 4 години, 7 годин, 10 годин, Винниченко 8 годин.

Підвищення кваліфікації учнів читають 7 вчителів, по 2—4 години на вчителя.

Така розпорошеність негативно відбивається на якості викладання, хоч і допущена вона вимушено — через розкиданість школи в різних місцях, через організацію змінних класів та через проведення викладання в 3-х класах російською мовою. В наступному році таку розпорошеність дисциплін потрібно ліквідувати.

За своєю підготовкою абсолютна більшість вчителів має вищу педагогічну освіту.

Закінчили університет 3 вчителі.

Педагогічний інститут 18 вчителів.

Навчаються заочно в педінституті 2 вчителі.

Мають спеціальну, але не педагогічну освіту 3 вчителі.

За стажем роботи працюють лише в вечірній школі:

Перший рік 10 вчителів.

Два роки 5 вчителів.

Три роки 2 вчителі.

Від 5 до 10 років 9 вчителів.

Основні вчителі мови, математики, історії працюють в школі 5—10 років і мають великий досвід роботи в школі робітничої молоді, це вчителі:

ПЕТРИКОВА М.М. (завуч школи), РОЗОВИК І.Т. (математик), КАЛІНСЬКИЙ Д.О. (фізик і математик), ПИЛИПЕНКО Н.О. (мовник), ПОПОВА Г.М. (іноземна мова), КОЗБЯЛ Е.М. (математик), ТАРАСОВА Л.П. (російська мова), ІЛЬЧЕНКО К.Г. (вчитель історії), ЖУРАВЕЛЬ Л.М. (російська мова), ВІДЕНІНА (хімік).

Вони старанно готуються до уроків, застосовують активні методи навчання й виховання учнів, запроваджують різні види самостійних і практичних робіт на уроці і домагаються високої успішності учнів та вмінь застосовувати здобуті знання в практичному житті.

Добре ведуть навчально-виховну роботу й учителі, що працюють в вечірній школі один-два роки. Це РИБАК, вчитель фізики, ОКСАМИР, вчителька математики, що під її керівництвом учні виготовили багато наочних приладів, ВИННИЧЕНКО – вчителька української мови і літератури, ДУДНИК – вчителька біології, ПОДИМАЛОВА – викладач російської мови і літератури.

Однак частина вчителів не зуміли опанувати методів і умов роботи в вечірній школі, це такі вчителі: т. САЙКО хоч працює вже кілька років (8), ще не набула достатніх умінь і навиків роботи в школі дорослих, т. ГРИЦЕНКО працює рік в вечірній школі несумлінно ставиться до роботи, т. ОРЕХОВА – інженер швейного виробництва працювала незадовільно, уроки проводила формально, мало турбувалась про підвищення кваліфікації учнів свого виробництва (райпромкобінт).

Всі вчителі вечірньої школи працювали над підвищенням свого фахового і ідейно-політичного рівня за складеними індивідуальними планами роботи відповідно до вказівок Міністерства Освіти.

Учні 4-а класу Любарецької середньої школи з учителькою, 1966 рік.

Крім того всі вчителі вивчали в гуртку (семінарі) історію КПРС та найважливіші рішення партії і Уряду, як ось: рішення січневих пленумів ЦК КПРС і ЦК КПУ, заяви московської наради представників комуністичних і робітничих партій, що допомагало вчителям значно підвищити якість навчально-виховної роботи.

Навчальний рік школа робітничої молоді закінчила з такими показниками:

Клас	Було учнів на початку року	Є на кінець року	Встигає	Не встигає	% успішності
VI	23	15	13	2	93%
VII	24	17	15	2	88%
VIII-а	24	18	16	2	98%
VIII-б	21	22	18	4	84%
VIII-в	20	13	12	1	90%
VIII-г	18	12	12	—	100%
VIII-д	22	19	18	1	95%
VIII-е	17	14	14	—	100%
IX-а	33	31	29	2	93,6%
IX-в	15	13	13	—	100%
IX-г	19	17	16	1	94%
X-а	23	21	19	2	90,5%
X-б	29	21	21	—	100%
X-в	26	20	20	—	100%
	314	253	236	18	95%

Отже за цей навчальний рік з 253 учнів успішно закінчили навчальний рік 236 або 93% з решти учнів залишились на повторний курс 7 або 2,3% та перенесено екзамени на осінь 11 учнів або 4,7%.

За 13 років існування школи робітничої молоді випущено з 10 класів 444 учні серед них т. МІЦЕНКО – секретар РККПУ, т. ВЛАСКО – зав. РВНО, т. ВОЛОХОНСЬКИЙ, ВОРОБЕЙ, ШАПОШНИКОВ – директори шкіл, т.т. СВДАН, СИМАНОВСЬКИЙ, ТЮТЮН – вчителі середніх шкіл, т.т. ЛИННИК, ОЧЕРЕТЬКО – інженери-будівельники, ПЕТРУСЬ – ветеринарний лікар, т.т. КОСАРЕВ, КИРИЧОК, ХОРЕВА – на відповідальній партійній роботі, багато випускників школи працюють льотчиками, комбайнерами, шоферами, будівельниками та ін. Понад 20 чоловік навчаються в ВУЗах.

КОНТРОЛЬ ТА КЕРІВНИЦТВО ЗА РОБОТОЮ ШКІЛ ТА ВЧИТЕЛІВ

Перед школами стояли основні завдання:

Налагодження народногосподарського плану, в тому числі закону про всеобуч.

Дальше зміцнення матеріально-навчальної бази шкіл району і успішні розгортання політехнічного навчання.

Підвищення якості знань учнів, виховної роботи серед учнівської молоді, далі поглиблення роботи

Перебудова роботи шкіл згідно Закону про школу.

Для здійснення цих завдань, які стоять перед школою комуністичного виховання учнів, повинен бути налагоджений чіткий контроль та оперативне керівництво з боку РВНО, керівників шкіл за роботою вчителів.

Школи району в основному здійснили ці важливі завдання

Особливе місце в цьому питанні зайняли наради директорів. За рік відбулося 13 нарад директорів, на яких розглянуто такі основні питання:

1. Стан готовності шкіл до початку навчального року.
  2. Підсумки роботи шкіл за 1960—61 навчальний рік та заходи на 1961—62 навчальний рік.
  3. Планування роботи школи.
  4. Здійснення закону про всеобуч.
  5. Підготовка шкіл до 1961—62 навчального року.
  6. Стан перевідних та випускних екзаменів та інше.
  7. Підсумки роботи виробничих бригад.
  8. Організація і проведення педагогічних читань з питань перебудови роботи школи.
  9. Стан і заходи до покращення керівництва і контролю з боку керівників шкіл над постановкою навчально-виховної роботи в школі.
  10. Стан охоплення навчання працюючої молоді і багато інших.
- На нарадах директорів опрацьовувались накази МО УРСР та ОблВНО і по них приймалися конкретні рішення.
- На раді при РВНО обговорювались питання:
- Стан підвозу дітей в осінньо-зимовий період до віддалених шкіл.
- Робота інтернатів при школах.
- Стан підготовки до екзаменів в школах Бориспільського району
- Про стан харчування учнів у школах Вороньківській, Вишенській середніх школа, Кировській, Гнідинській восьмирічних школах.
- Стан підготовки до нового навчального року.
- Протягом року здійснювався систематичний контроль за роботою шкіл шляхом фронтальних, тематичних та вибіркового обстежень. Всі школи були перевірені.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Працюючи в 1960—61 навчальному році за новим навчальним планом і програмами слід відмітити, що вчителі шкіл району домоглися поліпшення знань учнів з основ наук, учні набули більше практичних навиків до самостійної роботи, краще почали розв'язувати задачі, робити спроби, виконувати практично-лабораторні роботи з фізики, більш практично писати диктанти, перекази, твори з мов та літератур.

Значно змінилося ставлення учнів до праці. Учні почали усвідомлювати, що праця в школі, колгоспі, на підприємстві є невід'ємною частиною навчання. В

період життя в школі — це навчання і праця, а після закінчення школи — праця і навчання.

Значні зміни сталися в бік докорінної перебудови змісту і форми та методів викладання учителями своїх предметів.

Більшість учителів зрозуміли нові завдання в зв'язку з перебудовою викладання на уроках.

Уроки стали більш ефективними, практичними.

На уроці учні почали працювати, а не спостерігати.

Всі вчителі пов'язували вивчення теоретичного матеріалу з практичним життям.

Для покращення контролю за навчально-виховною роботою в школах, необхідно працівникам ОблВНО і Міністерства Освіти УРСР частіше бувати в школах і не лише з метою контролю, а і з метою допомогти вчителям і керівникам шкіл в їх роботі.

При райВНО необхідно мати інспектора-методиста і методкабінет.

Методистам інституту удосконалення кваліфікації вчителів надавати допомогу в справі організації й проведення методичної роботи в школах району.

Особливу увагу звернути на методичну допомогу вчителям іноземних мов.

Для дальшого впровадження і розвитку політехнічного навчання в школах, потрібно допомогти школам в устаткуванні навчальних кабінетів і майстерень відповідними приладами, інструментами, станками.

Для безперебійної організації навчально-виховного процесу в школах і для кращої підготовки до наступного навчального року потрібно зараз направляти в школи району програми, навчальні плани, методичні посібники тощо.

В зв'язку з переходом шкіл на однозмінне навчання потрібно додатково відпустити асигнування в сумі 70 тис. крб. для придбання слідуючого інвентарю та обладнання:

Учнівських парт.

Столів.

Шаф.

З метою забезпечення переходу всіх шкіл на однозмінне навчання потрібно запланувати будівництво:

Добудову Бориспільської середньої школи №1 на 12 класних кімнат, для якої технічна документація вже виготовлена.

Побудувати нове типове приміщення для Дударківської і Рогозівської середніх шкіл.

Зав. Бориспільським РВНО

(М.Власко)» [103].

* *

*

«Отчет о работе Бориспольской заочной средней школы за 1961–62 учебный год

В период развернутого строительства коммунистического общества в нашей стране среднее образование должно обеспечивать прочное, знание основ наук, усвоение принципов коммунистического мировоззрения.

Заочная школа предназначена для завершения среднего образования юношей и девушек, работающих на производстве или в учреждениях.

2. Выполнение народно-хозяйственного плана.

В 1953/61 учебном году в г. Борисполе работал Бориспольский консультпункт. План набора на 1961/62 учебный год утвержден не был. Учителя консультпункта до 1961-62 учебном году набрали 225 учеников (из них 30 учащихся остались с прошлого учебного года).

В течении 1961/62 учебного года 17 учащихся было переведено из классов сельской молодежи (Вишеньки — 12, Рудяков — 6, Б. Александровка — 11, Старинская п/ф — 6).

УЧЕБНО-МАТЕРИАЛЬНАЯ БАЗА ШКОЛЫ

Заочная школа не имеет никакой учебно-материальной базы.

Нет ни одного помещения, нет рабочего места ни бухгалтеру, ни директору, негде заниматься днем со смежными классами и с учащимися-одиночками. Школа находится в крайне трудном положении и потому, что не имеет своей машинки для печатания текстов. Деловоду приходится пользоваться машинками Района, Райкомапартии, Райбыткомбината, Райпромкомбината, СУ-9, воинских частей и др. о том, чтобы обслужить сельские школы вовремя инструкциями, учебными планами для заочников и другими материалами.

В октябре 1961 года дополнительно прибыло в школу 139 учеников из числа той молодежи, которая училась в прошлые годы, но по ряду причин не закончила и выбыла в середине учебного года.

На начало открытия заочной школы, т.е. 1961–62 года в школе было — 411 учеников.

Выполнили учебный план — 306 человек,

Осталось на второй год — 95 человек,

Допущено к экзаменам — 306 учеников,

Успешно сдали экзамен — 296 человек,

Осталось на осень — 10 человек,

Процент успеваемости — 63%,

Укомплектование школы учащимися — заочниками и педкадрами;

Сбережение ученических контингентов.

В заочной школе обучалось большинство из г. Борисполя — 282 ученика, из сел — 129 человек.

Иванков — 33,

Б. Александровка — 21,

Любарци — 15,

Старинская п/ф — 6,

Гнедин — 2,

Сеньковка — 9,

Ревное — 22,

Рудяков — 9,

Вишеньки — 12,

Борисполь — 282 ученика,

СУ-9 — 36,

Швейно-галантерейная фабрика — 9,

Аэропорт — 32,

Райпромкомбинат — 24,

СУ — 249 — 23,

С разных предприятий — 56,

Воинские части — 102.

Наибольшее число учащихся не выполнило программу по г. Борисполю.

Из 282 учеников — заочников г. Борисполя не выполнило план — 83:

Успешно закончили учебный год — 269.

Учні Вишеньської школи з директором школи Куцом П.Т. (в центрі).

Перша половина ХХ століття.

Причиной низкой успеваемости по г. Борисполю являются следующие:

На 1/9—61 года консультпункт не был обеспечен педкадрами, не читалась во многих группах физика, история, немецкий язык, химия, черчение, астрономия. Преподавал в течении месяца один математик, в то время, как нужно было на групповые и индивидуальные консультации троих преподавателей математики.

Директор Броварской заочной школы тов. Гордиенко не занимался Бориспольским консультпунктом, и вся работа по руководству педколлективом и коллективом учащихся численностью в 411 человек, деловодчество были возложены на заведующую Бориспольским консультпунктом.

МЕТОДИЧЕСКАЯ РАБОТА

Методическая работа была направлена на то, чтобы учителя усвоили всю методическую литературу о заочной школе по своему предмету путем самостоятельного чтения.

Было проведено два методических объединения:

Методика проведения индивидуальной работы.

Методика использования местного материала и материалов XXII съезда на уроках математики, физики, химии.

Вопросы методического характера ставились и на совещаниях при директоре школы:

Методика использования материалов XXII съезда на уроках истории, физики, химии, математики, литературы и других предметов.

Меры предупреждения отсева учащихся.

Урок з геометрії, м. Бориспіль.

Учет пробелов в знании учащихся и пути их устранения.

Методика приема зачетов.

Индивидуальный подход к учащимся.

Организация лабораторных работ по физике и химии и другие.

ОРГАНИЗАЦИЯ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ С УЧАЩИМИСЯ ЗАОЧНОЙ ШКОЛЫ

С учащимися-заочниками в течении года проводились групповые консультации строго по расписанию.

Время проведения индивидуальных консультаций и приема зачетов назначал сам учитель и ставил в известность директора школы.

Учет знаний велся путем приема зачетов устного и выполнения контрольных работ по математике, русскому, украинскому и немецкому языкам. Систематически учащиеся сдавали контрольные работы по математике Вахрушиной В.С.

Вся воспитательная работа с заочниками проводится на групповых консультациях. На уроках истории воспитывалась честность, патриотизм, чувство уважения к другим народам. На уроках литературы — верность долгу, гуманизм, трудолюбие и другие качества.

Проведено два собрания всех заочников г. Борисполя, на которых лучшие производственники и воины Советской Армии, как-то: Шкляк Екатерина, Макушев Михаил, Остапов, Гудзенко Николай, Бондаренко и др. поделились опытом самостоятельной работы с учебниками. Затем силами заочников был дан концерт художественной самодеятельности.

РУКОВОДСТВО И КОНТРОЛЬ ЗА РАБОТОЙ УЧИТЕЛЕЙ ЗАОЧНОЙ ШКОЛЫ

Всего в заочной школе работает 77 учителей. Из них только в заочной 11, совместителей — 66; в г. Борисполе — 8, в селах — 58.

Руководство педколлективом осуществлялось на заседаниях педсоветов, совещаниях при директоре школы путем посещения консультаций учителей.

Всего проведено 5 педсоветов.

На заседаниях ставились следующие вопросы:

Изучение положения о заочной школе, о консультпунктах.

Итоги вступительных экзаменов.

Отчеты классных руководителей о проделанной работе по предупреждению отсева. О связи школы с предприятиями, где работают ученики.

Допуск учащихся к экзаменам.

Перевод и выпуск учащихся из школы.

Контролировать работу учителей было трудно одному директору, школа размещалась в разных концах города, на семи участках. Это понимали учителя нашего педколлектива и много сделали для устранения недостатков в преподавании.

Благодаря помощи и требовательности товарищей, перестроила свою работу Дуплищева З.И. и стала доступнее объяснять на консультациях, увязывать учебный материал с практической жизнью заочников, Куликовская Л.В. стала использовать на уроках материалы XXII съезда КПСС, Пименова Е.И. стала больше уделять

Вчителі Вишньовської школи
Кривенко Л.К. та Воеводіна А.А.

школы постоянно воспитывала в кадрах инициативность, высокую сознательность без этих качеств, которыми обладали большинство наших учителей (Вахрушина В.С., Дуплищева З.И., Пивовар В.И., Куликовская Л.В., Васильева А.А., Перевезенцева Р.Н., Пименова Е.И.) заочная школа разбросана по всему г. Борисполю и Бориспольскому району, не смогла бы нормально функционировать.

Все случаи недисциплинированности со стороны учителя-совместителя тов. Кобесской и тов. Бендикова подвергались суровому осуждению со стороны педколлектива.

Администрация школы не злоупотребляла администрированием, коллективность в руководстве и демократизация управления — вот эти два основных принципа способствовали пробуждению активности учителей.

Наибольшую активность и высокую сознательность проявила учительница химии тов. Дуплищева З.И., она явилась инициатором набора в воинских частях.

Пивовар В.И. — СУ — 2 Дуплищева З.И. настойчиво добивалась высокого качества знаний, в труднейших условиях сумела провести все основные лабораторные работы по химии в средних школах № 1, № 5, № 6 с заочниками.

т. Дуплищева З.И., Куликовская Л.В. — это молодые растущие учителя. Добросовестно готовятся к консультациям, интересно их проводят и другие учителя: Вахрушина В.С., Перевезенцева Р.Н., Пивовар В.И., Пименова Е.И., Штерхун О.Ф. и другие.

Нерадивое отношение к преподаванию математики и физики проявил Бендиков Е.В. он делал прогулы без уважительных причин в 9 кл. (СУ — 849), в течение

внимания разговорной речи на уроках немецкого и английского языков. Пивовар В.И. стала более требовательной к сочинениям учащихся по украинской литературе.

Всего директором школы было посещено 30 групповых и 15 индивидуальных консультаций, проверено 70 контрольных работ.

Прочные знания дают учащимся такие члены педколлектива:

Перевезенцева Р.Н. учительница физики, Куликовская Л.В. (по истории), Вахрушина В.С. (по математике), и др. Заочники старших классов не удовлетворяли консультациям по математике Бендикова Е.В., (он не подготовлен для работы в старших классах) и учительницы немецкого языка Кобесской А.Г.

Вся работа с учителями была целеустремленной. Администрация

в течение месяца не читал тригонометрию в 9 кл. (СУ — 9) не являлась в седьмой класс на швейно-галантерейную фабрику на уроки немецкого языка учительница тов. Кобесская и ее пришлось отстранить от преподавания и часы немецкого языка отдать Куликовской Л.В. Не вела она и индивидуальной работы с учащимися.

ПРЕПОДАВАНИЕ УЧЕБНЫХ ПРЕДМЕТОВ

РУССКИЙ И УКРАИНСКИЙ ЯЗЫКИ И ЛИТЕРАТУРА

Выполняя исторические решения XXII съезда Коммунистической партии учителя т.т. Васильева А.А., Пивовар В.И., Штерхун О.Ф., Коровай М.Ф. все свои знания и умения направляли на то чтобы дать учащимся прочие знания, навыки грамотного письма и культуры речи, чтобы воспитать учащихся в духе коммунистической идейности, социалистического патриотизма, глубокого уважения к своему труду на производстве.

Программа по русскому языку и литературе, украинскому языку и литературе выполнена полностью во всех классах.

На роках языка и литературы учителя Васильева А.А., Пивовар В.И., Штерхун О.Ф. применяли активные формы и методы работы.

На уроках украинского и русского языков использовались предложения и в материалах XXII съезда КПСС.

Все письменные работы, запланированные на учебный год, выполнены.

На уроках литературы учителя перед учащимися раскрывали богатство украинской и русской литературы, ее познавательное и воспитательное значение.

Уделяли большое внимание анализу идейного содержания и художественной формы каждого произведения. Добивались, чтобы учащиеся читали художественную литературу и умели самостоятельно разобраться в книге.

Изучая литературные произведения, ученики давали оценки отдельным героям, выражали свое отношение к героям А.С. Пушкина, Т.Г. Шевченко, Н.В. Гоголя и других.

ИСТОРИЯ И ГЕОГРАФИЯ

Преподавание истории и география тесно связывалось с материалами XXII съезда КПСС.

Перший урок молодій вчительки української мови та літератури Воеводіно А.А., с. Вишеньки.

Для изучения этих материалов отводились специальные часы, учащиеся, как показали экзамены, глубоко усвоили основные положения КПСС. Учительница т. Кулиновская Л.В. много внимания уделяла воспитанию патриотизма, чувства братской солидарности, уважения к другим народам.

МАТЕМАТИКА, ФИЗИКА, ХИМИЯ

Учителя Бахрушина В.С., Перевезенцева Р.Е., Дуплищева З.И. много работали над собой. Стремилась к максимальному повышению активности уроков. Учитель Дуплищева З.И. и Бахрушина В.С. объяснение нового материала начали с постановки перед учащимися практической жизненной задачи, которая объясняет необходимость изучения того или другого вопроса химии, алгебры, геометрии или тригонометрии.

Конкретный пример. Прежде чем объяснить нужную теорему, учительница ставит практическую задачу — по имеющемуся сегменту, определить диаметр круга, и ученик с большим интересом изучает нужную теорему.

Учительница физики т. Перевезенцева сумела заинтересовать своим предметом учащихся. Заочники знают, для чего они изучают тот или иной новый вопрос, где будут применять изучаемое.

Учительница химии тов. Дуплищева З.И. свою работу на консультациях стала строить таким образом, что все время напряженно работала мысль учащихся. Ничего не давала в готовом виде, вовлекала в беседу как можно больше учащихся.

Учні 5-6 класу Бориспільської школи, 1965 рік.

Учні Бориспільської школи, 1965 рік.

Учитель математики тов. Липец С.И. перед объяснением нового материала повторял ранее изученное заочниками.

Хорошее качество знаний ученикам 10 класса надала учительница математики т. Гойко Л.Ф. (Вишеньки).

НЕДОСТАТКИ В ПРЕПОДАВАНИИ

Не каждый урок был оснащен наглядностью.

Физика и химия преподавались не в оборудованных кабинетах, а в обычных классных комнатах.

Учитель математики т. Бандиков проводил уроки беспланово, не готовился к урокам, несистематически проводил уроки тригонометрии, поэтому учащиеся 9 класса (СУ — 9) имеют по этому предмету непрочные знания.

ВЫВОДЫ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Заочная школа в 1961/62 учебном году прошла стадию организации, пришлось преодолеть многие трудности в педкадрах, в учебниках, в классных помещениях и многом другом.

Школа получила помощь в организации набора, еще со стороны РайоНО и Райкома партии, руководителей предприятий и секретарей партийных организаций.

Равнодушие к делу обучения рабочей и сельской молодежи проявил Райком комсомола, председатели колхозов, директоры совхозов, председатели сельских Советов [103].

Освіта 1970–1990 років

70–80 роки ХХ ст. для освітньої галузі були відносно стабільними, але в ці часи почалася нова хвиля арештів прогресивних письменників та громадських діячів, яких звинувачували за політичними статтями, в основному за націоналізм. Атмосфера радянського диктату все більше наповнювала освітні заклади в тому числі і школи Бориспільщини.

У другій половині 70-х років розпочалась нова хвиля русифікації української школи. Генеральний секретар ЦК КПРС Леонід Брежнєв запроваджував тезу про злиття у недалекому майбутньому націй і народностей СРСР в єдину «радянську націю» під егідою російського народу. Вчителі, сотні суспільствознавців, преса, радіо, телебачення, вся ідеологічна сфера працювали на обґрунтування й пропаганду цієї ідеї. Російська мова, що пропагувалась як засіб міжнаціонального спілкування, на практиці витискала українську з освіти, науки, культури, навіть на побутовому рівні. Українська мова в Україні не існувала як державна. Приклад в цьому подавав сам Перший секретар ЦК КПУ Володимир Щербицький, який виголошував свої промови російською. Він же став уживати ідеологічно нейтральний термін «народ України», уникаючи таким чином етнічних характеристик населення республіки. Все це вело до поглиблення провінційного становища української культури і нації, розмивання національної та етнічної самосвідомості українців» [171, с. 387].

В цих умовах школа виховувала нову радянську людину, яка повинна була забути, що її Батьківщина — Україна. «Мой адрес — не дом и не улица, мой адрес — Советский Союз», — тотально співали в школах.

Серпнева конференція вчителів на базі Вороньківської школи.

Директори шкіл та працівники райвно з гостями конференції: заступник зав. відділом освіти та науки ЦК КПРС Кожевніков, заступник зав. відділом освіти і науки ЦК Компартії України В.І. Батищев, Перший секретар райкому партії А.П. Зозуля. 1983 р.

Інспектор шкіл К.Н.Шумило з директорами шкіл Бориспільщини (зліва направо) А.М.Шанусь, М.В.Воробей, А.Ф.Дячук, В.І.Бороденчик та В.А.Засенко.

Школа в УРСР остаточно перетворювалась у своєрідний засіб геноциду українців: русифікація населення, спотворення його національного характеру, свідомості, світогляду, відлучення від звичаїв і традицій свого народу негласно були одним із найважливіших її завдань. Цьому немало сприяло й те, що в новому Законі про освіту зберегли підступне положення про мову навчання, яку могли обирати батьки для своїх дітей. Насправді можливостей для такого вибору було небагато, адже над проблемою русифікації шкільної освіти Міністерство УРСР, виконуючи вимоги партійних органів, працювало досить плідно.

Можна визначити кілька етапних подій у здійсненні русифікації української школи в 70-х роках ХХ ст.

У постанові ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 7 липня 1972 р. «Про завершення переходу до загальної середньої освіти молоді і дальший розвиток загальноосвітньої школи Української РСР» наголошувалося на необхідності поліпшення викладання російської мови у загальноосвітніх школах [234, с. 108].

22 листопада 1973 року Міністр освіти України О.М.Маринич підписав наказ «О мерах по дальнейшему улучшению преподавания русского языка в общеобразовательных школах УССР». Серед завдань, що їх ставив Міністр перед освітянами, зокрема, були: «Расширить сеть школ с углубленным изучением русского языка и литературы и увеличить охват учащихся факультативными занятиями».

Учительський колектив Процівської восьмирічної школи. 1975 рік.

28 квітня 1976 р. відбулося засідання колегії Міністерства освіти УРСР, на якому розглядалися питання «Про стан викладання і заходи щодо вдосконалення вивчення російської мови в школах Української РСР у світлі рішень XXV з'їзду КПРС». На колегії відзначалося, що «велике значення у справі навчання і виховання підростаючого покоління має вивчення російської мови, яка стала мовою взаємного спілкування всіх націй і народностей Радянського Союзу».

31 серпня 1978 року світ побачила постанова ЦК КПРС «О дальнейшем совершенствовании изучения и преподавания русского языка в союзных республиках».

1 вересня 1981/1982 навчального року за директивою Міністерства освіти України в кожному закладі народної освіти почали працювати школи наукового комунізму для підвищення ідейно-політичного рівня освітян [164, с. 3–24].

Абсолютизація ідеологічної пропаганди серед вчительства дійшла свого апогею у квітні 1984 р., коли вона була визнана першочерговим завданням методичної роботи [205, с. 23–31]. Цю ідею було розвинено в рішенні колегії Міністерства освіти УРСР від 9 липня 1987 р. «Про затвердження Рекомендацій по організації методичної роботи з педагогічними кадрами в установах народної освіти Української РСР». Першим серед її головних завдань визнано «поглиблення знань марксистсько-ленінської теорії проблем навчання і комуністичного виховання, вивчення матеріалів з'їздів КПРС, Пленумів ЦК КПРС, постанов партії та уряду про школу» [165, с. 5].

Керівники Комуністичної партії вважали, що саме вчителі мали нести основний тягар у проведенні ідейно-політичної роботи серед населення та молоді, як це і було весь період діяльності радянської влади.

10 червня 1983 р. ЦК Компартії України та Рада Міністрів УРСР приймають постанову «Про організацію виконання в республіці постанови ЦК КПРС і Ра-

ди Міністрів СРСР «Про додаткові заходи по вдосконаленню вивчення російської мови в загальноосвітніх школах та інших навчальних закладах союзних республік».

Цей документ був максимально конкретними, як і всі наступні.

Колегія Міністерства освіти УРСР (1982 р.) в своїм рішенні констатувала: «...в школах с українським язиком обучения увеличено количество часов на изучение русского языка и литературы с 39 до 43 в неделю. Осуществляется постепенное деление на подгруппы при изучении русского языка 1–3 классов всех национальных школ».

Згодом поділ на групи при вивченні російської мови відбувався в усіх класах. Окрім того, вчителям російської мови почали доплачувати до основної ставки надбавку в розмірі 15% окладу. Це було жахливим явищем дискримінації всіх інших вчителів, в першу чергу української мови.

У 1975 році у школах запроваджуються книги класного керівника, в які заносились характеристики на кожного учня, посилювався контроль за рівнем його навчання, поведінки, виконання громадських доручень. Вдосконалювалась кабінетна система, яка давала можливість накопичувати досвід кожного учителя, технічні засоби навчання та додатковий дидактичний матеріал. Це урізноманітнювало методику проведення уроків, посилювало активізацію учнів та їх інтерес до вивчення предмету. У 1982 році у сільських школах Київської області діяли 340 автоматизованих навчальних кабінетів, з них сорока двом було присвоєно звання «зразковий», 11 кабінетів і три школи Бориспільського району також стали кращими в області. На початку 80-х років колектив освітян Бориспільщини був визнаний переможцем соціалістичного змагання в СРСР і нагороджений перехідним прапором Міністерства освіти СРСР. У цій перемозі був вагомий вклад педагогів Гнідинської, Дударківської, Вороньківської, Ревнінської, Бортницької, Рогозівської та інших шкіл [11, с. 225–226]. Статистика освіти Бориспільщини в 1976–88 роках була такою:

На піонерський зліт. 1984 рік.

Розвиток народної освіти в місті Борисполі та Бориспільському районі в 1976–1988 роках

	1976–1977			1977–1978			1978–1979			1979–1980			1980–1981			1981–1982			1982–1983			1983–1984		
	місто	район	всіх	місто	район	всіх	місто	район	всіх	місто	район	всіх	місто	район	всіх	місто	район	всіх	місто	район	всіх	місто	район	всіх
Всіх шкіл	8	25	33	8	25	33	8	24	32	8	24	32	7	21	28	7	21	28	7	21	28	7	22	29
З них: Середніх	6	11	17	6	11	17	6	12	18	6	12	18	6	12	18	6	12	18	6	13	19	6	14	20
8-річних	1	11	12	1	11	12	1	9	10	1	9	10	1	8	9	1	8	9	1	7	8	1	7	8
Початкових	1	3	4	1	3	4	1	3	4	1	3	4	–	1	1	–	1	1	–	1	1	–	1	1
Груп продовженого дня	36	75	111	42	74	116	44	79	123	44	73	123	46	80	126	47	84	131	48	89	137	48	95	143

Кількість учнів у школах Бориспільщини в 1976–1988 роках

	1976–1977	1977–1978	1978–1979	1979–1980	1980–1981	1981–1982	1982–1983	1983–1984	1985–1986	1986–1987	1987–1988	1988–1989
Міста	5993	6018	6019	6129	6120	6189	6302	6505	6525	6676	7115	7437
Району	8755	8496	8206	8180	7967	7992	7968	8239	8396	8700	8467	7600
Всіх	14748	14513	14225	14309	14087	14181	14270	14744	14912	15396	15582	15037
СПТУ									860	880	896	960

Піонери проходять центром міста. 1985 рік

У 1985–1987 рр. розпочався громадсько-педагогічний рух, що дістав назву «нове педагогічне мислення». Цьому багато в чому сприяла діяльність московської «Учительской газети».

В 1988 році в системі народної освіти міста Борисполя і району працювали 21 середня, 6 восьмирічних, одна початкова школи, СПТУ – 3, в яких навчались 16 175 учнів, в 49 дошкільних закладах виховувались 8 014 дітей. Але з цієї кількості дитсадків не було жодного, де б відповідно до виконання завдань реформи школи були обладнані спортивні майданчики, спортзали, басейни. 19 міських дошкільних закладів не мали спалень.

В тому ж 1988 році Бориспільщина планомірно переходила на нову структуру освіти: 90 відсотків дітей-шестирічок у районі і 33 відсотки у місті навчалися у перших класах. Школи і дошкільні заклади були забезпечені педагогічними кадрами, але найгострішою проблемою освіти залишалось створення матеріально-технічної бази. У Борисполі понад 35 відсотків учнів навчалися у другу зміну. Щоб вирішити цю проблему, необхідно було побудувати нові школи на 3 тисячі учнівських місць. Але перспективи в цьому плані не було, бо із зростанням числа жителів міста будівництво шкіл не планувалося.

Не вистачало учнівських місць у селах Гора, Глибоке, Вороньків, Любарці, Сошників, а в таких селах як Мала Стариця, Сулимівка, Мартусівка, Васильки, Перегуди взагалі школи були закриті. Гостро стояло питання забезпечення педагогів житлом. У 1980 році у Борисполі і районі 160 вчителів стояли в черзі на квартиру, кожен шостий учитель не мав житла. Згодом за п'ять років (1983–1988) у місті одержали квартири 3 вчителі, в районі – 19, п'ятеро вчителів збудували індивідуальні будинки [11, с. 229].

Під час піонерського зльоту. Сулимівка, 1987 рік. Кашовари.

Публікації про досвід роботи Гнідинської восьмирічної школи в журналі «Україна» та газеті «Радянська освіта», 1985 рік.

В 1988 році в Бориспільському районі працювало 640 педагогів, серед них 5 — Заслужені вчителі УРСР, 5 — нагороджені медаллю А.С.Макаренка, 138 — нагороджені значками «Відмінник народної освіти УРСР» [49].

В другу зміну в цьому році в м. Борисполі навчалось 35,5 відсотків учнів. На кварталі перебувало в районі — 103 учителі, в місті — 57, тобто кожен шостий учитель не мав свого житла [54].

Незважаючи на тотальну радянську пропаганду в школах нові підходи в системі навчально-виховної роботи ставали все потужнішими. Лідерами в цьому русі в Україні стали освітяни Бориспільщини, зокрема вчителі Гнідинської школи (директор школи Валентина Стрілько.)

Розвиток ідей нового педагогічного мислення збігся з початком в Україні могутнього руху за відродження національної школи, освіти і виховання.

Його започаткувала публікація 25 серпня 1988 р. в газеті «Літературна Україна» «Звернення до вчителів, керівників шкіл, працівників органів народної освіти. Перебудова школи і народна педагогіка».

Документ підписали відомі в УРСР педагоги: В.Стрілько — директор Гнідинської школи Бориспільського району Київської області, Д.Погребенник — організатор позакласної і позашкільної виховної роботи середньої школи №11 ім.П.Г.Тичини м. Києва, Ю.Руденко — доцент Київського педагогічного інституту ім.О.М.Горького, В.Сявак — доцент Львівського державного університету ім.І.Я.Франка. На противагу авторитарній педагогіці радянських часів вони пропонували запровадити в системі освіти УРСР «ідеї народознавства, випробуваних принципів народної педагогіки». Із запалом і революційним максималізмом вони намагалися переконати читачів, що саме народна педагогіка і народознавство «є тим шляхом, який здатний вивести нашу школу із «зачарованого кола» радянського виховання заформалізованого навчання, бюрократичної заорганізованості шкільного

Підручник з етики для 1-2 класу, 1992 рік.

Підручник з етики для 3 класу, 1992 рік.

життя, зокрема виховного процесу». Звернення закінчувалося на оптимістичній ноті впевненості, що «неспокійні серця педагогів запаляться вогником творчості в ім'я радості і щастя дітей» [109].

Першими в Україні системні народознавчі заходи в навчально-виховному процесі почали запроваджувати вчителі Гнідинської восьмирічної школи під керівництвом її директора Валентини Стрілько. У старому приміщенні Гнідинської школи був створений перший в районі шкільний етнографічний музей «Берегиня», зібрано більше тисячі експонатів народного побуту, одягу, вишивки. Музей став своєрідним класом, де проводились уроки народознавства, зі знання минувшини українського краю та свого села. Потім у Гнідинській школі створили Малу академію народних мистецтв, яка включала в себе відділення: хорового співу, художньої вишивки та

Ми працю любимо, що в творчість перейшло.
М. РИЛЬСЬКІЯ.

КНИЖКА ДЛЯ АНДРІЙКА

ТС 4 жовтня 1987р.

«Коли ж ти чогось не знатимеш, не кажи — не знаю, а кажи — знатимеш, не кажи — не вмю, а кажи — навчусь». Ці слова взяті з першого уроку «Андрійкової книжки», укладеної вчителями Гнідинської восьмирічної школи Г. Ю. Дремлюгою, В. В. Стрілько, поетесою Г. М. Кирлюю і художником В. І. Кальніенком. Мене немало часу, коли будуть подолані видавничі бар'єри і вона потрапить на стіл кожного вчителя початкових класів республіки. Але сьогодні можна сказати, що дорога її до учнівських сердець почалася. Книжку-експеримент в рукописі одержали вчителі Бориспільського району.

На думку авторів, вона заповнила цілу прогалу в програмі морально-етичного виховання з початковій школі. В ній

рекомендовано уроки з гарної поведінки учнів вдома, в школі, в громадських місцях і на вулиці. Авторі ведуть діалог з учнем, як мати з рідною дитиною, ведуть його в своєрідну країну пізнання культури поведінки, де вчать говорити чарівні слова «добрий день», «дякую», «будь ласка», «до побачення», «на добраніч», вчать життєвої мудрості, відомій кожному з нас: знання за плечима не носити.

«Андрійкова книжка» вчить школяра, як доглядати молодшу сестричку, допомагати батькам у домашніх справах, як розглядати сімейні фотографії, розповідати про свою родину. Уроки з учнівської етики супроводжуються запитаннями, відповіді на яких придумує сам учень. Книга спонукає його до індивідуальної творчості, збагачує уяву, розширяє

межі власної фантазії. До сказаного вчителем учень повинен зробити самостійний запис типу: «Яке найкраще місце на землі?», «Любити Батьківщину — це...», «Яке прислів'я ти собі вполюбав?», «А скільки ти знаєш колискових пісень?» і т. д.

Книга гарно ілюстрована. Кожен урок насичений дитячими малюнками, які доповнюють і поглиблюють його зміст, посилюють інтерес, сприяють творчій самостійності учня.

Укладачі «Андрійкової книжки» вміло втілили місцевий матеріал про рідне село Гнідин, «вписали» свій багатий досвід знання, по-материнському повели дитину дорогою до пізнання і сприйняття нею найпростіших, найбуденніших і найнеобхідніших життєвих уроків. Книга написана вчителями для вчителів і учнів початкових класів, вона сповита шедрою материнською любов'ю до дітей, вчить їх бути чемними, добрими, чесними і працьовитими.

А. ЗИЛЬ.

Стаття про досвід роботи Гнідинської школи в газеті «Трудова слава», 1987 рік.

Завідуючий Бориспільським райвно Корніяк М.Я. представляє молодих вчителів.

бісеру, народної кераміки, сопілкарів, кобзарів, соломоплетіння, пасіки та багатьох інших. Гуртковою роботою були охоплені майже всі учні школи. До роботи у школі долучились письменники, художники, поети, етнографи, співаки, народні майстри села, музиканти, народні вишивальниці. Кожне відділення академії обрало собі почесних членів. Ними стали відомі в Україні діячі мистецтв та співаки: Ніна Матвієнко та Анатолій Солов'яненко, композитор Володимир Кирейко, художники Василь Перевальський та Іван Марчук, письменники Василь Скуратівський та Дмитро Чередниченко, етнограф Лідія Орел, народний умілець із с. Гори Микола Касяненко та інші. Гнідинська школа працювала в тісному контакті з педагогами-новаторами СРСР: Амонашвілі з Грузії, Волковим, Ільїним, Лисенковою з Росії, Шаталовим з України. У молодших класах запровадили новий предмет — етику, уроки гарної поведінки, яку вивчали за спеціальним підручником «Андрійкова книжка» (автори Валентина Стрілько та Галина Кирпа). Вона заповнила прогалину у програмі морально-етичного виховання в початковій школі. Автори книжки вміло поєднали виховання з місцевим матеріалом про рідне село Гнідин. Перший в Україні підручник з етики в 1992 році був успішно апробований в Гнідинській школі, а згодом Міністерством освіти України виданий багатотисячним тиражем для всіх шкіл України. Уроки в початкових класах в Гнідині тривали 35 хвилин замість 45. За рахунок зекономленого часу в розкладі уроків Гнідинської школи з'явилися нові предмети: народні ігри, дитячий театр, шахи, українська пісня, рідний край, народознавство, театр.

Під час літніх канікул школярі з Гнідина з учителями вирушали у фольклорні експедиції по селах району, записували пісні, легенди, відроджували замулені джерела української пісні, звичаїв, обрядів, традицій українського народу. Про уроки народознавства гнідинців заговорили по радіо, писали в газетах, показували по республіканському телебаченню. Їх досвід швидко поширився в Київській області та школах України [11, с. 227].

В кінці 80-х років на початку дев'яностих років ХХ ст. про досвід Гнідинської школи писала майже вся педагогічна преса України. На першому українському телеканалі повністю демонструвались уроки народознавства з Гнідинської школи.

Перлиною позакласної роботи в Гнідинській школі був шкільний хор «Берегиня», до якого входили учні, батьки, дідуся і бабусі села Гнідина. Він виступав на головних сценах Києва — в Палаці України, Жовтневому палаці, гастролював містами України. В 1990 році директора школи Валентину Стрілько запросили до США на Всесвітній з'їзд українських вчителів. До школи за досвідом приїздили не тільки тисячі вчителів з України, в Гнідині приймали делегації з багатьох країн світу: Англії, Канади, США, Бразилії, Австралії, Німеччини, Болгарії, Японії, Франції, Польщі, Угорщини, Росії та інших країн світу. Досвід роботи педагогічного колективу с. Гнідин в радянській системі освіти став абсолютно новим унікальним явищем. В часи незалежності досвід роботи цієї школи склав одну із складових нової системи освіти України.

У вісімдесятих роках у Гнідинській школі з'явився новий український зміст підручників. Вчителі початкових класів відмовились працювати за старими підручниками з радянським змістом освіти. Діти працювали за новим букварем «Материнка», який підготував письменник Дмитро Чередниченко. Для кожного учня він був виготовлений вручну. Учні 1—4 класів вчилися читати за новими читанками «Писанка», «Біла хата», «Ластівка», де українськими національними героями були Степан Бандера, Симон Петлюра, Михайло Грушевський та інші Великі Українці. Директор Гнідинської школи приклала чимало зусиль, щоб ці підручники Міністерством освіти УРСР були визнані експериментальними та на початку дев'яностих років видані сотисячними тиражами для всіх шкіл України.

Після переходу в 1992 році Валентини Стрілько на посаду заступника голови Київської обласної адміністрації директором Гнідинської школи став Галатенко Василь Іванович, вчитель історії. Вже в новому 1992—1993 навчальному році він повністю припинив роботу Малої академії народних мистецтв, в навчальний процес повернув підручники радянської доби.

«Буквар», «Читанки для 1—4 класів» з українським змістом освіти стали зайвими на уроках. Згодом були відмінені такі навчальні курси як народні ігри, театр та інші нововведення з новим змістом освіти. З школи пішла значна кількість вчителів, що були ядром гнідинських «освітніх реформ».

Вісімдесяті роки були досить насиченими і для шкіл Бориспільщини. Відбувались поступові якісні зміни в навчально-виховному процесі.

З 1984 р. у школах почали відзначати перше вересня як День знань, з 1985 р. у шкільні програми введено новий предмет «Основи інформатики та обчислювальної техніки».

Філософський вислів — все тече, все змінюється — має під собою міцну практичну основу. Це стосується не тільки матеріальних реальностей, але й духовної сфери. Скажімо, вже за нашого часу окремі поняття частково чи повністю трансформувалися, нерідко набуваючи протилежного значення. Для сучасника слово «інтелегент» асоціюється з виключно негативним відтінком; під ним ми розуміємо певний прошарок людей з непри-

ятливими, сказати б точніше, огидливими смаками і зацікавленнями. Між тим, свого часу так називали мешканців міста, котрі займалися торгівлею, і нічого образливого не несло в собі таке означення. Якщо змістова транскрипція, пов'язана з місцями, має певну історію, то окремі ціннісні поняття змінювалися вже за нашого часу. Яскравий приклад цьому — «інтелегентність», «інтелегент».

В. Вурачків

— Питаете, як виникла ідея? Скажу точніше, ідею народили обставини. З легкого часу ми всі відчули, що в певній частині молоді, у тому числі й шкільної, зародився небезпечний хробак — інертність до моральних цінностей, збайдужіння до духовних обертів, до родової пам'яті. Стандартизація, застигання явища в суспільстві певною мірою не оминув і школи. Щоб якось протистояти цьому, ми і вирішили знайти таку форму позакласної роботи, котра б оживила пригаслу пам'ять, збудила в диті потяг до мистецтва, до прекрасного. Щоправда, у нас вже був певний зачинок...

Справді-бо: часни літературного гуртка, яким керує недавниська випускниця Київського держуніверситету імені Т. Г. Шевченка Ніна Кудачко, вже провели не одне засідання, на яких ознайомилися з поетичною творчістю літургійців, вивчали твори сучасних українських поетів і письменників. Непогано поставлена робота в гуртках, якими керу-

ють Кирило. Залучення до цієї кроміткої роботи київської майстерні слова надало виданню поетичності, стрункості і художності. Повірте на слово, ці книжечки читаються захоплено, з цікавістю навіть дорослими. І подумалося наразі: скільки було висловлено турбот і побажань до сучасних шкільних посібників. Бо й справді, більшість з них написані сухою, казенною мовою, текстовий матеріал (особливо це стосується літератури та історії) підбирався не завжди з кращих класичних зразків. Андрійкові книжечки можуть бути своєрідним зразком укладення нових шкільних хрестоматій.

Здогадуємо: багатьом забажається придбати їх. Але я розкрию один секрет. Тираж їх невеликий — сто примірників. Вони розраховані лише для однієї школи. Їх видрукували власними силами. Відтак досвід гнідинських педагогів підтверджує, що при бажанні можна обійти бюрократичні лабіринти які нерідко заважають живій творчості.

«прогавили» талановитих поетів, музикантів, співаків, раціоналізаторів своєї байдужістю і невмінням вчасно допомогти розкритися їм у шкільному віці!

Гнідинським дітям, можна сказати, талановито на справжніх педагогів. Їх невиспущена енергія, висока професійна творче горіння розбудили в серцях стриману жаждою до мистецьких зацікавлень, уселили віру в свої сили. І хоч не всі літургійці стануть поетами, артистами — професійними співаками, фольклористами — вченими, а переконаний, що кожен з них на все життя принесе неодавній любов до художнього слова, рідної мови, материнської мови, зберігатиме й передасть своїм нащадкам золоті перлини прирідів, приказок, легенд, а в ширшому значенні незрадливості отчому краю, рідній землі. А що може бути більш почесним, ніж снінівська любов до духовних орегів екологічної пам'яті?!

РОЗДУМИ В ДОРОЗІ

Відома істина: велике починається з малого — з безіменних ручаїв народжується річка, з поодиноких хат виростає вулиця, з окремих співаків утворюється багатоголосий хор. А з чого починається людяність? Ця найвища категорія моралі також вибирає цілий комплекс поодиноких рис — любові до матері і ближнього, шанобливого ставлення до радянських традицій, свавулиці, школи, заповідної пам'ятки околиці села...

Було б найважче думати, що ці неперемінні істини з'являються самі собою. Зерна доброти потрібно не тільки сіяти, але й дбайливо вирощувати, турбуючи під них ґрунт. Отже, потрібні старші наставники. Долею їм судилося не легке життя.

Про все це подумалося на зорі шкільного шляху. Можна, а такі факти поодинокі, висунути безліч прекрасних ідей. Але вони так і залишаться нералізованими, якщо за цю справу не вступять справжні ініціатори, точніше сказати, сподвижники. Народженням нової академії мистецтва, як ми вже згадали, передувала значна попередня робота, розпущувалася, образно кажучи, отой цілинний лан, на якому потрібно закультивувати перші сходки.

Не будемо, звичайно, впадати в розпачливий оптимізм, розсипатися передчасно авансами. Але я, як й інші мої колеги, вірю, що засіяне зерно неодмінно проросте, розколосяється ти перший врожай, бо біля нього стій справжній сіяч, як сказав поет, «рідного, доброго, вічного». Насамперед

БУДЕМО відвертими: не завжди і не всі, хто причетний до свого, скажемо так, фаху, виправдовував його первісну першооснову. Чомусь стало правилом, що кожен, хто закінчив вуз, механічно вважається інтелегентом. Натомість поняття це значно складніше й глибше. Інтелегент, а відтак інтелегентність далеко не адекватні лише вузькій освіті — це природжена чи набута в процесі життя ознака, з якою неодмінно асоціюється добродіяльність, співчуття, стійкість моральних критеріїв, доброзичливість тощо. Словом, усі ті риси, котрі окреслюють високий рівень духовної культури особи. Позаяк інтелегентом у найширшому значенні можна бути навіть не закінчуючи вузу. Вищий навчальний заклад лише шліфує окремі грані, він не є творцем тих культурних означень, про які йшлося вище. Вони створюються в середовищі родини, школи, суспільства.

До чого все це я веду? Та все ж до того, що ці далекі не буденні поняття сьогодні, як ніколи, на часі. Їх зміщення чи нехтування призводять до мівелювання духовних засад, а в ширшому розумінні — екології культури в цілому. Щоб оживити, очистити живильні джерела від мішанського (в нашому, теперішньому розумінні) намулу, мало одних слів і закликів — потрібна конкретна робота садівника, щоб на молодих пагонах диких яблунь та груш прижити високосортні породи. Образно кажучи, таким розсадником на сьогодні має бути школа, а його мудрим садівниками — шкільні педагоги. Од їхньої вмідної чи невмідної праці залежить, якими виростуть сучасні діти — пагони нашого майбутнього.

наш конкурс:

ЧЕРВОНА

ГВОЗДИКА

СВЯТО ШКІЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ

СТЕЖКА В ШИРОКИЙ СВІТ У КОЖНОГО З НАС ПРОЛЯГЛА ЧЕРЕЗ ШКІЛЬНЕ ПОДВІР'Я. ЧИ В БАГАТЬОХ ЛИШИВСЯ СПОГАД ПРО КУЩ КАЛИНИ, ВИСАДЖЕНИЙ ВЛАСНИМИ РУКАМИ!

но, літературно-фольклорне — Дмитро Чередишченко та автор цього матеріалу, художнє — відомий майстр пензля Василь Перевальський та Іван Марчук, кераміки — Володимир Борозенець, соломки — народний рукомесник Микола Касьяненко, солікарів — мистецтвознавець Леопольд Ященко, вишивки — етнограф Лідія Орел та бандуристів — Степан Шербак. Почесним головою Малої академії народних мистецтв обрано поета Петра Осадчука, а віце-президентом Женю Дещу — учня цієї ж школи. Мала академія має свою емблему, гімн, слова й музику до якого написали її члени, та статут.

Членом шкільної академії народних мистецтв може бути кожен учень. На сьогодні зголосилося близько півтора десятка школярів. Справа ця добровільна, без будь-яких примусів і зорганізованості. Раз на рік кожен її член мусить обов'язково витримати іспит — озвучуватися перед фахівцями (а також є почесні члени академії) набутими з профе-

З ДНЕМ НАРОДЖЕННЯ, АКАДЕМІЄ!

Стаття про досвід роботи Гнідинської восьмирічної школи, «Молодь України», 4 жовтня, 1987 рік.

шляху вийти за межі стереотипу

Одним із перших таких кабінет був обладнаний у Цасливській середній школі, де завчасно передбачили вивчення нового предмета, в інших школах міста і району «озброїлися» на першому етапі лише мікрокалькуляторами.

1984–1985 навчальний рік був першим роком роботи над виконанням програми реформи школи, яка вимагала дальшого поліпшення навчально-виховного процесу і трудової підготовки учнів. Справжніми майстрами педагогічної справи зарекомендували себе вчителі О.І. Грибок із Любарецької, К.І. Лоха з Мирненської, Л.І. Дубовик із Старинської школи. Вони стали яскравим прикладом творчого ставлення до своєї праці. Помітних успіхів у реалізації освітньої реформи досягли педагогічні колективи Старинської, Цасливської, Бортницької середніх шкіл та Сошниківської восьмирічної школи. Одним з обов'язкових завдань реформи було максимальне наближення школи до продуктивної праці. Але в школах ще не вистачало теплиць, майстерень, класів-цехів. А в ділових стосунках з виробництвом щодо випуску певного виду продукції здійснювалися тільки перші кроки [250].

Реформа школи висунула на порядок денний вимогу істотного вдосконалення стилю і методів керівництва школою, піднесення ролі педагога в інтенсифікації навчально-виховного процесу. В 1986 р. освітяни району одними з перших в області і республіці розпочали атестацію робочих місць. Саме працівники райвно взяли на себе велику й цілеспрямовану організаторську роботу. Ідею атестації винесли на широке обговорення педагогів. Тон задавав завідуючий райвно Михайло Корніяк. З його вуст нова ідея сприймалася не як «наказ зверху», а як необхідність сьогодення. Він першим розробив пам'ятку наукової організації робочого місця, що суттєво поліпшувало якість педагогічної праці.

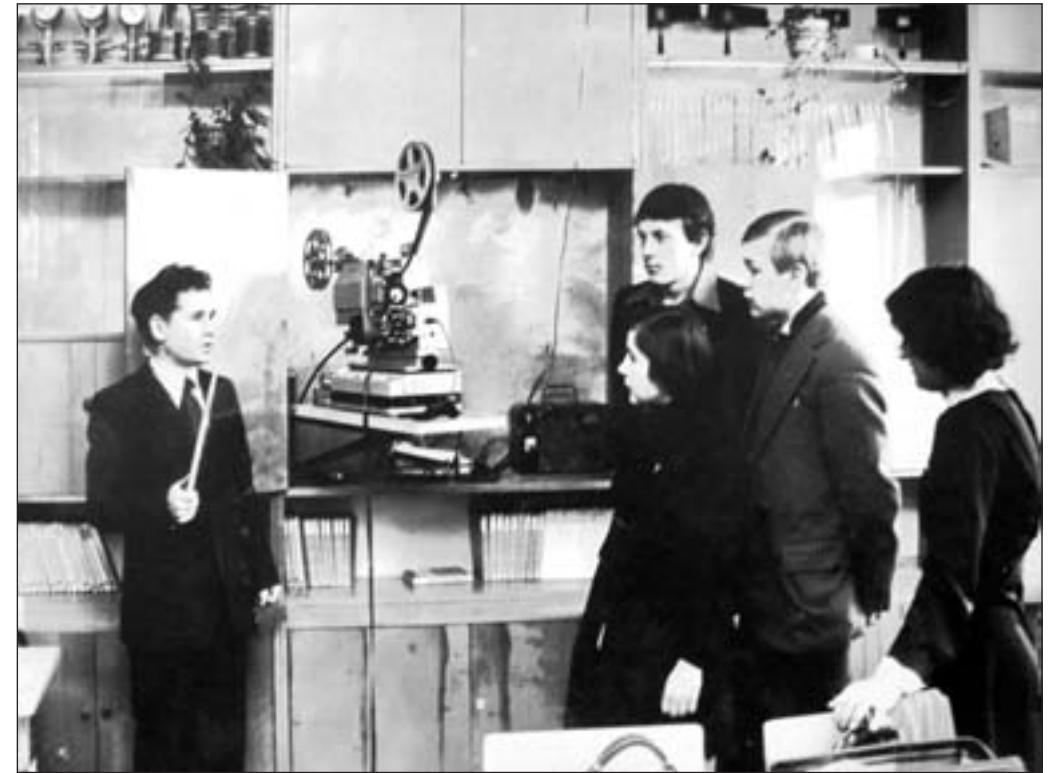
У педагогічних колективах набув актуальності девіз: «Від зразкового кабінету — до зразкової школи». За наслідками атестації робочих місць, сім освітніх закладів району були відзначені дипломами зразкової школи області. «Атестація піднесла активність педагогічних колективів, відповідальність за створення й використання наявної у школі матеріальної бази, сприяла зміцненню трудової дисципліни [249, с. 7].

Досвід роботи педагогів Бориспільщини був схвалений Міністерством освіти і набув широкого поширення у школах України.

Згадуючи пройдений шлях, колишній завідуючий райвно Михайло Корніяк писав: «З висоти прожитих років, десятки разів обдумуючи пройдене, приходжу до думки, що все краще, що нам вдалося зробити, випливало з того, що ми ніколи не протиставляли відділ освіти директору, школі, вчителю. Допомогти і підтримати — ось пріоритети, що лежали в основі діяльності відділу. Так працювали Катерина Никифорівна Шумило, Любов Володимирівна Лозян, Тамара Іванівна Підгаєць, методисти на чолі з Леонідом Григоровичем Гриценком». Єдине наше суперництво було на спартакіадах і зльотах [251, с. 37–38].

З 1985 року у навчальні програми було введено новий предмет «Основи інформатики та обчислювальної техніки». Одним із кращих кабінетів інформатики став кабінет у Цасливській середній школі, створений учителем, великим майстром своєї справи В.С. Остапцем.

З першого вересня 1987 р. колективу освітян району було надано право на експеримент серед шести районів Радянського Союзу: працювати в умовах дослідно-

Урок з використанням технічних засобів навчання.

експериментальної роботи по вдосконаленню управління закладів освіти. Експеримент поширювався на Ічеський район Естонської РСР, Калінінський район Москви, Ленінський район Ленінграда, Одинцовський і Домодедовський райони Московської області і Бориспільський район. Суть експерименту полягла в тому, щоб більше надавати прав педагогічним колективам, адміністраціям шкіл самостійно вирішувати питання призначення, звільнення вчителів, вихователів, інших педагогічних працівників і в рамках загальної суми заробітної плати брати на роботу стільки обслуговуючого персоналу, скільки того вимагають потреби школи, самим встановлювати посадові оклади. Відділ освіти частково делегував права самим педагогічним колективам, кожному з яких більше довірялося працювати в умовах самоконтролю, а не під наглядом відділу освіти.

Власне і відділ освіти змінив свої контролюючі функції на співпрацю з педколективом, надаючи йому необхідну матеріальну і методичну допомогу. В той час у райметодкабінеті було введено посади методистів-організаторів. Свою роботу відділ освіти зосереджував на піднесенні активності вчителя у здійсненні реформи школи, на пошуках і впровадженні в практику педагогічних ідей вчителів-новаторів, на поліпшення ефективності уроку. З цією метою проводились творчі звіти вчителів перед колективами своєї школи, творчі дні, дні обміну досвідом. Наприклад, у Кіровській середній школі одного дня давали уроки за розкладом дванадцять кращих вчителів району. Кожен із них показав колегам, як він працює, що може зробити за один урок із незнайомими учнями. По-новому проводились й екзамени.

Підручники для початкових класів видані Міністерством освіти України за ініціативи директора Гнідинської школи Валентини Стрілько.

Саморобні «Буквари», за якими працювали в Гнідинській школі в 1987 році.

Їх приймали разом з учителями-предметниками колеги з інших сільських шкіл. У випускних класах на екзаменах були присутні представники батьківського комітету, громадських організацій та органів місцевої влади.

У 1983–1988 рр. у районі було споруджено 4 середні школи на 3300 учнівських місць, розширили на 320 учнів Великоолександрівську школу, введено в дію 10 дошкільних закладів на 1640 місць. Школи району працювали в одну зміну. В них навчалось 8800 учнів. Зерно знань засівали 640 педагогів, серед яких є багато справжніх майстрів педагогічної справи. Це заслужені вчителі України – інспектор відділу освіти К.Н.Шумило, директор Вороньківської школи В.М.Пихтін, вчителька початкових класів Гнідинської школи Г.Ю.Дремлюга, вчителі-методисти А.В.Шванц, В.П.Шанусь, О.І.Грибок, В.А.Коломієць, В.С.Остапець. П'ять педагогів нагороджені медаллю А.С.Макаренка, одинадцять – значком «Відмінник народної освіти СРСР», 107 – значком «Відмінник народної освіти УРСР», 8 шкіл здобули звання «Зразкова школа області».

Взаємообмін, взаємозбагачення досвідом кращих вчителів і педагогічних колективів стало правилом у роботі освітян району. Опорною точкою у навчанні і вихованні учнів був досвід кращих вчителів, який став надбанням всіх педколективів. Все це разом створювало велику творчу базу і було стартовим майданчиком для творчого злету кожного вчителя і кожного колективу школи. Багаторічний досвід відділу освіти був схвалений Міністерством освіти, набув поширення у школах України, а завідувачий відділом освіти М.Я.Корніяка удостоєний звання «Заслужений учитель УРСР». Питанням управління школами він присвятив книгу «Райвно і школа», яка вийшла у видавництві «Радянська школа» 1988 року. Під його керівництвом відділ

Музичний ансамбль Мирненської школи.

Хор Мирненської школи в м. Києві.

започаткував видання краєзнавчої літератури, такої як «Історія Бориспільщини», «Бориспільщина в роки війни», «Рідний край», «Атлас Бориспільського району», «Міста і села Київщини» (топонімічний довідник), збірок творів переможців районного літературного конкурсу ім. П.Чубинського.

Для заохочення й своєрідного стимулювання педагогічної праці Бориспільська районна рада встановила премії відомих педагогів ім. О.В.Черницького – за особливі заслуги в художньо-естетичному вихованні, особисту творчість.

Районний відділ освіти встановив премії, якими відзначаються за успіхи в навчанні і вихованні всі категорії педагогічних працівників:

– імені гетьмана Івана Сулими – директорам (чоловіки) за визначні успіхи в організації навчально-виховного процесу, впровадження інноваційних технологій в управлінській діяльності;

– імені Надії Суровцової, громадської діячки, перекладача, журналістки – директорам шкіл (жінки) за визначні успіхи в організації навчально-виховного процесу, впровадження інноваційних технологій в управлінській діяльності;

– імені О.М. Устименка – заступникам директорів з навчально-виховної роботи за досягнуті результати в організації науково-методичної роботи з педкадрами;

– імені Ф.М.Петруся – педагогічним працівникам за успіхи в організації навчально-виховного процесу;

– імені П.П.Верни – вчителям та керівникам гуртків за успіхи в художньо-естетичному вихованні учнів;

– імені І.Д.Кудрі – вчителям за впровадження передового педагогічного досвіду;

– імені С.Белінської – заступникам з виховної роботи, класним керівникам за досягнуті результати у вихованні підростаючого покоління;

Випуск учнів Вишенської середньої школи.

Учні Вишенської школи

— імені І. Свідана — вчителям фізики за успішну підготовку учнів до участі в предметних олімпіадах;

— диплом за інноваційну діяльність в галузі освіти — педагогічним працівникам за інноваційну діяльність у галузі освіти;

— премія за сумлінне виконання посадових обов'язків, успіхи у навчанні і вихованні учнів.

Школи Бориспільського району були добре оснащені шкільними засобами навчання. У 1986 році в цих освітніх закладах діяло 6 телецентрів, було більше трьохсот телевізорів, 247 кодоскопів, 216 магнітофонів, 207 кінопроекторів. Вартість технічних засобів навчання становила 700 тисяч карбованців. На той час це була надзвичайно велика сума. Великий вклад в це «фінансове диво» внесли так звані «шефи», підприємства Бориспільщини, що в обов'язковому порядку закріплювались за всіма школами району і міста для фінансової допомоги у всіх сферах навчально-виховного процесу.

Друга половина ХХ століття стала золотою добою розвитку освіти м. Борисполя. Інтенсивно будувались нові приміщення шкіл, добудовувались та капітально реконструювались старі шкільні приміщення, відкрилась нова дитячо-юнацька спортивна школа з плавальним басейном, гостинно відкрило двері Бориспільське професійно-технічне училище, був створений Будинок піонерів міста Борисполя. Педагогічні колективи шкіл м. Борисполя працювали творчо і натхненно, стали одними з кращих в Київській області.

Статистика суттєвого покращення умов роботи загальноосвітніх закладів освіти м. Борисполя в другій половині ХХ ст. вражає:

— 1962 рік — спорудження нового приміщення Бориспільської школи № 5;

Учні 2 класу Вишенської школи, 1967,

- 1968 рік — відкриття Бориспільського професійно-технічного училища № 55;
- 1970 рік — спорудження нового приміщення Бориспільської школи № 7;
- 1972 рік — відкриття Бориспільської юнацько-спортивної школи;
- 1976 рік — добудова багатьох приміщень Бориспільської школи № 1;
- 1976 рік — відкриття новозбудованої Бориспільської школи № 8;
- 1989 рік — відкриття новозбудованої школи № 4.

Один за одним в цей час вводились в експлуатацію нові приміщення дитячих садків:

- 1963 рік — дитячий садок № 3;
- 1963 рік — дитячий садок «ЖУРАВОНЬКА»;
- 1965 рік — дитячий садок «ТЕРЕМОК»;
- 1971 рік — дитячий садок «СОНЕЧКО»;
- 1973 рік — дитячий садок «СВІТЛЯЧОК»;
- 1973 рік — дитячий садок «БЕРЕГІНЯ»;
- 1980 рік — дитячий садок «ВЕСЕЛКА».

Таке суттєве покращення матеріально-технічних умов навчання та виховання дітей сприяло ефективній роботі педагогічних колективів. Можна наводити безліч прикладів на підтвердження цієї тези, ось лише деякі з них:

БОРИСПІЛЬСЬКА ШКОЛА № 3

В 70-ті роки ХХ століття тут створили матеріально-технічну базу для вивчення автосправи: був свій автопарк, трактор, три новенькі класи повністю обладнали всіма необхідними наочними приладами. Сюди приходили навчатись діти з Бориспільської школи № 2. По закінченню навчання та успішного складання екзаменів учні отримували водійські посвідчення та могли працювати за фахом.

Також в 1966—1967 рр. учителем фізики Іваном Тихоновичем Розовиком був створений в школі один з перших кабінетів технічних засобів навчання, який працював на дистанційному управлінні впродовж майже 10 років.

В 1973 р. школу очолив Воробей Микола Васильович. Він підняв заклад на новий публічний щабель. Школа стала опорною школою МО УРСР і обласного відділу освіти. Сюди приїздили на навчання вчителі з Київської області, з України, і навіть з Москви, вони переймали передовий педагогічний досвід. Учителі давали відкриті уроки в добре обладнаних технічними засобами навчання кабінетах.

З 1980 року по 1990 рік під керівництвом директора школи Пилипенко Надії Миколаївни створили кабінет обслуговуючої праці, столярної і слюсарної справи, в яких кожен учень був забезпечений комплектом столярних і слюсарних інструментів для роботи на станках.

У школі ввели поглиблене вивчення музики, яку запровадила талановита вчителька музики Кравчук Стефанія Василівна. Функціонували три хори різновікових груп, оркестр народних інструментів.

У закладі відкрили кімнату-музей В.Севаст'яна, колишнього учня школи, який загинув у Афганістані. Піонерській дружині школи присвоїли його ім'я, встановили на стіні школи меморіальну дошку на його честь.

Колектив учнів та вчителів Бориспільської середньої школи № 3.

БОРИСПІЛЬСЬКА ШКОЛА № 7

У 1987 році школа однією з перших в області придбала і встановила комп'ютерний клас КУВТ-86, в 1992 році — «Пошук 2».

Із 1993 року по 1996 рік спільно з КДУ ім. Тараса Шевченка відкрили ліцейний клас економічного профілю. На той час це був перший паросток школи нового типу.

Педагогічний колектив славився своїм аматорським хором, який став переможцем обласного огляду художньої самодіяльності. На все місто гриміли «Вечорниці», де учні та вчителі демонстрували свою майстерність та вивчали народні обряди і традиції.

БОРИСПІЛЬСЬКА ШКОЛА № 8

Новостворена школа розпочала свою роботу в 1976 році, а вже через рік вона стала опорною базою з навчально-виховної роботи Київської області. 25 серпня 1977 року школі вручили перехідний Червоний прапор за перше місце у підготовці школи до нового 1977—1978 навчального року. Цей перехідний Червоний прапор педколектив отримував до 1983 року.

На базі школи проводилися семінари керівників шкіл, заступників директорів з навчально-виховної роботи Київської області, республіканські семінари. За короткий період були створені предметні кабінети — справжні майстерні педагогічної праці, серед них перший в м. Борисполі кабінет для вивчення іноземної мови з лінгафонним кабінетом.

Учні 1 клас Бориспільської середньої школи №6, 1973 рік.

Піонери Бориспільської середньої школи №6.

У 1983 році на посаду директора Бориспільської середньої школи № 8 призначили Дем'яненка Віктора Григоровича, який одночасно викладав військову підготовку, історію та суспільствознавство. Він разом із старшокласниками побудував шкільний тир, організував стрілецькі гуртки, збудував смугу перешкод, спортивний майданчик, стройовий плац, караульне містечко. Стрілецька команда школи займала призові місця на змаганнях різного рівня як в області, так і в Україні.

Особливо велика робота була проведена по створенню шкільного музею бойової та трудової слави, який став центром військового-патріотичного виховання. Школа стала методичним центром Київської області для військових керівників. Крім того, на базі закладу проводились республіканські семінари, всесоюзна військова гра «Орлятко», змагання з військово-прикладних видів спорту, уроки мужності за участю Героїв Радянського Союзу.

За роки педагогічної діяльності Дем'яненка В.Г. створено шкільний вокально-інструментальний ансамбль «Юність», шкільний вчительський хор, а у військовій училища вступило 110 випускників школи. У 1985 році школа посіла перше місце серед навчальних закладів міста.

Учительський колектив Бориспільської середньої школи №1.

БОРИСПІЛЬСЬКА ШКОЛА №4

(в подальшому — гімназія «Перспектива» імені Володимира Мономаха)

Школа — новобудова почала працювати в 1989 році і відразу зайняла лідерські позиції.

Вже в 1990 році навчання учнів в ній організували за моделлю профільного навчання. На паралелі 5-х класів створювалися мобільні групи, які вивчали предмети за вибором, учнівське самоврядування забезпечувало діяльність дитячого колективу за всіма напрямками: самообслуговування, організація дозвілля, контроль навчальної діяльності тощо. Функціонувало більше 40 гуртків та секцій, оркестр народних інструментів, власна майстерня з виготовлення театральних костюмів, великий тренажерний зал, стоматологічний кабінет. Школа мала внутрішнє телебачення, систему внутрішнього зв'язку. Для обслуговування учнів було закуплено 3 автобуси, чималий парк сільськогосподарських машин, ділянка теплиця. Орендоване поле давало можливість не лише заготовляти для учнів екологічно чисту продукцію, а й заробляти кошти для організацій екскурсій, поліпшення матеріальної бази.

У співпраці з науковцями Київського державного педагогічного інституту ім. М.Горького та Київського політехнічного інституту педагоги працювали над створенням експериментальних навчально-методичних програм, методичних посібників, дидактичного матеріалу. Так вчителі початкової школи: Дика Н.М., Голокозакова Ж.Г., Самородова Н.В. під керівництвом кандидата педагогічних наук Варзацької Л.О. та заступника директора з навчально-виховної роботи Свінкової Л.А. створили підручники «Мова і мовлення» для 1—3 класів. Учитель російської мови і літератури Тіунова Л.І. стала співавтором хрестоматії із зарубіжної літератури для 7 класу.

Колектив вчителів Бориспільської середньої школи №1

Директор Бориспільської школи №4
Черницький Олександр Володимирович.

Перший у місті телеурок та урок з використанням комп'ютерних технологій провели відповідно вчителі російської мови Тіунова Л.І. та Черницька А.С.

Для вчителів та учнів організовувався відпочинок у найкращих оздоровницях (Сочі, Кисловодськ, Свалява, Трускавець, Ворзель та ін.).

Все це відбувалось завдяки творчій і наполегливій роботі першого директора Бориспільської школи №4 Черницького Олександра Володимировича.

На той час він максимально оснастив школу матеріально-технічними засобами:

На кожному поверсі були встановлені відеокамери, був свій власний телецентр і радіостудія. Завдяки внутрішньому телебаченню проводились уроки, які транслювались на декілька класів. Директор з екранів телевізора щотижня звертався до учнів і вчителів з новими пропозиціями, а учні для нього транслювали улюблену пісню групи «Любе». Можна було й педраду переглянути в запису. І хоч не було тоді мобільних телефонів, у школі був внутрішній телефонний зв'язок у кожному кабінеті стояв телефонний апарат, що давало можливість оперативно вирішувати питання у такому великому закладі.

Олександр Черницький запровадив в школі профільне навчання, якого на той час в Україні не було.

У школі був свій оркестр народних інструментів, естрадний ансамбль, танцювальний колектив; хореографічний кабінет і костюмерна зі своїм майстром з пошиття костюмів; працювала гончарна майстерня (педагог пройшов відповідне навчання), студія образотворчого мистецтва; та більше 30 різноманітних гуртків і секцій.

Кожен учитель міг зайти до книжкового магазину чи до магазину «Учтехприлад», обрати для свого предмета необхідну наочність і через тиждень мати її в своєму розпорядженні.

Завдяки Олександрові Володимировичу у школі з'явилися перші в місті спортивні тренажери для учнів. Подобалися учням і тенісні турніри, і футбольні та баскетбольні змагання, туристичні походи, для яких у школярів було все необхідне.

Сповідуючи філософські ідеї Григорія Сковороди, Олександр Володимирович вважав, що кожна людина повинна спробувати себе у різних професіях, щоб визна-

чити, до чого вона схильна. Саме тому учні бралися до різноманітних справ: хтось був гардеробником, хтось облаштував тир та учнівське кафе, хтось організував дискотеки, хтось намагався оволодіти азами педагогіки... А ще всі вчителі, учні, техперсонал, директор дружно працювали. Прибирали школу, обробляли власне поле, облаштували теплицю. Овочі, що вирощувалися без використання хімікатів, заготовляли на зиму або продавали.

Відповідно й штати формувалися: агроном, завгар, головний електрик, інженер з будівництва, лікар-педіатор. Перша відокремлена бухгалтерія також з'явилася в ЗОШ №4.

Праця вчителя обов'язково стимулювалася. Це були доплати за експериментальну роботу, за роботу над створенням підручників, за проведені відкриті уроки для вчителів міста чи області, за участь у конкурсах художньої самодіяльності тощо.

БОРИСПІЛЬСЬКА ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКА СПОРТИВНА ШКОЛА

Цей спортивний заклад під керівництвом Бойка Василя Яковича за короткий термін здобув велику популярність серед молоді міста Борисполя. З 1972 року почали працювати відділення волейбол, плавання, спортивна гімнастика та велоспорт, а пізніше запрацювали відділення хокею на траві та боксу.

За період 1972-1991 щорічно близько 500 дітей міста Борисполя та Бориспільського району змогли залучитися до здорового способу життя та занять з фізичної культури та спорту.

І як результат наполегливої та самовідданої праці тренерів-викладачів — високі досягнення їх учнів.

Юні футболісти.

Тренерським колективом за час роботи школи було підготовлено багато видатних спортсменів, які отримали спортивні звання: «Майстер Спорту Міжнародного класу» — 8; «Майстер спорту» — 18; «Кандидат в Майстри спорту» 55. Серед них:

1. Майстри спорту Міжнародного класу:

Гаврилко Сергій (велоспорт)
Кутало Андрій (велоспорт)
Метальникова Інна (велоспорт)
Бучко Андрій (велоспорт)

Шило Ігор (велоспорт)
Лазебник Володимир (бокс)
Мороз Ольга (л/атлетика)
Нечай Наташа (а/атлетика)

2. Майстри спорту:

Пічуров Віктор
Лісікова Світлана
Ніколайчук Тетяна
Глуженець Ельвіра
Скляр Ілона
Гудзь Владіслав
Пилипенко Владислав
Ткаченко Наталія
Призюк Костянтин

Басюк Андрій
Порублева Ірина
Коваль Ірина
Гопкало Віктор
Сопінський Ігор
Бабінов Сергій
Поліщук Максим
Охота Леся
Руденко Інна

Ефективно в дитячій юнацько-спортивній школі організували роботу відділення волейболу та велоспорту.

Дві команди волейболісток Бориспільської дитячо-юнацької спортивної школи.

Заслужений тренер України з велоспорту Міняйленко Г.В. з вихованцями.

Учні та вчителі Бориспільської школи № 2.

За всі роки роботи з велоспорту було підготовлено 4-х майстрів спорту. В складі збірної команди на Чемпіонаті світу з волейболу в 1991 р. в Португалії Ткаченко Наталія та Пилипенко Владислав зайняли III та II місця. Також Наталія стала третьою на Всесвітній Олімпіаді серед юніорок в Барселоні. Вона грала в складі команд майстрів «Орбіта» м. Запоріжжя, «хімволокно» м. Черкаси. Владислав грав в команді «ШАХТАР» м. Донецька. Желевський Євген — гравець команди «Дніпро» м. Дніпропетровська та Харківського «Локомотива», член збірної України, чемпіон України.

Довгополов Олександр став переможцем Кубка та чемпіонату України.

Також в Борисполі діяла команда волейболістів, яка грала в II, I та вищій лізі, неодноразово була переможцем та призером чемпіонатів України.

Легенда Бориспільської ДЮСШ — тренер-викладач з велоспорту Міняйленко Геннадій Васильович — Заслужений тренер України, Майстер спорту СРСР, тренер, який виховав не одне покоління спортсменів. Працював в ДЮСШ з 1975 до 2014 року, 39 років віддав улюбленій справі свого життя. Він виховав видатних спортсменів, майстрів спорту міжнародного класу — Гаврилка Сергія, Шила Ігоря, Кутала Андрія, Бучка Андрія, Метальникову Інну. Ці видатні спортсмени стали чемпіонами України, учасниками міжнародних змагань, чемпіонатів Європи та Світу. Протягом 15 років в місті Борисполі проводились міжнародні змагання з велоспорту пам'яті Майстра спорту міжнародного класу Ігоря Шила. Засновником цих престижних змагань і головним суддею був Міняйленко Геннадій Васильович.

Однозначно можна констатувати, що освітні заклади м. Бориспільщини на день проголошення незалежності України 1991 року були одними з кращих в Україні.

Піонери Бориспільських шкіл у місті Києві.

Розділ II

Виховані школою

«Школо рідна, мамо мила,
Ти дала в життя нам крила,
Ти шляхи нам освітила в майбуття.»

Ольга Задніпровська

Діти ХХ століття

На їх долю випало багато випробувань, більшість яких вони переносили подитячому легко.

Не зважаючи ні на що, вчилися, грали в різні ігри, яких навчились від старших, з нетерпінням чекали великого свята — сільського храму, який був у кожному селі і м.Борисполі. З особливим нетерпінням дожидались Різдва. Радянська влада заборонила це свято, але всі крадькома бігали до хрещеного батька і хрещеної мами заколядувати. Ті обов'язково давали своїм хрещеникам гостинці і гроші: від 30 копійок аж до трьох рублів. А ще чекали Пасху і поминальні дні. До церкви вчителі забороняли ходити, зате вдома було багато пирогів, свячена Паска і смачна м'ясна їжа, якої в будень майже ніколи не було.

А ще на всі ці свята дозволялось одягатись у все новеньке і взути нові черевики або чоботи, які у звичайні дні заборонялось носити, бо дорого коштують.

В будні дні у дітей було безліч обов'язків: доглянути за худобою, поратись у городі, допомагати батькам по господарству. Діти вміли багато: поратись в городі, орати, косити, порати худобу, рубати дрова, правильно класти копиці, молотити ціпом, прясти, ткати, вишивати, пекти хліб і багато-багато іншого.

Ослухатись батьків у чомусь була немислима справа, бо слово батька чи матері ставало законом для дітей. За непослух карали: могли поставити в хаті в куток, щоб дитина обдумала свою погану поведінку, за більшу провину ставили на коліна на гречку чи просо, а декого батько міг і ременем покарати. Правда, це траплялось у виняткових випадках за якусь надпровину.

Майже до середини ХХ століття через бідність в школу ходили хто в чому. Згодом ввели обов'язкову форму для хлопчиків і для дівчаток: щоденну і святкову. Слід сказати, що вона була досить вдалою, особливо коли на свято дівчата поверх шкільного коричневого плаття вдягали білі фартушки і зав'язували білі бантики. Пізніше для дівчаток ввели форму у вигляді костюмів з білими блузами. А на випускний вечір у дівчаток були лише білі плаття, а в хлопців — чорні костюми. Всі учні обов'язково готувались і вступали спочатку в жовтенята, потім в піонери, а в старших класах в комсомол. Жовтенята на грудях носили червоні зірочки із зображенням маленького Володі Ульянова, піонери щодня пов'язували на шию червоні галстуки (без нього в школу заборонялось приходити), а комсомольці носили значки із барельєфом Володимира Леніна. Ідеологічна пропаганда в школі була настільки сильною, що всі діти свято вірили в ідеологію Комуністичної партії Радянського Союзу як в найвищу релігію кращого життя і не сумнівались в тому, що «нинішнє покоління радянських людей буде жити при комунізмі». Саме такий лозунг в шістдесятих роках минулого століття був висунутий комуністами. Діти з радістю між собою обговорювали, як вони стануть дорослими і будуть щасливі в Країні Рад, де люди житимуть за принципами «Від кожного по здібностям, кожному — за потребою».

Коли запровадили колгоспи, діти часто працювали там за батьків або навіть переставали ходити у школи і йшли працювати туди заробляти трудовні, щоб якось всій сім'ї легше виживалося.

Учениці другого класу Вишньовської школи, середина ХХ століття.

Діти ХХ століття.

Ігри дітей були нехитрими, але фізично загартовували, бо їх учасники багато рухались. Доганяли один одного — і це звалось «грати у ловачки», ховались один від одного — це «гра у піжмурки». На деревах чіпляли гойдалки і весело гойдалися. Різноманітних ігор вистачало на все дитинство.

На городах росли соняшники: вибирай міцнішого, із крутою «шиєю» — ось тобі й кінь — та скачи чимдуж наввипередки. У вербовому дуплі оселилися смугасті джмелі. Хлопці кидали глиняними грудками, доки рій не вилетить і тікали. Дівчатка стояли віддалік, але першими верещали і мчали стрімголов. Майже всі хлопці грали у футбол, дівчат до цієї гри не допускали. Проте з малим м'ячем, що називався опукою, всі вправлялися нарівні. Ним поцілювали гравця у великому крузі, перекидаючи м'яч один одному. Від кого опуку ловили, той заходив у круг. Поцілений — виходив з гри.

Захоплює й різнобічне змагання «у гілку» або ж «у гілки». Замашною палицею треба влучити по м'ячеві, підкинутому напарником. Під час удару один з гравців біжить вздовж поля до певної лінії, від якої треба швидко повернутись назад так, щоб той, хто спіймав м'яч не встиг у нього поцілити. Взимку мчали на саморобних санях, катались на саморобних коньках і навіть лижах. Чомусь всім хотілось грати у війну, несамовито із саморобних дерев'яних автоматів строчили по «фашистам». Діти знали безліч народних ігор, народних пісень і звичаїв. Популярною у дівчаток була пісенна гра «Подольночка».

Діти також любили стрибати через скакалку. Школярі знали гру «Вожатий, вожатий, подай піонера».

Всім було весело і безтурботно в час ігор. Тоді забувалось багато прикрощів, адже часто в ХХ столітті діти і не доїдали, голодували, виконували важку фізичну роботу, багато хто з дітей помер голодною смертю в 1921–23, 1932–33, 1947 роках. Радянська влада забороняла релігію, прищеплювала атеїзм, але майже всіх дітей таємно хрестили, навіть дітей багатьох комуністів та високопосадовців.

На початку ХХ століття до школи більшість дітей ходить з охотою, адже домашня праця була виснажливою. Хоч і бракувало книжок і не було електрики, діти любили читати. Ось що розповідає жителька с. Вишеньок Яременко Галина Остапівна, 1931 р. н. «Я дуже любила читати. Було в гільзу від патрона наллю тихенько солярки і ніч читаю, бо вдень роботи багато було. Мати як узнала, що стільки багато солярки за ніч спалюю, дуже лаяла мене. Тоді я їй розказувала, що я читаю. Мати з інтересом слухала «Собор Паризьської Богоматері», «Красное и чёрное». Я почала думати, де можна було б взяти солярки, щоб читати, і придумала. До нас в село на обкатку приїжджав танк із Дарниці, я у солдат купляла солярку дешево, по 10 рублів за відро. А тоді ходила в сусіднє село Проців і продавала її там уже по 3 рублі за літр. Дехто давав замість грошей харчі. Отак для читання книжок заробляла солярку» [16].

Часто діти намагались самі себе забезпечити одягом і придумували різні способи для заробітку грошей. Згадує Ганжа Митрофан Тимофійович, 1920 р. н., житель с. Вишеньок.

«В 1930 році чомусь восени була велика вода. Люди забрали на лузі своє сіно, що стояло в копицях, а ту частину, що була в воді, залишили. Я йшов на луг, ставав на горбочок залишеного сіна і стрибав на ньому, в такий спосіб змушуючи мишаків,

які там жили, вилазити у воду навколо мого горбочка. Потім у воді, проявляючи неабияку спритність, я їх ловив, приносив додому, забивав і знімав з них шкурку, сушив. Ці шкурки в селі приймав один дядько. Ось йому я їх і відносив. За здані шкурки обов'язково платили гроші, на які мати набрала матерії та пошила з неї мені піджак для школи» [16].

Дитяча праця нещадно експлуатовалась: восени і весною часто припинялись заняття в школі, і всі учні та вчителі виїжджали на роботу до радгоспів Бориспільщини перебирати в кагатах гнилу картоплю для посадки або в холод і грязь копати буряки, обрізати їх та вантажити на машини. Виконували діти не тільки цю, а й будь-яку іншу важку роботу, за яку їм чомусь нічого не платили. Саме таке тяжке життя в селі змушувало дітей добре вчитися, щоб вирватись із важкої фізичної праці і вступити до інституту чи університету, технікуму чи професійно-технічного училища. Батьки часто повторювали: «Вчися, а то підеш, як я, волам хвості крутити» Одним з небагатьох великих благ радянської держави була можливість

Учні Вишньовської школи кінця XIX ст.

8 травня 1985 року. Відкриття пам'ятника Фросі Вороні, с. Старе.

безкоштовно отримати будь-яку освіту, якщо ти добре вчився. Багато вишеньківців сповна скористались цією можливістю і отримали достойну освіту.

Діти XX століття росли великими патріотами своєї Батьківщини. В складні історичні часи вони виконували зовсім не дитячу роботу. Такою патріоткою була піонерка-партизанка із с. Старого Фрося Ворона, яка в роки Другої світової війни була зв'язковою між партизанським загonom, який діяв на території Бориспільщини і Ржищівським підпільним райкомом партії. Важливі та небезпечні завдання виконувала вона завжди вчасно й акуратно. Її поважали й любили партизани за кмітливість, розум і веселу вдачу. Загинула Фрося Ворона від ворожої кулі під час виконання чергового партизанського завдання. Поховали дівчину у с.Старому, а біля Старинської школи 8 травня 1985 року їй поставили пам'ятник.

Про життя дітей XX століття найкраще розкажуть світлини, які подаються без коментарів.

с. Вишеньки. Гімназист Гурський Михайло Іванович, 1912 рік.

Діти ХХ століття.

Учні Вишньовської школи, початок ХХ століття.

с. Вишеньки. Дівчата з Красниці. Перша половина ХХ століття.

Діти середини ХХ століття.

с. Вишеньки. Хлопці з Красниці. 1950 рік.

Родина Тютюн Наталії Софронівни, с. Вишеньки, 1931 рік.

Учні Вишеньської школи, початок XX століття.

с. Вишеньки. На порозі школи.

Вишеньківські школярі з учителями, перша половина ХХ століття.

с. Вишеньки. Сільські діти з Красниці.
Праворуч – Чечуга Марія, в центрі – Чечуга Параска. 30-ті роки XX століття.

с. Вишеньки. «А я також – молода!», середина XX століття.

с. Вишеньки. Дідусь з внучками, середина ХХ століття.

с. Вишеньки. Середина ХХ століття.

Діти ХХ століття.

Діти ХХ століття.

Діти ХХ століття.

Діти ХХ століття.

Випускники Вишнівської середньої школи, початок ХХІ століття.

Діти ХХ століття.

Вчителі та учні Любарецької середньої школи, початок ХХІ століття.

Вчителі ХІХ–ХХ століття

Першими вчителями не тільки ХХ століття, а й всіх попередніх століть були священники. На Бориспільщині вони залишили помітний слід в історії освіти та культури.

Іван Некрашевич (ХVІІІ ст.), священник Вишенської церкви, у 1770 році сприяв відкриттю в селі школи і викладав у ній. Він був високоосвіченою людиною, закінчив Києво-Могилянську академію, знав декілька мов, став одним із засновників давньої української літератури, викладав в Києво-Могилянській академії та був намісником Київського митрополита [26].

Весь рід Некрашевичів протягом ХVІІІ–ХІХ ст. гідно продовжував його справу на освітній ниві в с. Вишеньках.

Не менш талановитою у сфері просвітницької роботи видалась родина високоосвічених священників Яновських із Вишеньок. **Федір Яновський** був не тільки талановитим педагогом, якого по справжньому любили діти, він спільно зі своїми вихованцями зібрав унікальну колекцію археологічних пам'яток села періоду доби бронзи. Більше тисячі цих знахідок було безкоштовно передано до Інституту археології України та Бориспільського державного історичного музею [26].

В кожному селі Бориспільщини і в м. Борисполі розумних священників-просвітителів не бракувало. До їхнього просвітницького слова тягнулися і діти, і їх батьки.

Неординарною особистістю був священник Архистратиги-Михайлівської церкви села Глибокого **Федір Трипольський**. Освіту він отримав в Переяславському духовному училищі та Полтавській духовній семінарії в 1898 році. Тридцять років він вірою і правдою служив глибоцькій громаді та турбувався про народну освіту. В 1882 році відкрив в селі земську школу [211, с. 385–386].

Урочисто все село Глибоке відзначало 40-річчя Федора Трипольського. На свято прийшли всі учні церковнопарафіяльної та земської шкіл с. Глибокого.

Зворушливою була промова учениці церковнопарафіяльної школи, яка ювіляру спільно зі своєю вчителькою подарували рушник, а учень Глибоцької земської виголосив палку вітальну промову та також вручив подарунок [211]. В 1904 році в Полтавських єпархіальних відомостях про нього писали: «Будучи учителем, старається виховувати в своїх питомцях прежде всего любовь и преданность святой церкви и ее уставам. Он водит всех своих учеников пешком на поклонение мощам святых угодников» [209, с. 2114].

На Бориспільщині не тільки працювало багато талановитих духовних просвітителів, Бориспільщина подарувала Україні Великого педагога і громадського діяча,

Іван Некрашевич

автора державного гімну України **Павла Чубинського**. Павло Платонович сприяв відкриттю недільних шкіл в Борисполі, шукав нові педагогічні методи викладання в них.

Багато наших земляків внесли великий вклад в становлення та розвиток освіти України. Так вихідці із Борисполя брати **Олександр** та **Ілля Безбородьки** у 1805 р. на власні кошти заснували Ніжинську Гімназію, яка з часом стала державним університетом імені Миколи Гоголя, одним з найстаріших навчальних закладів в Україні, відомим далеко за межами країни своїми освітніми, науковими і культурними традиціями.

Сальків, що біля с. Процева, дав Україні двох талановитих педагогів **Касіяна** та **Луку Жуків**.

Лука Жук створив приватну гімназію у Києві на Подолі, був її директором та викладав математику [221, с. 139]. Талановитим педагогом був його брат **Касіян**.

Касіяна Миколайовича Жука згадує у своїй книзі Микола Стороженко, який навчався в Київській гімназії: «Фізику викладав **Касіян Миколайович Жук**, довготелесий, рудий, підсліпуватий, повсегда у золотих наочарах. Програма фізики тоді була трудніша, аніж тепер, бо, окрім теорії, нас практиковано було на письмових завданнях, та у сьомому класі мав складатися іспит. Проте ми його не боялися, бо нам **Касіян**, як ми дражили його поміж собою, дуже добре викладав та був такої вдачі, що часом він з нами й пошуткує. Ну вже коли учень стоїть біля таблі, то він його не жаліє — на усі боки його перевертає, аж покіль вдовольниться відповіддю. І ми розуміли його, коли він нам багацько дає, то й ми йому повинні дякувати щирістю.

Опісля він довгий час викладав фізику у Київській політехніці й Київському університеті та був інспектором студентів» [148, с. 139].

Іван Коновал (Вороньківський), поет, учитель Вороньківської школи.

На 90-ті роки ХІХ ст. припадає педагогічна діяльність унікального письменника, побратима Михайла Коцюбинського **Івана Омеляновича Коновала**, відомого під псевдонімом **Вороньківський**. Народився він у 1875 році в заможній селянській родині у Воронькові. Після закінчення школи багато працював над самоосвітою. Це дало змогу успішно скласти екзамен на вчителя початкових класів. Трудовий шлях **Іван Коновал** розпочав у рідному селі у Вороньківській початковій школі. Молодий учитель любив свою справу. Учні, відчуючи щирість свого наставника, відповідали йому також любов'ю. Але поліція і священник запідозрили **Івана Омеляновича** в неблагонадійності і встановили за ним постійний нагляд.

Іван Коновал (Вороньківський).

Коновал не лише навчав грамоти селянських дітей. Він проводив велику роботу і серед молоді: організував хор, який виконував українські народні пісні, створив драмгурток. Учителя цікавила історія рідного краю. Він зробив опис старовинного укріплення

Він зробив опис старовинного укріплення

у Воронькові, зібрав відомості про городище під Головуровом, де, на думку істориків, була древня дніпровська бухта, коли наші предки на човнах ходили на Візантію. Учитель прищепив любов до рідного краю і своїм учням. Під впливом творчості Тараса Шевченка Коновал почав писати вірші, у яких відображав життя народу, висловлював віру у краще майбутнє. У 1900 році Івана Омеляновича заарештовують і ув'язнюють. Боляче було вчителю прощатися зі своїми учнями. Про це він пише у вірші «Своїм школярам»:

Завтра їду... Оставайтесь,
Любі мої діти!
Тяжко з вами розставатись,
Та... ніде подітись.
Серце рветься, як згадаю,
Що я вас покину.
І більш уже не побачу,
Поки й не загину.
Не почую більше мови
Вашої святої
І тих пісень, що співали
Зимою зо мною.
Пожив з вами, як з рідними,
Люблю вас, як мати.
За вас Бога, дорогії,
Вік буду прохати.
Щоб вас горе не спіткало,
А щастя любило,
Ваше серце — святе, щире —
Лиху не служило.
Щоб за правду дорогую
Горою стояли,
Братів своїх не цурались,
Добру поучали.
Щоб світ Божий покохали
І все добре в світі.
Оставайтесь... Святий з вами,
Незабутні діти.

Після тюрми Івану Коновалу категорично заборонили займатись педагогічною діяльністю, яку він дуже любив. Весь його розпач вилився у вірш «Розбита життя»:

Розбита життя... Пропала доля...
Родинне щастячко пройшло,
Пройшли надії дорогії, —
Пожити по — правді не прийшлося.
Хотілось душу заспокоїть
і рани в серці залічить,
І всіма силами своїми
Хотілось брату послужить.

Життя по Божому глаголу
Хотілось людям показати,
Хотілось правдою святою
Все зло у світі покарати.
І все пропало... розлетілось...
Немов ніколи й не було...
Мов щастя трохи й усміхнулось —
І геть за море загуло.

У 1901 році Іван Коновал оселився в місті Чернігові, де влаштувався на роботу конторником по осушуванню боліт. Через два роки його перевели працювати в болотоосушувальний відділ Чернігівської земської управи. Серед співробітників колишній учитель виділявся високою грамотністю, діловитістю, загальним розвитком, і його призначили коректором губернської газети.

Тут наш земляк познайомився з М.М.Коцюбинським. Незабаром вони подружились. Іван Омелянович завжди оточував себе молоддю, якій прищеплював любов до мистецтва, літератури. У себе вдома він проводив літературні та музичні вечори. Частим гостем на них був і молодий Павло Тичина.

На початку ХХ ст. наш земляк видав п'єсу «Без спомоги» та дві поетичні збірки: «Зіронька» і «Вірші». У Чернігові письменникові довелося жити до 1917 року. Оскільки радянська влада йому також забороняла вчителювати, останні роки мешкав у Воронькові, займаючись сільським господарством та громадською роботою. Помер у 1925 році [133, с. 3–5].

Помітний слід в педагогіці України залишила уродженка с. Воронькова Ганна Львівна Берло (1859–1942 р.).

Берло Ганна Львівна народилася 05 (17).09.1859 р. в с. Вороньків — померла в Києві в 1942 році. Була відомим педагогом, істориком, громадсько-культурним діячем. Походила Ганна Львівна із старовинного, але збіднілого козацько-старшинського роду. Рано втратила батьків. В 1870 році в Борисполі закінчила підготовчий пансіон Карла фон Кремера, згодом із золотою медаллю — Ольгинську гімназію в Києві. Мала здібності до медицини, але через матеріальні обставини залишилася в гімназії на посаді класної наставниці, а від вересня 1878 — викладач російської мови. У 1881–1904 працювала також і в новоствореній приватній жіночій гімназії В.Ващенко-Захарченко. Мала приватних учениць із національно-свідомих українських родин. Слухала публічні лекції з історії В.Антоновича в університеті св. Володимира в Києві, історії зарубіжних літератур М.Дашкевича та історії мови й російської літератури В.Малиніна. Автор підручників з російської граматики у 2-х частинах (до 1917 року 1-а витримала 10 видань, 2-а — 5), з української граматики (видавництво «Січ», 1919). Була причетна до справ Старої громади та видавництва «Вік» (засновник О.Кониський). На поч. 90-х рр. ХІХ ст. у групі

Берло Ганна Львівна.

науковців під керівництвом В.Антоновича (пізніше — М.Грушевського) активно працювала над складанням біографічного словника українських діячів. Серед праць — біографії П.Гулака-Артемівського та Н.Забіли. Знала 5 іноземних мов (англійську, німецьку, польську, французьку, італійську), опублікувала в «ЛНВ» переклади новели В.Кіплінга «Чудо Пуран — Багата» (під псевдонімом Г.Альбова) та поезій П.-Б.Шеллі, низку власних віршів (під криптонімом А.Б.-О), переклади поезій Г.Гейне в газеті «Руслан» (Львів). Писала картки до майбутнього словника Б.Грінченка, працювала у заснованій ним «Просвіті» (1906—1908). Була в першому складі УНТ (від 1908). Опублікувала в «Чтениях» Товариства Нестора Літописця (т. 17—18) історичну розвідку про свого пращура Арсенія Берло (як відповідь на статтю О.Лазаревського «Из семейной хроники Берлов» в «Киевской Старине», 1899, №1). Через слабе здоров'я неодноразово лікувалася за кордоном. У Львові та Відні, за дорученням О.Кониського, зустрічалася з О.Барвінським. Від січня 1919 працювала в УАН у Комісії словника живої української мови, а в липні 1919 на пропозицію В.Модзалевського стала науковим співробітником Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України УАН і залишила педагогічну працю. 1921 для цього словника написала біографії лікаря — хірурга А.Вакара та П.Конюсевича, митрополита Тобольського. 1927—1929 опублікувала у виданнях Академії цінні спогади про громадсько-наукове життя Києва за 70 р. Листування Берло зберігається у ЦДДА України та в Інституті рукописів НБУ ім.Вернадського [20; 167-169; 186; 229—230].

Активним борцем за незалежність України на початку ХХ ст. був вчитель природознавства Бориспільської школи №3 **Полонський Андрій Матвійович** 1893 року народження. Його постать несправедливо забута на Бориспільщині. Проте він у 1917 році обирався членом Української Центральної Ради 1-го і 2-го складу, був директором Бориспільського краєзнавчого музею, організовував та проводив археологічні розкопки в Борисполі.

Також до 1910 року Андрій Полонський працював актором «Молодого театру», заснованого Лесем Курбасом.

У Борисполі Андрій Матвійович заснував перший ляльковий театр. Це був шкільний театр «Петрушка» при семирічці. Театр часто виступав у селах і містечках, мав велику популярність не лише серед дітей, але і серед дорослих. Один його спектакль «Вечір за колективізацію» був саме для дорослих. В Борисполі він пройшов більше 10 разів.

Полонський
Андрій Матвійович.

Андрій Полонський був надзвичайно обдарованою особистістю. Він перекладав українською для лялькового театру твори з інших мов. Зокрема, в журналі «Сільський театр» №11 за 1930 рік вміщено його переклад з російської «Ганочка — червона шапочка», де «Гапка з Москви» закликає вступати в колгоспи, бореться з куркулями за краще колгоспне життя.

Андрій Полонський також багато зробив як завіду-

Петрусь Федір Михайлович.

ючий Бориспільським історичним музеєм. В 1926 році він ініціював археологічні розкопки в Борисполі, зібрав для цієї мети потрібні кошти, а речі знайдені археологами, передав на зберігання до музею: «Зазначені розкопки є продовженням дослідів з обсягу енеоліту та слов'янської культури в Бориспільському районі. Проведено їх за кошти, що зібрав зав.Боришпільського Музею уповноважений ВУАКу А.М.Полонський, який брав також у розкопах надіяльнишу участь. Речі передано до Боришпільського Музею» [174].

Він, як депутат Української Центральної Ради, тісно співпрацював з Михайлом Грушевським, Володимиром Винниченком, Симоном Петлюрою, Софією Русовою та іншими українськими державними діячами. Діяльність свого депутата активно підтримували

жителі Бориспільщини.

А.Полонський був одним з організаторів антибільшовицького повстання в Борисполі в 1920 році, активним членом «Просвіти».

Активного вчителя, громадського діяча радянська влада декілька разів арештувала разом із його дружиною, вчителькою української мови Вірою Онацькою. Довгий час він перебував у тюрмі. Помер Андрій Полонський 16 травня 1933 року у Києві від туберкульозу легень.

У післявоєнні роки і відбудовний період великий вклад у розвиток освіти району внесли директори Іванківської школи Ф.М.Петрусь, Рогозівської П.І.Макаренко, Вороньківської М.В.Кривенко.

Працюючи в Матрусівській школі, **Федір Михайлович Петрусь** у тяжкому 1947 р. рятував від голоду дітей. Для їх харчування організував при школі їдальню, де діти могли обідати. Двадцять три роки (1957—1980) він очолював Іванківську середню школу, був великим гуманістом, талановитим вчителем-методистом і організатором навчального процесу, чуйним і тактовним вихователем. Біля школи побудував теплицю для вирощування квітів та проведення дослідних робіт на уроках біології та природознавства, їдальню, тир.

Понад двадцять років (1958—1979) очолював колектив педагогів Рогозівської школи **Петро Іванович Макаренко**. За його сприяння було збудовано нове приміщення школи, а навчально-виховна робота була одною з кращих в районі. Колишній фронтовик, який загартувався на фронтах Другої світової війни, вперше за післявоєнні роки запровадив в школі кабінетну систему навчання, вийшла в число передових шкіл району, освоївши кабінетну систему навчання. За сумлінну багаторічну працю на освітянській ниві П.І.Макаренку в 1968 р. присвоєно звання «Заслужений учитель УРСР».

Макаренко Петро Іванович.

Все своє життя віддав навчанню і вихованню підростаючого покоління **Микола Володимирович Кривенко**. Влившись у колектив Вороньківської середньої школи в перші післявоєнні роки, працював завучем, а з 1949 р. — директором школи. З його ініціативи розпочалася відбудова зруйнованих війною приміщень та будівництво нових класних кімнат. Крім навчання і виховання дітей, йому разом з учителями та школярами доводилося виконувати підготовчі роботи на будівельних майданчиках нових шкільних приміщень. Під його керівництвом на пришкільній ділянці закладено 2,5 га саду. У 1964 р. до приміщення школи добудовано 10 класних кімнат, збудовано шкільну їдальню. В 1972 р. у центрі села відчинила двері нова триповерхова школа на 960 учнівських місць.

Кривенко
Микола Володимирович.

Йшли роки й десятиліття, відкривались на Бориспільщині нові школи. Змінювались і вчителі, які повинні були відповідати духу і букві свого часу.

Найкращі з них навіки залишились в серцях своїх вихованців.

В історію освіти ХХ ст. Бориспільщини яскравою зіркою ввійшло ім'я вчителя фізики Старинської середньої школи **Мисника Михайла Михайловича**.

Він народився в селі Старому 4 квітня 1920 року в селянській сім'ї. Закінчивши 10 класів Старинської середньої школи, вступив до Київського сільськогосподарського інституту. Не закінчивши й трьох курсів цього інституту, залишив навчання через тяжкий матеріальний стан та пішов працювати викладачем математики та фізики місцевої Старинської середньої школи.

Пропрацював у школі 43 роки, так і не здобув вищої освіти. Проте він був високоосвіченим, обдарованим та талановитим вчителем, знав 4 мови,

Мисник Михайло Михайлович.

займався винахідництвом.

5 разів брав участь у Всесоюзних виставках у Москві. Мав такі нагороди:

Медаль учасника Всесоюзної сільгоспвиставки (1955 рік).

Мала срібна медаль (29.02.1956 року) за успіхи в сільському господарстві.

Медаль учасника Всесоюзної сільськогосподарської виставки 1956 року.

Велика срібна медаль (23. 02. 1957 року).

Значок «Відмінник соціалістичного змагання сільського господарства» (1957 рік).

Медаль учасника Всесоюзної сільгоспвиставки 1957 року.

Значок «Відмінник народної освіти» (1958 рік).

Орден Трудового Червоного Прапора (1960 рік).

Ювілейну медаль «За доблесний труд» (1970 рік).

Знак «Переможець соціалістичного змагання» (1975 рік).

Медаль «Ветеран праці» (1980 рік).

В Бориспільському архіві зберігається звіт Бориспільського РАЙВО за 1945/46 н. р., де відзначається талановита робота вчителя фізики Михайла Мисника: «Учитель фізики цієї школи Мисник М.М. багато працює над виготовленням наочних посібників з фізики, завжди проводить практичні роботи, розв'язує багато задач. Гурток юних фізиків виготовив своїми силами парову машину, димомашину та планує дати електричне освітлення Старинській семирічній школі» [22].

Михайло Мисник був учасником сільгоспвиставки у Москві в 1950 році, там демонструвалась винайдена ним ручна машина для збирання насіння із щіточним апаратом, направляючими пальцями і бункерами для насіння. В сімейному архіві родини Михайла Мисника зберігаються багато авторських свідоцтв його винаходів, зокрема й «Авторское свидетельство № 22095 на изобретение «Ручная машина для сбора семян кок-сагыза» від 15 лютого 1951 року.

Про нього учні говорили: «Наш Михайло Мисник — Людина і Вчитель від Бога».

Вчитель географії Великоолександрівської школи **Калініченко Іван Лаврінович** в 1974 році першим в Україні створив кабінет програмного навчання. Він воював на фронтах Другої світової війни, а після закінчення війни багато років працював директором та вчителем Великоолександрівської школи. Серед освітян Бориспільщини виділявся надзвичайною працьовитістю і талантом винахідника. На базі кабінету програмного навчання проводились семінари республіканського значення для вчителів географії та керівників шкіл. Він нагороджений знаком «Відмінник народної освіти УРСР».

Калініченко Іван Лаврінович.

Не менш яскравою постаттю на Бориспільщині був **Луценко Віктор Васильович** — вчитель музики Мирненської середньої школи.

Народився Віктор Васильович 21 червня 1925 року в с. Любарцях в сім'ї священика. Важким було його дитинство, батька розстріляли як ворога народу. Довелося і голодувати, і тяжко працювати.

З дитинства він мріяв стати художником, тому вступив до художнього училища, згодом до художнього інституту.

З 1942 по червень 1944 року він воював на фронті, де був важко поранений, в 1945 році демобілізувався як інвалід третьої групи.

За бойові заслуги нагороджений орденом Віт-

Луценко Віктор Васильович.

Верещага Марія Іванівна.

чизняної Війни, медаллю «За победу над Германией» та ювілейними медалями і відзнаками. Перші післявоєнні роки працював старшим піонервожатим в Любарецькій середній школі, потім в 1954–56 роках викладав малювання та музику в Старинській школі і за сумісництвом в Любарцях керував Любарецьким духовим оркестром. З 1966 року викладав музику, співи, малювання та вів фотогурток в Старин-

ській неповній школі № 2 (пізніше — Мирненська середня школа).

Віктор Васильович Луценко був не тільки талановитим учителем, а й здібним художником. Це він майстерно виконав портрети Миколи Лисенка та Тараса Шевченка, які прикрашають Музичний салон Міжнародного благодійного родинного фонду імені Миколи Лисенка, а портрет Петра Чайковського — Мирненський шкільний музей.

Кацюба (Мазур) Ганна Володимирівна.

Потьомкін Іван Панасович.

Кабінет естетики, який обладнав Віктор Луценко, був єдиним на той час в районі і визнаний кращим кабінетом в Київській області [8].

Унікальність постаті вчителя Віктора Луценка полягала в тому, що він в Мирненській школі зумів створити безліч ансамблів: ансамбль музичних інструментів, ансамбль бандуристів, духовий оркестр, ансамбль баяністів, сопіларів. Цими всіма колективами він керував сам, і вони завжди займали призові місця на всіх районних та обласних конкурсах. А Мирненський хор, створений ним, де співали разом з дітьми їх батьки, був удостоєний звання народного.

Унікальність постаті вчителя Віктора Луценка полягала в тому, що він в Мирненській школі зумів створити безліч ансамблів: ансамбль музичних інструментів, ансамбль бандуристів, духовий оркестр, ансамбль баяністів, сопіларів. Цими всіма колективами він керував сам, і вони завжди займали призові місця на всіх районних та обласних конкурсах. А Мирненський хор, створений ним, де співали разом з дітьми їх батьки, був удостоєний звання народного.

Немало талановитих вчителів було у м. Борисполі. Помітно виділялась серед них творчими підходами в роботі учитель географії Бориспільської школи № 3 **Верещага Марія Іванівна**. Під її керівництвом в шістдесятих роках минулого століття було збудовано перший у місті метеомайданчик та створено «зелений клас» для проведення уроків географії. Кабінет географії був визнаний одним з найкращих у Київській області. Її нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора (1970 рік), нагрудним знаком «Відмінник народної освіти» (1976 рік), медаллю Антона Макаренка (1980 рік).

Яскравий слід в педагогіці залишили

Литвин Марина Прокопівна, вчителька початкових класів та музики Бориспільської середньої школи № 3, нагороджена орденом Леніна.

Потьомкін Іван Панасович, директор Бориспільської школи № 5 з 1950 по 1961 роки, кавалер ордена Трудового Червоного Прапора, **Кацюба (Мазур) Ганна Володимирівна**, вчителька початкових класів, кавалер ордена Леніна. Одна з кращих вчителів Київщини в 40–50 роках ХХ ст. Вона грала на бандурі, прекрасно співала, займалась балетом, високо цінувала мистецтво та виховувала любов до нього у своїх учнів.

В історію освіти м. Борисполя яскравою педагогічною зіркою в середині ХХ століття ввійшла **Мазур Сanna Володимирівна**, яка спочатку працювала вчителем початкових класів Бориспільської школи № 2, згодом стала директором цієї школи. За бездоганну та творчу педагогічну працю її нагородили двома орденами Леніна (1949, 1954 роки). Після виходу на пенсію вона була активним громадським діячем Бориспільщини, очолювала Бориспільську жіночу раду, була депутатом Бориспільської районної ради чотирьох скликань, довгий час очолювала районну профспілку вчителів.

Шумило Катерина Никифорівна

Одною з кращих інспекторів не тільки Бориспільського району, а й України була Заслужений вчитель України **Шумило Катерина Никифорівна**.

За досвідом управлінської роботи в освіті до неї приїздили інспектори райвідділів з багатьох куточків СРСР. Нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора, медаллю А. Макаренка.

На приміщенні Бориспільського районного відділу освіти на її честь відкрито меморіальну дошку.

Почесне місце в історії освіти Бориспільщини належить **Бібік Земфірі Веніамінівні** — Заслуженому учителю України (1991 рік), вчителю хімії Бориспільського ліцею «Дизайн-освіта» імені Павла Чубинського.

Мазур Сanna Володимирівна.

Автор експериментальної навчальної програми поглибленого вивчення хімії у 10–11 класах, співавтор енциклопедичного «Довідника школяра» 2002 рік, та багатьох інших педагогічних видань.

Її загальний педагогічний стаж — 45 років, а вихованці Земфіри Бібік неодноразово були переможцями Всеукраїнських конкурсів та олімпіад. Досвід роботи талановитої вчительки визнаний кращим в Київській області та рекомендований для запровадження в школах області та України.

Пихтін Віктор Миколайович.

Одним з найкращих директорів України був **Пихтін Віктор Миколайович**, директор Вороньківської школи, заслужений учитель України, який очолював школу з 1976 по 2005 рік.

За його керівництва школа була одною з кращих не тільки в Київській області, а й в Україні та колишньому Радянському Союзі. Кожний навчальний кабінет під його керівництвом обладнали кіноекраном, кодоскопом, кіно — та діапроектором, та іншими сучасними технічними засобами. З 1983 року в школі почав діяти телецентр. Завдяки чому вчитель під час уроку міг зв'язатися з оператором, щоб розпочати показ фільму чи навпаки — на якийсь час його зупинити.

Одночасно можна було проводити трансляцію у три кабінети. У телецентрі зібрали близько тисячі навчальних відеофільмів. З появою відеоманіфонтів робота шкільного телецентру стала ще ефективнішою. Усі шкільні та сільські заходи, свята знімалися на відеоплівку.

Педагогічний досвід директора школи Пихтіна Віктора Миколайовича рекомендувався як кращий школам України, а Вороньківській школі було присвоєне звання «Зразкова школа області». Її досягнення неодноразові експонувалися на Виставці досягнень народного господарства у Москві [148, с. 73–78].

Унікальною творчою особистістю в Бориспільському районі стала **Гриценко Надія Іванівна**, учитель української мови та літератури Вороньківської школи, Заслужений учитель України. Вона була ініціатором створення багатьох шкільних музеїв, зокрема, Музею літератури рідного краю, Світлиці рідної мови, історії школи. Надія Гриценко — директор шкільного театру «Барвінок»,

Бібік Земфіра Веніамінівна.

Гриценко Надія Іванівна.

очолює мистецький клуб «Дивограй». У Вороньківській школі працює з 1976 року [35]. Її уроки завжди відзначались творчістю, а її учні неодноразово займали призові місця на престижних мовно-літературних конкурсах Київщини та України.

Надзвичайно талановитою вчителькою була Заслужений вчитель України **Грибок Ольга Інокентіївна**, яка впродовж 26 років працювала в Любарецькій середній школі вчителем української мови та літератури.

Освітяни називають її «вчителем учителів». За прикладом гнідинських вчителів вона одна з перших в радянські часи запровадила уроки народознавства в Любарецькій школі, виховувала дітей на прикладах любові до українських традицій, рідного слова та рідного краю. Її учні перемагали на всеукраїнських олімпіадах і літературних конкурсах з української мови. Протягом багатьох років вона очолювала районне методоб'єднання педагогів-філологів і школу молодого учителя у Бориспільському районі [35].

В історію педагогіки Бориспільщини та України ввійшов і **Зюзькін Олександр Дмитрович**, засновник та директор Великоолександрівської школи мистецтв і ремесел, художній керівник та диригент Народної академічної хорової капели ім. Павла Чубинського та Бориспільського народного муніципального камерного хору.

В 1999 році Олександру Зюзькіну присвоєно почесне звання «Заслужений артист України», в 2008 році — нагороджено орденом «За заслуги» III ступеня, а в 2015 році за значний особистий внесок у розвиток національної культури і мистецтва, вагомі творчі здобутки та високу професійну майстерність йому присвоєно почесне звання «Народний артист України»

Олександр Дмитрович Зюзькін народився 9 лютого 1943 року в Казахстані. З 1965 по 1969 рік навчався в Камчатському обласному музичному училищі на відділенні хорового диригування. В 1975 році закінчив музичний факультет Державного Далекосхідного інституту мистецтв (м. Владивосток).

Зюзькін Олександр Дмитрович.

У 1980 році приїхав в Україну та оселився в селі Велика Олександрівка. Працював із самодіяльними хоровими колективами та викладав музику в загальноосвітніх школах Бориспільського району. Був директором Дитячої музичної школи міста Борисполя. У 1990 році Олександр Зюзькін заснував Великоолександрівську школу мистецтв і ремесел, яка має свої філії в школах Бориспільщини.

В 1989 році Олександр Зюзькін організував академічний хоровий колектив, якому в 1991 ро-

Грибок Ольга Інокентіївна.

Корніяка Михайло Якович.

ці було присвоєно почесне звання «народний» та ім'я видатного українського вченого, етнографа та фольклориста Павла Чубинського. Хор виступав з гастролями в багатьох країнах світу: Росії, Білорусії, Литві, Естонії, Польщі, Фінляндії, Болгарії, Боснії та Герцеговині, Італії, Німеччині, Греції, Австрії, Швеції, Данії, Південній Кореї, Сполучених Штатах Америки та інших державах. Педагогічна діяльність Олександра Зюзькіна — яскравий приклад відданості своїй професії.

Корніяка Михайло Якович — заслужений учитель УРСР, наставник, радник. Професіонал, з яким радились, до думки якого дослухалися і молоді педагоги і досвідчені керівники найвищих освітянських інстанцій. Людина-стратег, який бачив

результати діяльності педагогічний колективів Бориспільщини набагато років наперед. Працюючи на посаді завідуючого відділом народної освіти з 1968 року, значну увагу приділяв зміцненню матеріально-технічної бази шкіл та дошкільних навчальних закладів. Знав особисто кожного вчителя — і молодих спеціалістів, і ветеранів педагогічної праці, переймався їхніми проблемами, даючи слушну пораду кожному. За його сприяння побудовано школи у Бортничих, Воронькові, Головурові, Сеньківці, Гнідині, Мирному, Старому, Ревному, Великій Олександрівці, Ціславому, Кіровому, Дударкові, Вишеньках; 17 дошкільних закладів, школи № 3, 6, 7, 8 у Борисполі [35].

Народився М.Я.Корніяка 18 вересня 1936 року в Борисполі. Після закінчення середньої школи навчався у Ніжинському педагогічному інституті, працював учителем математики, інструктором райкому партії.

Потім протягом трьох десятиліть стояв біля освітянського керма району, був ініціатором багатьох починань, зокрема: «З досвіду кожного — колективу, все краще в колективі — кожному вчителю» або «Від зразкового кабінету — до зразком школи». Це були не просто починання для красного слівця, а внутрішньою потребою кожного вчителя, кожного колективу. І наслідки не забарилися — з 19 зразкових шкіл області 9 були з Бориспільського району. Жоден район області та й України не міг похвалитися такими досягненнями. Це була заслуга і завідуючого райвно, і всієї родини педагогів, яка ділилась своїм надбанням і підставляла плече допомоги тому, кому це було потрібно.

Він шанував працю вчителів-майстрів своєї справи: за часів його керівництва освітою району 5 педагогів отримали звання «Заслужений учитель України». Цінуючи важку працю вчителя, Михайло Якович вважав, що вчитель з його неослабним моральним повсякденним навантаженням на роботі потребує уважного ставлення, своєчасної, з урахуванням реальних заслуг, відзнаки, ініціював відзначення педагогічних працівників районними преміями імені Івана Сулими, І.Д. Кудрі, Ф.М.Петруся, П.П.Верни, які, до речі, і досі присуджуються педагогам району до Дня працівників освіти.

Стрілько Валентина Василівна.

Михайло Якович нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, медалями А.С.Макаренка, К.Д.Ушинського., М.Пирогова.

З 1996 року Михайло Якович вийшов на заслужений відпочинок. Але цей відпочинок досить умовний. Він залишається для багатьох педагогів, директорів шкіл, працівників відділу таким же мудрим радником, уважним співрозмовником, вірним другом. Стратег, думки якого викладені у двох його книгах «Райвно і школа» та «Незабутнє», актуальні і сьогодні.

В історію української педагогіки другої половини ХХ ст. ввійшла неординарна особистість, директор Гнідинської школи **Стрілько Валентина Василівна**, кандидат педагогічних наук. У Гнідинській школі вона працювала чверть віку, спочатку піонервожатою, вчителем української мови та літератури, заступником директора. Очолювала Гнідинську школу 14 років. Педагогічний колектив Гнідинської школи під її керівництвом став флагманом педагогічної думки в Україні. Вона автор більше більше ста наукових публікацій про проблеми освіти в Україні, автор підручників з етики для початкових класів «Андрійкова книжка». Ініціатор виходу перших підручників з новим змістом освіти для початкових класів всіх шкіл України: букваря «Материнка», «Читанок» для 1–4 класів.

Досвід Гнідинської школи згадується в новітній історії освіти України, зокрема, в монографіях і наукових працях. Концепція розвитку національної освіти, розроблена її педагогічним колективом та апробована в Гнідинській школі, була одною із складових при розробці нових шкільних навчальних програм в незалежній Україні.

Під її керівництвом у с. Гнідин за індивідуальним проектом було збудоване нове приміщення Гнідинської середньої школи, а досвід роботи педагогічного колективу цього закладу став надбанням не тільки педагогів України, але й українських шкіл Канади, США, Австралії, Німеччини, Англії, Франції, Угорщини та інших країн світу.

Під її ініціативи та безпосередньої участі встановлено пам'ятний знак Павлу Чубинському в Борисполі, пам'ятник Івану Мазепі на його батьківщині в селі Мазепинці Білоцерківського району Київської області, Ярославу Мудрому в Києві, Володимиру Мономаху в Борисполі.

Також в історію педагогіки України ввійшов директор Ціславського навчально-виховного комплексу **Йовбак Юрій Юрійович**, Заслужений вчитель України, заслужений працівник фізичної культури і спорту, кавалер орденів «Знак Пошани» та «За заслуги» III ступеня. Під його керівництвом був створений унікальний оздоровчий навчально-виховний комплекс, де багато років діє професійна футбольна

Йовбак Юрій Юрійович.

Гриценко Леонід Григорович.

школа. Цаславська школа неодноразово виборювала звання «Кращий навчальний заклад Київщини». Нині вона одна з найкращих в Україні.

Майже півстоліття свого життя віддав педагогічній ниві на Бориспільщині **Гриценко Леонід Григорович**, завідувачий методичним кабінетом Бориспільського районного відділу освіти. У вісімдесяти роках ХХ століття новітні педагогічні технології Бориспільського району помітно вирізнялись на тлі тоталітарної радянської школи України. В цьому була велика заслуга Педагога з великої літери Леоніда Гриценка, адже очолюваний ним районний методичний кабінет майстерно вів до вершин нової української школи педагогів Бориспільщини. Саме тому він став лауреатом престижнішої районної педагогічної

премії імені Івана Сулима, а також почесним громадянином Бориспільського району.

Леонід Гриценко за спеціальністю вчитель фізики, але досконало знає історію України, українську та світову літератури. Його уроки для дітей завжди свято, потужне джерело любові до України.

Він глибоко переконаний, що кожен вчитель повинен бути багатогранною особистістю. Саме тому Леонід Гриценко започаткував постійні творчі поїздки вчителів Бориспільщини історичними місцями України. Педагоги під його керівництвом побували в багатьох куточках нашої держави, пройшли шляхами Тараса Шевченка, Олександра Довженка, Сергія Корольова, Івана Нечуя-Левицького, Івана Мазепи, Михайла Драгоманова, Лесі Українки, Анатолія Кондратюка та багатьох інших Великих Українців. Цей досвід роботи з учителями поступово підхоплювали інші педагогічні колективи України.

«Вчитель повинен постійно самовдосконалюватись, багато читати, подорожувати, щоб було з чим іти до учнів», — таке життєве педагогічне кредо Леоніда Гриценка.

Засенко Андрій Павлович.

Засенко (Волошина) Ганна Андріївна.

Засенко Валерій Андрійович.

Засенко Микола Павлович.

Засенко Олександра Павлівна.

Кирпа (Засенко) Ольга Павлівна.

У ХХ столітті самовіддано працювали на педагогічній ниві багато вчительських династій. Найбільша і найславетніша з них — педагогічна династія роду Засенків з Любарець. Яскраву сторінку в історію педагогіки Бориспільщини вписали:

Засенко Андрій Павлович (1910—1990 рр.), директор, завуч, учитель української мови та літератури Любарецької середньої школи. Педстаж — 40 років.

Засенко (Волошина) Ганна Андріївна (1915—2005 рр.) — дружина Андрія Павловича Засенка, учителька молодших класів Любарецької середньої школи. Педстаж — 36 років.

Кирпа (Засенко) Ольга Павлівна (1918—1991 рр.) — сестра Андрія Павловича Засенка, учителька молодших класів Любарецької середньої школи. Педагогічний стаж — 34 роки.

Засенко Микола Павлович (1912—2001 рр.) — брат Андрія Павловича Засенка, директор, учитель історії Мирненської середньої школи. Педстаж — 40 років.

Засенко Леонід Андрійович.

Воєводіна (Засенко) Аліма Андріївна.

Воєводін Михайло Олексійович.

Засенко Олександра Павлівна (1925–1984 р.) – дружина Миколи Павловича Засенка, учителька математики Мирненської середньої школи. Педстаж – 33 роки.

Засенко Валерій Андрійович (рік народження – 1935) – син Андрія Павловича Засенка, директор, учитель української мови та літератури Любарецької середньої школи I–III ст. Відмінник народної освіти. Педстаж – 44 роки.

Засенко Леонід Андрійович (рік народження – 1950) – син Андрія Павловича Засенка, учитель географії та біології Любарецької середньої школи I–III ст., учитель методист. Педстаж – 40 років.

Воеводіна (Засенко) Аліма Андріївна (рік народження – 1938) – дочка Андрія Павловича Засенка, учителька української мови та літератури Вишенської середньої школи I–III ст., старший учитель. Відмінник народної освіти. Педстаж – 48 років.

Засенко (Дика)
Наталія Олександрівна.

Воеводін Михайло Олексійович (1938–2014 рр.) – чоловік Аліми Андріївни Воеводіної (Засенко), учитель російської мови та літератури, зарубіжної літератури Вишенської середньої школи I–III ст. Педстаж – 43 роки.

Засенко Ігор Валерійович (рік народження – 1970) – внук Андрія Павловича Засенка, директор, учитель історії та правознавства, старший вчитель Любарецької середньої школи I–III ст. Педстаж – 23 роки.

Засенко (Дика) Наталія Олександрівна (рік народження – 1972) – дружина Ігоря Валерійовича Засенка, учителька початкових класів та основ здоров'я Любарецької середньої школи I–III ст. Педстаж – 23 роки.

Як і вчительська династія Засенків, величезна армія вчителів Бориспільщини в XIX–XX ст. самовіддано і творчо працювала на педагогічній ниві.

* * *

Засенко Ігор Валерійович.

Авторське свідоцтво Михайла Мисника № 92095 за 25 серпня 1950 р.

Виховані школою

Золотий фонд кожної школи — її випускники.

Тих, хто здобув вагомих результатів на своїй життєвій ниві, називають в освітніх закладах «Гордістю школи». Їх світлини розміщують в шкільних музеях, на їх ратних подвигах виховують юне покоління.

На Бориспільщині багато випускників, якими може гордитися не тільки школа, що дала їм путівку в життя, а й Україна, для якої вони жили, працювали, боролися і вмирали.

ВЕЛИКОСТАРИЦЬКА ШКОЛА

СТАСЮК Микита Іванович (нар. у 1912 р., с. Велика Стариця — 20.10.1943 р.) — учасник Другої світової війни, з липня 1941 року — на фронті. Був сапером, потім — командиром саперного відділення. Загинув 20 жовтня 1943 р. на Лютізькому плацдармі. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 13 листопада 1943 року за мужність і відвагу, проявлені при форсуванні Дніпра, посмертно сержантові Микиті Івановичу Стасюку посмертно присвоєно звання Героя Радянського Союзу. Нагороджений орденом Леніна, медалями «За бойові заслуги», «За оборону Сталінграда».

Ім'я Героя носять вулиці в селах Велика Стариця, Григорівка Бориспільського району і в місті Борисполі. В селі Сеньківці встановлено пам'ятник Микиті Стасюку, а в Борисполі на Алеї Героїв — погруддя [130].

ВЕЛИКООЛЕКСАНДРІВСЬКА ШКОЛА

БИКОВЕЦЬ Ольга Іванівна — майстер машинного доїння радгоспу «Бортничі», нагороджена орденом Леніна у 1983 р. [1].

БУРЯК Ганна Никифорівна — доярка радгоспу «Бортничі», нагороджена орденом Леніна у 1976 р. [1].

ГРАБАР Пантелій Якович — бригадир радгоспу «Бортничі», нагороджений орденом Леніна у 1966 р. [1].

ДАВИДОК Петро Павлович — ланковий механізованої ланки радгоспу «Бортничі», нагороджений орденом Леніна у 1981 р. [1].

КАРПЕЧЕНКО Ганна Володимирівна — доярка радгоспу «Бортничі», нагороджена орденом Леніна у 1976 р. [1].

КАРПЕЦЬ Галина Іванівна — доярка радгоспу «Бортничі», нагороджена орденом Леніна у 1971 р. [1].

КОШАРНИЙ Григорій Михайлович — бригадир радгоспу «Бортничі», нагороджений орденом Леніна у 1973 р. [1].

СИДОРЕНКО Ганна Петрівна — бригадир радгоспу «Бортничі», нагороджений орденом Леніна у 1966 р. [1].

ВИШЕНСЬКА ШКОЛА

ЗОЛОТАРЕНКО Іван Власович (1921 р.н., с. Вишеньки — 1998 р.), учасник Другої світової війни, артист Національного заслуженого академічного хору України імені Григорія Верьовки, провідний цимбаліст.

КРИНИЦЬКИЙ Герасим Васильович (XVIII ст.). Народився в с. Вишеньках, закінчив Києво-Могилянську академію, здобув освіту у класі філософії, відомий як настоятель Київської Преображенської церкви [11].

КРИНИЦЬКИЙ Павло Васильович (XVIII ст.). Народився в с. Вишеньках, закінчив Києво-Могилянську академію. Викладач Києво-Могилянської академії і священник посольської церкви в Парижі [11].

КРИНИЦЬКИЙ Арсен Васильович (XVIII ст.). Народився в с. Вишеньках, закінчив Києво-Могилянську академію. Архімандрит Київського Пустинно-Микільського монастиря [11].

НЕКРАШЕВИЧ Іван Георгійович народився в селі Вишеньках в родині священика. Видатний поет і проповідник XVIII ст. Точна дата народження Івана Некрашевича, як і точна дата його смерті, а також місце його поховання невідомі. Високоосвічена і талановита людина того часу. Закінчив Києво-Могилянську академію. 1796 року Київський митрополит Самуїл Миславський призначив його своїм

намісником. Іван Некрашевич відіграв одну з ключових ролей у становлення давньої української літератури, був попередником Івана Котляревського. Його небагата по кількості творів спадщина писалась трьома мовами: слов'яноруською, староукраїнською і новою українською. В деяких історичних джерелах знаходимо відомості про те, що філософ Іван Некрашевич читав лекції студентам Києво-Могилянської академії латинською мовою. За своє життя Некрашевич написав 16 промов. Всі його віршовані твори, окрім промов та ділових листів, можна поділити на листи і діалоги. Збереглися майже всі метричні книги XVII ст. церкви с. Вишеньок, які підписані рукою І. Некрашевича, та лише один його рукописний збірник кінця XVIII ст., де латинською й українською мовами написані його поетичні твори і проповіді. Цей збірник знаходиться у Ленінградській державній публічній бібліотеці імені М.Є. Салтикова-Щедріна. В свій час він належав київському археологу Т.В. Кибальчичу. Перші відомості про цей збірник були опубліковані більше, ніж через сто років після смерті Івана Некрашевича [26, с. 172–181].

ВИДИБОРЕЦЬ Станіслав Володимирович (нар. 08.11.1957 р.). У 1975 році закінчив Вишенську середню школу з золотою медаллю. 1975–1981 рр. Київський медичний інститут імені О.О. Богомольця, лікувальний факультет, спеціальність «лікарська справа». 1993 р. — Київський інститут удосконалення лікарів, кандидат медичних наук (диплом кандидата наук КН № 003201 від 23.06.93 р., тема дисертації пов'язана із дослідженням можливості використання показників вмісту в плазмі крові біогенних амінів та мікроелементів в еритроцитах периферичної крові для проведення диференційної діагностики симптоматичних еритроцитозів і еритремії). 2000 р. — Міністерством освіти і науки України присвоєно вчене звання доцента кафедри гематології та трансфузіології. 2004 р. — Інститут гематології та трансфузіології АМН України м. Київ. Доктор медичних наук, тема дисертації пов'язана із дослідженням вторинних метаболічних порушень при залізодефіцитній анемії та розробці підходів до їх корекції. 2006 р. — Міністерством освіти і науки України присвоєно вчене звання професора кафедри гематології та трансфузіології. Додаткову освіту отримав в Російській медичній академії післядипломної освіти МОЗ РФ, кафедра трансфузіології, м. Москва та в Науковому гематологічному центрі АМН Російської Федерації м. Москва. Автор підручника «Гематологія та трансфузіологія», 12 навчальних посібників. Опублікував 483 наукові та навчально-методичні роботи, серед них: 7 монографій, 4 методичні рекомендації, 2 інформаційні листи, 3 авторські свідоцтва на винахід [27, с. 398–401].

КУРИЛО Тетяна Дорошівна (нар. 30.03.1918 р., с. Вишеньки — 1990 р.). Закінчила у 1938 р. Херсонську школу військово-повітряних сил. Потім працювала інструктором-льотчиком у Таганрозькому аероклубі. Під час Другої Світової війни служила інструктором-льотчиком у пілотній школі військово-повітряних сил ВМФ. Їй доводилось у стислі терміни готувати молодих льотчиків до військових польотів в умовах сильних морозів Поволжя та нестерпної жару в Середній Азії. Після демобілізації з рядів ВПС ВМФ Червоної Армії у 1946 р. Працювала в авіазагоні Білоруського управління цивільної авіації. Нагороджена бойовим орденом «Красной Звезды», медалями «За победу над Германией» та «50

років перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.». Її ім'я ввійшло в історію військово-повітряних сил СРСР [27, с. 402–403].

КОСОВЕЦЬ Олександр Олександрович (нар. у 1950 р., с. Вишеньки). Кандидат географічних наук. З відзнакою закінчив Київський державний університет імені Тараса Шевченка (географічний факультет, спеціальність — географ-гідролог). Співавтором багатьох монографій, автор десятків наукових статей і публікацій. За розвиток системи лабораторій та відділів по вивченню забруднення природного середовища в Українській РСР нагороджений бронзовою медаллю ВДНХ СРСР, Почесною грамотою Державної гідрометеорологічної служби, Почесною грамотою Кабінету міністрів України з врученням пам'ятного знака, Почесною грамотою Міністерства охорони навколишнього середовища України, Почесною грамотою МНС України, Почесним знаком ФПУ «За розвиток соціального партнерства», Почесною відзнакою МНС України. Почесною грамотою Державної геологічної служби, відзнакою Міністерства оборони України — медаллю «За сприяння Збройним Силам України», а також відомчою заохочувальною відзнакою Державної служби геології та надр України — медаллю В.І. Лучицького [27, с. 386–387].

ОНИЩЕНКО Василь Олексійович (нар. у 1923 р., с. Гнідин — 2005 р., с. Гнідин). Закінчив Вишенську середню школу у 1941 р. Олімпійський чемпіон з кульової стрільби (Венесуела 1954 р.) [119].

РОМАСЬ Анатолій Панасович (1935 р., с. Вишеньки — 1955 рік, м. Севастополь) — моряк лінкорна «Новоросійськ», нагороджений орденом «За мужність» посмертно (1999 рік).

РОМАСЬ Микола Іванович (нар. 09.08.1943 р., с. Вишеньки — 2009 р.). Закінчив геологічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. У 2003 році захистив докторську дисертацію на тему «Гідрохімія водних об'єктів атомної і теплової енергетики» та отримав науковий ступінь доктора географічних наук. Основні дослідження нашого земляка стосуються картографування хімічного складу природних вод та аналізу формування хімічного складу атмосферних опадів. Микола Іванович зробив вагомий внесок у дослідження хімічного складу водних об'єктів у районах розташування АЕС і ТЕС та у вирішення проблеми оцінки впливу атомних і теплових електростанцій на водні ресурси. Результати його наукових розробок впроваджені на Смоленській, Чорнобильській, Хмельницькій, Рівненській, Південно-Українській АЕС, Запорізькій, Дарницькій, Трипільській ТЕС, а також використовується у навчальному процесі на географічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка, де він довгий час працював [27, с. 404–405].

РОМАСЬ Олександр (1924 рік., с. Вишеньки — 2000 рік, Канада), громадський і політичний діяч. В 1942 році вивезений фашистами на примусові роботи до Німеччини, емігрував до Канади, де і прожив решту життя. Автор книги англійською мовою «Чорні діла Кремля (Біла книга)», ініціатор відкриття пам'ятника Івану Франку в м. Лашін (Канада), голова української громади м. Лашін.

ТЮТЮН Василь Охримович (нар. у 1921 р., с. Вишеньки — 1976 р.). Брав участь у Другій Світовій війні. У Червоній Армії з жовтня 1940 року. Нагороджений 05.09.1943 р. орденом Вітчизняної війни II ступеня, 04.10.1943 р. орденом Вітчизняної війни I ступеня та 20.08.1944 р. орденом Бойового Червоного Прапора та багатьма бойовими медалями. Після війни закінчив медичне училище та все життя пропрацював завідувачим Гнідинським фельдшерсько-акушерським пунктом, який був визнаний кращим в Київській області [16].

ЯНОВСЬКИЙ Федір Павлович (рік народження невідомий, с. Вишеньки, у сім'ї заможного місцевого священика Павла Яновського). Від батька Федір успадкував велику віру в Бога, потяг до знань, любов до дітей, рідного села та України. З 1866 року юнак служить у місцевій церкві, а з кінця 1878 року, як і батько, викладає в у Вишенському однокласному народному училищі «Законоучение». Федір Яновський цікавився історією Вишеньок, зібрав унікальну археологічну колекцію доби неоліту (9 тис. до н.е.), котра нараховує більше тисячі одиниць, яку згодом було передано до Археологічного музею України. Дати смерті та місця поховання не встановлено [26, с. 302–306].

ВОРОНЬКІВСЬКА ШКОЛА

АНДРІЙКО Ольга Федорівна (нар. 28.01.1945 р., с. Вороньків) — правознавець. Доктор юридичних наук (2000 р.). Закінчила Київський університет ім. Тараса Шевченка (1972 р.). Від 1975 р. працює в Інституті держави і права НАНУ: старший науковий співробітник (від 1996 р.), провідний науковий спеціаліст. З 1999 р. фахівець у галузі адміністративного та конституційного права, державного управління, проведення адміністративної реформи. Праці присвячені проблематиці державного контролю та його удосконаленню у сфері виконавчої

влади [28, с. 496; 11]. Вагомі творчі здобутки О.Ф. Андрійко відзначені державою: їй у складі групи авторів присуджено Премію імені Ярослава Мудрого за цикл монографічних праць з адміністративного права. Ольга Андріївна — заслужений юрист України, член-кореспондент Академії правових наук України [11].

БАКАЛІНСЬКИЙ (БАККАЛІНСЬКИЙ) Арсен Якимович (нар. 13(25).01.1880 р., с. Вороньків — квітень 1921 р.) — поет, фольклорист. Закінчив Київську духовну семінарію (1900). Як хорист консерваторії брав участь у концертній подорожі по Україні хору М. Лисенка (1899). У 1901—1904 рр. вчителював на Київщині. 1904—1906 рр. викладав спів в училищах Києва, зокрема, Києво-Печерському, яке очолював 1906—1920 рр. Керував учнівськими та робітничими хорами, хором Лук'янівського народного дому. Збирав народні пісні. Його записи опрацьовували для хору К. Стеценко, зокрема, колядки — «Ой яка красна в лузі калина», «Василева мати», «З-під гір, з під долин», «Ой за горою, за зеленою, «Ой дивнеє народження», «Що у пана Йвана», «Святі сиділи, «А у цього хазяїна на його дворі» й О. Кошиць, з котрими, а також з М. Лисенком, підтримував творчі контакти. Видав збірку поезій «Молоді поривання» (1903). У його творах домінує поетика української народної пісні. Уклав і видав «Український співаник» (Одеса, 1904, 1909 нар. пісенник з нотами). Багато зібраного ним музично-етнографічного матеріалу залишилося в рукописах [11; 184; 247, с. 114].

БЕРЛО Ганна Львівна (нар. 05(17).09.1859 р. с. Вороньків — 1942 р.) — педагог, історик, громадсько-культурна діячка. Із старовинного, але збіднілого козацько-старшинського роду. Рано втратила батьків. Закінчила підготовчий пансіон Карла фон Кремера (1870 р., Бориспіль), із золотою медаллю — Ольгинську гімназію (1876 р., Київ). Мала здібності до медицини, але через матеріальні обставини залишилася в гімназії на посаді класної наставниці, а від вересня 1878 р. — викладач російської мови. У 1881—1904 рр. працювала також і в новоствореній приватній жіночій гімназії В.Ващенко-Захарченко. Мала приватних учениць із національно-свідомих українських родин. Слухала публічні лекції з історії В.Антоновича в університеті св. Володимира в Києві, історії зарубіжних літератур М.Дашкевича та історії мови й російської літератури В.Малиніна. Автор підручників з російської граматики у 2-х частинах (до 1917 р. перша витримала 10 видань, друга — 5), з української граматики (видавництво «Січ», 1919 р.). Була причетна до справ Старої громади та видавництва «Вік» (засновик О. Кониський). На початку 90-х рр. у групі науковців під керівництвом В. Антоновича (пізніше — М. Грушевського) активно працювала над складанням біографічного словника українських діячів. Серед праць — біографії П. Гулака-Артемівського та Н. Забіли. Знала 5 іноземних мов (англійську, німецьку, польську, французьку, італійську), опублікувала в «ЛНВ» переклади новели В. Кіплінга «Чудо Пуран—Багата» (під псевдонімом Г. Альбова) та поезій П.Б.Шеллі, низку власних віршів (під криптонімом А.Б.-О), переклади поезій Г.Гейне в газеті «Руслан» (Львів). Писала картки до майбутнього словника Б.Грінченка, працювала у заснованій ним «Просвіті» (1906—1908). Була в першому складі УНТ (від 1908 р.). Опублікувала в «Чтениях» Товариства Нестора Літописця (т. 17—18) історичну розвідку про свого пращура Арсенія Берло (як відповідь

на статтю О.Лазаревського «Из семейной хроники Берлов» в «Киевской Старине», 1899, № 1). Через слабе здоров'я неодноразово лікувалася за кордоном. У Львові та Відні, за дорученням О.Кониського, зустрічалася з О.Барвінським. Від січня 1919 р. працювала в УАН у Комісії словника живої української мови, а в липні 1919 р. на пропозицію В.Модзалевського стала науковим співробітником Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України УАН і залишила педагогічну працю. 1921 для цього словника написала біографії лікаря — хірурга А.Вакара та П.Конюсевича, митрополита Тобольського. 1927—1929 рр. опублікувала у виданнях Академії цінні спогади про громадсько-наукове життя Києва за 70 р. Листування Берло зберігається у ЦДІА України та в Інституті рукописів НБУ імені Вернадського. Праці: Учебник русской грамматики для младших классов средних учебных заведений. Этимология. К., 1903; Биографический очерк Арсения Берло, епископа Переяславского и Бориспольского. К., 1904; Учебник русской грамматики для средних учебных заведений. Ч.2. Синтаксис. К.; С.-Петербург, 1905; З листування Василя Доманицького // За сто літ. Кн. 1, К., 1927; З минулого. Баришпільський пансіон і П.П.Чубинський // Україна. 1927. Кн. 3; З Київського життя 1880—1890 // Там само. 1928. Кн. 4; Мої знайомства з деякими українськими діячами // Там само. 1929. № 33, березень-квітень [11; 58, с. 528].

БОЙКО Надія Іванівна (нар. 25.10.1952 р., с. Вороньків) — доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, мовознавець. Напрями наукових досліджень — лексична семантика, зокрема, категорія експресивності та мовні засоби її вираження в сучасній українській літературній мові. Авторка методичних розробок практичних занять, тестових завдань з фонетики, морфології, орфографії та орфоєпії сучасної української літературної мови [11; 193, с. 69; 219, с. 663].

БРАНКА-КРИВУЦЬКА (ПРИДАТКО) Катерина Кирилівна (нар. 11.12.1906 р., с. Вороньків — 29.01.1990 р., Детройт, США) — актриса, театральна діячка. Закінчила Київський музично-театральний інститут ім. М. Лисенка. Працювала в театрах «Березіль», «Музична комедія», «Театр революції», театрах ім. Станіславського та ім. Шевченка. Створила ряд образів українських жінок — героїчних, ліричних, комедійних — Софія в «Безталанній», Наташа в «Суеті» І.Тобілевича, Маруся — «Ой не ходи, Грицю, Маруся в «Марусі Богуславці», Проня — «За двома зайцями» М. Старицького, Мавка в «Лісовій пісні» Лесі Українки, Галя в «Назар Стодолі» Т.Шевченка. Виросла до майстра глибокої психологічної розробки образу, а різноманітність ролей свідчить про широкий діапазон творчості. В роки війни виїздить до західноукраїнських земель і виступає в театрі малих форм «Веселий Львів». Її боляче вразили репресивні заходи стосовно Леся Курбаса, Миколи Куліша, Олександра Олеса. З наближенням кінця війни разом з чоловіком емігрувала в Західну Європу. В 1949 р. переїздить до Америки (Детройт). Активно виступає на українських літературних вечорах. У співпраці зі спілкою української молоді, Союзом «Україна», «Пластом», «Рідною школою» та іншими українськими організаціями Америки підготувала і поставила на сцені літературні монтажні твори багатьох українських класиків [11].

ВЕРБИЦЬКА Софія Степанівна (нар. 09.02.1938 р., с. Вороньків) — Герой Соціалістичної Праці, почесний громадянин села Воронькова. Закінчила Київський інститут народного господарства (1972), Академію суспільних наук у Москві (1978). За комсомольською путівкою поїхала працювати в шахту № 1 селища Новогродівка Селидівського району Донецької області. З 1956—1958 рр. — ствольва шахти (підземна), з 1958—1976 рр. — крутильниця, майстер виробничого навчання, старший інженер-технолог, заступник секретаря, секретар парткому ВАТ «Київхімволокно». 1976—1980 рр. — на партійній роботі. З 1980—2005 рр. голова Київської міської ради профспілки працівників хімічної та нафтохімічної галузей промисловості. Депутат Верховної Ради Української РСР (1975—1980), секретар комісії по комунальному і побутовому обслуговуванні, депутат Київської міської Ради (1964—1970), Дніпровської районної ради у місті Києві (1970—1992). Делегат 24 і 27 з'їздів КПРС, 9, 11, 17 з'їзду профспілок України, 21 з'їзду ЛКСМУ, член бюро ЦК комсомолу України, делегат Українського та Всесоюзного злету студентів (1970), учасник Українського (1968) та всесоюзних фестивалів молоді та студентів (1971, 1972). Відмінник хімічної промисловості СРСР (1964). В 1966 р. за видатні заслуги у виконанні завдань семирічного плану по збільшенню випуску хімічної продукції і досягнутих високих показників в роботі присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджена орденом Леніна (1966), орденом Трудового Червоного Прапора (1971), золота медаль «Серп і Молот» (1966), іншими медалями [11; 193, с. 62].

ВОЛОШИН Олексій Федорович (нар. 02.05.1951 р., с. Вороньків) — математик, доктор технічних наук (1990), професор (1993). Закінчив Київський університет (1973), викладає на факультеті кібернетики; від 1992 р. — професор кафедри математичних методів еколого-економічних досліджень. Наукове дослідження: теорія прийняття рішень, методи оптимізації, математична економіка [11; 146, с. 125].

ВОРОНЬКІВСЬКИЙ Іван (справжнє — Коновал Іван Омелянович, нар. у 1875 р., с. Вороньків — 05.10.1925 р.) — поет. У 90-х рр. ХІХ ст. склав екстерном іспити на звання вчителя. Вчителював у Вороньківській школі. Через неблагонадійність ув'язнений, після чого йому заборонили працювати у школі. Від 1901 р. працював державним службовцем, від 1903 р. — в Чернігівській губернській земській управі (відділ меліорації). Згодом — коректор і секретар «Земского сборника Черниговской губернии», де друкував свої статті (К вопросу о сохранении памятников народного творчества», 1902 р. та ін.) Брав участь у діяльності Чернігівської губернської вченої архівної комісії. Друкувався в одеських альманахах «Багаття» (1905) і «Вінок Т. Шевченкові» (1912) Автор поетичних збірок «Зіронька» й «Вірші» (обидві — Чернігів — 1904) п'єси «Без допомоги» (1905). У творчості В. помітний вплив фольклору і творів Т. Шевченка. Жив у Чернігові, де познайомився і підтримував дружні взаємини з М. Коцюбинським, Б. Грінченком та ін. На музично-літературних вечорах у Воронькові свої твори читали молоді поети, серед них — П. Тичина (вірш «О панно Інно...» присвячений доньці письменника, 1915). Твори (переважно ліричні) — на соціально-побутову тематику, про історичне минуле і змагання за волю України. Після падіння УНР повернувся до Воронькова, займався хліборобством, брав участь у громадсько-культурному житті села [11; 113; 161; 192].

ЗЕМЛЯНСЬКИХ Ігор (нар. 09.12.1974 р.) — художник-орнітолог, автор книг «Наші птахи». Найбільша праця — польовий визначник «Птахи фауни України». Ця книга містить більше, ніж 2000 ілюстрацій 430 видів наших птахів. Член українського товариства охорони птахів, «Почесний громадянин Бориспільщини» [193, с. 85].

ІЛЬЧЕНКО Іван Михайлович (нар. 1922 р., с. Вороньків — дата смерті невідома). Учасник Другої світової війни. Нагороджений орденом Слави II і III ступенів [9].

ІСАЙ Анатолій Григорович (нар. у 1937 р., с. Вороньків) — соліст ансамблю пісні і танцю Збройних Сил України, поет, автор багатьох пісень [193, с. 51].

КАРПЕНКО Микола Іванович (нар. 14.08.1925 р., с. Вороньків — 12.06.2007 р.) — український поет, перекладач, автор багатьох поетичних збірок, член Спілки письменників України, лауреат премії ім. М. Ірчана, ім. В. Сосюри. Учасник Другої світової війни. В армії залишався до 1950 р. Працював в Бориспільській газеті «Коллективіст», редактором у видавництвах «Каменярь», «Карпати». Тривалий час очолював Івано-Франківське обласне літоб'єднання, а з 1971 р. — обласну організацію СПУ в Івано-Франківську. До 1990 р. вийшли друком близько 20 збірок віршів поета. Після 1990 р. виходять нові книжки «Двое з листопаду», «Благовіст», «Шапка Мономаха» та ін. [232, с. 116].

КУЛЕНКО Михайло Якович (нар. 05.05.1941 р. с. Вороньків) — член Національної спілки художників України (1941), професор Київського національного університету будівництва та архітектури. Має багато наукових праць, авторських підручників, за якими навчаються в усіх ВНЗ України. Митець дослідив маловивчену галузь живопису — графічний дизайн [11; 193, с. 59].

МАЗУР Сanna Володимирівна (нар. у селі Воронькові 1839 р. — 1964 р., м. Бориспіль) — директор Бориспільської школи № 2, нагороджена двома орденами Леніна у 1939 р. та 1954 р. [1].

МАЗУР (Кацюба) Гanna Володимирівна (нар. у селі Воронькові) — вчитель початкових класів, кавалер ордена Леніна [1].

МАМАЙСУР Борис Сергійович (нар. 15.08.1938 р. — 19.10.2003 р.) — український поет-шестидесятник. Народився в селі Сеньків Куп'янського району на Харківщині. Дитинство і юність пройшли у Воронькові, де він закінчив середню школу, працював вантажником, мулярем. 1958—1962 рр. навчався у Харківському державному бібліотечному інституті. Тут почалося його захоплення поезією. Після закінчення інституту працював за фахом, потім матросом на вантажному теплоході, будівельником. Але з власними віршами йому не щастило. Поширювались вони самвидавом, увійшли до чеської антології молоді української поезії. Під час хрущовської відлиги йому вдалося надрукуватись у колективному збірнику молодих поетів і прозаїків «Цісливої дороги» (1962 р.). У 1963 році вийшла перша збірка поезії «Чи буде шторм?». У 1965 р. опинився в епіцентрі репресій, був запроторений у психіатричну лікарню. До 1985 р. проживав у с. Воронькові. Після багаторічної пе-

перви у 1990 р. видавництво «Сфера» випустило збірку «Другий початок», «Йди і говори» — у 2006 р. [11].

МАМАЙСУР Марія Андріївна (нар. у 1939 р., с. Вороньків) — кандидат економічних наук, викладач Української сільськогосподарської академії [193, с. 45].

ТЕРТИШНИК Софія Михайлівна — доярка радгоспу «Вороньківський», нагороджена орденом Леніна у 1966 р. [1].

ЧЕРПАК Іван Іванович народився у с. Воронькові (дата народження невідома). Син козака, сотник Вороньківської сотні, учасник визвольних змагань за незалежність України. Закінчив Вороньківську церковно-приходську школу. Свідомо став на шлях боротьби за незалежність України. У 1919 р. очолив Вороньківську сотню Переяславського полку. У лютому 1919 р. після нерівного бою з більшовицькими військами на річці Трубіж його сотня зазнала тяжких втрат, але затримала на дві доби більшовиків, які наступали на Київ. Розстріляний більшовиками у 1921 р. Похований у Воронькові [130].

ГІРСЬКА ШКОЛА

ВЕРНА Петро Петрович (нар. 06.01.1876 р., хутір Гора — 03.04.1966 р.) — майстер художнього різьблення на дереві, заслужений майстер народної творчості України. Дитячі роки його пройшли в нестатках і злиднях. Ледве хлопчикові минуло

5 років, як помер батько, надірвавши своє здоров'я в наймах. Незабаром нове лихо спіткало родину — згоріла хата і йому довелося переселитися в землянку. У школі вчитися не довелося. Читати і писати навчився у двоюрідного брата. Десятирічним почав пасти сусідські вівці. Рано освоїв професії пічника і кравця. Працюючи в одній пані, побачив тарілку з портретом Т.Г.Шевченка. 1912 р. вирізав барельєф поета з кореневища берези. Цей твір не зберігся. Того ж року з-під його різця вийшли твори «Кобзар», портрет М.Гоголя, багатоскульптурна фігура «Зустріч Тараса Бульби з синами». За останню роботу було нагороджено похвальною грамотою на Всеросійській промисловій виставці у Києві 1913 р. 1921 р. на замовлення виконкому Броварської селищної ради створив бюст Т.Г.Шевченка, який було встановлено у сквері містечка. 1925 р. вирізав невелику скульптуру «Запорожець запалює люльку». У 20-х роках — статуетку на тему, запозичену з поеми Т.Шевченка «Катерина». В наступні роки продовжує працювати над багатофігурними скульптурами, декоративними блюдами, портретами. Про талановитого різьбяра-самоука писали газети «Беднота», «Пролетарська правда», «Социалистическое земледелие» та ін. Кореспондент газети «Социалистическое земледелие» звернувся до політвідділу Бориспільської МТС допомогти майстру здобути основи художньої освіти. 1934 р. політвідділ звернувся до Народного комісаріату освіти УРСР, і П.П.Верну було прийнято вільним слухачем до Київського художнього Інституту на два роки. Вчився у скульпторів і педагогів М.І.Гельмана та П.М.Ульянова. В ці роки створив скульптуру «Розподіл трудовнів у колгоспі». 1936 р. на Всеукраїнській виставці народного мистецтва в Києві експонувалися нові твори «Сіач», «Жнець», портрет С.М.Кірова на декоративному блюді. За ці твори різьбяра нагороджено дипломом I ступеня, а через два роки прийнято в члени Спілки художників України. 1940 р. на виставці «Тарас Шевченко в народному образотворчому мистецтві» експонував твори «Запорожець запалює люльку», «Просвіта». За ці твори нагороджений дипломом I ступеня і грошовою премією. Під час німецької окупації жив у великій скруті. Після визволення Києва енергійно взявся за роботу, для меморіального будинку-музею Шевченка у Києві вирізав бюст Шевченка, потім скульптурну групу «Прогнали німців», 1947 р. — «Мені тринадцятий минало», 1948 р. — «Перебендя», «Енеїда» за твором І.Котляревського. Твори майстра неодноразово експонувалися на виставках у Москві, Ленінграді, Києві, Харкові, Варшаві та ін. містах. За успіхи в розвитку укр. народного мистецтва 1951 р. нагороджений медаллю «За трудову відзнаку», а 1964 р. отримав звання Заслуженого майстра народної творчості УРСР. «Роботи Верни, — писав бориспільський журналіст В.Івасенко, — глибоко народні, їм притаманний дивний вираз, укр. колорит. Всі його скульптурні групи (а брав він їх із життя), багато навіяні Шевченковими, почасти Гоголевими творами — сівачі, городниці, лісоруби — прості люди праці, наділені індивідуальними рисами, динамічні, переконливі і разом з тим поетичні. Вся ота земна краса немов передана різьбярем по дереву, оживлена руками ніжного майстра» [124].

ГЛИБОЦЬКА ШКОЛА

БОРИСЕНКО Данило Михайлович (нар. 23.12.1921 р., с. Глибоке — дата смерті невідома). Закінчив Глибоцьку школу та продовжив навчання у Бориспільській школі №1. Учасник Другої світової війни, має бойові нагороди. Після демобілізації в 1946 р. вступив на механіко-математичний факультет Київського державного університету імені Т.Г.Шевченка, який успішно закінчив в 1951 р. і був рекомендований до аспірантури. Після закінчення навчання в 1954 р. 29 років працював на кафедрі загальної математики Київського Державного університету імені Тараса Шевченка. Доцент, кандидат математичних наук, автор підручника «Вища математика» для вищих навчальних закладів України [11].

БОРИСЕНКО Микола Іванович (нар. 02.08.1935 р., с. Глибоке — 04.06.1997 р., м. Київ) — державний діяч. Закінчив Київський університет (1957 р.). Працював економістом Івано-Франківського обласного статистичного управління (1957—1958), інструктором Республіканського комітету профспілки робітників і службовців сільського господарства і заготівель (1958—1963), у компартійних органах з 1963 р. по 1968 р. Від 1968 р. — у Держплані УРСР. 1975 р. — 1987 р. — заступник завідувача відділу планових фінансових органів, завідувач економічного відділу ЦК КППУ. Від 1987 р. — 1-й заступник голови, згодом голова Держкомстату УРСР. 1991 р. — 1996 р. — Міністр статистики України. Був одним з авторів Закону «Про державну статистику» [2, с. 299; 11].

КАРПЕНКО Єгор Іванович — бригадир радгоспу «Глибоцький», нагороджений орденом Леніна (1966 р.) [1].

НЕДОЖДІЙ Юхим Павлович — директор радгоспу «Глибоцький», нагороджений орденом Леніна (1971 р.) [1].

НЕСТЕРЕНКО Іван Петрович — механізатор радгоспу «Глибоцький», нагороджений орденом Леніна (1973 р.) [1].

ГНІДИНСЬКА ШКОЛА

БІДНЕНКО Ганна Федотівна (нар. 1903 р., с. Гнідин — дата смерті невідома). Працювала в колгоспі імені Леніна (Проців, Ревне) ланковою, вирощувала картоплю. Нагороджена орденом Леніна. У 1939 році брала участь у Всесоюзній виставці сільського господарства в Москві і відзначена срібною медаллю. В роки війни Ганна Федотівна Бідненко працювала телятницею в одному з колгоспів Краснокутського району Саратовської області. У 1944 р. повернулася додому, а в 1947 р. виростила по 590 центнерів картоплі на кожному гектарі. Такі рекордні врожаї залишалися неперевершеними. Була депутатом Верховної Ради УРСР чотири скликання (1938, 1947, 1951, 1955 роках) [129].

БОСИЙ Микола Федотович (нар. 05.10.1942 р., с. Гнідин) — учасник ліквідації Чорнобильської трагедії, командир спеціалізованого батальйону, якому вдалося заглушити четвертий реактор та прокласти під нього трубопровід для подачі рідкого азоту, чим була відвернута небезпека термоядерного вибуху. Військове звання — полковник. Нагороджений орденами «За мужність III ступеню», «За заслуги», відзнакою МНС «Запобігти, врятувати, допомогти» та 17 медалями [119].

БОСИЙ Михайло Кузьмович (нар. 1928 р., с. Гнідин — 2001 р., с. Гнідин) — освіта неповна середня, закінчив гнідинську семирічну школу, працював робітником на Київському заводі «Арсенал», раціоналізатор-винахідник. Нагороджений орденом Леніна, орденом «Трудового Червоного Прапора» та орденом «Жовтневої революції».

ГАЛАТЕНКО Василь Іванович (нар. 04.06.1952 р., с. Гнідин) — працював директором Гнідинської та Ревнівської середніх шкіл, співавтор навчального посібника «Оповідки про Київський край», через декілька років після виходу на пенсію в 2008 р. отримав звання «Заслужений вчитель України».

ГАЛАТЕНКО Іван Хомович (18.10.1921 р., Гнідин — 2003 р., Бориспіль) — закінчив Київську сільськогосподарську академію за спеціальністю агроном та Вищу партійну школу. Працював Головою Вишеньківського колгоспу ім. Тараса Шевченка, Другим секретарем Бориспільського райкому партії, Головою Бориспільського райвиконкому, директором Бориспільського радгоспу «Промінь». Учасник Другої світової війни. Нагороджений орденом Червоної Зірки, орденом Вітчизняної Війни, орденом Трудового Червоного Прапора та багатьма бойовими медалями.

КАРМАЗА (Стрілько) Олександра Олександрівна (нар. 08.11.1972 р., с. Гнідин) — працювала 6 років вчителькою початкових класів Гнідинської середньої школи. Доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри. Освіта вища. Закінчила: Київське педагогічне училище № 3, спеціальність — вчитель початкових класів; Київський національний університет імені Тараса Шевченка, юридичний факультет, спеціальність «Правознавство». Кандидат юридичних наук зі спеціальності 12.00.03 — цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право (спеціалізована вчена рада Д 26.001.10 Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2006 р.)). Тема дисертаційної роботи: «Спадкування у міжнародному приватному праві». Доктор юридичних наук зі спеціальності 12.00.03 — цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право (спеціалізована вчена рада Д 26.001.10 Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2014 р.)). Тема дисертаційної роботи: «Концепції охорони та захисту житлових прав у цивілістичному процесі». Член спеціалізованих вчених рад з правом прийняття до захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) юридичних наук Інституту законодавства Верховної Ради України та Інституту держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України. Автор, співавтор близько 200 наукових праць, опублікованих в Україні і за кордоном, з проблем приватного права, а саме: цивільного права та процесу, житлового права, сімейного права, нотаріального та виконавчого процесів, міжнародного приватного права, міжнародного цивільного процесу, міжнародного нотаріального процесу, міжнародного виконавчого процесу. Працює в Головному юридичному управлінні Апарату Верховної Ради України. Викладає в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Українському державному університеті фінансів та міжнародної торгівлі [16].

КОВАЛЬ Михайло Климович (дата народження та смерті невідома, с. Гнідин) — кандидат історичних наук. Будучи незрячим з семи років, закінчив Гнідинську школу, інститут, став викладачем історії у вищих навчальних закладах та науковцем в Інституті історії АН УРСР [119].

КОШАРНИЙ Федор Петрович (1919 р., с. Гнідин — 1997 р., с. Гнідин), учасник Другої світової війни, багаторічний голова Гнідинського колгоспу та Гнідинської сільської ради. Нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеню та медаллю «За відвагу».

КРАВЧЕНКО Іван Хотович (нар. 05.07.1921 р., с. Гнідин — 01.05.1945 р. м. Берлін) — Герой Радянського Союзу. Закінчив Гнідинську семирічну школу, в Червоній армії з 1940 р., з червня 1941 р. — на фронті. Командир танкового взводу 44-ої танкової бригади (11-ий гв. танковий корпус, 1-а гв. танкова армія, 1-ий Білоруський фронт). Нагороджений орденом Леніна, медаллю «Золота зірка» та 09.05.1945 р. орденом Вітчизняної війни II ступеня посмертно. Загинув 1 травня 1945 р. під час штурму Берліна. Похований у братській могилі на берлінському кладовищі [123].

КУДЬКО Микола Каленикович (нар. 16.04.1922 р., с. Гнідин — 11.01.1990 р., м. Москва) — учасник Другої світової війни. Військовий інженер, працював у славетному конструкторському бюро Сергія Корольова, беручи безпосередню участь у створенні космічних літальних апаратів, за що був удостоєний Державної премії СРСР. Мав військове звання полковника. Зробив значний внесок у створення твердопаливних ракет. Автор чотирьох друкованих праць і чотирьох авторських свідоцтв на винаходи. Нагороджений орденами Вітчизняної війни II ст. (1985 р.), Червоної Зірки (1955 р.), «За службу Батьківщині в Збройних Силах СРСР» III ст. (1975 р.) та медалями [119; 139].

ЛАДОНЯ Іван Олексійович (нар. у 1927 р., с. Гнідин — 1996 р., с. Гнідин) — кандидат філологічних наук. Працював заступником директора Київського технікуму радіотехніки. Автор підручника «Українська мова: Навчальний посібник для вузів I—II рівнів акредитації» [16].

МАРИНЧЕНКО Анатолій Самійлович (нар. 16.06.1942 р. — 27.07.2012 р.) — народний артист України, народився в Гнідині у багатодітній сім'ї. Закінчив Гнідинську школу, Суворовське училище та Московську консерваторію. Майстерно грав на флейті. Працював у провідних симфонічних оркестрах України. Впродовж декількох десятиліть був засновником та незмінним керівником гнідинського духового оркестру [16].

ОНИЩЕНКО Василь Іванович (16.01.1948 р., с. Гнідин). Освіта вища, закінчив Вищу школу МВС СРСР, правознавець, підполковник міліції, нагороджений сімома медалями СРСР та України.

ОНИЩЕНКО Дмитро Іванович (нар. у 1890 р., с. Гнідин — дата смерті невідома) — солдат Царської армії, повний кавалер Георгієвського хреста [9].

ОНИЩЕНКО Микола Іванович (13.03.1950 р., с. Гнідин — 24.12.2004 р.) освіта вища, закінчив Національний аграрний університет, вчений агроном, голова с. Гнідин протягом 23 років.

ОНИЩЕНКО НЕЛЯ Григорівна (нар. 27.08.1985 р., с. Гнідин) — закінчила Гнідинську загальноосвітню школу. В 2008 р. закінчила НПУ ім. М.П. Драгоманова за спеціальністю «Історія», а в 2014 р. — Інститут інтелектуальної власності

Національного університету «Одеська юридична академія», факультет — консолідована інформація. З дев'ятого класу активно займалась спортом. У 2003 р. виграла Кубок України з боксу (2003—2005 рр. — чемпіонка України). В 2005 р. стала переможницею матчевої зустрічі Польща—Україна, володарка кубка «за крашій бій». У травні 2005 р. на Чемпіонаті Європи в Норвегії зайняла третє місце, а в серпні 2005 р. друге місце на міжнародному турнірі в Будапешті. Майстер спорту України міжнародного класу [16].

САЛИВОН Іван Андрійович (нар. у 1923 р., с. Гнідин) — закінчив 7 класів Гнідинської школи. Учасник Другої світової війни з червня 1941 р. по травень 1945 р. Нагороджений 13.02.1944 р. орденом «Вітчизняної війни I ступеню», 17.04.1944 р. орденом «Червоної Зірки», 09.04.1945 р. орденом «Червоного Прапора» та у 18.07.1945 р. орденом «Олександра Невського», після закінчення війни служив у Збройних силах СРСР, військове звання — полковник [16].

СЕРЕДА Григорій Михайлович (02.04.1935 р., с. Гнідин — 17.10.2012 р., с. Гнідин) — закінчив Харківський юридичний інститут, правознавець, старший радник юстиції, працював начальником відділу по нагляду за дотриманням законодавства Генеральної прокуратури УРСР, заступником прокурора м. Києва, головою арбітражного суду м. Києва.

СТРІЛКО (Тютюн) Валентина Василівна (нар. 27.11.1951 р., с. Гнідин) — закінчила Гнідинську восьмирічну та Вишенську середню школу. Кандидат педагогічних наук, закінчила у 1976 році Київський національний університет імені Тараса Шевченка. За фахом — філолог, викладач української мови та літератури. Працювала вчителем української мови та літератури, заступником директора, директором Гнідинської середньої школи, заступником голови Київської обласної державної адміністрації, радником Керівника Апарату Верховної Ради України та була помічником Голови Верховної Ради України. Має близько ста наукових публікацій про проблеми освіти в Україні, співавтор підручників з етики для початкових класів «Андрійкова книжка». Ініціатор виходу перших підручників з новим змістом освіти для початкових класів: букваря «Материнка», «Читанки» (1992 р.), автор шеститомника «На перехрестях тисячоліть. Село Вишеньки. Нариси з історії, культури та побуту», двохтомника «Світло. Нариси з історії освіти Бориспільщини», книги «Янголи України» та інших історичних досліджень. Досвід Гнідинської школи, де вона довгий час працювала директором, згадується в новітній історії освіти України, зокрема, в монографіях і наукових працях. Концепція розвитку національної освіти, розроблена її педагогічним колективом та апробована в Гнідинській школі, була одною із складових при розробці нових шкільних навчальних програм в незалежній Україні. Під її керівництвом у с. Гнідин за індивідуальним проектом було збудоване нове приміщення Гнідинської середньої школи, а досвід роботи педагогічного колективу цього закладу став надбанням не тільки всієї України, але й українських шкіл Канади, США, Австралії, Німеччини, Англії, Франції, Угорщини та інших країн світу. За ініціативи та безпосередньої участі встановлені пам'ятники Павлу

Чубинському та Володимиру Мономаху в Борисполі, Івану Мазепі в селі Мазепинці Білоцерківського району Київської області, Ярославу Мудрому — в Києві. За активну громадську роботу удостоєна премії Ліги українських меценатів імені Євгена Чикаленка, імені Дмитра Нитченка, а також Міжнародної премії «Тріумф», нагороджена орденом Христа Спасителя Української православної церкви (Київський патріархат). Протягом двадцяти п'яти років — керівник Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого та Всеукраїнської громадської організації «Конгрес співпраці захисту українських земель» [16].

ШЕВЧЕНКО Лазар Васильович (6.XI.1879 р., с. Гнідин — 7.IV.1937 р.) — український актор, працював у театрі «Руської бесіди» у Львові (1907—1914 р.) згодом у Державному народному театрі імені Івана Франка (1918 р.), у робітничих театрах Донбасу, від 1934 року — режисер Всеукраїнського радіомовлення в Києві. До роботи у Львові працював у трупі П.В. Прохоровича на Кубані. Отруєний під час арешту.

ШЕВЧЕНКО Йона Васильович (нар. 14 (26) квітня 1887 р., с. Гнідин — 1937 р.) — український актор, театрознавець. Закінчив 1917 р. Київську музично-драматичну школу імені М.В. Лисенка. Один із засновників драматичної студії (1916 р.), з якої утворився Молодий театр (Київ). Ролі: Пастух («Цар Едіт» Софокла), Долмазій («Йола» Журавського). В 30—40 рр. ХХ ст. керував на Донбасі театром робітничої молоді, друкувався у періодиці, висвітлюючи тогочасні театральні процеси. Книги: «Сучасний український театр», «Українська драматургія» (обидві — 1929 р.). Репресований та розстріляний в 1937 році [11].

ЯРЕМЕНКО Володимир Пилипович (нар. 16.08.1923 р. с. Гнідин — 01.06.1997 р., с. Гнідин). В 1938 р. закінчив Гнідинську семирічну школу, потім закінчив Катюжанське училище механізаторів. Учасник Другої світової війни з 1941 по 1945 рр. Рядовий, молодший сержант, командир кулеметного розрахунку, гвардії сержант. Нагороджений орденом «Слави II ступеня», орденом «Слави III ступеня». Медалями: «За освобождение Варшави», «За взятие Берлина», «За победу над Германией в Великой Отечественной войне в 1941—1945 гг.». Отримав подяки від Верховного головнокомандувача Й.Сталіна. «За отличные боевые действия при прорыве обороны немцев прикрывающие подступы к Берлину». «За отличные боевые действия при прорыве обороны немцев на дням берегу р. Вислы». «За отличные боевые действия в боях за овладение г. Пянезим». «За отличные боевые действия в боях при вторжении в пределы Брандербургской провинции». «За отличные боевые действия при прорыве обороны немцев и овладении г. Франкфуртом на Одере». «За отличные боевые действия в боях за г. Берлин». Демобілізувався в 1947 р. Працював в колгоспі до 1958 р., потім на Київському заводі «Арсенал» [9; 11].

ГОЛОВУРІВСЬКА ШКОЛА

БАРИШПОЛЕЦЬ (Лобода) Марина Костянтинівна (нар. 11.03.1981 р., с. Головурів). Протягом 1987–1998 рр. навчалася в Головурівській середній школі, яку закінчила із золотою медаллю. 1998–2003 рр. — студентка історичного факультету Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, отримала червоний диплом за спеціальністю магістр історії, викладач історії, вчитель українознавства. 2003–2006 рр. — аспірантка, 2006–2007 рр. — молодший науковий співробітник, з 2007 р. — науковий співробітник — відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України. 2007 р. захистила кандидатську дисертацію «Використання трудових ресурсів у відбудові важкої промисловості України (1943–1950 рр.)». Кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України, дослідниця питань історії України періоду Другої світової війни та відбудованого періоду, проблем соціальної історії України 40-х рр. ХХ ст. Друкується за прізвищем Лобода [11].

КУЛИК Світлана Євгенівна (нар. 14.07.1963 р. — 08.08.2007 р.) — поетеса. З 1967 р. проживала з батьками в селі Головурів. У 1978 р. закінчила 8 клас Головурівської школи. У 1980 р. закінчила Вороньківську середню школу із золотою медаллю, в 1985 р. — з відзнакою Київський інститут інженерів цивільної авіації (фа-

культет аеропортів), успішно здобула другу вищу освіту по спеціальності економіста. Після закінчення інституту працювала інженером в «Аеропроекті», потім в центрі ринкових реформ Ланового В.Т., методистом в учбовому центрі, останнім часом — економістом в «АльфаНафті» (начальник відділу). У 2001 р. вийшла сувенірна касета «Взлётная полоса», на якій 8 пісень написані на слова Світлани Кулик, а саме: «Аеропорт Бориспіль», «Гріх», «Взлётная полоса», «Любовь нельзя убить», «Благословляю», «Только любовь», «Признание», «Возвращение». 18 вересня 2008 року пісню «Гімн Борисполю», до якої написав музику М.В. Халамай, було затверджено гімном Борисполя. М.В. Халамай, якого називають пропагандистом української пісні, написав 8 пісень на слова С. Кулик: «Мое село», «Накувала нам зозуля», «Зелені покоси», «Україні очі» та інші. На слова Світлани Євгенівни створено 18 пісень М.В. Халамаєм, Мартиноювою, І.В. Ігнатенком, І.В. Рябчуком. 8 серпня 2007 р. трагічно загинула [11].

СМОЛЬНИЦЬКА Мирослава Костянтинівна (нар. 10.06.1978 р., с. Кийлів) — закінчила Головурівську середню школу із золотою медаллю та історичний факультет Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова з червоним дипломом. Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу історії України другої половини ХХ ст. Інституту історії України НАН України, дослідниця питань історії культури України другої половини ХІХ–ХХ ст., проблем соціальної історії України другої половини ХХ ст. 2000–2003 рр. — аспірантка, 2003–04 рр. — молодший науковий співробітник, з 2004 р. — науковий співробітник, з 2009 р. — старший науковий співробітник відділу історії України другої половини ХХ ст. Інституту історії України НАН України, вчений секретар відділу. 2004 р. захистила кандидатську дисертацію «Колегія Павла Галагана в національно-культурному житті України (1871–1920 рр.)» (науковий керівник — членкореспондент НАН України В.М. Даниленко). З 2004 р. досліджує соціальну історію України другої половини ХХ ст., і в рамках науково-дослідних планових тем відділу вивчає гендерні взаємовідносини українському суспільстві та різноманітні питання історії України періоду другої половини 1980-х — початку 1990 рр. [11].

ДУДАРКІВСЬКА ШКОЛА

БУХАЛ Михайло Васильович — керуючий відділом радгоспу «Дударківський», нагороджений орденом Леніна (1971 р.) [1].

КАЛЕНЧЕНКО Ганна Іванівна (нар. 1924 р. — 01.06.1994 р.) — народна художниця [10].

КАЛИТА Анатолій Микитович (нар. 25.08.1941 р., с. Дударків — 20.08.1980 р., с. Дударків) — кандидат технічних наук. В 1948—1958 рр. навчався у середній школі, потім у Харківському військовому авіаційному училищі зв'язку. В 1964 р. — слухач Військово-повітряної академії. 1971 р. — ад'юнкт ВПА ім. Гагаріна. Захистив кандидатську дисертацію. Працював викладачем академії. 1971—1980 рр. — начальник кафедри Київського вищого військового авіаційного училища.

КРУК Любов Миколіївна (нар. 1956 р.) — заслужений працівник сільського господарства України, оператор машинного доїння радгоспу «Дударківський» [10].

ОХРИМЕНКО Григорій Михайлович — кандидат технічних наук, науковий співробітник Відділу міцності крихких металів Національної академії наук України [10].

ПРИХОДЬКО Іван Васильович (нар. 1939 р., с. Дударків) — майстер народної творчості України, лауреат премій ім. Павла Чубинського, Катерини Білокур, Петра Верни. Член Національної спілки майстрів народного мистецтва України [10].

ПРУДКИЙ Микола Петрович (нар. 20.05.1922 р. с. Дударків, — 16.07.1943 р.) — танкіст, Герой Радянського Союзу. Народився у селянській родині.

Закінчив два курси технікуму. В Червоній армії з 1941 р. У 1942 р. закінчив танкове училище. У діючій армії з лютого 1943 р. Командир взводу розвідки 89 танкової бригади (1-й танковий корпус, 11 гв. Армія, Західний фронт), лейтенант. Відзначився на Курській дузі в бою 17.07.1943 р. біля с. Красниково Волховського р-ну. Був тяжко поранений, але не залишив танка до повної передачі розвідданих. Помер від ран. Звання Героя Радянського Союзу присвоєно 4.06.1944 р. посмертно. Похоронений в с. Красниково у братській могилі. На місці бою встановлений обеліск, його ім'ям названі вулиці в Борисполі і Дударкові [123].

ІВАНКІВСЬКА ШКОЛА

ЗІНЧЕНКО Петро Федорович народився 20 червня 1953 року в с. Іванків. Після закінчення сільської десятирічки, працював на птахофабриці, потім служив у війську. Після відбуття строкової служби навчався у Київському культосвітньому училищі. Шістнадцять років працював директором сільського будинку культури, дванадцять років — сільським головою. Він — депутат районної ради двох скликань. За професією — учитель історії, за покликанням — краєзнавець, засновник одного з найкращих в Україні народного музею, його багаторічний директор на громадських засадах [11].

КАСЯНЕНКО Євген, Григорій, Андрій та Іван — були першими в Україні та й тодішній Російській імперії винахідниками літаків, або літальних апаратів, як раніше їх називали, а видатний російський пілот Петро Миколайович Нестеров був близьким другом і порадиником братів та першим випробувачем їхніх літаків.

Брати Касяненки народилися в кінці XIX ст. в сім'ї дворянина Івана Касяненка в селі Іванків. З юних літ брати захоплювалися повітроплаванням, жадібно черпаючи відомості про перші польоти німця Лілієнталя, американців братів Райт, французів Вуазена, Фармана, Блеріо та інших. Свою мрію брати Касяненки здійснили тільки в 1910 р. будучи студентами Київського політехнічного інституту. Власним коштом і самотужки почали будувати апарат-біплан, який було випробувано на військовому плацу в м. Черкаси Київської губернії. Збудований біплан був одним з перших в Україні і Російській імперії літаків із штовхаючою установкою двигуна «Анзани» потужністю в 15 к.с. Брати Касяненки були членами Київського товариства повітроплавання, організованого 29 жовтня 1909 року з ініціативи аматора авіації професора Даленса. За п'ять років існування, в товаристві було створено понад 30 літальних апаратів. Тут плідно працювали майбутні видатні авіаконструктори Адлер Д.П., Григорович О.Д., брати Касяненки, О.С.Кудашов, І.Сікорський, П.М.Нестеров та інші. За період 1910–1921 рр. братами Євгенієм, Григорієм, Андрієм та Іваном було збудовано шість літаків власної конструкції.

КАСЯНЕНКО Андрій Іванович (нар. 1886 р., с. Іванків — 1946 р.) — український науковець, авіаконструктор. Викладач Київського Політехнічного Інституту [73]. У 20-х роках очолював правління товариства авіації та повітроплавання України та Криму, потім президію «ТСОАВІАХІМу» України, був редактором журналу «Аерохім» та «Повітряний флот».

КАСЯНЕНКО Григорій Іванович (нар. 1891 р., с. Іванків — 1937 р.) — авіатор-конструктор УРСР. Був депутатом Української Центральної Ради і член Крайового Комітету по охороні революції. Репресований в 30-ті роки ХХ ст.

КАСЯНЕНКО Іван Іванович (нар. 1887 р., с. Іванків — 1942 р.) — український радянський державний діяч. Київський авіаконструктор, заступник ректора Київського політехнічного інституту, перший ректор Київського сільськогосподарського інституту. Перший керівник першої української авіакомпанії «Укрповітрошлях». Перший керівник української метеорологічної служби [141]. 1927 року був головою правління «УКРПОВІТРОШЛЯХ», при ньому велися переговори про перші в Україні міжнародні авіалінії Харків—Баку—Пехлеви (Іран). Репресований в 1937 р.

КАСЯНЕНКО Євген Іванович (нар. 1889 р., с. Іванків — 1937 р.) — був найталановитішим із братів. З його творчими думками і порадами рахувалися авіаконструктори України, з якими був особисто знайомий і дружив, листувався з батьком авіації М.Е. Жуковським. В 1914 р. разом з І.Сікорським на Черкаській землі здійснював показові польоти. Будучи українським соціал-демократом, входив до складу Центральної Ради. Згодом редагував губернську газету «Більшовик». У 1925 р. уряд України посилає його повпредом до Німеччини, потім він стає редактором газети «Вісті Вуцвк». Репресований в 1935 році [12].

ЛОМАШЕВСЬКИЙ Федот Іванович — член «Союзу хліборобів», активний борець з радянською владою, 1875 року народження, с. Іванків, українець, малописьменний, селянин-одноосібник. Київським окружним судом 13 грудня 1929 року засуджений до розстрілу. Вирок виконано 13 грудня 1929 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1993 році.

ОНИШКО Микола Васильович (нар. 23.10.1937 р., с. Іванків). В 1957 р. закінчив Київське медичне училище № 1, у 1966 році — Київський медичний інститут імені академіка О.О.Богомольця. Працював на посадах усіх рівнів управління: районний, обласний, в апараті Міністерства охорони здоров'я України. З 1975 р. завідувач епідеміологічного відділу, а з 1977 р. — головний лікар санітарноепідеміологічної станції Четвертого Головного управління при МОЗ України (нині державне управління справами Президента України). Має дві вищі кваліфікаційні категорії з організації та управління охороною здоров'я та епідеміологією. За особистий внесок у розвиток охорони здоров'я Онішку Миколі Васильовичу присвоєно почесне звання «Заслужений лікар України», нагороджений Почесними грамотами Верховної Ради України та МОЗ України. Автор 30 наукових праць [11].

ПІЛЬБЯЙ Петро Панасович — член «Союзу хліборобів», активний борець з радянською владою, 1902 року народження, с. Іванків, українець, освіта початкова, селянин-одноосібник. Київським окружним судом 13 грудня 1929 року засуджений до розстрілу. Вирок виконано 13 грудня 1929 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1993 році.

СВИРИД Володимир Андрійович (нар. 17.03.1956 р., с. Іванків — жовтень 2010 р.). В 1978 р. закінчив Київський політехнічний інститут. Після закінчення працював в інституті в лабораторії по вивченню примінення скловолкна в радіотехніці. Свої наукові статті публікував в наукових журналах України і за кордоном. З 1997 р. працював викладачем в Мексиканському університеті по своїй спеціальності. У 2001 р. захистив дисертацію і отримав звання доктора технічних наук [11].

СВИРИД Григорій Михайлович (нар. 12.06.1931 р., с. Іванків). В 1949 р. закінчив Київську фельдшерсько-акушерську школу за спеціальністю фельдшер. В 1958 р. — Харківський медичний інститут, військовий факультет по спеціальності військовий лікар. Після закінчення інституту служив у різних військових частинах. У 1965 р. закінчив навчання в клінічній ординатурі при кафедрі інфекційних захворювань. В 1967 р. захистив кандидатську дисертацію на тему: «Терапевтична ефективність лідази при зтяжних формах вірусного гепатиту». Працював за кордоном в Алжирі (1972–1974 рр.) і (1983–1985 рр.) зав. відділенням госпітала і викладачем Оранського університету [11].

ТИШКО Олександр Григорович (нар. 06.05.1932 р., с. Іванків — 19.05.2001 р.). В 1950 році закінчив Київську фельдшерсько-акушерську школу за спеціальності фельдшер. Після її закінчення відразу вступив до Київського медичного

інституту ім. О.О.Богомольця. З 1958 до 1961 р. навчався в аспірантурі на кафедрі мікробіології, захистив кандидатську дисертацію і почав працювати асистентом, а згодом доцентом. З 1970 р. працював в республіці Замбія у складі місії Всесвітньої організації охорони здоров'я і до 1973 р. займав посаду завідувача кафедри мікробіології та епідеміології Замбійського університету в м. Лусака. З 1973 р. Тишко О.Г. продовжив викладацьку роботу у Національному медичному університеті. Протягом 8 років був деканом з навчання іноземних студентів. В 1988 р. захистив докторську дисертацію і з 1989 р. до останніх днів працював на посаді професора кафедри мікробіології, вірусології та імунології НМУ. Опублікував більше 100 наукових робіт, серед яких монографії, навчальні посібники, наукові статті. Був обраний академіком Академії наук вищої школи [11].

ШВЕЦЬ Василь Степанович (нар. 17.01.1918 р., с. Іванків — 21.02.1993 р., Київ) — поет. Закінчив Іванківську сільську школу, Київський педінститут (1941). Учасник Другої світової війни. У 1945 вийшла його перша збірка «Добрий ранок, Україно». З-під його пера вийшли книжки «Лірика», «Світанки», «Схід сонця», «Вірні друзі», «Гірські потоки», «Зелена рута», «Багнет у землю», «Кроки і роки», «Прилітайте гулі», «Мелень», «Живе намисто», «Віднайдений зошит», «Гостинці», «Вибрані твори» у двох томах, «Сподівання», «Листи в окопи» (повість у новелах). Лауреат премій імені В.Сосюри (1982) і П.Тичини «Чуття єдиної родини». Член Спілки письменників України з 1944 р. [11].

ШВЕЦЬ Григорій Іванович (нар. 27.11.1898 р., с. Іванків — дата смерті невідома) — український гідролог. Навчався у церковнопарафіяльній школі, працював учителем. Закінчив Київський гідромеліоративний інститут. Брав активну участь у відродженні водного господарства України. Його наукові дослідження і розрахунки використовували під час проектування і будівництва перших гідроелектростанцій на Дніпрі, автомобільних і залізничних мостів. Першим з вчених-гідрологів дослідив історичні рівні Дніпра, уклав гідрологічний довідник з найдавніших часів до 1930 року. Знання слов'янської мови допомогли його розшифрувати тексти багатотомного повного зібрання Руських літописів, визначив закономірності коливання рівня води у Дніпрі і річках, що живлять водну артерію, починаючи з X ст. і до наших днів. У роки війни працював у Куйбишеві та Оренбурзі, забезпечував військову штаби інформацією про швидкість води, глибину рік, кількість води, льодові явища і т.п. 1944 р. переїхав у Київ, проводив роботи по відновленню гідрометеорологічної мережі. Після війни захистив кандидатську дисертацію, видав наукові праці «Стік Дніпра нижче Києва», (1957), «Каталог річок України» (у співавторстві) (1962), «Водність Дніпра» (1960), «Гідрологічні розрахунки для річок України» (у співавторстві), «Характеристика водних річок України» (1964), «Голубі перли Дніпра» (1978), «Водогосподарський часопис» був виданий у Чехословаччині. Вніс вагомий вклад у розвиток гідрологічної науки України [11].

ШЕПЕЛЬ Павло Іванович (нар. у 1920 р., с. Іванків — дата смерті невідома). Учасник Другої світової війни. Нагороджений орденами Слави II і III ступенів [9].

КІРОВСЬКА ШКОЛА

ДМИТРЕНКО Руслан Григорович (нар. 22.03.1986 р., с. Кірове) — український спортсмен-легкоатлет. Двохразовий переможець Кубка Світу. Навчався в Кіровській загальноосвітній школі (1993–2001 рр.). Професійно спортивною ходою почав займатись з 2003 року. З 2008 р. жив і виступав за Донецьк. На Чемпіонаті світу—2011 в спортивній ходьбі на 20 кілометрів зайняв 7 місце. Представляв Україну на Літніх Олімпійських іграх 2012 року. На літній Універсіаді 2013 р. у Казані завоював дві срібні нагороди. Нагороджений Орденом Данила Галицького (25 липня 2013 р.) [11].

СКАКУН Наталія Анатоліївна (нар. 03.08.1981 р. в Алтайському краї (Росія). У 4-річному віці разом з батьками переїхала в Україну до с. Лебедин. Навчалась в Кіровській середній школі. Закінчила Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка, факультет фізичного виховання (2004 р.), МАУП Інститут менеджменту і бізнесу (2007 р.). Українська важкоатлетка, єдина олімпійська чемпіонка України з важкої атлетики 2004 року, рекордсменка світу. Здобула золоту олімпійську медаль і звання олімпійського чемпіона на Літніх Олімпійських іграх 2004 р. в Афінах у ваговій категорії до 63 кг із сумою 242,5 кг. У поштовху вона підняла 135 кг, встановивши новий олімпійський рекорд. Їй також належить світовий рекорд 138 кг, який вона встановила на чемпіонаті світу з важкої атлетики 2003 р. (Ванкувер). Чемпіонка Європи 2002 р. (Анталія). За досягнення значних спортивних результатів на XXVIII літніх Олімпійських іграх в Афінах, піднесення міжнародного авторитету України нагороджена орденом «За заслуги» II ступеня (18 вересня 2004 р.) [11].

ЛЕБЕДИНСЬКА ШКОЛА

ВАЩЕНКО Самуїл Васильович (нар. у 1888 р., с. Лебедин — дата смерті невідома). Солдат Царської армії. Повний кавалер Георгієвського хреста [9].

КУЩ Василь Миколайович (нар. у 1941 р., с. Лебедин) — художник, член Національної спілки художників України з 1989 р. У 1971 р. закінчив Український поліграфічний інститут ім. І. Федорова. Працював у видавництві «Радянська школа», в журналі «Барвінок». У доробку художника живописні та графічні твори, ілюстрації до книг. Його роботи знаходяться в Міністерстві культури України, у Музеї історії м. Києва, приватних колекціях та державних установах України. Багато творів придбано шанувальниками мистецтва за кордон. В.М. Кущ — учасник багатьох виставок, що відбувалися у м. Києві, містах України, за кордоном. Персональні та групові виставки: 1992 р. — м. Нюрнберг (Німеччина), 1993 р. — м. Київ (клуб СБУ), 1997 р. — м. Київ (Музей історії Києва), 2000 р. — м. Переяслав-Хмельницький [232, с. 115].

ЧОРНИЙ Сергій Данилович (нар. у 1874 р., с. Лебедин — 1956 р.) — український астроном. Наукові дослідження присвятив теорії астрономії і небесній механіці, розробці методу виявлення орбіт комет і планет. Професор Київського, Варшавського і Донського університетів. У Варшаві і Києві провів ряд спостережень великих планет, комет, яскравих астероїдів, покриттів зірок Місяцем тощо. Написав перший підручник з астрономії українською мовою [132].

ЛЮБАРЕЦЬКА ШКОЛА

АНУФРІЄВА Ольга Сергіївна (нар. 06.11.1925 р., с. Любарці) — освіта середньо-технічна. З 1947—1950 рр. навчалася в Київській профшколі взуттєвників, з 1950—1985 рр. — закрійниця, 1974—1979 рр. — майстер дільниці, 1979—1983 рр. — заступник начальника цеху, 1983—1985 рр. — контролер шостої Київської взуттєвої фабрики. Депутат Верховної Ради УРСР 6—8 скликань (1963—1975), депутат Київської міської Ради (1975—1985). Делегат 14, 15, 16 з'їздів профспілок СРСР. В 1966 р. за успішне виконання семирічного плану по випуску високоякісної продукції присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі «Серп і молот». Нагороджена орденом Жовтневої революції (1971) [11].

ВОЛОШИН Петро Власович (нар. 13.01.1928 р., с. Любарці) — лікар-невропатолог, доктор медичних наук (1973). Заслужений діяч науки і техніки УРСР (1986). Закінчив заочно Харківський політехнічний інститут (1951), лікувальний факультет Харківського державного медичного інституту (1959). Від 1973 — завідувач кафедри нервових хвороб Чернівецького медичного університету, від 1974 — проректор з наукової роботи. У 1977 р. очолив Інститут неврології, психіатрії та наркології АМН України (Харків); одночасно від 1979 р. — завідувач кафедрою неврології і нейрохірургії Харківської медичної академії післядипломної освіти. Голова науково—практичного товариства неврологів, психіатрів і наркологів України (від 1984); головний редактор «Українського вісника психоневрології» (від 1993). Основні напрями наукових досліджень: церебральна судинна патологія, невропатологія черепно — мозкової травми, опікової хвороби, іонізуючого випромінювання, психічні захворювання, алкоголізм, наркоманія. Петро Власович є автором 500 наукових праць, у т. ч. 12 монографій, 18 винаходів і патентів, навчальних посібників. Засновник великої наукової школи психоневрологів, успішно готує національні кадри вищої кваліфікації. Нагороджений відзнакою Президента України — орденом «За заслуги» III ступеня, орденом «Дружби народів», орденом «Морський хрест», відзнакою МВС України «За сприяння органам внутрішніх справ України», 6 медалями, ім'я Петра Власовича Волошина занесене до Алеї Трудової Слави України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1993) [11; 29, с. 125; 138].

ГАРАГАТИЙ Олександр Іванович (нар. у 1921 р., с. Любарці — дата смерті невідома). Учасник Другої світової війни. Нагороджений орденами Слави II і III ступенів [9].

ГОПКАЛО Олена Антонівна (нар. 14.09.1922 р., с. Любарці). Відома на всю Україну ланкова, яка першою кинула клич про відродження стаханівського руху в сільському господарстві у післявоєнні роки. У 1946—1950 рр. — депутат Верховної Ради СРСР. Працювала агрономом у господарствах Бориспільського району, диспетчером, головою Любарецької сільради [130].

ГОПКАЛО Петро Іванович (нар. 1903 р., с. Любарці). Проживав у с. Любарці, учитель початкової школи. Військовим Трибуналом військ НКВС Київської області 14 травня 1944 р. засуджений до 10 років позбавлення волі. Реабілітований у 1990 р.

ГОПКАЛО Петро Федорович (нар. 1906 р., с. Любарці). Проживав у с. Селівка Барішівського району, учитель неповної середньої школи. Трійкою при УНКВС по Київській області 5 листопада 1937 р. засуджений до 10 років позбавлення волі. Помер в ув'язненні 29 січня 1942 р. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1968 р.

ДИКИЙ Іван Якимович (нар. у 1910 р., с. Любарці — дата смерті невідома) — учасник Другої світової війни. Нагороджений орденом Слави II і III ступенів [9].

ДЕРГУНОВА Інна Володимирівна — дворазова чемпіонка Параолімпійських ігор з волейболу [1].

ЖАЛДАК Галина Федосіївна — доярка колгоспу «Шлях до комунізму», нагороджена орденом Леніна [1].

ЗАСЕНКО Олекса Єлисейович (нар. у 1907 р. — 1993 р.) — літературознавець, літературний критик, перекладач, письменник, доктор філологічних наук (1963), професор (1965), член СПУ (1951). Учасник Другої світової війни. Закінчив Ржищівський педагогічний технікум (1928), Київський університет імені Т.Шевченка (1934). Учителював. Викладав історію української літератури у запорізькому університеті, від 1947 р. — завідувач відділу класичної літератури, водночас 1947 р. — гол. редактор видавництва «Радянський письменник»; 1950—73 рр. — в Інституті літератури АН УРСР. 1953—55 рр. — заст. директора з наукової частини, від 1958 — зав. відділу історії дожовтневої укр. літератури. Досліджував укр. літературу XIX — поч. XX ст., виступав також з питань сучасної укр. літератури (нариси, статті, розвідки про творчість М.Рильського, А.Головка, Івана Ле, М.Терещенка, А.Малишка, С.Олійника та ін.). Один з організаторів видання «Історія української літератури» (у 8-ми томах, 1967—1971), «Зібрання творів І.Франка» (у 50-ти томах, 1976—1986; Державна премія України ім. Т.Шевченка, 1988), науково-критичних видань творів Марка Вовчка, М. Драгоманова, Д.Марковича, М.Кропивницького, М. Коцюбинського, Т.Бордуляка, О.Маковея, Марка Черемшини, А.Кримського та ін., «Антології українського оповідання» (у 4-х томах, 1960) серії «Бібліотека поета» (від 1955) тощо. Автор перекладів художніх творів і критичних праць В.Белінського, І.Крилова, К.Рилєєва, М.Лермонтова, М.Некрасова, І.Вазова, К.Хетагурова, А.Ісаакяна та ін. Залишив книгу спогадів «Дорогі мої сучасники (1983). Усі книги видані в Києві [11; 173; 187, с. 341; 204].

ЗАСЕНКО Петро Петрович (нар. 22.05.1936 р., с. Любарці) — поет, перекладач, член НСПУ (1966), Літ. премії ім. А.Малишка (1997), ім. П.Тичини (2005), ім. В.Булаєнка (2008). Закінчив Київський університет ім. Т.Шевченка (1959). Працював у видавництвах «Молодь», «Музична Україна», «Веселка»; від 1980 р. — референт СПУ, від 1982 р. — завідувач відділу поезії ж. «Київ». Почав друкуватися з 1955 р. Перекладач з білоруської, російської, молдовської, грузинської, вірменської, аварської, польської, болгарської, узбецької та ін. мов. Окремими виданнями у його перекладі вийшли твори Якуба Коласа, Р.Гамзатова, Г.Вієру, З.Гамсахурдіа, М.Агзама, Г.Акопяна та ін. Деякі твори Засенка перекладено російською, білоруською, литовською, грузинською, арабською, болгарською, польською, вірменською, казахською, монгольською, румунською мовами. Твори: Зірниця. — К., 1962; На ярмарку вітрів. — К., 1965; Троянди Паміру. Нарис. — К., 1966; Краю мій, моя ти Батьківщино! К., 1982; Косовиця: Вибране. — К., 1986; Князівство трав. — К., 2006 [11; 198, с. 341].

КИРПА Галина Миколаївна (нар. 01.01.1950 р. на хуторі Тарасівка поблизу Любарців) — поетеса, прозаїк, критик, перекладач, член Національної спілки письменників України. Закінчила філологічний факультет Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Автор поетичних збірок «День народження грому» (1984), «Гостини» (1986), «Цвіт королеві» (1988), «Ковток тиші» (1999), «Профіль вечора» (2013), книг для дітей «Катруся з роду Чимчиків» (1992, повість у новелах), «Будинок старий як світ» (1999), «Слон мандрує до мами» (2001), «Ну й гарно все придумав Бог» (2003), вибраних творів «Місяць у колісці» (2012), яка номінувалася в 2013 р. на здобуття літературної премії імені Лесі Українки, народознавчої книги «Забавлянки мами Мар'янки (1992, у співавторстві), віршів та оповідань у збірці «Чарівний вузлик» (2000). Її твори перекладені албанською, білоруською, польською, російською, французькою мовами. Друкувалися в Польщі, Білорусії, Чехії, Словаччині, Канаді, США. Не менш важливою сторінкою в творчому поступі Галини Кирпи є упорядкування посібників, підручників, хрестоматій, антологій. Вона є співавтором (спільно з В.Стрілько) посібників з етики для початкової школи «Андрійкова книжка». Лауреат премії імені Івана Огієнка в галузі освіти; «Світослов» за «Чисте сяйво метафори», м. Коломия; імені Максима Рильського в галузі художнього перекладу зі скандинавських мов [51].

ЛУЦЕНКО Віктор Васильович (нар. 21.06.1925 р., с. Любарці — дата смерті — невідома) — вчитель музики, співів, малювання Мирненської середньої школи. Син священика. Учасник Другої світової війни, був важко поранений, в 1945 р. демобілізувався як інвалід третьої групи. За бойові заслуги нагороджений орденом Вітчизняної Війни, медаллю «За победу над Германией» та ювілейними медалями і відзнаками.

ПИЛИПЕНКО Іван Євlampійович (нар. у 1922 р., с. Любарці — дата смерті невідома). Герой Соціалістичної праці. З 1961 по 1970 рік працював першим секретарем Таращанського районного комітету Комуністичної партії України [140].

ТОЛОКНО Антон Федосійович — голова колгоспу «Шлях до комунізму», учасник Другої світової війни, нагороджений орденом Леніна [1].

ПРОЦІВСЬКА ШКОЛА

ІВАНЮТІН Сергій Фомич (нар. у 1918 р., с.Проців — дата смерті невідома) — учасник Другої світової війни, нагороджений орденом Слави II і III ступенів [9].

КУДРЯ Іван Данилович (нар. 07.07.1912 р. — липень 1942 р.) — псевдонім Максим. Народився в с.Сальків (нині входить до с.Процева) в сім'ї селянина. Розвідник, Герой Радянського Союзу. Закінчив сім класів та вчительські курси. Завідував початковою школою, потім був на комсомольській роботі. З 1934 р. в органах НКВС, служив у прикордонних військах і в апараті НКВС УРСР. Закінчив військово-політичне училище. У роки Другої Світової війни перебував в окупованому гітлерівцями Києві. В 1941—1942 рр. брав участь у підготовці і бойових операціях 7 диверсійних груп. У липні 1942 р. захоплений гітлерівцями і розстріляний. Звання Героя Радянського Союзу присвоєно 8 травня 1965 р. (посмертно). Іменем Героя названі вулиці в м. Києві, Борисполі, Процеві. В с.Проців встановлено бюст, в с.Ревне — пам'ятник. 1986 р. Районний відділ освіти заснував щорічну учительську премію ім. Івана Кудрі [123].

ТИМЕНКО Володимир Петрович (нар. 13.10.1953 р., с.Проців) — учитель, педагог, доктор педагогічних наук. Закінчив середню школу, Коростишівське педучилище, Київський педінститут (нині Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова), викладав укр. мову та літературу в Гірській, Дударківській, Цасливській середніх школах на Бориспільщині. З 1990 р. — працює в інституті педагогіки АПН України. Провідний науковий співробітник. Займається проблемами художньої праці в школах України. Живе в с.Цасливе [11].

РОГОЗІВСЬКА ШКОЛА

БРАТУСЬ Василь Дмитрович (нар. 08.01.1917 р. — 11.10.2008 р.) — закінчив Рогозівську школу. Доктор медичних наук. Заслужений діяч науки України, член-кореспондент НАН та АМН України, лауреат Державної премії УРСР, премії АН УРСР імені академіка О.О. Богомольця, професор Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, директор Київського інституту вдосконалення вчителів (1957—1959), ректор Київського медичного інституту (1959—1966), депутат Верховної Ради УРСР 4-го та 8-го скликань. Міністр охорони здоров'я України (1953—1956, 1969—1975), член Правління міжнародного товариства хірургів. Автор 458 наукових праць, в тому числі 12 монографій, присвячених хірургічному лікуванню захворювань органів травлення, особливо виразкової хвороби і холециститів, опіків, історії розвитку медичної науки і охорони здоров'я в Україні. 15 праць опубліковані в зарубіжних виданнях. Нагороджений: орденом князя Ярослава Мудрого V ст. (5 жовтня 2006), орденом «За заслуги» II ст. (24.09.2001). Нагороджений орденами «Леніна», «Трудового Червоного Прапора», «Жовтневої Революції», «Червоної зірки», «Вітчизняної війни» та 16 медалями Радянського Союзу. Заслужений діяч науки і техніки УРСР. Державна премія УРСР в галузі науки і техніки 1982 р. — за цикл робіт «Розробка патогенезу опікової травми, діагностики, лікування, системи організації допомоги та реабілітації травмованих опіками в УРСР» (у складі колективу) [13].

БРАТУСЬ І.А. (дата нар. і смерті невідома) — закінчив Рогозівську школу. Навчався у Київському університеті, професор, заступник Наркома землеробства СРСР. В 1937 р. був репресований і реабілітований посмертно [24].

ВЕРЕМІЙ Андрій Андрійович (нар. 02.01.1949 р., с. Рогозів) — закінчив Рогозівську школу, а в 1972 р. санітарно-гігієнічний факультет Київського медичного інституту. З 1977 року очолював Бориспільську санепідстанцію. Кандидат медичних наук. Заслужений лікар України [13].

ГУДИМ Микола Платонович — підполковник, льотчик-штурман [13; 36].

ДВІРНА (Овсієнко) Катерина Петрівна (нар. 10.12. 1957 р., с. Рогозів) — кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Київського педагогічного університету ім. М.Драгоманова. Закінчила Рогозівську середню школу з Золотою медаллю. У 1981 році закінчила історичний факультет Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка, отримала диплом за спеціальністю — історик, викладач історії та суспільствознавства. З 1981 по 1990 рік працювала та навчалась в Київському університеті (інспектор відділу кадрів, викладач з погодинною оплатою праці, аспірантка історичного факультету протягом 1987—1990 рр). В 1990—1993 рр. — викладач, старший викладач Харківського державного аграрного університету. З 1993 по 1998 рік працює доцентом кафедри історії України Харківського державного інституту культури (обрана за конкурсом). У 1994 році отримала наукове звання доцента. З 1998 по 2003 рр. — доцент та завідувачка кафедрою історії та теорії профспілкового руху Академії праці та соціальних відносин м.Києва. З 2003 року до сьогодні — доцент кафедри історії України факультету історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Одружена. Має двох дітей. Займається громадською та науковою роботою. Авторка понад 100 наукових публікацій з актуальних проблем історії України, учасниця Міжнародних та Всеукраїнських наукових конференцій, круглих столів тощо. Має відзнаки на нагороди: Ювілейна медаль «З нагоди 20-ї річниці Незалежності України» (2011р.); Орден II ступеня «Геродот Галікарнаський» за вагомий внесок у розвиток вітчизняної історичної освіти (2012 р.); Орден святих Кирила і Мефодія (2012 р.). Медаль «День працівника освіти» (2013 р., 2014 р.). Почесна грамота з нагоди 180-ї річниці університету». За високий рівень професіоналізму, значний особистий внесок у розвиток науково-технічної студентської творчості та становлення НПУ імені М.П.Драгоманова як дослідницького центру» (2014 р.). Медаль М.П.Драгоманова за особистий вагомий внесок у розвиток Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (2015 р.). Грамота Президії Національної академії наук України «За підготовку учнів Київської Малої академії наук — переможців Всеукраїнського конкурсу науково — дослідних робіт» (2016 р., золота медаль).

ДРОШЕНКО Василь Михайлович — кандидат медичних наук, доцент [13; 36].

ДРЕМЛЮГА Ганна Юхимівна (нар. 26.08.1951 р., с. Рогозів) — Заслужений учитель УРСР, кавалер ордена «Трудової Слави» III ст. З 1993 р. працює вчителем Гнідинської середньої школи. Співавтор підручника з київщинознавства «Оповідки про Київський край» (3 клас) [13; 36].

ІВАНОВ Олександр Федорович — кандидат історичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Має понад 50 наукових публікацій. З 2000 р. працював заступником начальника, а в 2008—2011 рр. — начальником Управління міжнародних зв'язків Київського національного університету імені Тараса Шевченка [36; 135].

КОХНО Василь Тимофійович (нар. у 1920 р., с. Рогозів — дата смерті невідома) — учасник Другої світової війни. Нагороджений орденом Слави II і III ступенів [9].

КРИВОХИЖА Федось Іванович — професор, доктор історичних наук [13; 36].

ЛАЗОРЕНКО Віталій Олексійович — доцент, кандидат технічних наук [13; 36].

МАКАРЕНКО Микола Петрович — художник. Народився 5 січня 1950 р. в с. Рогозів у родині сільських вчителів. Навчаючись у школі захоплювався малюванням і радіотехнікою. Спершу закінчив Київський радіо механічний технікум. Потім навчався у студії образотворчого мистецтва при Жовтневому палаці культури в Києві. 1977 р. вступив до Київського художнього інституту. Вчився живопису у професора В.Г.Пузиркова. Після закінчення інституту працював у Чернігівському художньо-оформлювальному комбінаті. Нині викладає у Чернігівському педінституті. Пише пейзажі, мальовничі історичні місця, вишукані натюрморти. Його портрети позначені точністю, заглибленістю у внутрішній світ людини. Сюжетні полотна митця повні глибини змісту, життєвої правди «Перший Президент Михайло Грушевський» (1991), «Чорнобильська мадонна» (1991), «Україна. Кінець ХХ століття», «Річка Трубіж» (1993) та ін. Персональна виставка (Чернігів (1997)). Живе і працює в Чернігові.

МАКАРЕНКО Ольга Петрівна — журналістка, поетеса. Народилася 5 січня 1950 р. в с. Рогозів у родині вчителів. Закінчила середню школу, філологічний факультет Київського університету ім.Т.Г.Шевченка. Працювала у видавництві «Мистецтво», в журналах «Барвінок» та «Піонерія», редактором на телеканалі, редактором відділу літератури журналу «Однокласник». Автор поетичних збірок «Жар-птиця виросла» (1984), «Усе неначе акварель»(1990). Член Національної спілки письменників України. Макаренко Петро Іванович (18.Х.1918 р., с. Рогозів — 06.08. 1996 р. , с. Рогозів) — закінчив Рогозівську середню школу та Київський педінститут імені М. Горького, працював завучем Сошниківської семирічної школи, директором Рогозівської середньої школи. Заслужений вчитель УРСР, учасник Другої світової війни.

МАКАРЕНКО Петро Іванович (18.Х.1918 р., с. Рогозів — 06.08. 1996 р. , с. Рогозів) — закінчив Рогозівську середню школу та Київський педінститут імені М. Горького, працював завучем Сошниківської семирічної школи, директором Рогозівської середньої школи. Заслужений вчитель УРСР, учасник Другої світової війни.

ОВСІЄНКО Петро Максимович (нар. у 1924 р., с. Рогозів — дата смерті невідома) — учасник Другої світової війни Нагороджений орденом Слави II і III ступенів [9].

ОПРИШКО Микола Васильович (нар. 06.10.1898 р., с. Рогозів — 21.09.1941 р.) — диригент-хормейстер, бандурист. Син місцевого священика, де в особливій пошані були народні традиції і звичаї. Батько грав на народних інструментах і навчив сина грі на сопілці та скрипці. Згодом сім'я переїхала до Борисполя, де пісенна аура вплинула на подальший шлях талановитого юнака. До 1915 р. навчався в Полтавській семінарії, яку залишив через смерть батька. Після повернення з Полтави працює вчителем у Бориспільській українській гімназії імені Павла Чубинського. Закінчив музично-драматичний інститут імені Лисенка. Там викладав гру на бандурі. З 1928 р. — учасник, з 1930—1933 рр. художній керівник. Керівник Київської капели бандуристів. В 1933 р. створив і керував ансамблем бандуристів Київського радіоцентру. Арештований в 1936 р. Після арешту переїхав в Донецьк, де з 1938 р. організував ансамбль народної пісні. Автор підручника гри на бандурі (1941 р.) [116].

ПАРПАЛЕЙ Іван Олександрович (нар. 23.11.1946 р., с. Рогозів.) — навчався у Рогозівській середній школі. З відзнакою закінчив санітарно-гігієнічний факультет Київського медичного університету імені О.О.Богомольця та був занесений до «Золотої Книги пошани інституту». Доктор медичних наук. Заслужений лікар України. Зареєстрував три патенти на винаход та 10 раціоналізаторських пропозицій, співавтор 4 підручників та автор більше 190 наукових праць [13].

СЛПЕЦЬ Костянтин Петрович (нар. у 1919 р., с. Рогозів — дата смерті невідома) — учасник Другої світової війни. Нагороджений орденами Слави II і III ступенів [9].

СЕРДЮК Петро Максимович (нар. у 1925 р., с. Рогозів — дата смерті невідома) — учасник Другої світової війни. Нагороджений орденами Слави II і III ступенів [9].

СОКОЛ Олександра Семенівна (нар. 04.05.1919 р., с. Рогозів — 03.06.2001 р.) — вчений, педагог, лікар-інфекціоніст, доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України. У 1942 р. з відзнакою закінчила перший Київський медичний інститут, після чого пішла добровольцем на фронт. Протягом 1946—1949 рр. навчалась в аспірантурі і одночасно працювала асистентом кафедри інфекційних хвороб Київського медичного інституту ім. О.Богомольця. У 1949 р. захистила кандидатську дисертацію за темою «Переливання крові як метод лікування черевного тифу». Багатий клінічний досвід, викладений нею у семи монографіях (у співавторстві) та 160 наукових працях, у яких висвітлені оригінальні підходи до розуміння патогенезу і лікування багатьох інфекційних хвороб. Ці дослідження не втратили свого значення і сьогодні. Під її керівництвом було виконано 6 докторських і 34 кандидатських дисертації. О.С. Сокол була ініціатором створення і впродовж 20 років очолювала Республіканське наукове товариство інфекціоністів, регулярні з'їзди і конференції, які сприяли втіленню наукових досягнень у практи-

ку, підвищенню фахового рівня лікарів-інфекціоністів, поширенню медичних знань серед населення. I-й Всесоюзний з'їзд інфекціоністів визнав клінічну базу кафедри кращою в країні. О.С. Сокол багато зробила для покращання медичного забезпечення і уніфікації викладання інфекційних хвороб в Україні. За її ініціативи видані методичні рекомендації для викладачів, підготовлені співробітниками різних медичних інститутів за єдиною схемою, що сприяло удосконаленню викладання цієї дисципліни і підвищення якості підготовки лікарських кадрів. За участь у бойових діях під час Другої світової війни вона була нагороджена бойовими орденами «Вітчизняної війни» I та II ступеня, а за трудові досягнення — орденами «Знак пошани» та «Трудового Червоного прапора». У 1983 р. Олександрі Семенівні Сокол було присвоєно почесне звання Заслуженого діяча науки і техніки України. Після залишення посади завідувача кафедри до 1993 р. працювала професором-консультантом кафедри [36; 136].

СОЧЕНКО Іван Іванович (нар. 13.06.1949 р., с. Рогозів) — закінчив Рогозівську середню школу в 1967 році. Закінчив Київську сільськогосподарську Академію в 1972 році. Заступник голови колгоспу «Прогрес» с. Заздрість Тербовлянського р-ну з 1972 по 1975 рр. З 1975 по 2004 рр. служба в СБУ Тернопільської обл. Пенсіонер з 2004 р. Підполковник [13; 36; 137].

ТРЕТЯК Володимир Павлович — кандидат технічних наук, доцент [13; 36].

ЧОРНИШ Віталій Іванович — кандидат медичних наук, доцент [13; 36].

ЩЕРБАЦЬКИЙ Григорій — письменник і філософ. Народився близько 1725 р. в с. Рогозів, тоді Вороньківської сотні Переяславського полку в козацькій родині. Григорій був небожем відомого професора Києво-Могилянської академії, згодом митрополита Київського, Галицького і всієї Малої Росії Тихона Івановича Щербацького (Щербака). До його особистості можна додати ще звання професора та ієромонаха. У 1736—1747 рр. навчався у Києво-Могилянській академії, починаючи з найнижчого класу інфіми. Будучи студентом, 1745 р. брав участь в урочистому диспуті з філософії, присвяченому Олексію Розумовському, а у жовтні того року разом з префектом М.Козацінським та ще п'ятьма студентами їздив до С.-Петербургу. Після закінчення академії залишився викладачем спершу синтаксими, потім пітики. В 1749—1751 рр. викладав риторику та грецьку мову, а наступного навчального року — філософію та Велику інструкцію. 1749 р. у Київському Софійському монастирі прийняв чернечий постриг і став носити чернече ім'я Георгій. Його рукоположено на диякона, а згодом — ієромонаха. 1752 р. обрано префектом (інспектором). Продовжував викладання філософії і грецької мови. У ці роки написав шкільну п'єсу під назвою «Трагікомедія, нарицаемая Фотій, т. е. об оступлении западных церкви от восточных...», в якій порушив актуальну тему для України проблему відносин між православ'ям і католицизмом. Для втілення загальної ідеї твору використав народні та міфологічні мотиви з натяками на сучасні події. Григорій Щербацький був людиною високоосвіченою, з великим багажем знань. Як блискучий знавець грецької мови, відредагував створену В. Лашевським грецьку граматику, яка спершу була видана у Вроцлаві (1746 р.), а потім 1779 р. у Лейп-

цігу істориком М. Бантишем-Каменським. Також брав участь у комплектуванні найкращої на той час не лише в Україні, а й у Російській імперії бібліотеки Києво-Могилянської академії. Для неї замовляв у вроцлавського книготорговця Я. Корша книги на суму 1000 крб. Він також уклав інструкцію для студентів академії, що проживали в бурсах, для запобігання сутичок між студентами, духовенством і парафіянами, які часто тоді траплялися. Інструкція також визначала умови студентів при церквах, правила їх поведінки та обов'язки. Прочитаний ним академічний курс з філософії складався з логіки, метафізики, фізики й етики. Його дослідницький інтерес філософії спрямований на пізнання насамперед довкілля і людини за умов опертя на людський розум, керований єдиним методом, що уможливує здобуття істини. Цей метод, на думку Г. Щербачького, повинен спиратися на самоусвідомленість, сутність якої виражена формулою, «мислю, отже, існую». Слідом за Рене Декартом визнавав це судження вихідним положенням філософії, тобто підтримував ідею переваги умоосяжного світу над чуттєвим. Філософський курс Г. Щербачького є підставою ствердження того, що в українській думці другої половини XVIII ст. досить впевнено проклала собі шлях європейська раціоналістична філософія. 4 серпня 1753 р. він помер у Москві, залишивши після себе книги, які поповнили бібліотеку Московської академії [11].

ЯБЛОНСЬКА (КОСИНСЬКА) Катерина Іванівна — народна артистка України, театр ім. І. Франка [36].

ЯНОВСЬКА Людмила Миколаївна — журналіст, заслужений журналіст України. Народилася 19 травня 1955 р. в селі Рогозів у селянській родині. Коли навчалася у школі, почала писати вірші. Було це в четвертому класі, а будучи шестикласницею, свою першу публікацію побачила на сторінках районної газети, через рік — в альманасі «Вітрила». Школяркою відвідувала літературну студію «Альта», яка працювала при редакції районної газети «Трудова слава». Тоді студію вели журналісти Михайло Скорик та Віталій Івасенко. На поезію надихнула землячка Ольга Макаренко, яка вплинула на формування світогляду дівчини, давала корисні поради і допомагала вийти на літературну стезю. Любов до рідної мови і літератури прищепила вчителька Галина Микитівна Макаренко. Ще в четвертому класі вона дала творче завдання написати твір «Золота осінь». У Людмили Яновської він виявився найкращим. Далі формування її як журналіста проходило під впливом вчительки Марії Микитівни Ладан. Вона стежила за публікаціями учениці на сторінках районної газети і вселяла їй впевненість у майбутній журналістській роботі. Так і сталося. Через кілька років після закінчення середньої школи і факультету журналістики Київського університету ім. Т. Г. Шевченка Людмила Яновська прийшла у редакцію районної газети «Трудова слава» як молодий журналіст. З тої пори журналістика стала домінантою в її творчій роботі. Понад чверть століття працювала в газеті «Зірка», де пройшла шлях від кореспондента до головного редактора. Потім в газетах «Вечірній Київ», «Вісті», «Урядовий кур'єр», звідки вийшла на пенсію. Заслужений журналіст України з 2000 року. Живе в Києві.

СЕНЬКІВСЬКА ШКОЛА

БУЛАВКА Віра Панасівна — завідувача медамбулаторією с. Сеньківки, нагороджена орденом Леніна (1977 р.) [1].

БЕКЛИЧ Микола Петрович — закінчив Сеньківську середню школу та механіко-математичний факультет Московського державного університету імені Михайла Ломоносова, викладач кафедри вищої математики Московського інституту нафти і газу імені Губкіна, кандидат фізико-математичних наук, професор [1].

ЖЕЛЕВСЬКА Ольга Мартинівна — трактористка радгоспу «Сеньківський», нагороджена орденом Леніна (1976 р.) [1].

КАМЕНЮЧЕНКО Микола Ларіонович (7.VI.1921 р. н.) — закінчив Сеньківську середню школу та Київський педінститут імені Горького, працював директором Великостарицької восьмирічної школи. Заслужений вчитель УРСР (1968 р.), учасник Другої світової війни.

РИБЧЕНКО Олеся Григорівна (1982 р. н.) — художниця, закінчила Сеньківську середню школу та Київську Національну академію образотворчого мистецтва й архітектури, член Національної спілки художників України.

ЧАЙКА Анатолій Федорович (16. XI.1977 р. н.) — закінчив Сеньківську середню школу, Київський інститут культури, працював директором Сеньківського Будинку культури, начальником відділу культури і туризму Бориспільської РДА. Заслужений працівник культури України.

СОШНИКІВСЬКА ШКОЛА

МАЛЕЖИК Іван Федорович (нар. 30.09.1932 р., с. Сошників) — закінчив Сошниківську школу. В 1954 р. закінчив з відзнакою механічний факультет Київського технологічного інституту харчової промисловості за спеціальністю «Машини та устаткування харчових підприємств». У 1961 р. в Київському політехнічному інституті захистив кандидатську дисертацію на тему «Дослідження гідродинаміки і ефективності клапанних тарілок ректифікаційних апаратів». У 1975 р. захистив докторську дисертацію на тему «Інтенсифікація і моделювання багоректифікаційних установок спиртової промисловості». Заслужений працівник вищої школи УРСР (1980). Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1998). Академік Міжнародної академії комп'ютерних наук і систем (1993) та Української академії наук екологічних технологій (2000). Тричі обирався депутатом Старокиївської районної Ради народних депутатів м. Києва (1979–1987) [14].

МИРОНОВА Єлизавета Федорівна (нар. 27.09.1929 р., с. Сошників — 2010 р.) — українська народна майстриня декоративного розпису. Автор картин: «Безсмертний птах» (1963), «Весілля», «Козак Мамай» (1957), «Щедрий вечір» (1968), «Ніч така місячна» (1984), «Музика вічності» (1986), «На калині мене мати колихала» (1990), «Маруся Чурай» (1992), «Веснянки», «Зимовий пейзаж» (1993), «Козаки в поході» (1994), «Різдвяний вечір», «Осінь» (1995).

Виставки її робіт проходили у Києві, містах СРСР, Австралії, Угорщині, Канаді, Чехії, США, Бельгії, Хорватії, Кубі, Японії. Брала участь у створенні декорацій до фільму «Ніч на Івана Купала», виконала художнє оформлення кафе «Курені» у Києві, ресторану «Козачий дозор» на Запоріжжі, ресторану у московському готелі «Україна», ілюструвала книги для дітей. Письменниця, автор дитячих книжок [127; 232, с. 115].

УДОВЕНКО Петро Іванович (нар. в 1944 р., с. Сошників). З 1985 р. кандидат історичних наук, капітан I рангу. За часів незалежності України був призначений деканом соціально-психологічного факультету Київського військового гуманітарного інституту. Автор книги «Родинна історія. Сошників» (2014) [14].

ШТЕФАН Іван Петрович (нар. 10.06.1952 р., с. Сошників) — професор, заслужений працівник культури України, проректор з навчальної роботи КНУКіМ [14].

СТАРИНСЬКА ШКОЛА

ВОРОНКА Микола Митрофанович — механізатор Старинської птахофабрики, нагороджений орденом Леніна (1976 р.) [1].

БЕРДНИК Ганна Павлівна — пташниця Старинської птахофабрики, нагороджена орденом Леніна (1949 р.) [1].

БОЙКО Віктор Денисович (нар. 13.01.1938 р., с.Старе — 07.11.2014 р., м.Москва) — лауреат Державної премії РФ, кандидат технічних наук, професор. Після закінчення Київського інституту інженерів цивільної авіації працював на авіаремонтному заводі. У 1973 році закінчив аспірантуру Московського інституту електронного машинобудування. Спеціаліст у галузі інформаційно-вимірювальних систем, методів і засобів випробувань радіоелектронної апаратури. З 1967 по 1981 роки займав посаду начальника науково-тематичного відділу, здійснював розробку бортових вимірювально-експериментальних комплексів для льотних випробувань радіоелектронних систем на літаючих лабораторій. Розробив, виготовив та впровадив більше 100 вимірювальних комплексів для вимірювання характеристик різних радіоелектронних систем. З 1981 по 1990 рік — заступник генерального директора НВО «Взлет». 1990—1996 рр. — генеральний директор НВО «Взлет». Автор більше 40 наукових робіт і винаходів. Нагороджений орденом «Знак Пошани» [15].

БОЙКО Іван Павлович (нар. 12.04.1928 р., с.Старе). В 1944 р. закінчив Старинську семирічну школу. Трудову діяльність почав помічником слюсаря Старинського цукрозаводу в 1944 р., а потім працював слюсарем. За трудові досягнення нагороджений орденом Леніна (1966), Герой Соціалістичної Праці (1971). Золота медаль — за досягнуті успіхи в розвитку народного господарства (1983) [1; 11].

ЗОЗУЛЯ Анатолій Петрович (1937 р. — 2002 р.) — закінчив Старинську середню школу та Київський будівельний інститут за спеціальністю інженер-будівельник, працював головним інженером Бориспільського ПМК-10, головою Бориспільського райвиконкому, Першим секретарем Бориспільського міськкому партій. На партійній роботі з розумінням ставився до політичних рухів та партій, які боролись за незалежність України.

ІВАЩЕНКО Григорій Павлович — працівник Старинської птахофабрики, нагороджений орденом Леніна у 1951 р. [1].

КИСЛА Любов Василівна (нар. 09.09.1945 р., с.Старе) — вчений-технолог, доктор технічних наук (1991), професор (1995). Закінчила Київський технологічний інститут харчової промисловості (1969). Наукові дослідження стосуються проблем дитячого харчування і використання механіко-хімічних процесів і одержання вискодисперсних паст з рослинної сировини. Автор 250 наукових публікацій та 61 авторського свідоцтва [2].

КОНОНЕНКО Устина Павлівна — свинарка Старинської птахофабрики, нагороджена орденом Леніна (1950 р.) [1].

КРИВОРОТ Віра Григорівна — пташниця Старинської птахофабрики, нагороджена орденом Леніна (1950 р.) [1].

ЛИТВИНЕЦЬ Григорій Михайлович — директор Старинської птахофабрики, нагороджений орденом Леніна (1966 р.) [1].

МИСНИК Михайло Михайловича (нар. 04.04.1920 р., с.Старе — дата смерті невідома) — вчитель математики та фізики Старинської середньої школи. Закінчив Старинську середню школу. Освіта вища, незакінчена. Пропрацював у школі 43 роки, знав 4 мови, займався винахідництвом. Учасник Другої світової війни. 5 разів брав участь у Всесоюзних виставках у Москві. Мав такі нагороди: медаль учасника Всесоюзної сільгоспвиставки (1955 р.). Мала срібна медаль (29.02.1956 р.) за успіхи в сільському господарстві. Медаль учасника Всесоюзної сільськогосподарської виставки (1956 року). Велика срібна медаль (23.02.1957 р.). Значок «Відмінник соціалістичного змагання сільського господарства» (1957 р.). Медаль учасника Всесоюзної сільгоспвиставки (1957 р.). Значок «Відмінник народної освіти» (1958 р.). Орден Трудового Червоного Прапора (1960 р.). Ювілейну медаль «За доблесний труд» (1970 р.). Знак «Переможець соціалістичного змагання» (1975 р.). Медаль «Ветеран праці» (1980 р.).

ПОГРІБНА Федосія Микитівна — ланкова Старинської птахофабрики, нагороджена орденом Леніна (1951 р.) [1].

РОМАН Марія Савівна — пташниця Старинської птахофабрики, нагороджена орденом Леніна (1972 р.) [1].

ФОМІНА Марія (нар. у с. Сошникові). У 1970 р. закінчила Старинську школу. За професією бухгалтер і майже все своє трудове життя пропрацювала на цій посаді у рідному господарстві. Поетеса, автор гімну сіл Сошників та Васильки, переможниця обласних конкурсів «Поетичний рушник», присвячених пам'яті Андрія Малишка. У 2013 р. посіла третє місце у номінації «Духовна лірика», а у 2014 р. — перше у номінації «Поетична хвиля». На всеукраїнському конкурсі «Усміхнись світу і він усміхнеться тобі» у номінації поезія її гуморески у віршованій формі здобули друге місце [128].

ЧУМАК Іван Володимирович (нар. у 1937 р., с.Старе в родині робітника) — закінчив Старинську школу, літературний інститут імені М. Горького (1965). Автор збірок «Пшеничний місяць» (1964), «Материнство землі» (1980), «Серед білого світу» (1985), «А що таке любов», повісті «Хліб золотого обозу» (1981), низки оповідань. Член СП України з 1982 р., довгий час був головним редактором Київської обласної газети «Київська правда» [11].

ШОЛУДЬКО Василь Якович — бригадир Старинської птахофабрики, нагороджений орденом Леніна у 1951 р. [1].

СУЛИМІВСЬКА ШКОЛА

ГАНЗЕНКО Володимир Миколайович (нар. 02.01.1949 р., с. Сулимівка) — скульптор, член НСХУ (1989). Закінчив Київський художній інститут (1981; викладачі В. Бородай, І. Макогон, В. Швецов). Учасник республіканських, всесоюзних мистецьких виставок від 1982. Основні роботи — у галузях станкової і монументально — декоративної пластики. Твори: пам'ятник К. Білокур (1981), м. Яготин Київ. обл.; декор. Рельєф «Музика і мистецтво» (1987, РФ; скульптури — Лаврський іконописець Аліпій (1982), «К. Білокур» (1985), «Монна» (1993), «Минувшина» (1997), «Балерина» (1998), «Вікно у Світ» (1999) [11; 33, с. 372].

ПРИХОДЬКО Яків Степанович (рік народження невідомий, с. Сулимівка — 14.02.1942 р.). Після закінчення Сулимівської семирічки, вступив до Київського художнього технікуму, після його закінчення — до Київського художнього інституту. Учасник Другої світової війни. На будинку школи, в якій він учився, в 1962 р. встановлена меморіальна дошка з написом: «У цій школі навчався Яків Приходько». Нагороджений орденом Леніна за бойові подвиги у Великій Вітчизняній війні. Загинув смертю героя 14 лютого 1942 р.» [11].

ПРИХОДЬКО Степан Мусійович (нар. у 1887 р., с. Сулимівка — дата смерті невідома). Солдат Царської армії, повний кавалер Георгієвських хрестів [9].

БОРИСПІЛЬСЬКІ ШКОЛИ

БАБЕНКО Микола Андрійович (нар. 08.01.1942 р., м. Бориспіль) — актор. Народний артист України (1998). Закінчив Київський (1962) та Московський (1968) інститути театрального мистецтва. Працював у театрах Рязані й Омська. Від 1980 — артист Київського театру драми та комедії. Знімався у т/ф «Народний Малахій» (1991), «Київські прохачі» (1992), «Сад Гетсиманський» (1994), у к/ф «Ярослав Мудрий» (Святополк, 1981, реж. Г. Кохан), «Яблуко на долоні» (1981), «Із життя Остапа Вишні» (1991), «Записки Кирпатого Мефістофеля» (1994, реж. Ю. Ляшенко) [11; 197, с. 16].

БЛОХА Панас Семенович (псевдонім — Блохін; нар. у 1885 р., м. Бориспіль. — 03.03.1921 р., Харків) — громадсько-політичний діяч, член УСДРП (1909). Від 1895р. працював на Київському металообробному заводі. 1905 р. заарештований за звинуваченням у належності до УСДРП. Був ув'язнений у Київській тюрмі. 1907 р. після звільнення виїхав до Москви, працював у Союзі споживчих товариств, одночасно прослухав курс лекцій з кооперації і товарознавства в Ун-ті Шанявського. 1911 р. повернувся до Києва, де працював у філії Московського союзу споживчих товариств, одночасно від 1917 р. — у кооп. товариствах працівників Пд.-Зх. залізниці. 1917 р. обраний членом Київради робітничих депутатів, був членом її виконкому. У липні 1917 р. брав участь у Всеукраїнському робітничому з'їзді, був обраний до Всеукраїнської Ради робітничих депутатів. За часів Гетьманату заарештований за антигетьманську агітацію, але через рік був звільнений. Продовжував нелегальну профспілкову роботу. З приходом до влади Директорії

очолив Київський Професійний союз, від якого був делегований 1919 р. на Київський з'їзд робітників, а з часом на Трудовий конгрес. 1919 обраний до контрольної комісії Трудового конгресу при уряді УНР. Після евакуації з Києва Директорії та уряду УНР переїхав до Вінниці, згодом у Західну Україну. У листопаді 1919 р. інтернований поляками до табору в Ландуті. У січні 1920 р. виїхав до Варшави, де жив при українському посольстві. У лютому 1920 р. за дорученням УНР передати листи В.Винниченку та М.Поршу їздив у Берлін. Після повернення жив у Кам'янці-Подільському. У червні 1920 р. повернувся до Києва, а за кілька тижнів був заарештований за антибільшовицьку діяльність. Помер у лікарні, перебуваючи під слідством [11; 179, с. 8].

БОРЕЦЬ Іван Олексійович (нар. 1898 р., м. Бориспіль). Освіта початкова. Бандурист Українського Радіокомітету. Комісією при НКВС СРСР і Прокуратурі СРСР 4 листопада 1937 року засуджений до розстрілу. Вирок виконано 11 листопада 1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1957 р.

ВАШКУЛАТ Микола Павлович (нар. 17.08.1937 р., м. Бориспіль) — лікар, доктор медичних наук (1999). Закінчив Київський медичний інститут (1960). Працював лікарем. Від 1966 р. — в Інституті гігієни та мед. екології АМНУ (Київ); від 1995 — зав. лаб. гігієни ґрунту та очистки населених місць, від 2003 — зав. лаб. гігієни ґрунту та агрохімікатів). Досліджує проблеми сан. охорони ґрунту від забруднення сполуками миш'яку, побутовими, сільськогосподарськими і промисловими відходами, пестицидами, мінеральними та органічними добривами з метою покращення стану довкілля в цілому та здоров'я населення України [11; 25, с. 167].

ВИДОЛОБ Юрій Федорович (нар. 14.06.1935 р., м. Бориспіль). Закінчив середню школу зі срібною медаллю і вступив до Київського політехнічного інституту (КПІ) на електроенергетичний факультет, який закінчив з червоним дипломом. Працював на кафедрі ТОЕ в КПІ. Молодий вчений успішно влився у розробку на той час нового самостійного напрямку, що створювався на кафедрі ТОЕ, — електричні компенсаційні перетворювачі, які спрямовані на вирішення проблем енергозбереження та забезпечення належної якості електроенергії. Його дослідження у галузі перетворювальної техніки одразу привернули до себе увагу наукової громадськості. На встановленні молодим вченим відкриття з'явилися посилання у класичних фундаментальних виданнях того часу з промислової електроніки. Ці дослідження склали зміст його кандидатської дисертації. Він один із піонерів наукового напрямку — компенсаційні перетворювачі. Ці перетворювачі користувалися значним попитом вітчизняної промисловості і отримали масове впровадження на підприємствах. Співатор першого на теренах колишнього СРСР довідника з перетворювальної техніки (1978 р.), а за часів незалежної України — одного з перших підручників з ТОЕ українською мовою (2004 р.). Він був керівником постійно діючого наукового семінару «Електричні кола з вентильними елементами», дискусії на якому набули міжнародного резонансу і сприяли розвитку теоретичної електротехніки. Одночасно з плідною науковою роботою проводить активну педагогічну діяльність [3].

ВИДИШ Микола Якович (нар. 01.09.1924 р., м. Бориспіль — 22.03.1998 р., Полтава) — перекладач, літературний критик. Член СПУ (1966). Закінчив

філологічний факультет Київського державного університету імені Т.Шевченка (1950). Працював у видавництві «Молодь», в журналі «Мистецтво», редактором Радіотелеграфного агентства Радянської України, відповідальний секретар газети «Патріот Батьківщини», 1964—1986 — редакторвидавництва «Дніпро». Від 1986 — у Полтаві. Переклав з російської мови повісті «Над Тисою» О.Авдеєнка (1956), «Квітка-самоцвітка» В.Катаєва (1957), «Коротке замикання» (1963) та «Розплата» (1986; зб. повістей) В.Тендрякова, «Нащадки Чингісхана» І.Новокшона (1967), «Репортаж з дивокраю» В.Пескова (1971), кн. публіцистики «Шляхи і пошуки» Г.Мединського (1974), роман «Андрій Кожухов» С.Степняка-Кравчинського (1979) та ін.; з латинської — повість «Діти нашого двору» З. Ергле (1961, усі — Київ) [11; 114, с. 389].

ВЛАСОВ Михайло — кандидат геологічних наук [5].

ГОЛОВАТИЙ Юрій Максимович (нар. 19.07.1923 р., м. Бориспіль — 23.09.1944 р.) — радянський офіцер, Герой Радянського Союзу, в роки Другої світової війни командир мінометної батареї 9-ї гвардійської механізованої бригади (3-й гвардійський механізований корпус, 47-а армія, Воронезький фронт) гвардії старший лейтенант. Закінчив 10 класів Бориспільської середньої школи № 1. Працював учителем. У Червоній Армії з червня 1941 р. Закінчив Талінське мінометне училище. У діючій армії з листопада 1942 р. У званні молодшого лейтенанта прибув на Сталінградський фронт. Командуючи мінометним взводом, потім ротой пройшов шлях від Волги до Балтики. Особливо відзначився при форсуванні Дніпра. Звання Героя Радянського Союзу з врученням ордена Леніна і медалі «Золота Зірка» (№ 1680) присвоєно Указом Президії Верховної Ради СРСР від 25 жовтня 1943 р. Загинув 23 вересня 1944 р. на південь від селища Балдоне (нині місто Ризького району Латвії). Похований у братській могилі в Балдоне [118].

ДЕМ'ЯНКО Федір Васильович — бригадир овочевої бригади радгоспу «Бориспільський», нагороджений орденом Леніна у 1972 р. [1].

ДРОБИНСЬКИЙ Борис Костянтинович (нар. у серпні 1904 р., м. Бориспіль — 29.08.1937 р., Київ) — актор, режисер. Навчався у драматичній студії при театрі «Березіль» (Київ, 1922—23), у якому й працював. Грав у Театрі робітничої молоді (1934—1935), Польському театрі (від 1935, обидва — Київ). Одночасно навчався у режисерській Лабораторії О. Довженка при Київській кінофабриці. Зіграв ролі: Польща («Гайдамаки» зап. Т.Шевченком), дядько Тарас («Мина мазало» М.Куліша), Гуров («Заповіт пана Ралка» В.Цимбала). Поставив вистави «Смерть леді Грей» С.Голованівського, «Мазепа» за Ю. Словацьким, «Дами і гусари» А.Фредро. Репресований і розстріляний в 1937 за звинуваченням в українському буржуазному націоналізмі. Реабілітований посмертно в 1993 р. [11; 182, с. 405].

ЖИГАЛКО Сергій Йосипович (нар. 1902 р., м. Бориспіль — 1939 р.) — письменник, літературний факультет Київського інституту народної освіти (1925). Працював літературним редактором газети «Мартен», що видавалася на заводі

«Більшовик». Член спілки письменників «Гарт» та Всеукраїнської Спілки пролетарських письменників (ВУСПП). Репресований у 1935 р. та ув'язнений за звинуваченнями у «контрреволюційній діяльності». Розстріляний у 1939 р. Реабілітований 1959 р. Автор оповідань «Ранкові роси», «В санаторії», «Степом», «Єдиний постріл», «Тіні в заулках», повістей «Уночі», «Липовий цвіт». Романи «Ванда», «Земля» залишилися неопублікованими [11].

ЗУЙ Марина — майстер спорту міжнародного класу з гирьового спорту, чемпіонка світу 2007 року, трикратна срібна призерка світу, неодноразова чемпіонка Європи, кандидат у майстри спорту з пауерліфтингу (силове триборство) [3].

КАЛИТА Антон Федорович (нар. 16.01.1874 р., м. Бориспіль — 02.03.1912 р.) — активний помічник Миколи Лисенка по збору фольклору, на нього звернули увагу проф. Антонович, актори Карпенко-Карий, М. Кропивницький. 1888 р. він стає членом української трупи Карпенка-Карого, але через рік повертається до Борисполя. 1899 р. А. Калита створює народний хор. Тоді ж місцевий земський лікар С.А. Бахницький започатковує народні читання, на яких співає хор Калити. Незабаром Бахницького висилають з міста, а Калита потрапляє на шість місяців до в'язниці. Син композитора Остап Лисенко згадував: «З багатим пісенним «уловом» завжди приходив до нас Антон Калита з Боришполя. Був він селянином, з наймитів, дивував своїм книголюбством і вражав якоюсь, я б сказав, підкресленою інтелігентністю і натхненним виразом обличчя. Микола Віталійович, пригадую, називав його «апостолом правди і науки». З позначенням «з міста Борисполя У Полтавщині, від Калити» надруковані в Лисенкових хорових «десятьках» пісні: «Ой у полі три криниченьки», «Пливе човен води повен», «Гей з-за гори, ой з-за крутої», «Ой горе-горе це солдацьке життя», «Туман, туман, туманами», «Гей, ой чий ж то сірі воли» та ін. Хор Калити був відомий і киянам. Зі спогадів Олени Пчілки, української письменниці: «В Борисполі утворився «визначний хор» із хлопців і дівчат. Керівником його був одного часу Калита. Пізніше той хор приїздив до Києва й давав концерти з своїх боришпільських пісень перед київським громадянством». Після смерті Київський журнал «Огни» вмістив невелику замітку «По тернистой дороге» (Памяти А.Ф. Калиты): «Молодое украинство многим обязано Калите как носителю й популяризатору идей Родного края. Родное местечко многим обязано ему как работнику, поднявшему его культуру и самосознание» [117].

КОШМАН Дем'ян Максимович (нар. у 1907 р., м. Бориспіль — 1967 р.) — український культурний діяч, співак-бандурист. Організатор і керівник капели бандуристів. Працював у Бориспільській школі №1, викладав музику, співи, організував учнівський шкільний хор. З 1934 р. працює у районному будинку культури, того ж року організовує капелу бандуристів, яку очолював протягом усіх років її діяльності. Одночасно працює у системі радіомовлення України та співає у державному українському хорі ім. Г.Вірьовки. Бере участь у народному театрі «Березіль», яким у той час керував народний артист України, головний режисер театру драми і комедії Є. Митицький. Капела під керівництвом Д.М. Кошмана виступала на

сценах Києва, Чернігова, Житомира, Москви. Все своє життя Д.М. Кошман присвятив служінню музиці, пропаганді української народної пісні, української культури [134].

КИСЛИЙ Павло Степанович (нар. 05.05.1933 р., с. Мала Олександрівка) — науковець. Закінчив у 1952 р. Бориспільську середню школу №1. Академік Національної академії наук України, академік Міжнародної академії кераміки, доктор технічних наук, дійсний член Міжнародного Інституту фізики, створювач надтвердого матеріалу для бронезилетів, депутат ВР першого скликання, член ради старійшин Української республіканської партії «Собор». У 1952 р. вступив до Київського політехнічного Інституту. Здобув фах інженера. Працював в Інституті проблем матеріалознавства, з 1966 р. — начальник відділу. З 1972 р. — доктор технічних наук, з 1977 р. працює в Інституті надтвердих матеріалів АН України заступником директора. З кінця 1980-х років брав активну участь у роботі Товариства української мови імені Т. Шевченка та у діяльності Руху. Депутат Верховної Ради першого скликання, представляв у Парламенті демократичний блок, працював заступником голови Комісії з питань освіти та науки, з жовтня 1993 р. — головою цієї комісії. Людина активної життєвої позиції, він не полишає своїх наукових досліджень, а разом з тим працює над створенням книги про історію України, пише вірші, мріє завершити поему. «Прагну наголосити, що ми — українці, що ми — народ». Кислий П.С. зробив 162 наукових винаходи. Академік Міжнародної Академії кераміки, дійсний член Міжнародного інституту фізики і Міжнародного Планзеєвського товариства. У 2000 р. на знак визнання видатного внеску в прогрес ХХ ст. Павло Кислий включений до довідника «Життя славетних» та видань Американського Біографічного Інституту [232, с. 116].

КИСЛИЙ Федір Степанович (нар. 05.05.1935 р., с. Мала Олександрівка — 16.01.1998 р.) — науковець. Закінчив Бориспільську середню школу №1. У 1957 р. вступив на філологічний факультет Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Ще в студентські роки захопився науково-пошуковою роботою. Керував експедицією студентів шевченківськими місцями. У 1962 р. закінчив навчання в університеті і був направлений на роботу вчителем української мови та літератури в середню школу №113 м. Києва, з 1965 р. у цій же школі — заступник директора з навчальної роботи. У 1968 р. переведений на посаду інспектора-методиста програмно-методичного управління Міністерства освіти УРСР. У цьому ж році заочно закінчив аспірантуру при КДУ ім. Т.Г. Шевченка. З 1972 по 1974 р. працював директором СШ №189 м. Києва, а з 1974 по 1976 р. — заступником директора СШ №204. З 1976 по 1977 р. — старший науковий редактор видавництва «Радянська школа», 1977—1980 рр. — заступник головного редактора, а з 1983 по 1985 р. — головний редактор цього ж видавництва. У 1990—1992 рр. працює заступником директора з наукової роботи Інституту українознавства КДУ імені Т.Г. Шевченка. З 1993 р. — доцент кафедри історії української літератури філологічного факультету університету. У його творчому доробку понад 100 публікацій, серед яких посібники, програми, навчально-методичні праці, статті. Видав книги «Вивчення творчості Юрія Яновського в школі» (1972), «Вивчення байки в школі» (1982), упорядкував

збірник літературно-критичних статей про Т.Г.Шевченка «Вогненне слово Кобзаря» (1984), хрестоматію «Героїчний епос українського народу» (у співавторстві, 1993), співавтор посібників «Українська література. Посібник для підготовчих факультетів університетів» (1983), «Українська література. Посібник для старшокласників і абітурієнтів» (1996). «Українська література у портретах і довідках» (2000), хрестоматії «Живиця» (1998). У 2013 р. вперше надруковано його роман «Білі журавлі над Альтою», над яким автор працював протягом дванадцяти років і який до цього часу залишався в рукописі. Нагороджений знаком «Відмінник народної освіти УРСР», медалями «А.С.Макаренко», «Ветеран праці» [50].

КИРИЧЕНКА Микола Вісаріонович (нар. 1893 р., м. Бориспіль — 25.11.1937 р.) — лікар, завідувач Бориспільським туберкульозним диспансером, перший голова Бориспільської «Просвіти», член спілки Визволення України. Трійкою при УНКВС по Київській області 29 жовтня 1937 року засуджений до розстрілу. Вироки виконано 25 листопада 1937 року. Місце поховання невідомо. Реабілітований у 1989 році.

КУБОВ Вадим Віталійович (нар. 14.04.1983 р., м. Бориспіль). Випускник Бориспільської школи №3. Заслужений майстер спорту України з настільного тенісу. Член національної параолімпійської збірної команди України. Багаторазовий чемпіон України та міжнародних турнірів. Багаторазовий призер і чемпіон Європи. Бронзовий призер Чемпіонату світу. Учасник двох параолімпійських ігор: Пекін — 2008 рік — V місце. Лондон — 2012 рік — IV місце. Лауреат стипендії Президента України: 2010–2012 рр. [4].

КОВАЛЕНКО Олександр Михайлович — генерал-майор, закінчив Бориспільську середню школу №1 [40].

КОЛОДІЙЧУК Микола Данилович — контр-адмірал, викладач Військово-морської академії. Закінчив Бориспільську середню школу №1 [3].

КОНДРАШОВ Микола — доктор медичних наук, хірург [5].

КОРОТКОВА Олена Олексіївна — закінчила Бориспільську школу №5. Займається гирьовим спортом. Чемпіонка України серед студентів 2013 р.; чемпіонка світу серед студентів (м. Ташкент, Узбекистан) 2013 р.; чемпіонка світу серед студентів (м. Лутраки, Греція) 2013 р.; чемпіонка України серед студентів, 2014 р.; чемпіонка світу серед студентів та юніорів (м. Ліон, Франція) 2014 р.; чемпіонка світу України серед юніорів (м. Токмак) 2014 р.; чемпіонка світу серед студентів (м. Сан-Дієго, США) 2014 р.; чемпіонка України серед студентів (м. Київ) 2015 р.; чемпіонка світу серед студентів (м. Печ, Угорщина) 2015 р. Встановила рекорд України серед студентів 28.02.2015 р. у ваговій категорії — до 60 кг, піднявши 211 разів 16-кілограмову гирю [5].

КОРНІЯКА Михайло Якович (нар. у 1936 р., м. Бориспіль) — заслужений вчитель України. Закінчив Бориспільську середню школу №1. В 1959 р. піс-

ля закінчення Ніжинського педінституту розпочав педагогічну діяльність на посаді вчителя, інспектора шкіл, а 1968 р. очолив Бориспільський районний відділ освіти, яким керував до 1996 р. Це був період справжнього піднесення освітньої галузі на Бориспільщині. За цей час було збудовано 12 нових шкіл. Район не раз виборював першість у обласних, республіканських і навіть всесоюзних змаганнях. Автор книг та десятків публікацій у педагогічній пресі, нагороджений медалями А.Макаренка та К.Ушинського, орденом Трудового Червоного Прапора [130].

ЛЕОНТЬЄВА Світлана Іванівна (нар. 02.12.1966 р., м. Бориспіль) — українська телеведуча. Закінчила Бориспільську школу №1 — українська телеведуча. Фізик за першою вищою освітою (факультет фізики Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка у 1982-му), кінознавець — за другою вищою освітою (Інститут екранних мистецтв Національного університету театру, кіно і телебачення ім. Карпенка-Карого у 2011), журналіст, коментатор і ведуча. В інформаційному просторі України працює 30 років (ведуча «Новин», «Подробностей» — на телеканалі ІНТЕР; «Новин», «Підсумків дня», «Іспиту для влади», «Уряд на зв'язку з громадянами» — на Першому Національному; «Поміж рядками» — на телеканалі «Ера»). Вперше ведучою програми «Новини УНІАР» з'явилася у 1993 на каналі ЮТАР. Українська Незалежна інформагенція «Республіка» — УНІАР — створила першу інформаційну програму, альтернативну державним новинам тогочасної України, де глядачі вперше побачили заходи Народного Руху, студентські протести, святкування дня народження Кобзаря 9 березня і багато того, що залишали поза увагою УТ-1 і УТ-2. В інформаційних програмах вела репортажі з «гарячих точок» у Боснії, Лівані, Ізраїлі, Македонії, Грузії. Працювала на економічних самітах в Давосі, Брюсселі, Аммані, Женеві, Берліні. Розповідала про життя українців у Греції, Італії, Франції, Польщі. Вела офіційні й урочисті церемонії державних заходів; відкриття і запуску 4-го енергоблоку Хмельницької АЕС і 2-го енергоблоку Рівненської АЕС. Протягом 15-ти років була постійним учасником і членом журі Міжнародного фестивалю дитячого кіно в МДЦ «Артек». Є членом Наглядової ради Благодійного фонду «Мистецький Арсенал». Разом з українською службою Бі-Бі-Сі і радіо «Ера-ФМ» створювала і вела протягом трьох років програму «Ера жінки» — аналог британської «Women's voices», що йде в радіоэфірі Великобританії понад 70 років! Заслужений журналіст України. Нагороджена орденом «За заслуги» III-го ступеня [125].

ЛИСИЦЯ Валентин Васильович (15.01.1945 р., м. Бориспіль — 23.12.1991 р.). Закінчив Бориспільську середню школу №1. Це з шкільної парти був залюблений в українську літературу, багато читав, готував себе до наукової праці. Перша спроба вступити в Київський університет була невдалою і він три роки працював у відділі кадрів Бориспільської швейної фабрики, здобуваючи собі виробничий стаж, який брали до уваги при вступі до вишу. У своїх двадцять два став студентом філологічного факультету (українське відділення) Київського університету, а після його закінчення — викладачем української мови та літератури і фахівцем польської мови і літератури. В університеті захопився вивченням давньої української літератури, особливо постаттю Стефана Яворського, українського і ро-

сійського письменника, філософа, церковно-політичного діяча, викладача Києво-Могилянської академії. Мріяв написати дисертацію. Та спершу випробував себе як учитель української мови і літератури в с. Старі Соколи Іванківського району, а потім перевівся в Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка, де продовжував пошуки матеріалів про Стефана Яворського. З часом перейшов працювати у видавництво «Радянська школа» редактором редакції педагогіки. Тут переклав книгу польського письменника Януша Корчака «Як любити дітей», яка побачила світ у 1976 р. Захоплено вивчав твори В.Сухомлинського, збирав прислів'я з його творів, які хотів видати окремою книгою. А крім того 5 том творів В.Сухомлинського вийшов за редакцією В.Лисиці. Свої доробки з давньої української літератури реалізував у статтях Української Радянської Енциклопедії. Зокрема, стаття про Стефана Яворського підготовлена В.В.Лисицею, про що засвідчує його підпис. З того скромного доробку Валентин Лисиця постає як дослідник літератури, перекладач з польської і російської мов. Життєві обставини змусили його повернутися до Борисполя, де він став працювати заступником редактора, а потім редактором районної газети «Трудова слава» [11].

ЛУКАШЕВИЧ Василь Лукич (нар. у 1783 р., м. Бориспіль — 1866 р.) — громадський діяч. У 1798—1803 рр. навчався у Петербурзькому Пажеському корпусі. Пізніше працював чиновником у міністерствах іноземних справ, внутрішніх справ. У 1807 р. вийшов у відставку та повернувся в Україну. Працював повітовим маршалком, брав активну участь у формуванні народного ополчення під час війни з Наполеоном. У 1826 р. звинувачений у антидержавній діяльності (зв'язках з товариствами, що прагнули незалежності Малоросії), заарештований та відправлений до Петропавлівської в'язниці, згодом звільнений під нагляд [133].

ЛУК'ЯНЕНКО Дмитро Григорович народився (нар. 08.08.1955 р.) — український вчений. Український вчений-економіст, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Премії НАН України ім. В.М.Птухи. Закінчив Бориспільську середню школу №6. З 1980 р. — працює в Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана. З 1990 р. очолює кафедру міжнародних економічних відносин. Починаючи з 1996 р. очолює кафедру міжнародного менеджменту. З 1990 р. — доцент, з 1997 р. — професор. З 1995 р. по 2012 р. обіймав посаду декана факультету Міжнародної економіки і менеджменту. З 2013 р. — Перший проректор з науково-педагогічної та наукової роботи ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Основні напрями наукових досліджень — міжнародна економічна інтеграція, глобалізація економічного розвитку, міжнародна інвестиційна діяльність, глобальний менеджмент. Нагороджений орденами «За заслуги» III та II ступенів [6].

МАКСИМОВИЧ Болеслав Іванович (нар. 12.02.1934 р., м. Бориспіль) — вчений-металург. Закінчив Бориспільську середню школу №1. У 1963 р. удостоєний звання лауреата Ленінської премії за участь у розробці і впровадженні в промисловості нового високоефективного способу підвищення якості спеціальних ста-

лей і сплавів електрошлакового переплаву витрачених електродів у металевій воді охолоджувальній виливниці (кристалізаторі) [11; 228].

МИХАЙЛЧЕНКО Ганна Іванівна (нар. у 1971 році) — науковець. Закінчила Бориспільську середню школу №3 у 1988 р. Після закінчення Київського державного торговельно-економічного університету, отримала кваліфікацію «менеджера-економіста» за спеціальністю «Менеджмент організацій». У 1997 р. вступила до аспірантури Київського національного торговельно-економічного університету. У 2001 р. захистила кандидатську дисертацію на тему: «Інформаційна та збутова логістика в туризмі» та здобула вчений ступінь кандидата економічних наук за спеціальністю «Підприємництво, менеджмент та маркетинг». З 2003 р. — доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу. У квітні 2014 р. захистила докторську дисертаційну роботу на тему «Управління інноваційним розвитком туристичних підприємств». З грудня 2013 р. професор кафедри туризму та рекреації Київського національного економічного університету [4].

МІЩЕНКО Сергій Григорович (нар. 13.08.1971 р.) — український політик та юрист. Народний депутат України трьох скликань. Закінчив Бориспільську школу №8. У 1990 році закінчив Чернігівський юридичний технікум, а в 1995 р. Національну юридичну академію України імені Ярослава Мудрого. Має науковий ступінь кандидата юридичних наук із спеціальності кримінальне право та кримінологія. Державний радник юстиції 3-го класу. Заслужений юрист України (з серпня 2011) [126].

МОМОТ Володимир Миколайович (нар. у 1975 р. — 2014 р.). Герой Анти-терористичної операції на Сході України, випускник Бориспільської школи №1 імені Юрія Головатого (1991 р.) Загинув під м. Слов'янськ на Донеччині в 2014 р. під час україно-російської війни, прапорщик, старший повітряний радист авіабригади «Блакитна стежа» [3].

ОСТАПЕНКО Лариса Іванівна (нар. 01.01.1935 р., м. Бориспіль) — українська співачка, Народна артистка України (1982). Лауреат конкурсу вокалістів імені М.Мусоргського (Москва 1964). Навчалася у Київській консерваторії (1953—1958 рр.) та аспірантурі (1959—1962 рр.) у класі професора М.Снаги-Паторжинської. В 1958—1959 рр. — солістка (меццо-сопрано) Оперної студії при Київській консерваторії, в 1965—1995 рр. — Київської філармонії. З 1995 — Доцент НМАУ (кафедра сольного співу). У концертних програмах виконує твори В.Костенка, Ю.Мейтуса, О.Білаша, М.Мусоргського, П.Чайковського, М.Лисенка. Виступала на сценах Канади, Польщі, Росії. Активно записувала грамплатівки. Серед її учнів — Т.Гавриленко, Т.Лебединцева, Л.Дубовик, В.Войналович, Р.Шишкіна, Н.Левина [57].

ПАВЛОВСЬКИЙ Рафаїл Семенович (нар. 18.09.1924 р., м. Бориспіль — 25.12.1989 р.) — Герой Радянського Союзу. В Червоній армії з 1942 р. Закінчив скорочений курс Рязанського артилерійського училища (1943). Командир батареї 134-го артилерійського полку 172-ї стрілецької дивізії 13-ї армії 1-го Українського фронту. Учасник Другої світової війни з квітня 1943 р. Воював за визво-

лення Донбасу, Правобережної України, Польщі, Чехословаччини в складі військ 1-го Українського фронту. Наказом Президії Верховної Ради СРСР від 10 квітня 1945 р. за мужність та героїзм, виявлені при захваті і утриманні плацдарму на Одері, старшому лейтенанту Рафаїлу Семеновичу Павловському присвоєно звання Героя Радянського Союзу з врученням ордена Леніна і медалі «Золота Зірка». В 1959 р. закінчив Харківський юридичний інститут, потім аспірантуру. В 1972 р. завідувач кафедри адміністративного права Харківського юридичного інституту. Автор більш як 120 наукових і науково-методичних робіт. Доктор юридичних наук, професор. Жив в Харкові. Помер у 1989 р. Похований на кладовищі № 2 в Харкові [122, 123].

ПНЧУК Тамара Дмитрівна — кандидат педагогічних наук., доцент Ніжинського педінституту. Народилася 13 серпня 1927 р. в Борисполі у родині вчителя. Закінчила Бориспільську середню школу №1, Київський педінститут ім. Горького. Після його закінчення — асистент кафедри педагогіки Ніжинського педінституту. Захистила кандидатську дисертацію. Автор більше 30 наукових праць і 200 різних публікацій у пресі [11].

ПІЦ (ПИЦ) Павло Тимофійович (нар. 1914 р., м. Бориспіль). Освіта вища, проживав у м. Бориспіль, бібліотекар районної бібліотеки. Київським обласним судом 10 квітня 1937 р. засуджений до 4 років позбавлення волі. З радянського концтабору не повернувся. Реабілітований у 1990 р.

ПРЯДКО Олександр Єгорович — вчитель Бориспільської школи № 6, учасник Другої світової війни. Нагороджений орденами Вітчизняної війни I ступеня, Вітчизняної війни II ступеня, орденом Червоної Зірки, шістьма медалями [6].

РАЄВСЬКИЙ Петро Іванович (нар. у 1847 р. — 20.01.1886 р.) — український письменник. Закінчив Полтавське духовне училище, а 1867 р. — Люблінську гімназію. Далі не вчився, бо померли батьки. По приїзду в Україну познайомився з П.П.Чубинським і взяв участь у зборі фольклорних матеріалів. 1875 залишив службу, оселився в Борисполі, працював літератором. До 1881 р. надрукував у газеті «Киевлянин» близько 40 повістей, оповідань та бувальщин, виявив себе як витончений й дотепний спостерігач українського народного життя. Автор «Сцен з малоруського народного побуту», «Епізодів з життя малоросів». Похований у м. Борисполі [115].

САЙКО Микола Пилипович (нар. 1897 р., м. Бориспіль — 1949 р.). Автор збірок «Жайворонок в степу» (1930), «Поезії» (1969), літературознавчих досліджень «Пушкін в українській літературі», «Пушкін в оцінці Белінського» (1937), «Поетика Івана Манжури» (1965). З осені 1935 р. тричі був заарештований, загинув у період репресій [11].

САФАРЯН Світлана Іванівна — науковець, закінчила Бориспільську середню школу № 6. Доцент кафедри методики мов і літератури, кандидат педагогічних наук. Захистила докторську дисертацію з теорії методики навчання зарубіжної літератури. Автор понад 70 публікацій, 7 підручників із зарубіжної літератури, 2

підручників із інтегрованого курсу «Література» для загальноосвітніх навчальних закладів. Старший науковий співробітник НДІ професійно-технічної освіти АПН України. Нагороджена грамотами Міністерства Освіти і Науки України, Відмінник Освіти України [6].

САХНО Василь Михайлович — начальник пересувної механізованої колони № 13 тресту «Бориспільсьбуд», нагороджений орденом Леніна у 1975 р. [1].

СЕВАСТЯН Василь Михайлович (нар. у 1960 р. — 1981 р.) — військовий. Закінчив Бориспільську середню школу №3. З 20 липня 1979 р. служив у лавах Радянської Армії. Загинув смертю хоробрих при виконанні військового обов'язку в Афганістані 3 травня 1981 р. Нагороджений орденом Червоної Зірки. (Посмертно). Указ Президії Верховної Ради СРСР від 23 листопада 1981 р. [41].

СЕНЧЕНКО Микола — доктор фізичних наук (ядерна фізика) [5].

СТАСЮК Галина Андріївна — швея Бориспільської швейної фабрики, нагороджена орденом Леніна (1977 р.) [1].

СУДОМОРА Охрім Іванович (нар. у 1889 р., Бориспіль — 1968 р., Київ) — український художник і графік. Вчився в іконописній майстерні Києво-Печерської Лаври у класі Івана Іжакевича (1904—1907) і в Київській художній школі (1907—1913). З 1913 працював у книжковій графіці (головно ілюстрував дитячі книжки) для київських (пізніше віденських і празьких) видавництв «Час», «Дніпросоюз», «Дзвін», «Вернигора»; оформлював журнал «Сяйво» (1913—1914) і численні дитячі казки (серед інших «Війна грибів з жуками», 1919). З 1924 працював у харківських і київських видавництвах «Шлях Освіти» (Бориса Грінченка «Сам собі пан», 1924), «Книгоспілка (Т.Шевченка «Кобзар», 1927), «Радянське село» (О.Вишні «Сійся, родися, жито, пшениця, 1929), «Радянська Школа», «Жовтень» і «Піонерія». 1941-го року художник опинився в окупованому Харкові, де працював у Харківському обласному книжково-газетному видавництві, у Сільгоспвидаві УРСР та «Радянській школі», тощо. Судомору критиковано за ухил у формалізм та буржуазну стилізацію. Художника засудили на 25 років за малюнок на Й.В.Сталіна, у котрого руки були в крові. Після смерті Сталіна Судомору амістували. І в 1953 р. випустили з тюрми [121].

СУРНАЧЕВА Галина — кандидат філологічних наук [5].

ФІЛІПОВСЬКИЙ Віктор Григорович — кандидат математичних наук, доцент, викладач математики МАУП, закінчив Бориспільську середню школу № 1 [3].

ФРЕНКЕЛЬ Захар Григорович (нар. 13.12.1869 р. — 25.08.1970 р.) — гігієніст, дійсний член АМН СРСР, заслужений діяч соціальної і комунальної гігієни. Працював у Вологді, Костромі, Ленінграді, Новгороді. Займався науковою діяльністю та викладацькою роботою. Автор понад 220 наукових праць із соціальної і комунальної гігієни, демографічної і санітарної статистики. У 1911 р. у

Німеччині (м. Дрезден) на Всесвітній гігієнічній виставці отримав високу нагороду. У 1913 р. один з організаторів російської гігієнічної виставки, автор праці «Нариси земського лікарсько-санітарної справи». Після лютого 1917 р. входив до складу центральної лікарсько-санітарної ради при Тимчасовому уряді (заступник голови), член Передпарламенту. Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора і медалями. Член Академії медичних наук (1945) [130; 131].

ЧЕПІАКО («ЯРИЙ») Іван Йосипович (1880 р., Київ — після 28.08.1921 р., Київ) — Голова Всеукраїнського Центрального Повстанського Комітету (1921 рік). Закінчив Київську військово-фельдшерську школу. Медичний фельдшер 12-го Стародубського полку російської армії. З 1901 р. працював у Київському військовому госпіталі. За революційну діяльність вже на початку ХХ ст. відбував рік Лук'янівської тюрми у Києві, після чого був висланий у північні повіти Тобольської губернії. На засланні працював фельдшером 2-ї дільниці Полоської залізниці, а під час Лютневої революції, в якій взяв діяльну участь, очолив міліцію дільниці. 1917 р. в Києві вступив партію есерів, остаточно повернувся до України 2 травня 1918 р. Прагнувши здобути вищу освіту, поступив на медичний факультет Київського університету Святого Володимира. Мав мрію працювати лікарем серед народу. Працював помічником фармацевта та діловодом Головного військово-санітарного управління Української Держави, за часів УНР — в. о. начальника відділу цього ж управління. 1921 року — працівник Київського губернського відділу освіти, студент-медик Вищої київської школи, проживав по вул. Львівській, 51 разом з дружиною Ольгою Андріївною. Арештований 21 червня 1921 р. Розстріляний 28.08.1921 р. [11].

ЧЕРНОЇВАН Тетяна Анатоліївна (13.06.1959 р., м. Бориспіль). Закінчила Бориспільську середню школу № 7, Заслужений вчитель України, начальник управління освіти і науки виконавчого комітету Бориспільської міської ради. Педагогічний стаж — 40 років.

ЧУБИНСЬКА Катерина Павлівна (1899—1986) — вчитель і науковець. Була за освітою філологом, захистила кандидатську дисертацію, була сумлінною дослідницею життя і наукової спадщини свого великого діда Павла Чубинського. Народилася в Ярославлі. Гімназію закінчила у Благовещенську на Амурі. Вчилася в Петрограді на Вищих жіночих курсах. Із 1919 р. в Борисполі та інших районах Київщини була директором дитячих будинків, учителькою початкових класів. На хуторі Чубинського та у ближніх селах разом з однодумцями, серед яких був і її майбутній чоловік — педагог Дмитро Вишневський, організовувала аматорські театри у руслі діяльності «Просвіти». У 1928 р. закінчила Київський інститут народної освіти. Постійно зазнавала утисків через непролетарське походження. Не бажаючи ризикувати життям чоловіка й родини, у 1935 р. фіктивно розлучається з ним і виїжджає із молодшим сином Володимиром, якому залишає родове прізвище — Чубинський, до Ташкента. У час поїздок в Україну зустрічається з чоловіком потайки. Дмитро Вишневський загинув у перші місяці війни. У повоєнний час Катерина Чубинська мешкала й працювала в різних містах країни, в останні роки життя поселяється в Борисполі. Померла в Сухумі [11].

ЧУБИНСЬКИЙ Павло Платонович (нар. 27.01.1839 р. — 26.01.1884 р.) — етнограф, фольклорист, поет. Закінчив Другу Київську гімназію, навчався у Петербурзькому університеті на юридичному факультеті. В студентські роки брав участь у діяльності петербурзької української громади. Був автором журналу «Основа», де познайомився з Т. Шевченком, М. Костомаровим. Після мітингу проти розправи над учасниками варшавської маніфестації Чубинського виключають з університету, і він деякий час живе на Чернігівщині, в селі Ропша. 1861 р. захищає в Петербурзі дисертацію «Нариси народних юридичних звичаїв і понять з цивільного права Малоросії» й одержує вчений ступінь кандидата правознавства. Повернувшись в Україну, впродовж 1861—1862 рр. пише статті для «Основи»: «Значення могорича у договорі, господарські товариства, найм робітників», «Український спектакль у Чернігові», «Два слова про сільське училище», «Ярмарок у Борисполі», співпрацює у «Черниговском листке», де публікує матеріал «Декілька слів про значення казок, прислів'їв та пісень для криміналіста», та у «Киевских губернських відомостях», в яких побачила світ його «Програма для вивчення народних юридичних звичаїв у Малоросії» (1862). У цей час намагається відкрити безплатну сільську школу в Борисполі, але не добився дозволу влади. 1862 року в Києві кілька українофільських гуртків об'єдналися в Громаду, серед перших членів якої були П. Чубинський, В. Антонович, П. Житецький, Т. Рильський та інші. Проти Громади невдовзі було заведено кримінальну справу, почалося слідство. У вересні того року в Золотоніському повіті поліція виявила прокламацію українською мовою «Усім добрим людям». Тієї осені 1862 р. П. Чубинський пише вірш «Це не вмерла Україна», що став національним гімном українського народу. 20 жовтня князь Долгоруков дає розпорядження вислати Чубинського «за вредное влияние на умы простолюдинов» на проживання в Архангельську губернію під нагляд поліції. За сім років заслання в Архангельську українець Чубинський зробив чимало для російської науки, зокрема написав дослідження про ярмарки в архангельському краї, про смертність на Архангельщині, про печорський край, торгівлю в північних губерніях Росії, дослідив юридичні звичаї в губернії та ін. 1869 р. йому дозволяють повернутися в Петербург, а потім і в Україну, щоб очолити експедицію в Південно-західний край для етнографічних та статистичних досліджень. Матеріали експедиції увійшли до семитомника, виданого протягом 1872—1879 рр. У 1872 р. Чубинський засновує Південно-Західний відділ Російського Географічного товариства. 1873 р. Російське Географічне товариство нагородило Чубинського Золотою медаллю. 1875 р. він одержав Золоту медаль Міжнародного етнографічного конгресу в Парижі. На початку 1877 р. Чубинський знову у Петербурзі, де працює чиновником Міністерства шляхів. У той час він тяжко захворів, у квітні 1879 р. йде у відставку й після наполегливих клопотань дістає дозвіл повернутися в Україну. Живе у Борисполі та на своєму хуторі неподалік. 1880 р. його розбив параліч, і він до кінця життя був прикутий до ліжка. Помер Чубинський 26 січня 1884 р. Похований у Борисполі на Книшовому кладовищі [11].

ШИЛО Ігор (нар. 03.02.1969 р. — 29.05.1996 р.) — спортсмен міжнародного класу. Закінчив Бориспільську середню школу № 1. Чемпіона України та СРСР серед юніорів по велоспорту. 1986 р. виконав норматив майстра спорту, а наступно-

го року на чемпіонаті СРСР в Єревані — норматив майстра спорту міжнародного класу та став членом збірної команди СРСР. Першу важливу перемогу здобув у багатоденній велогонці Збройних Сил СРСР, а потім став переможцем міжнародної велогонки пам'яті Героя Радянського Союзу В.Скопенка. Дворазовий срібний призер чемпіонату СРСР серед дорослих, бронзовий призера в індивідуальній гонці на 50 км, переможець Кубка СРСР. 1992 р. він востаннє виборов змагання чемпіона СРСР в командній гонці на 100 км. В 1992 р. він виступає за напів-професійний голландський клуб «НАМАРС». У 1993 р. ввійшов у професійний болгарський клуб «Бургас», де неодноразово виборював звання чемпіона Болгарії та Югославії. Перемагав і ставав призером у змаганнях багатьох зарубіжних країнах, а саме: Італії, Гваделупі, Франції, Бельгії, Голландії, Марокко, Югославії, Угорщині, Німеччині, Польщі, Чехословаччині, Румунії, Туреччині [3].

ШКІЛЬ Василь Федорович (нар. 28.12.1919 р., м. Бориспіль — 20.04.1945 р., Польща) — Герой Радянського Союзу (1944). Закінчив Бориспільську середню школу № 2. У Червоній армії з 1939 р. В кінці 1942 року закінчив танкове училище. У роки німецько-радянської війни командир танкового взводу 1-го танкового батальйону 64-ї гвардійської танкової бригади 11-го гвардійського танкового корпусу 1-ої танкової армії 1-го Українського фронту. Гвардії молодший лейтенант відзначився у боях за м. Чернівці і Новоселиця наприкінці березня 1944 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26.04.1944 р. за мужність, відвагу і умілі дії, проявлені в боях за місто Чернівці гвардії молодшому лейтенанту Василю Федоровичу Шкілю присвоєно звання Героя Радянського Союзу з врученням ордена Леніна і медалі «Золота зірка». 20 квітня 1945 р. Василь Федорович Шкіль загинув в бою за Берлін. Похований в м. Гожув-Великопольські (Польща). Його ім'ям названі вулиці в Чернівцях, Новоселиці, Борисполі. На приміщенні колишньої школи № 2 у Борисполі встановлена меморіальна дошка [120; 123].

ЩЕГЕЛЬ Віктор Григорович — заслужений тренер України з хокею на траві. Народився 9 травня 1947 р. в Борисполі у селянській родині. Закінчив Бориспільську середню школу № 1 (1965), потім ПТУ—15 м. Києва (1966). Працював електриком. Хіміком. 1967—70 рр. служив в армії. Потім працював інструктором спорту в Бориспільській райспоживспілці. В 1976—1986 рр. — голова райради добровільного товариства «Колос», капітан футбольної команди «Кооператор» — неодноразового чемпіона області і призера першості України. З 1986 р. — начальник команди і президент клубу «Колос» з хокею на траві. В 1985 р. закінчив Київський інститут фізичної культури і спорту. З 1992 р. — заслужений тренер України [11].

ЯЦЮТА Антон Олександрович (нар. 1921 р., м. Бориспіль — 1994 р.) — лікар. До війни закінчив медичний інститут, інвалід війни I групи. З 1946 р. почав працювати в Бориспільській районній лікарні санітарним лікарем. З 1954 р. — головний лікар ЦРЛ. У 1960 р. збудував нову райлікарню. Нагороджений багатьма орденами і медалями [130].

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. А. Зиль, О. Малишевська, Бориспільщина — край добра і любові — К.: Скай Хорс, 2013.; с. 512
2. А.І.Шушківський ЕСУ — Т. 3. — К., 2004. — С. 299
3. Архів Бориспільської школи № 1
4. Архів Бориспільської школи № 3
5. Архів Бориспільської школи № 5
6. Архів Бориспільської школи № 6
7. Архів вчительки Глибощкої ЗОШ Гусинець М.П.
8. Архів вчителя Мирненської ЗОШ I—III ст., керівника гуртка «Рідний край» Піриді Наталії Миколаївни.
9. Архів Гриценка Л.Г.
10. Архів Дударківської школи.
11. Архів Зиля Андрія Степановича.
12. Архів Іванківського народного краєзнавчого музею.
13. Архів Рогозівської школи.
14. Архів Сошниківської школи.
15. Архів Старинської школи.
16. Архів Стрілько-Тютюн В.В.
17. Архівний сектор Бориспільської райдержадміністрації. Ф.4. Оп.1. Од. зб. — 7.
18. Архівний сектор Бориспільської райдержадміністрації. Ф.4. Оп.1. Од. зб.-12. — Т.2. Статистические отчеты за 1946-47 учебный год.
19. Архівний сектор Бориспільської райдержадміністрації. Ф. — 4, Оп. — 1, Од.зб. — 13.
20. Биографический очерк Арсения Берло, епископа Переяславского и Бориспольского. К.,1904;
21. Богом дарований край / Л.І.Чешко. — К.: Скай Хорс, 2013. — 592с.: іл.
22. Бориспільський державний історичний музей.
23. Борзов А.А. Положение географии в СССР // География в школе. — 1937. — № 5. — С. 19-27.

24. Братусь В.Д. Спогади про минуле, погляди в майбутнє. — Вінниця, «Нова Книга» - 2001; С. 199
25. Б.Ю.Селезньов. ЕСУ. — С. 167
26. Валентина Стрілько-Тютюн. На перехрестях тисячоліть. Нариси з історії, культури та побуту села Вишеньок. — Київ — 2014; Т. 1; С. 469
27. Валентина Стрілько-Тютюн. На перехрестях тисячоліть. Нариси з історії, культури та побуту села Вишеньок. — Київ - 2014; Т. 4; с. 433
28. В.Б.Авер'янов, ЕСУ. — Т. 1. — К., 2001. — С. 496
29. В.І.Білоус. ЕСУ. — Т. 5. — К., 2006. — С. 125
30. Відділ освіти Бориспільського районної державної адміністрації; Історія закладів освіти Бориспільського району; — м. Боиспіль, ПЦ «Ризографіка» -2003. — 80 с.
31. Відчит Народнього Комісаріату Освіти VI Всеукраїнському З'їздові Рад.
32. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. №105/2011.
33. В.М.Прядко. ЕСУ. — С. 372
34. Всесоюзний шкільний перепис 15.XII.1927 року. Т.І. Шкільні установи соціального виховання на Україні. — С. 196, 200.
35. Газета «Вісті», 30 вересня 2010 рік, № 44 (549).
36. Газета «Вісті», 4 вересня 2015 рік, № 32 (793).
37. Газета «Колективіст», 20 червня 1937 рік.
38. Газета «Колективіст», 21 жовтня 1937 рік.
39. Газета «Колективіст», 28 серпня 1945 рік.
40. Газета «Колективіст», 27 травня 1948 рік.
41. Газета «Колективіст», 5 серпня 1948 рік.
42. Газета «Колективіст», 10 жовтня 1948 рік.
43. Газета «Колективіст», 18 серпня 1949 рік.
44. Газета «Колективіст», 7 листопада 1950 рік.
45. Газета «Колективіст», 31 серпня 1952 рік.
46. Газета «Колективіст», 7 травня 1953 рік.
47. Газета «Колективіст». Стаття «Зміцнювати зв'язок школи із жителями», 1959 рік, № 63.

48. Газета «Колективіст», 23 лютого 1960 рік.
49. Газета «Комсомольська правда», 16 лютого 1988 рік.
50. Газета «Ринок Борисполь» № 50 від 23.12.2013 рік.
51. Газета «Ринок Борисполь» № 412 від 13.02.2014 рік.
52. Газета «Трудова слава», 18 січня 1966 рік.
53. Газета «Трудова слава», 30 листопада 1984 рік, В.Дернівський «Зоотехнікум у Борисполі».
54. Газета «Трудова слава», 4 червня 1988 рік.
55. Газета «Трудова слава», 2 — 14 вересня 1988 рік.
56. Герасимов М. Сборник законоположений и распоряжений, относящихся к низшим учебным заведениям Министерства Народного Просвещения. — С.-Петербург: Типография И.Н. Скороходова, 1893. — 145 с.
57. Гнидь Б.П. Виконавські школи України. — К.: НМАУ, 2002
58. Г.П.Герасимова. ЕСУ. — Т.2. — К., 2003. — С. 528
59. Державний архів Волинської області. Ф. 87, Оп. 1, Спр. 1.
60. Державний архів громадських об'єднань України. Ф. 263, Оп.1, Сп. 58231.
61. Державний архів Київської області. Ф. 142, Оп. 1, Сп. 33.
62. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп.8.
63. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 10.
64. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 55.
65. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 112.
66. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 436.
67. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 592.
68. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 708.
69. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 739.
70. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 936.
71. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп.1, Сп.1100.
72. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 1168.
73. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 1406.
74. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 1490.
75. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 1556.

76. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп.1, Сп. 1645.
77. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 1663.
78. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 2181.
79. Державний архів Київської області. Ф.144, Оп.1, Сп. 2619.
80. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп.1, Сп. 2621.
81. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 2623.
82. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 2630.
83. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 2734.
84. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 1, Сп. 2755.
85. Державний архів Київської області. Ф.144, Оп. 1, Сп. 2804.
86. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп.1, Сп. 2852.
87. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 5, Сп.4.
88. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 7, Сп. 13.
89. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 8, Сп. 328.
90. Державний архів Київської області. Ф. 144. Оп. 8, Сп. 426.
91. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 9, Сп. 185.
92. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 27, Сп. 7.
93. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 50, Сп. 7.
94. Державний архів Київської області. Ф. 144, Оп. 93, Сп. 7.
95. Державний архів Київської області. Ф. 353, Оп.1, Сп. 20.
96. Державний архів Київської області. Ф. 741, Оп.1, Сп.120.
97. Державний архів Київської області. Ф. 741, Оп.1, Сп.185.
98. Державний архів Київської області. Ф. 912, Оп. 1, Сп. 10.
99. Державний архів Київської області. Ф. 912, Оп. 4, Сп. 32.
100. Державний архів Київської області. Ф. 1447, Оп. 1, Сп. 3.
101. Державний архів Київської області. Ф. 1447, Оп. 1, Сп. 13.
102. Державний архів Київської області. Ф. 2127, Оп. 1, Сп. 27.
103. Державний архів Київської області. Ф. 2412, Оп. 2.
104. Державний архів Київської області. Ф. 2412, Оп. 2, Сп. 33.
105. Державний архів Київської області. Ф. 2412, Оп.2, Сп. 35.

106. Державний архів Київської області. Ф. 2412, Оп. 2, Сп. 36.
107. Державний архів Київської області. Ф. 2412, Оп. 2, Сп. 56.
108. Державний архів Київської області. Ф. 2412, Оп. 2, Сп. 215.
109. Державний архів Чернігівської області. Ф. 128, Оп. 1, Спр. 4516.
110. Діячі «Просвіти» на Чернігівщині 1917-1920 рр.
111. Добрянський І.А., Постолатій В.В. Громадська та приватна ініціатива в розвитку освіти України (кінець ХІХ – початку ХХ ст.). – Кіровоград, 1998. – 143 с.
112. Дорошко С. Голод як засіб боротьби тоталітарної держави проти селян // Голодомор 1932-1933 рр. в Україні.
113. Дудко В. По сторінках «Земского сборника...» // Вітчизна. 1986. -№5. П.П.Ротач.
114. ЕСУ. Т.3. – С. 38
115. Електронний ресурс. Режим доступу: [<http://www.ukrainians-world.org.ua/about/45/49/86/104/>]
116. Електронний ресурс. Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Опришко_Микола_Васильович]
117. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.borispil.org.ua/load/znamenitye_ljudi/kalita_anton_fedorovich/23-1-0-181
118. Електронний ресурс. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Головатий_Юрій_Максимович
119. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Гнідин>
120. Електронний ресурс. Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Шкиль_Василий_Федорович
121. Електронний ресурс. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Судомора_Охрім_Іванович
122. Електронний ресурс. Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Павловский_Рафаил_Семенович
123. Електронний ресурс. Режим доступу: http://boryspilmuseum.info/index/geroji_radjanskogo_sojuzu/0-22
124. Електронний ресурс. Режим доступу: http://boryspilmuseum.info/index/verna_petro_petrovich/0-45
125. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://1tv.com.ua/hosts/leontieva>

126. Електронний ресурс. Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Мищенко_Сергій_Григорович
127. Електронний ресурс. Режим доступу https://uk.wikipedia.org/wiki/Миронова_Єлизавета_Федорівна
128. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.trudslava.org.ua/?p=1615>
129. Електронний ресурс. Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Ревне_\(Бориспільський_район\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Ревне_(Бориспільський_район))
130. Електронний ресурс. Режим доступу: http://revne-school.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=82:2011-07-30-20-52-12&catid=9:2010-03-10-12-45-53&Itemid=7
131. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.borispol.org.ua/load/znamenitye_ljudi/frenkel_zakhar_grigorovich/23-1-0-163
132. Електронний ресурс. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Чорний_Сергій_Данилович
133. Електронний ресурс. Режим доступу: http://boryspilmuseum.info/index/vasil_lukashevich/0-42
134. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://borispol-rada.gov.ua/ukrainian/informatsiyna-politika/chas-dekomunizatsiyi-pro-pereyemuvannya-deyakih-vulits-mista-borispolya.html>
135. Електронний ресурс. Режим доступу: http://for.history.univ.kiev.ua/?page_id=142
136. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://medlib.bsmu.edu.ua/informacijni-resursi/korifeie-nauki/sob-ram-atali-1/sokol-oleksandra-semenivna>
137. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://edc.org.ua/ua/elections/candidates/list/region/30531>
138. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.bsmu.edu.ua/files/BMV/BMV-2008-12-01/BMV-2008-12-01-185.pdf>
139. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details.htm?id=13400@morfDictionary>
140. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://tarkultura.hol.es/index.php/kraieznavstvo/82-tsikavi-fakty>
141. Електронний ресурс. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Касяненко_Іван_Іванович
142. Електронний ресурс. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Касяненко_Андрій_Іванович

143. Єржабкова Б. Освіта і німецька шкільна політика в Райхскомісаріаті Україна // Визвольний шлях. — 1986. — Кн. XI. — С. 1366-1379.
144. І.Лень.Шевченко в школі соцвиху. — «Шляї Освіти». Ч.2. 1926 р.
145. І.Л. Лікарчук «Міністерство освіти України»: в 2-х т. — Т.2. (1943-2007 рр.) — [Монографія]. — К.: Видавець Ешке О.М., 2010. — 592с.
146. І.М.Ляшенко ЕСУ. Т. 5. — К., 2006. — С.125
147. І.Синепол. Поглибити військово-оборонну роботу в школі. — «Комуністична Освіта». Ч. 8 — 9. 1932 р.
148. Історія Вороньківської школи в особистостях. Вороньківська ЗОШ І-ІІІ ст. 2015. 89 с.
149. Історія закладів освіти Бориспільщини. Методичний кабінет. Ризографіка. Бориспіль. 2003.80с.
150. Історія застерігає: Трофейні документи німецько-фашистських загарбників та їхніх пособників на тимчасово окупованій території України в роки Великої Вітчизняної війни. — К., 1986. — 264 с.
151. Женские церковно-приходские школы и школы грамоты Полтавской епархии // Полтавские епархиальные ведомости. — 1895. — № 8.
152. Журнал «Більшовик», 1924, 25 квітня.
153. Журнал «Більшовик», 1924, 22 травня.
154. Журнал «Більшовик», 1924, 7 вересня.
155. Журнал «Глобус», 1924 рік, № 12.
156. Журнал «Молодий більшовик», 1927, 24 березня.
157. Журнал «Молодий більшовик», 1925, 25 квітня.
158. Журнал «Основа» 1861, № 6.
159. Журнал «Радянська школа», 1960, № 1.
160. Завдання школи // Волинь, 1941, 23 жовтня.
161. Замошник О.Д., Дасюк М.І. «Літературна Чернігівщина». Чг., 1960.
162. Засенко О. Любарецький університет //Трудова слава, 1988, 13 вересня.
163. Збірник наказів Народного Комісаріату освіти УСРР. — 1936. — № 5.
164. Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР. — 1981. — № 20.
165. Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР. — 1987. — № 19.
166. Звіт Бориспільського РАЙВНО за 1945/46 н.рік.

167. З Київського життя 1880-1890 //Україна. 1928. Кн.4.
168. З листування Василя Доманицького //За сто літ. Кн. 1, К.,1927.
169. З минулого. Баришпільський пансіон і П.П.Чубинський //Україна. 1927. Кн. 3.
170. Зубкова Е.Ю. Общество и реформы. 1945—1964. «Россия молодая», 1993. — 198 с.
171. Касянов Г.В. «Відлига», реакція і застій: У кн.. Історія України: Нове бачення. У 2 т. Т. 2. — К.: Наук. думка, 1996.
172. Коваль М.В. Україна в другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939—1945 рр.). — Т.12. — К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. — 336 с.
173. Колесник П.Й. «Живе слово дослідника» // РЛ. — 1962. — №6.
174. Коротке звітлення Всеукраїнського Археологічного Комітету за 1926 рік. — К., 1927. — С.48.
175. Косик В. Україна і Німеччина в Другій світовій війні. — Львів, 1993. — 660 с.
176. Кравець В.П. Історія української школи і педагогіки: Курс лекцій. — Тернопіль, 1994. — 359 с.
177. Краткий свод важнейших узаконений и распоряжений о начальных народных школах ведомства православного исповедания // Школьный календарь на 1899—1900 уч. год. издания редакции журнала «Народное образование». — С.-Петербург: Синодальная типография, 1899. — С. 55—70.
178. Лікарчук І.Л. Міністри освіти України: В 2-х т. — Т. 1. (1917—1943 рр.). — [Монографія]. — К.: Видавець Ешке О.М., 2002. — 328 с.
179. М.А.Білорус. ЕСУ. — Т. 3. — К., 2004. — С. 8
180. Мандрик Я. Культура українського села в період сталінізму 1929—1938 рр.
181. Масловский А.Г. Законоположения и распоряжения, касающиеся начальных народных, приходских и частных училищ. — Одесса: Типография Бланкоиздательства М. Шпенцера, 1904. — 48 с.
182. М.Г.Лабінський. ЕСУ. — Т. 8. — К., 2008. — С. 405
183. Минуле України: відновлені сторінки / [Верстюк В.Ф., Гарань О.В., Гломозда К.Ю. та ін.]. — К.: 1991. — 280 с.
184. Мировець В.Б. Арсень. Український співаник з нотами. (Рецензія) //КС. 1904. — Т.85
185. М.Квасовець. Шириться нива освіти// Трудова слава, 1966, 18 січня.

186. Мої знайомства з деякими українськими діячами //Україна. 1929. №33, березень-квітень.
187. М.П.Бондар. ЕСУ. — Т.10. — С. 341
188. На великой стройке. Вып. 1. Москва, Ленинград. 1931. 136 с.
189. Народний учитель // Нове Запоріжжя. — 1941. — Ч. 5. — 26 листопада.
190. Нариси історії українського шкільництва. 1905—1933: Навч. посібник / О.В. Сухомлинська та ін.; за ред. О.В. Сухомлинської. — К.: Заповіт, 1996. — 304 с.
191. На шкільні теми // Станіславівське слово. — 1942. — 11 березня.
192. Неділько Г.Я. Іван Вороньківський //Наукові записки Ніжинського пед. ін.-ту. — 1960. —Т. 11. — вип. 1.
193. Н.І. Гриценко, С.В. Марченко. Історія Вороньківської школи в особистостях. — Вороньків — 2015. — С. 88
194. Німецько-фашистський окупаційний режим в Україні: Збірник документів і матеріалів. — К.: Держполітвидав, 1963. — 488 с.
195. Німецько-фашистський окупаційний режим в Україні: Збірник документів і матеріалів. — К.: Держполітвидав, 1968. — 488 с.
196. Ноэль-Нойман Э. Общественное мнение: открытые спирали Пресс-Академия, 1996 — 351 с.
197. О.А.Богомазова. ЕСУ. — Т.2, — К., 2003. — С. 16
198. О.Г.Астафьев. ЕСУ. — Т.10. — С. 341
199. О.І.Максименко. ЕСУ. —Т.3. — С. 432
200. Освіта на Миколаївщині у ХІХ — ХХ ст. Історичні нариси. — Миколаїв, 1997. — 176 с.
201. Очеркъ положения народного образования въ Полтавской губерні за 1907—1908 учебный годъ. №1. Полтава. 1909.
202. Памятная книжка Киевскаго ученого округа. Полтавская губернія. Ч.V. Киев. 1890.
203. Памятная книжка Кіевскаго учебнаго округа на 1901 годъ. Ч.IV. Черниговская губернія. 1901.
204. Погребенник Ф. Олексі Засенку—80 //ЛУ. — 1987. — 7 жовтня.
205. Положення про методичну роботу з педагогічними кадрами установ народної освіти Української РСР: Затв. наказом Міністерства освіти УРСР від 04.06.86р. №186 // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР. — 1986. — №13.

206. Полтавські епархиальні ведомості. 1888 г. № 6. Часть официальная.
207. Полтавські епархиальні ведомості, 1904 г. № 7. Часть официальная.
208. Полтавські епархиальні ведомості, 1904 г. № 18.
209. Полтавські епархиальні ведомості. 1904 г. № 26.
210. Полтавські епархиальні ведомості, 1904 г. № 27.
211. Полтавські епархиальні ведомості. 1908 г.
212. Порадник по соціальному вихованню. — Д.В.У. 1925 р.
213. Про деякі зміни у викладанні історії в школах Української СРС: Наказ Міністра освіти УРСР від 21 січня 1960. // Збірник наказів та розпорядження Міністерства освіти УРСР. — 1960. — № 3.
214. Про роботу в школах // Нове Запоріжжя. — 1941. — Ч. 1. — 12 листопада.
215. Про роботу шкіл // Волинь. — 1941. — 30 жовтня.
216. Пругавин А.С. Законы и справочные сведения по начальному народному образованию. — 2-е значительно доп. изд. — С.-Петербург: Типография Товарищества «Общественная Польза», 1904. — 1096 с.
217. П.Тичина. Твори в 6-ти томах. Т. 6. 1962.
218. Развитие народной освіти і педагогічної науки в Українській РСР (1917—1957): Наукові записки / М.М. Грищенко (відп. ред.), А.Р. Мазуркевич та ін. — К.: Радянська школа, 1957. — 448 с.
219. С.В. Зінченко. ЕСУ. Т. 8, — К., 2008. — С. 663.
220. Сисоєва С.О., Соколова І.В. Нариси з історії розвитку педагогічної думки: Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 308 с.
221. Стороженко М. З мого життя / Упор. і вст. ст. В.Ульяновського. — К.: Либідь, 2005. — 432 с.
222. Славута Г. Антирелігійна політика Радянської держави в галузі народної освіти у 20—30-х рр. /Г.Славута // З архівів ВУЧК — ГПУ — НКВД — КГБ. — 1998. — Вип. 1/2.
223. Собрание узаконений. — 1918. — № 38.
224. Степан Сірополко. Історія освіти в Україні. — Київ: Наук. Думка, 2001. — 912 с.
225. Стефанюк Г.В. Шкільна молодь Західної України в контексті ідеологічних впливів в період нацистської окупації // Вісник Київського політехнічного університету «Сторінки історії». — Вип.к № 23. — Київ, 2006. — С. 181—190.

226. Третья подворно-хозяйственная земская перепись в Полтавской губернии за 1910 год. Полтавский уезд. — Полтава, 1913.
227. Український голокост 1932—1933: Свідчення тих, хто вижив. — К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія, 2008. — Т. 5/Упоряд.: Ю.Мицик, І.Винницька, — 2008. — 322 с.
228. УРЕС. — Т. 2, — К. — 1967. — С. 408.
229. Учебник русской грамматики для младших классов средних учебных заведений. Этимология. К., 1903.
230. Учебник русской грамматики для средних учебных заведений. Ч.2. Синтаксис. К.; С.-Петербург, 1905.
231. Учительський з'їзд Кременецької округи //Кременецький вісник. — 1941. — 8 вересня.
232. Хто є хто на Київщині, Видатні земляки, вип. 1. К. — 2004.
233. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф.1, Оп. 4, Сп. 72, Арк. 10.
234. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф.1, Оп. 10, Сп. 1147.
235. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 1, Оп. 70, Сп. 110, Арк. 167.
236. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф.1, Оп. 73, Сп. 10.
237. Центральний державний архів вищих органів влади України. Ф. 2717, Оп. 2, Сп. 885, Арк. 1.
238. Центральний державний архів вищих органів влади України. Ф. 2717, Оп. 2, Сп. 885, Арк. 3.
239. Центральний державний архів вищих органів влади України. Ф. 2717, Оп. 3, Сп. 416, Арк.18.
240. Центральний державний архів вищих органів влади України. Ф. 2717, Сп. 478, Арк. 426.
241. Центральний державний історичний архів України. Ф. 161, Оп. 1, Сп. 219, л. 1— 11.
242. Центральний державний історичний архів України. Ф. 263, Оп. 1, Сп. 49555.
243. Центральний державний історичний архів України. Ф.707, Оп. 229, Сп.124.
244. Центральний державний історичний архів України. Ф.707, Оп. 14, Сп. 371.

245. Часопис «Світло». Розділ «Шкільна хроніка». Київ, Ч. 7. 2012 р.
246. Чикаленко Євген. Щоденник 1919-1920. За редакцією Владислава Верстюка та Марка Антоновича. Київ — Нью — Йорк, 2005.
247. Ю.В.П'ядик. ЕСУ. — Т. 2. — К., 2003. — С. 114
248. Jerabek Blanka. Das Schulwesen und die Schulpolitik im Reichskommissariat Ukraine 1941-1944 /Im Lichte deutscher Documenten/. — Nunchen, 1991. — 240 s.
249. Журнал «Початкова школа». — 1986. № 12.
250. Газета «Трудова слава», 30 серпня 1985.
251. Корніяка М.Я. Незабутнє. — Бориспіль. — 2008.

Про автора

Валентина Стрілько-Тютюн народилася в селі Вишеньки Бориспільського району Київської області в сім'ї медиків — Тютюна Василя Охримовича та Тютюн (Чечуги) Марії Іванівни. Закінчила Київський державний університет імені Тараса Шевченка. Кандидат педагогічних наук, депутат Київської обласної ради VI скликання.

Працювала вчителем, заступником директора, директором Гнідинської середньої школи Бориспільського району Київської області, заступником голови Київської обласної державної адміністрації, радником Керівника Апарату Верховної Ради України, помічником Голови Верховної Ради України.

Вагомий внесок зроблений нею особисто по увіковіченню пам'яті київського князя Ярослава Мудрого, за її ініціативи надано статус Національного заповідника Вишгородському історичному комплексу Київської області, де була резиденція князя Ярослава Мудрого, та прийнято рішення про спорудження пам'ятника Ярославу Мудрому в Києві. Одним із спонсорів його спорудження виступив Міжнародний благодійний фонд імені Ярослава Мудрого.

Валентина Стрілько у 80-х роках ХХ століття вела активну боротьбу за незалежність України. Вона була одним з ініціаторів створення на Бориспільщині «Народного руху України за перебудову» і першим головою цієї організації в 1990 році.

На початку 90-х років ХХ століття стояла у витоках створення Всеукраїнської громадської організації «Товариство української мови ім. Т. Шевченка».

Досвід Гнідинської школи, де вона довгий час працювала директором, згадується в новітній історії освіти України, зокрема, в монографіях і наукових працях. Концепція розвитку національної освіти, розроблена її педагогічним колективом та апробована в Гнідинській школі на Бориспільщині, була одною із складових при розробці нових шкільних навчальних планів в незалежній Україні.

Автор перших в Україні підручників з етики для початкових класів, ініціатор видання перших підручників для початкових класів з новим змістом освіти, має близько ста публікацій про проблеми освіти в Україні.

Ініціатор створення Всеукраїнської асоціації директорів шкіл України, що успішно діє до сьогодні. Нею започатковано в школах України нова форма позакласної роботи — Мала академія народних мистецтв, а також новий навчальний предмет — народознавство.

Громадська і освітня діяльність Стрілько відома не тільки в Україні, а й далеко за її межами: Росії, Канаді, США, Австралії, Німеччині, Англії, Франції, Угорщині та інших країн світу.

За її ініціативи та безпосередньої участі встановлено пам'ятники Павлу Чубинському та Володимирі Мономаху в Борисполі, гетьману Івану Мазепі на його батьківщині в селі Мазепинці Білоцерківського району Київської області.

Працює на посаді Президента Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого. Під її керівництвом міжнародна громадська організація стала однією з найвідоміших в Україні, визнана лауреатом Національного конкурсу «Благодійна Україна — 2012» та «Благодійна Україна — 2013», стала переможцем Національного рейтингу благодійників в номінації «Лідер у сфері освіти та науки» в 2014 та 2015 роках.

За багаторічну сподвижницьку роботу в ім'я України та активну благодійну і громадську діяльність удостоєна премій Ліги українських меценатів імені Євгена Чикаленка, імені Дмитра Нитченка, а також відзначена Міжнародною премією «Тріумф», нагороджена орденом Христа Спасителя.

Висловлюю щиру вдячність

Депутатам Бориспільської міської ради VII скликання

та Бориспільському міському голові
Федорчуку Анатолію Соловйовичу

ЗА ФІНАНСОВЕ СПРИЯННЯ У ВИДАННІ КНИГИ,
А ТАКОЖ ЗА ДОПОМОГУ У ЗБОРІ МАТЕРІАЛІВ

Заступнику Бориспільського міського голови
Пасенку Людмилі Василівні

Начальнику Управління освіти і науки Бориспільської міської ради
Чернойван Тетяні Анатоліївні

Директору Державного архіву Київської області
Каменевій Софії Арсеніївні

Методисту методичного кабінету
Відділу освіти Бориспільської районної державної адміністрації
Гриценку Леоніду Григоровичу

Вчителю географії Глибоцької середньої школи
Гусинець Марії Іванівні

Директорам
шкіл м. Борисполя та Бориспільського району Київської області

Члену спілки краєзнавців
Зилу Андрію Степановичу

Директору Народного історико-краєзнавчого музею
Зінченку Петру Федоровичу

Спеціалісту Державного архіву Київської області
Корінному Миколі Миколайовичу

Працівнику Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого
Саух Ользі Вікторівні

Працівнику Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого
Гудзенку Оксані Віталіївні

Зміст

Слово до читачів 5

Розділ I

РАДЯНСЬКА ДОБА

Освіта часів німецького окупаційного режиму (1941–1943 роки) 8

Освіта 40–50 років XX століття 38

Освіта Бориспільщини 1945–1946 років 68

Звіт про роботу РВНО і шкіл Бориспільського району
за 1951/1952 навчальний рік 94

Звіт про навчально-виховну роботу Бориспільської середньої школи
робітничої молоді за 1951/1952 рр. 148

Звіт про навчально-виховну роботу шкіл Бориспільського району
за 1952/1953 навчальний рік 162

Позакласна та позашкільна робота 190

Освіта шестидесятих років XX століття 204

Звіт про навчально-виховну роботу шкіл Бориспільського району
за 1959/1960 навчальний рік 210

Звіт про навчально-виховну роботу шкіл Бориспільського району
за 1960/1961 навчальний рік 244

Отчет о работе Бориспольской заочной средней школы
за 1961–62 учебный год 280

Освіта 1970–1990 років 288

Розділ II

ВИХОВАНІ ШКОЛОЮ

Діти XX століття 324

Вчителі XIX–XX століття 350

Виховані школою 368

Використана література 425

Про автора 437

Висловлюю щиру вдячність 438

Валентина Стрілько-Тютюн

Світло

Нариси з історії освіти Тернопільщини

Том 2

Літературний редактор

Кириленко Наталія Євгенівна

Дизайн та коректура

Стрілько-Тютюн Валентина Василівна

Набір текстів та відповідальний за випуск

Саух Ольга Вікторівна

Макет та верстка

Пустова Олена Андріївна